

सक्षित सूचना-

भीजेनागमके सर्वमान्य भीदशवैकालिक सुधकी प्रामाणिकता, उपादेयता आदि भीजेनशासनमें सर्व सज्जनोंको सुविधित है। इसमें साधुओंके आचार विचारका अच्छी तरह वर्णन किया है। प्रत्येक साधुको इसके प्रतिपादित विधिय कष्ट करने पड़ते हैं इसलिये ऐसा उपयोगी सूत्र प्रत्येक जैनधर्मानुयायी अल्प मूल्यमें प्राप्त करसके इस सविच्छासे परम विरक्त पन्थासम्प्रदायिनीने भद्रालु धार्मिक सद्गुरुहस्तोंको इसके छपानेकी रुचि प्रकट की, उनके उपयोगी आज्ञाको सावर क्षिरोधार्य करके सद्गुरुहस्तोंने इसके सुप्रणके निमित्त द्रव्यसाहाय्य किया।

उक्त पन्थासम्प्रदायिनी गुरुस्थाभममें प्रायः दो लाख रुपाकी सम्पत्तिके स्वामी थे, वैराग्य उदय होगानेसे संसार और उसके वैमर्षकी अस्थिरता, दुःखोदकता आदि आत्मानुपयोगी परिणाम विचारकर उससे विरक्त होगये। तत्काल अपनी सभी सम्पत्ति त्यागकर शुद्ध चरित्र ग्रहण किये १९११ विक्रमसंवत्में आमण्य धर्ममें इनकी योग्यता देखकर जैनाचार्य भीजिन यशसूरिजीने इनको बड़ा भेष्ट पन्थास पद प्रदान किया। उसमें ग्वालियर छत्तरेके राजमान्य सेठ नथमल भीतमलभी गोलेछाने ठत्सवर्षक ठरुम प्रबन्ध किया था। इन्होंने अनेक देशोंमें विहार करके अपनी घाणीसे अनेक जीवोंको उपदेश करके कितने ही जीवोंद्वारा, दुस्तकोदार और पाठसाला स्थापन किया है।

इन्के गुरु भीजेनाचार्य भीजिनयशसूरिजी महाराज ऐसे महात्मा थे कि उन्होंने गुरुस्थाभममें ही धर्मकी कियानेके सोत्साह आचरण करनेसे बड़ी प्रसिद्धि प्राप्त करली थी। वह मारवाड़ प्रान्तस्य जोधपुर प्रदेशके निवासी, साङ्गोत्री

ओसवाल ज्ञातीय थे नाम आपका जेठमलजी था । इन्होंने एक समय गृहस्थाश्रममें डेढ मासका उपवास किया था और भी कितने ही कठिन तप किये थे । जब आपको गृहस्थाश्रममें रहना वान्ताशनके समान मालूम पडने लगा तब परम वैराग्यसे श्रीमन् मुनिमहाराज बड़े प्रभाविक श्रीमोहनलालजिसि चारित्र ग्रहण किया था, और अनेक भव्यजीवोंको प्रतिबोध देके धर्मकी बडी उन्नति की । इन्होंने बड़े त्याग, वैराग्य और तपस्या और पन्थास पद प्राप्त किया और अपने गुरुभाई हर्षमुनिजीको पन्थास पद प्रदान किया । अपने गुरु भाइयोंसे गुमानमुनिजी, और शिष्योंसे ऋद्धिमुनिजी और केसर मुनिजीको पन्थास पद दिया और रतनमुनि तथा भावमुनिको गणिपद प्रदान किया । इसके अतिरिक्त उस समय ग्वालियरमें अनेक प्रकारके महोत्सव हुए थे । इसके अनन्तर सेठ नथमलजी जीतमलजी गोल्लेछा? (ग्वालियर लश्करवाले)ने महाराजश्रीको सम्मत् शिखरजीकी यात्रा करायी; वहाँसे विहार कर कलकत्ता पधारे । वहाँ रायबहादुर बद्दीदासजीने बडी धूमधामसे आपका प्रवेश महोत्सव किया वहाँ जैनधर्मकी उन्नति करके जगत्सेठके आग्रहसे मुर्शिदाबादमें चातुर्मास बड़ी धूमधामसे किया । वहाँके राजमान्य बाबुओंने बड़े उत्साह और समारोहसे उक्त महाराजको आचार्यपद प्राप्त कराया । उस समय उपस्थित सज्जन तथा प्रतिष्ठित पुरुषोंकी सन्निधि थी जिनमें प्रधानतया कलकत्ता, मुर्शिदाबाद आदि वाले सज्जन थे । आपने अजीमगंज, बालूचरमें ३ चातुर्मास कर अन्त्य चौमासा पावापुरीमें किये जहाँ जैनशासननायक चरम तीर्थङ्कर महावीर स्वामी थे उनकी निर्वाण कल्याणकभूमि पर ५३ उपवास करके महात्मा यशःसूरिजी स्वर्गको पधारे थे इनके प्रियशिष्य वर्तमान पन्थासऋद्धिमुनिजी हैं ।

प्रकृत ग्रन्थ संशोधक. श्री मो सं पाठशालाध्यापक रमापति, मिश्र तथा वे. प्रे. पं. हरिदत्तशर्मा.

जैन संप्रदायमें सर्वमान्य आविग्रन्थ दशवैकालिक सूत्रको छपानेमें द्रव्यसहायता करनेवाले
सदगृहस्थोंकी नामावलि

६००)	६०	सेठ हीरालाल दलमुखभार	१००)	"	षगताजी इठाजी
२२५)	"	सेठ पानार्चंद भगुभार	६१)	"	गुलालचन्दजी नचामी धरोदरावाला
२००)	"	भाणामार केसरीचन्द	६१)	"	ठाकरसीभार पाटीषवाला
२००)	"	सेठ पुत्रीलाल ककलजी	२५)	"	सा रामिगाजी पोमाजी
१०१)	"	ममवानदास हीराचन्द	१५)	"	भीपोरवारके मुफादमके पंचकी तरफसे
१०१)	"	भीकानदावाहीके संघकी तरफसे मार्फत इस्ते	२१)	"	भीमाजी मोतीजी
		गल्लखन्दजी इनायजी	२१)	"	कुण्वाजी इक्मीचन्द
६५)	"	शाहमेयजी भार कच्छी वीसा भीमालीकी	२१)	"	सा दायाजी त्रेषीचन्दजी
		तरफसे	२१)	"	" शाकलचन्द नवलमलजी
६१)	"	सेठ रूपचन्द लक्ष्भार इस्ते नगिनभार	२१)	"	" इरजीजी गोमाजी

२१) " " भीमाजी कपूरचन्दजी.
 २१) " " हिन्दूजी देवराजजी.
 २१) " " अमरंजी जेठाजी.
 २१) " " विक्राजी मूलचन्दजी.
 १५) " " कपूरचन्द बतेचन्दजी.
 १५) " " गोमराज फतेचन्दजी.
 १५) " " हंसराज कपूरचंदजी.
 १५) " " जोराजी देवराजजी.
 १५) " " भीमाजी भभूतमलजी.
 १५) " " भीखाजी ऋषभदास.

१५) " " भूताजी भगवानजी.
 १५) " " नवलमल मोतीलाल.
 १५) " " लालचन्द सदाजी.
 १५) " " शा. चापाजी कृष्णाजी.
 १५) " " बजरंगजी ओझारमल.
 १५) " " अमीचन्द छोगमलजी.
 ११) " " भूताजी भूरमल.
 ११) " " भूराजी फूलचन्द.
 ११) " " कृष्णाजी केसरीमल.
 ११) " " मोतीचन्द गोमराज.

प्रस्तावना ।

प्राक्तनशुभकर्मविपाकदण्डपूर्वासनं भीषाप्यम्भवस्वामी दोषायतनमिमडीषलोकमथलोकास्वात्मोदिधीर्षया भीजिन-
शासनमनुसृत्य यदा वीक्षामुरीचक्रे तदासीदन्तर्बली तत्पत्नी । वतश्च गच्छता कालेनाष्टवपेक्षीपस्तपनूजो स्वी प्रसुम्भन्व
यामास कालो मम जन्ममद इति । वत्स ! गर्भस्थित-एष त्वयि चारिधमद्भीचकार त्वग्नक इति तयाभिहित एव चम्या
पुरीमलऋजुर्वाणे निजगनपितर्य्यासमाद तां, भृशुरलन्यसाधारणो मनकाभिधानं, सु वाक्कम्, आविशचक्रे च स्वीयाञ्चारिभ्र
जिपृक्षाम् । इत्त विष्टेनेरदृ मतिस्सम्पद्यत इति तमनुजग्राह स वीक्षयाङ्गमुवमिति !, उपाश्रयागतश्च भीषाप्यम्भवस्वामी
ज्ञानरक्षुषा पष्मासावक्षिष्टजीकनं विशेषकृपाभाजनन्तमुदिधीर्षुंरतिविलुप्तसैनागमन्वशभिरम्ययनैः सञ्चिक्षेप । तमेव
विषयं समाहितेन मनसा प्यापन्समाधियोगेन कृतार्थीषभूष स मुनिरिति । एवमुपयोगिनोस्पातिमान्यस्य सूत्रस्योपलभ्यन्ते
द्विधा प्यास्याः, तासु च यथावस्थितप्राम्थार्थमकाशिका नातिसूसा गतिविस्तीर्णा भीसमयसुन्दरगणिविरचिता वृष्टिरेव
सर्वापयुजेति सर्वहितवाञ्छया मुद्रापिताऽस्माभिः ।

एतद्वचिनिर्माणसमयश्च समाप्तो वृष्टिफुला स्वतोऽश्लेषि-

चन्द्रकुले श्रीखरतरगच्छे जिनचन्द्रचन्द्रसूरिनामानः । जाता युगप्रधानास्ताच्छिष्यः सकलचन्द्रगणिः ॥ १ ॥
तच्छिष्यसंमथसुन्दरगणिना चक्रे च स्तम्भतीर्थपुरे । दशवैकालिकटीका शशिनिधिश्शृङ्गारमितवर्षे १६९१

॥ २ ॥ इति ।

एतन्मुद्रणावसरे रायधनपतिसिंहजी प्रतापसिंहजी व्याख्याचतुष्टयसहितपुस्तकेन हस्तलिखित क. ख.
चिह्नितपुस्तकाभ्याश्च पाठशुद्धिदिप्पण्यादिप्रदानपुरस्सरं ग्रन्थोपयोगिता व्यथापि तथापि पुरुषधर्मसञ्जातभ्रान्ति सहृदयाः
पाठकमहाशयाः सहन्तामिति ।

एवमिदं सर्वमान्यसूत्ररत्नमनायासेन सर्वे समधिगच्छेशुरिति निवेदयति-

श्रीमद्भयशमसूर्यन्तेवासी-

पन्न्यासऋद्धिसुनिः ।

विषयानुक्रमणिका ।

अङ्कः	विषयाः	पृष्ठाङ्काः	पङ्क्ताः	सङ्ख्या	विषयाः	पृष्ठाङ्काः
१	मङ्गलाचरणम्	१	१	१०	आचारप्रणिधिनामाष्टमाख्ययनम्	७१
२	सुमयुष्यिकास्य प्रथममाख्ययनम्	"	२	११	विनयसमाख्याप्रथममाख्ययने प्रथमोऽंशः	८३
३	भामप्यप्लवकास्य द्वितीयमाख्ययनम्	२	२	१२	" द्वितीयोऽंशः	८७
४	सुल्लकाचारस्य तृतीयमाख्ययनम्	५	१	१३	" तृतीयोऽंशः	९२
५	पट्टजीवनिकास्य चतुर्थमाख्ययनम्	८	२	१४	" चतुर्थोऽंशः	९६
६	पिण्डीपणास्य पञ्चमाख्ययने प्रथमोऽंशः	१४	२	१५	सभिदुनामवृशमाख्ययनम्	९९
७	" द्वितीयोऽंशः	४१	१	१६	प्रथमाच्छ्लिका	१०६
८	महाचारक्यास्य षष्ठाख्ययनम्	४९	२	१७	द्वितीयाच्छ्लिका	१११
९	वास्यशुद्ध्यास्य सप्तमाख्ययनम्	६१	१			

इति विषयानुक्रमणिका ।

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

श्रीमत्समथसुन्दरोपाध्यायविरचितदीपिकाव्याख्यासमेतं—

श्रीदशवैकालिकसूत्रं प्रारभ्यते ॥

स्तम्भनाथीशमानम्य गणिः समयसुन्दरः । दशवैकालिके सूत्रे शब्दार्थं लिखति स्फुटम् ? धम्म इति-धर्मो दुग्
तिप्रपतज्जन्तुधारणालक्षण उत्कृष्टं प्रधानं मद्गलं वर्तते, को धर्म इत्याह—अहिंसा, न हिंसा अहिंसा जीवदया प्राणातिपातविरति
रित्यर्थः, पुनः संयमः पञ्चाश्रवविरमणं, पञ्चेन्द्रियनिग्रहः चतुःकषायजयः, दण्डत्रयविरतिश्चेति सप्तदशभेदः, इत्येवंरूपः, पुनस्तप

धम्मो मंगलमुक्किट्टं अहिंसा संजमो तवो । देवा वि तं नमंसांति जस्स धम्ममे सया मणो ? .

“अणसणमूणोअरिआ वित्तीसंखेवणं रसच्चाओ । कायकिलेसो संली—णया य वज्झो तवो होई ? पायच्छित्तं विणअं
वेआवच्चं तहेव सज्झाओ ॥ ज्ञाणं उस्सग्गो वि य अण्भितरिओ तवो होई ?” इति बाह्याभ्यन्तररूपं द्वादशधा. अथ धर्म
करणे माहात्म्यमाह—देवा अपि, अपिः संभावेन, तं धर्मकारकं जीवं नमस्यन्ति, मनुष्यास्तु सुतरां, तं कं ? यस्य धर्मे धर्म

करणे सदा मनोन्त'करणम् इति प्रथमगार्थार्थं ॥ १ ॥ अथ यतीनामाधारग्रहणे विधिमाह—जहेति—यथा येन प्रकारेण द्रुमस्य वृक्षस्य पुत्र्येषु भ्रमरो रसं मकरन्दमापिवति, परं न च नैव पुत्र्यं क्लामयति पीठयति स च भ्रमर आत्मानं प्रीणयति रसेनात्मानं सन्तोषयति २ अथ वृष्टान्त उक्तं, दार्ष्टान्तिकमाह—एषमनेन प्रकारेण एते भ्रमणास्तपस्विन ते च न तापसावय', अत आह—कीदृशा' भ्रमणा' ? मुक्ता' वाद्यपरिग्रहेण आम्यन्तरपरिग्रहेण च, मुक्ता', तत्र वाद्यपरिग्रहो धनधान्यादिरूपो नवविध', आम्यन्तरपरिग्रह—“मिच्छतं वेवतिगं हासाइयं छक्कग च नायव्व । कोहाईण चउक्कं चउदस अर्धिमंतरा

जहा बुमस्स पुण्फेसु भमरो आवियइ रस । ण थ पुण्फ किलामेइ सो अ पीणेइ अप्पथ २
 प्पेमेप्प समणा वुत्ता जे लोप्प सत्ति साहुणो । विहगमा व पुण्फेसु वाणभत्तेसणे रया ३

गटी ? 'इत्यादिरूपस्ताम्यो रहित', एते के ? ये भ्रमणा लोकेर्ध्वतृतीयद्रोपसमुद्रपरिमाणे सन्ति विद्यन्ते पुन' कीदृशा' भ्रमणा ! साधवो ज्ञानाविसाधका', पुन' कीदृशा विहङ्गमा इव भ्रमरा इव पुत्र्येषु दानभक्तपणे रता', दानग्रहणात् गृहस्यैर्दत्त गृह्णन्ति परं नादत्तं, भक्तग्रहणाद्यदपि वक्ष प्राप्तुर्कं गृह्णन्ति, न आधाकर्मादि, एषणाग्रहणेन गवेषणादित्रयपरिग्रह', एषु त्रियु स्थानेषु रताः सक्ता' ३ अत्र कोऽप्याह—

१ एमेरे इति स्वचिरात् । २ स्वचिरात् एकात्सर्पित्वाः स्वचिष्यवकार षट्ठः पाठ ।

—ननु साधवो दानभूक्तैषणे रता इत्युक्तं, यतश्चैवं तत एव लोको भक्त्याकृष्टचित्तस्तेभ्यः साधुभ्य आधाकर्मादि ददाति,
 तस्य ग्रहणे जीवानां हिंसा स्यात् आहारस्याग्रहणे तु स्वधृतेरलाभेन स्वदेहधारणं न स्यात्. अत्रोच्यते—वयमिति-
 वयं च वृत्ति लप्स्यामः प्राप्स्यामस्तथा यथा न कोऽप्युपहन्यते, तथा यथाकृतेषु गृहस्थैरात्मार्थं निष्पादितेष्ववाहारादिषु साधवो
 रीयन्ते गच्छन्ति पुष्पेषु यथा भ्रमराः ४. अथ येन प्रकारेण साधवस्तथा चाह—महुगोरिति—यतश्चैवमतस्ते मधुकरसम-
 भ्रमरतुल्याः साधवः, पुनः किंभूताः ? बुद्धा ज्ञाततत्त्वाः, एवंभूता ये भवन्ति भ्रमन्ति वा, पुनः किंभूताः ? अनिश्रिताः, कुलादि
 वयं च वित्तिं लप्सामो न य कोइ उवहम्मइ । अहागडेसु रीयंते पुष्पेषु भमरा जहा ४. महुगारसमा
 बुद्धा जे भवंति आणिस्सिया । नाणापिंडरया दंता तेन बुच्चंति साहुणो त्ति वेमि ५ पुष्पियझयणं सम्मत्तं ? .
 ष्वप्रतिबद्धाः, पुनः किंभूताः ? नानापिण्डरताः, नाना नानाप्रकारोऽभिग्रहविशेषात्प्रतिग्रहमल्पाल्पग्रहणाच्च पिण्ड आहारादि-
 न्तप्रान्तादिर्वा, तस्मिन्नानापिण्डे रता उद्वेगं विना स्थिताः, पुनः किंभूताः ? दान्ता इन्द्रियनोइन्द्रियदमनेन, उपलक्षणत्वादी
 र्यादिसमिताश्च. ततश्चायमर्थः—यथा भ्रमरोपमया एषणासमितौ यतन्ते, तथेर्यादिष्वपि त्रसस्थावरभूर्ताहंतं यतन्ते, तेन
 साधवः परमार्थतः साधव इत्युच्यन्ते. इतिशब्दः समाप्तौ. ब्रवीम्यहं, परं न स्वबुद्ध्या, किन्तु तीर्थकरणधराणामुपदेशेन. ५
 इति श्रीदशैकालिकशब्दार्थवृत्तौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां द्रुमपुष्पिकाख्यं प्रथममध्ययनं समाप्तम्.

अथमाध्ययने धर्मप्रशसा उक्ता, सा चैव जिनशासने इह तु अध्ययने जिनशासनेऽनिकृते सति माभून्नवदीक्षितस्य संयमेऽ
 धृतिरतो धृतिमता भाव्यमित्येतदुच्यते, इत्यनेन सम्बन्धेनायातमिदमध्ययन व्याख्यायते—कश्मिति-कथं केन प्रकारेण, नुइति क्षेपे,
 यथा कथ नु स राजा यो न रक्षति प्रजा, कथं नु स धैर्याकरणो योऽपशब्द प्रयुक्ते, तथा कथ नु कुर्यात् भ्रामण्यं भ्रमणभाव,
 य' कामान्न निवारयति ! कारणमाह—भ्रामण्यस्याकरणे पदे पदे स्थाने विपीवन् विपाद प्राप्नुवन् संकल्पस्य वशं गत,
 न केवलमयमधिकृतसूत्रोक्तो यथोक्तभ्रामण्याभावेनाभ्रमणः, किन्तु आजीविकादिभावेन प्रयोजितः सद्दृष्टिचित्तो द्रव्यक्रिया

अथ भ्रामण्यपक्षकाध्ययनं प्रारभ्यते.

कह नु कुञ्जा सामरणं जो कामे न निवारय । पप पप विसीवतो सकल्पस्स वस गओ ?
 वच्छगधमलकार इच्छीओ सयणाणि य । अच्छवा जे न मुजति न से चाह चि बुच्चवइ २

कुत्राप्यभ्रमण एव ? अयोग्य एव कथं ! यत आह—वच्छेति—वन्नाणि क्षीनांशुकादीनि, गन्धा' कोष्टपुग्दय', अलङ्कार
 कटकादय', अनुस्वारोऽष्टाक्षणिक', स्त्रियोज्ञेकमकारा', शयनानि पर्यङ्गादीनि, वशब्दादासनादीनि एतानि वन्नादीनि किम् ?
 अच्छवा अस्वयक्षा ये केचन न मुञ्जते नासेवन्ते, न स त्यागीत्युच्यते, न स भ्रमण इति (अथ सूत्रगतेर्विचित्रत्वाद्बहुवच
 नेऽप्यकवचननिवश') ? यथा च भ्रमणो भवति तथा कपपिपुमाह—

जे इति-य एव कान्तान् शोभनान् प्रियान् इष्टान् भोगान् शब्दादिविषयान् लब्धान् सतः, 'विपिठ्ठि कुञ्चइत्ति' कोऽर्थः ? विविधमनैकप्रकारैः शुभभावनादिभिः पृष्ठतः करोति परित्यजति न बन्धनेन बद्धः प्रोपितो वा, किन्तु स्वाधीनः, न परायत्तः, स्वाधीनानिव परित्यजति भोगान्. ततश्च य ईदृशः, हुशब्दोऽवधारणार्थे, स एव त्यागीत्युच्यते, भरतादिवत्. ३-समाईति-समया आत्मपरतुल्यया प्रेक्षया दृष्ट्या परिव्रजतः, परि समन्ताद् व्रजतो गच्छतः, गुरोरुपदेशदानेन संयमयोगेषु वर्तमानस्य, एवंविधस्य त्यागिनोऽपि स्यात्कदाचिदचिन्त्यत्वात् कर्मगतेर्मनोन्तःकरणं निस्सरति बहिर्धावति, केन ? भुक्तभोगिनः

जे य कंते पिण् भोए लद्धे विपिठ्ठि कुञ्चइ । सार्हीणे चयई भोए से हु चाइत्ति बुच्चइ ३. समाइ पेहाइ परिव्वयंतो सिया मणो निस्सरई बहिद्धा । न सा सहं नावि अहं वि तीसे इच्चेव ताओ विणइज्ज रागं ४.

पूर्वक्रीडितस्मरणादिना, अभुक्तभोगिनश्च कुतूहलादिना, बहिर्धा संयमगेहाद्बहिरित्यर्थः, तदा सोऽशुभोऽध्यवसायः, प्रशस्ताध्यवसायेन स्थगनीयः, केनालम्बनेन इत्याह-यस्यां राग उत्पन्नस्तां प्रति चिन्तनीयं न सा मम मदीया, नाप्यहं तस्याः, पृथक्कर्मभुजो हि प्राणिन इत्येवं, ततस्तस्याः सकाशाद्ध्यपनयेद्रागं, तत्त्वदर्शिनो हि संनिवर्तन्त एव ४. एवं तावदान्तरो मनोनिग्रहविधिरुक्तः, न चायं विधिर्बाह्यमंतरेण कर्तुं शक्यते, अतो बाह्यविधिविधानार्थमाह—

आयावयाहातं- आयावयाही' त्वं संयमगृहा मनसाऽनिगमनाथमातापय ? आतापनां कुरु ? उपलक्षणत्वाघयानुरूपम्, नोदरिकादितेपोपि कुरु ? तथा त्यज सीकृमार्यं शुकुमारत्वं परित्यज ? यत' शुकुमारत्वात्कामेच्छा प्रवर्तते, योपितां च प्रार्थनीयां भवति, एषमुभयासेषणेन कामान् काम उल्लह्यय ? यतस्ती' कामे क्रान्तेर्दुःख क्रान्तमेव भवति, अत्र वणिज उदाहरणं श्रेयं वृषित, अपान्तरकामकमणविधिमाह-छिन्धि द्वेषं ? व्यपनय राग ? सम्यग्ज्ञानवलेन विपाकालोचनादिना, एष कृते परमाह-एषमनेन प्रकारेण प्रवर्तमान' सन् सुखी भविष्यसि क ? सपरये संसारे यावन्मोक्षं न प्राप्स्यसि तावत्सुखी

आयावयाही चय सोगमल्ल कामे कमर्ही। कमिय खु दुक्खं । छिदहि दोस विणण्ज राग एष सुही
होहिसि सपरापं ५. पक्खदे जलिय जोइं धूमकेउ दुरासय । नेच्छति वतय भोजु कुले जाया अगघणे ६

भविष्यसि ५. संयमगृहान्मनस एवा निर्गमार्थमिदं चिन्तयेत्-पक्खद इति-अस्फुक्वन्ति आभयन्ति, क ? ज्योतिपमग्निं, किंविशिष्टं ज्योतिषं ? ज्वलित ज्वालामालाकुलं, न तु सुर्धरादिरूपं, पुन' किंविशिष्टं ज्योतिषं ? धूमकेतुं, धूमचिह्नं धूमध्वजम्, न उरुकादिरूपं, पुन' किंविशिष्टं ज्योतिषं ? दुरासदं दुरभिर्भव, चशब्दलोपाद्वा च इच्छन्ति वान्त भोजु परित्यक्त विप मिति शेष, के ? नागा इति शेष, ते किंविशिष्टा नागा ? कुले जाता समुत्पन्ना, किंभूत कुले ? अगन्थने, नागा देधा, गथना अगन्थनाश्च तत्र ये गन्थनास्ते-दसिप मतेहि आकट्टिआ, तं सुहओ अपिअति अगंथणा पुण अवि मरणमज्जम्वम्पन्ति

न य वंतं आपिअंति. उपसंहारस्तु—यदि तावत्तिर्यश्चोऽप्यभिमानाज्जीवितं परित्यजंति, न च वान्तं भुंजते, तत्कथमहं जिनवच-
 नाभिज्ञो विपाकदारुणान् विषयान् वान्तानपि भोक्ष्य इति. अत्रार्थे स्थनेमिदृष्टान्तस्तथाहि—जया किल अरिदुर्नेमी पव्वइओ,
 तथा रहनेमी तस्स जिठभाओ राईमई उवयरइ, जइ नाम एसा मम होइ, सा य भगवई निव्विन्नकामभोगा नायं च तीए
 जहा एसो मम अज्झोववण्णो, अण्णया य तीए. महुवयसंजुत्ता पेज्जापीआ, रहनेमी आगओ, मयणफलं मुहे काओण तीए वंतं
 भणियं च, पेज्जं पियाहि, तेण भणियं कहं वंतं पिज्जइ. तीए भणिओ जइ न पिज्जइ, तओ अहंपि अरिदुर्नेमिसामिणा वंता
 कहं पिविउमिच्छसि. ६. अथाधिकारापन्नमेवार्थमाह—धिगत्यु इति—तत्र राजिमती किल एवमुक्तवती स्थनेमि प्रति—धिगस्तु
 धिगत्यु ते जसोकामी जो तं जीवियकारणा । वंतं इच्छसि आवेउं सेयं ते मरणं भवे ७.

भवतु ते तव पराक्रममिति शेषः. हे यशःकामिन् ! कीर्तिरभिलाषिन् ! इति रोषेण क्षत्रियामन्त्रणम्. अथवा अकारप्रश्लेषात्
 हे अयशःकामिन् ! धिगस्तु भवतु तव, यस्त्वं जीवितकारणादसंयमजीवितहेतोर्वान्तमिच्छसि आपातुं भगवता परित्यक्तां
 भोक्तुमिच्छसि, अतः श्रेयस्ते तवातिक्रान्तमर्यादस्य मरणं भवेत्, शोभनतरं तव मरणं, न पुनरिदमकर्मसिवनं,
 तओ धम्मो से कहिओ. संजुद्धो पव्वइओ अ राइमई वि तं वोहि ऊण पव्वइआ अन्नया कयाइ सो रहनेमी
 बारवइओ भिक्खं गहिऊण सामिसगासं आगच्छंतो वासवइलएण अप्भाहओ एणं गुहं पविट्ठो, राइमई वि सामिणो
 वंदणाए गया, वंदित्ता पडिस्सयमागच्छंती य अंतरा वरिसिएण भिन्ना अयाणंती तमेव गुहं अणुपविट्ठा जत्थ सो रहनेमी, दिट्ठा

य तेण सोहणा एसा षच्छाणि अपसारिआणि, ताहे तीसे अंगपञ्चगानि विट्ठाणि, सो रहनेमी तीए आमोवषमो दिट्ठो, अणाए अंगिआगारकुसलार णाओ अ असोहणो भावो एअस्स ७ तत' सा तमिदमवादीत्—अहमिति—अह ष भोगराज्ञ उग्रसे नस्य तु पुत्रीति शेष', स्व चासि अन्धकृष्णे' समुद्रविजयस्य पुत्र इति शेष', अत' कारणान्मा एकैकप्रधानकुले आर्वा गन्धनी भूष, अत' कारणात्संयमं सर्वबु'स्त्रनिवारणं क्रियाध्वस्त्यर्पं निभृत' सन्न चर कुर्वित्यर्थ' ८ जईति—यदि स्व करिव्यसि भावमभिप्रायं प्रार्थनारूप, क ? या या दृश्यसि नारी' स्विय' तासु, एता' शोभना, एताश्च शोभनतरु', (सेव)

अह च भोगरायस्स त चंसि अधगविद्धिणो । मा कुले गधणा होमो सजम निहुओ चर ८
जइ त काहिसि भाव जा जा विच्छसि नारिओ । वायाविष्णुव्व हढो अट्ठिअप्पा भविस्ससि ९
तीसे सो वयण सोच्चा सजयाइ सुमासिय । अकुसेण जह्वा नागो धम्मसे सपडिवाइओ १०

इत्येवंभूतं भावं यदि करिव्यसि ततो वायाविद इष वातमेरित इष हृदोऽवद्मूलो वनस्पतिविक्षेप' अस्त्यतात्मा भवि व्यसि कोऽर्थ' ? सकलबु'स्त्रक्षयकारकेषु संयमगुणेष्ववद्मूलत्वात्संसारसागरे प्रमादपधनेमेरित इतथेतथ पर्यटिव्यसि ९ तीसे इति—तस्या एजिमत्या असी रयेनेभिर्वचन पूर्वोक्त मुत्वा, किंविशिष्टाया राजिमत्या' ? संयताया गृहीतदीक्षाया', किंविशिष्टं

वचनं ? सुभाषितं संवेगजनकं, किंवत् ? अङ्कुकुशेन यथा नागो हस्ती, एवं धर्मे सम्प्रतिपादितो धर्मं स्थापित इत्यर्थः. ? १०
 एवमिति-एवं कुर्वते कुर्वन्ति, के ? संबुद्धा बुद्धिमन्तः, अथवा सम्यग्दर्शनसहितेन ज्ञानेन ज्ञातविषयस्वभावाः सम्यग्
 गृह्य इत्यर्थः, पुनः किंविशिष्टाः ? पण्डिता वान्तभोगासेवनदोषज्ञाः, पुनः किंविशिष्टाः ? प्रविचक्षणाः पापभीरवः, किं कुर्वन्ति
 ते इत्याह-निवर्तन्ते दूरीभवन्ति, केभ्यः ? भोगेभ्यो विषयेभ्यः, क इव ? यथासौ पुरुषोत्तमो रथनेभिः, शिष्य आह-ननु कथं
 तस्य पुरुषोत्तमत्वं यो हि गृहीतदीक्षोऽपि विषयाभिलाषी जातः ? उच्यते-तथाविधेऽभिलाषे जातेऽपि नासौ प्रवृत्तः, कापुरुषस्तु
 एवं करंति संबुद्धा पंडिया पवियक्खणा । विणियट्ठंति भोगेसु जहा से पुरिसुत्तमो त्तिवेमि ? ? ?

सामन्त्रपुञ्जियज्झयणा संमत्ता २.

संजसे सुठियप्पाणं विप्पमुक्खाण ताइणं । तेसिमेयमणाइन्नं निग्गंथाण महेसिणं ? .
 तदनु रूपं चेष्टत एवेति. इति पूर्वोक्तप्रकारेण ब्रवीमि, न स्वबुद्ध्या, किन्तु तीर्थकरगणधराणामुपदेशेन. ? ?-
 इति श्रीदशवैकालिकशब्दार्थवृत्तौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां द्वितीयमध्ययनं समाप्तम् । व्याख्यातं श्रामण्यपूर्व-
 काव्यं द्वितीयमध्ययनं, बुल्लकाचारकथाव्यमय तृतीयमध्ययनमारभ्यते, अस्य चायमभिसम्बन्धः-द्वितीयाध्ययने इत्युक्तं
 नवदीक्षितेन संयमेऽधृताबुःपन्नायामपि धृतिमता भाव्यम्. अत्र तु सा धृतिराचारे कार्या, न त्वनाचारे, अयमेवात्मसं-

यमोपाय' उक्तं च—“तस्यात्मा सपतो यो हि सदाचारे रतः सदा । स एष धृतिमान् धम-स्तस्यैष हि जिनादितः ?” इत्यनेन सम्बन्धेनायातमिदमध्ययन व्याख्यायते—तत्रसूत्रम्—संयमेति सयमे सुस्थितः शोभनप्रकारेण सिद्धान्तरीत्या स्थित आत्मा यथा तथा, किंविशिष्टानां? विप्रमुक्तानां विविधमनेकप्रकारैः प्रकरणेण संसारान्मुक्तानां, पुनः किंविशिष्टानां? ताथिनां, त्रायते आत्मान परमुमयं च यं ते त्रातास्तेषाम्, आत्मानं प्रत्येकमुदाहः, परं तीर्थकरा, उभयं स्पष्टिग, तेषामिदं वक्ष्यमाणलक्षणमनार्चीण मनाचरितमकल्पं, कर्णामित्याह—निर्भ्रान्तानां साधुनां, किंविशिष्टानां महर्षीणां महतां यतीनाम् ? सम्प्रत यत्पृथाक्तमनाचरित तदेवाह—उरेसियमिति—साधुञ्चरिष्यारम्भेण भवमौदशिक—(१) क्रयणं साध्यादिनिमित्तं धीतं तेन क्रतु निर्वर्तितं धीतकृतं

उरेसिय कीयगढ नियागमेभिहडाणि य । राइभत्ते सिणाणे य गधमह्छे य वीयणे २

(२) नियागामान्त्रितस्य पिण्डस्य प्रहणं (१) अभिहृद स्वकीयभ्रामादः साधुनिमित्तमभिमुखमानीतमभ्याहृतं, बहुवचन स्वभ्रामपरामनिशीयाविभेदस्यापनार्थं २ रात्रिभुक्तं रात्रिभोजनं, दिवसगृहीत दिवसभुक्त रात्री सन्निधिरक्षणेन, दिवस गृहीतं रात्रिभुक्तं, रात्री गृहीतं दिवसभुक्तं, रात्री गृहीतं रात्री भुक्तम् इति भेदचतुष्टयलक्षण ज्ञान वेशसयमेवमित्तं, तत्र दश ज्ञानं शीचातिरेकेणाक्षिपद्मप्रक्षालनमपि सर्वज्ञानं तु प्रतीतेमेव गन्धमाल्यं च गन्धग्रहणात्कोष्ठपुटादिपरिग्रह मास्यग्र णाञ्च ग्रथितवेष्टितादर्मान्यस्य परिग्रह वीजनमुष्णकाले लालकृन्तादिना, इन्मनाचरितं दोषाश्चेद्वारम्भप्रवर्तनादय स्वयं बुद्ध्या वाच्या २ पुनरिदमनाचरितम्—

संनिहीति-सन्निधीयतेऽनेनात्मा दुर्गताविति सन्निधिः, गुडवृतादीनां सश्रयकरणं, गृहमंत्रं च गृहस्थभाजनं, राज-
 पिण्डश्च नृपाहारः, किमिच्छसीत्येवं यो दीयते स किमिच्छकः, राजपिण्डोऽन्यो वा सामान्येन, तथा संवाधनमस्थिमांसत्वग्रोम-
 सुखतया चतुर्विधं मर्दनं, दन्तप्रधावनं चाङ्गुल्यादिना मुखक्षालनं, संप्रश्नः सावद्यो गृहस्थविषयः, शोभार्थं कीदृशो वाहमित्यादि-
 रूपः, देहप्रलोकनं चाद्दर्शादौ, अनाचरितदोषाश्च सन्निधिप्रभृतिषु परिग्रहप्राणातिपातादयः स्वबुद्ध्या वाच्याः ३. किञ्च—
 अट्टावय इति-अष्टापदमित्यष्टापदं द्यूतमर्थपदं वा गृहस्थमधिकृत्य निमित्तादिविषयमनाचरितं, तथा नालिका चेति

संनिहिगिहिमत्ते य रायपिंडे किमिच्छए । संवाहणंदंतपहोयणा य संपुच्छणे देहपलोयणा य ३.

अट्टावए य नालीए छत्तस्स य धारणट्टाए । तेगिच्छं पाहणाप्याए समारंभं च जोइणो ४.

द्यूतविशेषलक्षणा, यत्र माभूत्कलयान्यथी? पाशकपातनमिति नालिकया पाल्यन्त इति, इयं चानाचरितं. छत्रस्य धारणमा-
 त्मानं परं वा प्रति अनर्थायति. आगाढगलानाद्यालम्बनं सुत्त्वानाचरितं, प्राकृतशैल्यात्रानुस्वारलोपः, अकारणकारलोपौ च
 द्रष्टव्यौ, तथा श्रुतिप्रामाण्यादिति. 'तेगिच्छंति' चिकित्साया भावश्चैकिस्यं व्याधिप्रतिक्रियारूपमनाचरितम्. उपानहौ
 पादयोरनाचरिते, पादयोरिति साभिप्रायकं, न त्वापत्कल्पपरिहारार्थमुपग्रहधारणेन. समारम्भश्च समारम्भणं ज्योतिषो बह्वैः.
 दोषाश्चाष्टापदादीनां सुगमा एवेति. ४.

सिञ्चेति-शम्यातरपिण्डोऽप्यनाचरितः, शय्या षसतिस्तथा तरति संसारमिति शय्यातर, साधुना षसतिदाता तस्य पिण्डः, आसवकपयङ्गुली लोकप्रसिद्धावनाचरितौ तथा गृहोतरनिपघा गृहभेष गृहान्तर गृहयोर्वा अपा(घो)न्तरालं तत्रोपवेशन चक्षुष्यात्पाटनादिपरिग्रहः तथा गात्रस्य क्रायस्योद्वर्तनानि पङ्गापनयनलक्षणानि, चक्षुष्यादन्यसंस्कारपरिग्रहः ५
 गिहिणो इति-दुनर्गृहिणो गृहस्यस्य वैयावृत्त्य, व्यावृत्तस्य भावो वैयावृत्त्यं गृहस्य प्रत्यत्रादिसंपादनमित्ययं तथा

सिञ्जायरपिण्डं च आसवीपलियकम् । गिहितरनिसिञ्चा य गायस्सुव्वट्टणाणि य ५

गिहिणो वेआवट्टिय जा य आजीववच्चिया । तत्तोनिव्वुडमोइचं आउरस्सरणाणि य ६

या चाजीववृत्तिता जातिकुलगणकर्मशित्यानामाजीवनमाजीवः, तेन वृष्टिराजीववृत्ति, तस्या भाव आजीववृत्तिता आस्यादे राजीवनेनात्मपालनमिर्यं तस्मान्निर्वृतमोजित्व, तसं च तदनिर्वृतं तस्मान्निर्वृत, अग्निर्ददोद्धृतं चेति' समासः उदकमिति शेषः, तस्य मोजित्वं मिमसच्चिपोदकमोजित्वमित्यर्थः तथा आउरस्सरणाणि च सुधादिनातुणानां पीडितानां पूर्वोपशुक्रस्मरणानि अथवा दोषानुपणामाभयदानादीनि ६

मूलए इति-पुनर्मूलको लोके प्रतीतः, शृंगवेरमार्द्रकं, इक्षुखंडं च लोकप्रतीतम्, अनिर्वृतग्रहणं सर्वत्राभिसंबद्धयते, इक्षुखण्डं चापरणतं द्विपर्वान्तं यद्गतेते, कन्दो वज्रकन्दादिः, मूलं च सट्टामूलादि सचित्तं, फलं कर्कट्यादि, त्रिपुषादि, बीजं च तिलादि, किंविशिष्टं बीजम्? आमकं सचित्तम्. ७. सौवच्चले इति-पुनः सौवर्चलं, सैन्धवं पर्वतैकदेशजातं, लवणं च सांभरलवणं, रुमालवणं च खानिलवणं, एतत्सर्वमामकं सचित्तमनाचरितं, सामुद्रं लवणमेव, पांशुक्षारश्चोपरलवणं, कृष्णलवणं पर्वतैकदेश-

मूलए सिंगबेरे य इच्छुखंडे अनिर्वुडे । कंदे मूले य सच्चित्ते फले बीए य आमए ७.

सौवच्चले सिंधवे लोणे रोमालोणे य आमए । सामुद्दे पंसुखारेय कालालोणे य आमए ८.

ध्रुवणेत्ति वमणे य बच्छीकस्मविरेयणे । अंजणे दंतवणणे य गायाभंगविभूषणे ९.

सव्वमेयमणाइन्नं निगंगाथाण महेसिणं । संजमस्मि य जुत्ताणं लहुभूय विहारिणं १०.

शजातं, सर्वमामकं ज्ञेयम्. ८. ध्रुवणेति-धूपनमात्मवस्त्रादेः सौगन्ध्यनिमित्तमथवाऽनागतव्याधिनिवृत्तिनिमित्तं धूमपानमित्यन्ये व्याख्यानयति, वमनं च मदनफलादिना वान्तिः, तथा बस्तिकर्म पुण्ड्रकेणाधिष्ठाने स्नेहदानं. विरेचनं दन्त्यादिना, तथाञ्जनं रसाञ्जनं. दन्तकाष्ठं च प्रतीतमेव. तथा गात्राभ्यङ्गस्तैलादिना. विभूषणं गात्राणामेव. ९. अथ क्रियासूत्रमाह—सव्वमिति-सर्वमेतत्पूर्वोक्तचतुःपंचाशद्भेदभिन्नमौद्देशिकादिकं यद्गन्तरमुक्तं तत्सर्वमनाचरितं ज्ञातव्यं. केषामित्याह-

निप्रधानो मर्षीणां साधूनामित्यर्थः किभूतानां ? चशब्दात्तपसि युक्तानां, पुनः किभूतानां ? लघुभूतविहारिणां, लघुभूतो वादुन्तद्वदप्रतिबद्धतया विहारो येषां ते ?० किमित्यनाचरित यतस्त एवभूता भवन्तीत्याह—पचासवति—किभूतास्ते साधवः ? पंच च त आभवाश्च पञ्चाश्रवा हिंसादयः, परि समन्ताद्भ्रूपरिभ्रया ह्वात्वा प्रत्यास्पानपरिभ्रया प्रत्याख्याता येस्ते पञ्चाश्रवपरिभ्रवा, यतः कारणत्त पूर्वभूता, अतएव त्रिगुणा मनोवाक्काययुतिभिर्गुणा, पुनः किभूता ? उषु सजया पदसु जायानेनायपु प्रथिभ्यादिपु सामस्येन यता यत्नवत, पुनः किं० ? पंचनिग्रहणा, पंचानामिंद्रियाणां निग्रहणा निरोधकर्तारः,

पचासवपरिणगाया त्रिगुचा षसु सजया । पंचनिग्रहणा धीरा निरगया उज्जुदसिणो ? ?

आयावयति गिग्हेसु हेमतेसु अवाउढा । वासासु पढिसलीणा सजया सुसमाधिया ? २

पुनः किभूता ? धीरा बुद्धिमन्त स्थिरा वा, पुनः किभूता साधवः ? ऋगुदर्शिनः, ऋजुर्माक्ष मति ऋजुत्वात्सयमस्तं पश्यन्ति उपादपतया इति ऋजुदर्शिनः सयमप्रतिषदा ? ? ते ऋजुदर्शिनः काल प्रस्तावमधिकृत्य ययाशक्ति एव कुर्वन्ति, तथाहि— आपति—आतापयन्त्युष्वस्थानादिनाऽऽप्तापना कुर्वन्ति, कदा ? त्रीप्मेपूष्णकालेषु, पुनः कीदृशा ? हेमन्तेषु शीतका लेव्यप्राप्ता माथरणरुदितान्तिष्ठन्ति, तथा वर्षासु वर्षाकालेषु प्रतिसंलीना एकाभयस्या भवन्ति, संयता साधवः, पुनः किभूता ? सुसमाहिता ज्ञानादिपु यत्नपरा ? ?

परीति-पुनः किम्भूताः ? परीषहा एव रिपवस्ते दान्ता उपशमं नीता येस्ते, पुनः किम्भूताः ? धृतो मोहोऽज्ञानं येस्ते,
 पुनः किम्भूताः ? जितेन्द्रियाः शब्दादिविषयेषु रागद्वेषरहिताः, त एवविधाः सर्वदुःखक्षयनिमित्तं प्रक्रामन्ति प्रवर्तन्ते. किम्भूताः ?
 महर्षयः १३. अथैतेषां फलमाह—दुक्करेति—एवं दुष्कराण्यौद्देशिकादित्यागादीनि कृत्वा, तथा दुस्सहान्यातापनादीनि सहित्वा
 केचिद्देवलोकेषु सौधमादिषु गच्छन्तीति शेषः. केचन सिद्धयन्ति, तेनैव भवेन सिद्धिं प्राप्नुवन्ति. किम्भूताः ? नीरया निर्गतं
 रजोऽष्टविधं कर्म येभ्यस्तेऽष्टविधकर्मविप्रमुक्ताः, न त्वेकेन्द्रिया इव कर्मयुक्ताः. १४ ये चैवंविधानुष्ठानतो देवलोकेषु गच्छन्ति

परीसहरिओदंता धूअमोहा जिइंदिया । सव्वदुक्खत्वपहीणट्ठा पक्कमंति महेसिणो १३.

दुक्कराइं करित्ताणं दुस्सहाइं सहेत्तु य । केइत्थ देवलोएसु केइ सिज्झंति नीरया १४.

खव्वित्ता पुव्वकम्माइं संजमेण तवेण य । सिद्धिमग्गमणुप्पत्ता ताइणो परिणिव्वुडे त्तिबेमि १५.

इइ खुइडुयायारकहज्झयणा तइआ ३.

तेऽपि ततश्चुत्वार्यदेशे सुकुले जन्म प्राप्य शीघ्रं सिद्धयन्त्येव. एतदाह—खव्वित्तेति—ते देवलोकात् क्षपयित्वा कर्माण्यवशिष्टानि,
 केनेत्याह—संयमेनोक्तरूपेण सप्तदशभेदेन, पुनस्तपसा द्वादशविधेन सिद्धिमार्गं सम्यग्दर्शनादिलक्षणमनुप्राप्ताः सन्तस्त्रातार
 आत्मादीनां परिनिवान्ति सिद्धिं प्राप्नुवन्ति. इति ब्रवीमि न स्वहृद्ध्या किन्तु तीर्थकरणधराणासुपदेशेन. १५.
 इति श्रीदशवैकालिकशब्दार्थधृतौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां क्षुल्लकाचारकथाख्यं तृतीयमध्ययनं समाप्तम्.

व्याख्यातं शुद्धकाचारकयास्य तृतीयमस्ययनम्-अथ चतुर्थं पद्दजीविकायास्यमध्ययन व्याख्यायते-पूर्वाकाश्यपेनेनास्या
 'पयनम्पार्यं सम्बन्ध' -एष साधुनाचारे धृति' काया, न त्वनाचार इत्युक्तम्-अयमेव चाल्मसयमे तपाय', स चाचार पद्दजीविका-
 यगानर, जत' पद्दजीविकाया' प्रोष्यन्ते-तत्र सूत्रम् शुभविति-श्रुतमवधारित मे इति मया अत्र भीमुधर्मस्वामी जम्बूस्वामिन
 प्राद्व-६ आयुष्मन् ! आयुरस्यास्तीत्यायुष्मान् तस्य संशुद्धि', तेन जगत्प्रसिद्धेन भगवता समग्रैश्वर्यादियुक्तेन भीवर्धमानम्बामि
 नयप्रकारं वक्ष्यमाणमास्यातं, केषल्लोनेनोपलभ्य कथितम् अपवा 'आउसतेणति' समग्र भगवतो विशेषणं, किंभूतेन भगवता ?

सुअ मे आउसतेण भगवया एवमस्वाय इह खलु छब्बीवणिग्या नामज्जयण समणेण भगवया
 महावीरेण कासवेण पयेइआ सुअस्वाया सुपन्नत्ता सेअ मे आदिज्जिउ अज्जयण धम्मपल्लत्ती

' आउसतेण' आयुष्मता चिरजीविना इत्ययं, महल्लवचनमेतत् अपवा ' आवसतेणति पाठे मयेत्यस्य विशेषण, किंभूतेन
 नया ? आधसता गुरुपादमूढसेविना अपवा ' आयुसतेणति' पाठे किंभूतेन मया ? आमुशता भगवत्पादारीविन्दुगुलं मल्ल
 केन, अनेन गुरुविनयप्रतिपत्तिरुक्ता किंभूतेन भगवता आस्यातमिति पृष्टे आह-एषा खलु पद्दजीविका नामास्ययन भ्रमणेन
 महत्तपस्विना भगवता समग्रैश्वर्यादियुक्तेन महावीरेण कपायादिर्वीरजयान्महायुभटेन किंभूतेन ? काश्यपेन काश्यपगोत्रेण
 प्रयेदिता ज्ञाता, न कुलश्रिदाकर्ण्यं ज्ञाता, किन्तु स्वयमेव केवलज्ञानेन प्रकर्षेण विदिता ज्ञाता पुन' स्वाख्याता, सुलु दादशप

पन्मध्ये आख्याता, तथा सुप्रज्ञता, यथैव व्याख्याता तथैव सूक्ष्मपरिहारसेवनेन प्रकर्षेण सम्यगसासेवितेत्यर्थः. तां चैवंभूतां पट्टजीवनिकां श्रेयो मे ममाध्येतुं, श्रेयः पथ्यं हितं पठितुं श्रोतुं भावयितुं. कुत इत्याह—अध्ययनं धर्मप्रज्ञप्तिः, निमित्तकारणहेतुषु सर्वासां प्रायो दर्शनम्” इति वचनात् हेतौ प्रथमा, अध्ययनत्वाद्ध्यात्मानयनाच्चेतसो विशुद्ध्यापादनं, चेतोविशुद्ध्यापादनाच्च श्रेय आत्मनोऽध्येतुमिति. अन्ये व्याचक्षते—अध्ययनं धर्मप्रज्ञप्तिरिति पूर्वमुपन्यस्तस्याध्ययनस्यैवोपादेयतयानुवादमा-

कथरा खलु सा छज्जीवणिया नामज्झयणं समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ सुअ-
 क्खाया सुपन्नत्ता सेयं मे अहिज्जिउं धम्मपन्नती. इमा खलु सा छज्जीवणिया नामज्झयणं समणेणं
 भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ सुअक्खाया सुपन्नत्ता. सेयं मे अहिज्जिउं अज्झयणं धम्म-
 पन्नती. तं जहा-पुढविक्काइया आउक्काइया तेउक्काइया वाउक्काइया वणस्सइक्काइया तस्सकाइया

त्रम्. १. ततः शिष्यः प्राह—कथरोति—उक्तार्थमेव. अनेनैतद्दर्शयति—मानं त्यक्त्वा संवेगिना शिष्येण सर्वकार्येष्वेवं गुरुः प्रष्टव्यः. अथ शिष्येण प्रश्ने कृते गुरुराह—‘ इमेति ’ एतत्सूत्रमपि उक्तार्थमेव, अनेनाप्येतद्दर्शयति—गुणवते शिष्याय गुरुणापि उपदेशो दातव्य एव. अथ षड्जीवनिकायमाह—

तद्ययति-उदाहरणं, पृथिवीकाठिन्यलक्षणाप्रतीता, सैव काय' शरीरं येषां ते पृथिवीकाया, पृथिवीकाया एव पृथिवीकायिका
 आपो द्रवा प्रतीता एव, ता एव काय' शरीरं येषां तेष्वाकाया अष्काया एव अष्कायिका, तेज द्रव्यस्पर्शलक्षण प्रतीतं, तत्रैव
 पाय' शरीरं येषां ते तेज'काया' तेज'काया एव तेज'कायिका' वायुमूलनघर्मं प्रतीत एव, स एव काय' शरीरं येषां ते वायुकाया',
 वायुकाया एव वायुकायिका', घनस्पर्तिरंतादिरूप' प्रतीतः, स एव काय' शरीरं येषां ते घनस्पर्तिकायास्त एव घनस्पर्तिका-

पुढीत्रि चित्तमतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नच्छ सच्छपरिणएण आउ चित्तमतमक्खाया
 अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नच्छ सच्छपरिणएण तेउ चित्तमतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता
 अन्नच्छ सच्छपरिणएण वाउ चित्तमतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नच्छ सच्छपरिणएण
 वणस्सइ चित्तमतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नच्छ सच्छपरिणएण

यिका' एव घसनदीलाकसा' प्रतीता एव, त एव काया' शरीराणि येषां ते घसकाया, घसकाया एव घसकायिका इह च
 सयभूताथारत्वात्पृथिव्या' प्रथमं पृथिवीकायिकानाममिधान विप्रतिपत्तिनिरासार्थं पुनराह-' पुढी चित्तमतमक्खाया'
 पृथिवी चित्तं च जीवलक्षणं, तदस्या अस्तीति चित्तवती सजीवैर्यथ' पाठान्तरं वा--'पुढी चित्तमतमक्खाया' अत्र
 मायशब्द' स्तोत्रवाची, यथा सर्वपत्रिभागमात्रं, पृथिवी चित्तमात्रा स्तोत्रचिण इत्यर्थ' तथा च प्रबलमोहोदयात्सर्वजघन्य

चैतन्यमेकेन्द्रियाणां, तदधिकं द्वीन्द्रियाणामिति. आख्याता सर्वज्ञेन कथिता, किंविशिष्टा पृथिवी ? अनेकजीवा अनेके जीवा यस्यां सा अनेकजीवा, न पुनरेकजीवा यथा वैदिकानां पृथ्वी देवता इत्येवमादिवचनप्रामाण्यादिति. तथानेकजीवापि कैश्चिदेकभूता-
 त्मापेक्षया मन्यते. यदाहुरेकै-“एक एव हि भूतात्मा भूते भूते व्यवस्थितः । एकधा बहुधा चैव दृश्यते जलचन्द्रवत् ? . अत
 एवाह-किभूता पृथिवी ? ‘पुढोसत्ता’ पृथक्सत्त्वाः प्राणिनो यस्यां सा पृथक्सत्त्वा अद्गुलस्यासंख्येयभागमालावगाहनैरेनैकैः
 पार्थिवजीवैः समाश्रितेति भावः आह-यद्येवं जीवपिण्डरूपा पृथिवी, तदा तस्यामुच्चारादिकरणेन नियमतस्तन्मरणाद्-
 हिंसाया अनुपत्तिः स्यात्, तथा च सति साधुधर्मस्यासंभवः स्यात्. अतोऽत्राह--अन्यत्र शस्त्रपरिणतायाः, शस्त्रप-
 रिणतां पृथिवी विहायान्या पृथिवी, चित्तवत्याख्याता इत्यर्थः पृथिव्याः शस्त्रं त्रिधा--स्वकायशस्त्रं, परकायशस्त्रं,
 तदुभयशस्त्रं, च तत्र स्वकायशस्त्रं यथा-कृष्णमृद् नीलादिमृदः शस्त्रम्, एवं गन्धरसस्पर्शसंभेदेऽपि शस्त्रयोजना कार्या.
 परकायशस्त्रं यथा-असेजःप्रभृतीनां पृथिवी, अथवा पृथिव्या असेजःप्रभृतयः. तदुभयं यथा-कृष्णमृदुदकस्य पाण्डुमृदश्च
 परस्परस्पर्शगन्धादिभिः. यदा कृष्णमृदा कलुषितमुदकं भवति तदैषा कृष्णमृदुदकस्य पाण्डुमृदश्च शस्त्रं भवति. एवं च
 परिणतायां पृथिव्यामुच्चारादिकरणेऽपि नास्ति तन्मरणं, ततोऽहिंताधर्मः साधूनां संभवत्येव. एवमापश्चित्तवत्य आख्याताः,
 तेजाश्चित्तवदाख्यातं, वायुश्चित्तवानाख्यातः, वनस्पतिश्चित्तवानाख्यात इत्याद्यपि द्रष्टव्यम् ४.

इदानीं वनस्पतिजीवानां विशेषभेदप्रतिपादनार्थमाह—

तमिति-अग्रं बीजं येषां तेऽग्रबीजा' कोरष्टकादयः, एवं मूलं बीजं येषां ते मूलबीजा वृत्पल्लवन्वादयः, पर्यं बीजं येषां ते पर्वबीजा इषादयः, स्कन्धो बीजं येषां ते स्कन्धबीजा शङ्खव्यादयः, बीजाग्रोहन्तीति बीजरुहा' शाल्यादयः, संमूर्च्छन्तीति संमूर्च्छिमा' प्रसिद्धबीजाभाकेषु पृथिवीषपादिसमुद्भवा', ते तथाधियात्तृणादयः, न चैते न संभवन्ति दग्धशूमाषपि सम्भवात् तथा नृणल्लता वनस्पतिकायिका इत्यत्र नृणल्लताग्रहणं स्वगतानेकमेवसुन्दरं नार्थं वनस्पतिकायिकग्रहणं सूक्ष्मश्रादरादिकानेकवनस्पति

त जहा - अग्वीया मूलवीया पोरवीया स्वधवीया बीयरुहा समुच्छिमा तणलया वणस्सइकाइया
सवीया चित्तमतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नच्छ सच्छपरिणएण

अन्संग्रहायम्, एतन् पृथिव्यादीनामपि स्वगता भेदा सुचिता' कयमित्याह-पृथिव्यः शर्कटादयः, आपोऽवश्यायमिद्धि-
कादयः, अमयांद्गारज्वाल्लादयः, पायवो मन्मामण्डालिकादयः, एतेऽग्रबीजादयः सधीजाश्चित्तवन्त आख्याता' कथिता इति एतेन
एवकथिता विशेषा' सजीवा' स्वस्वनिबन्धनाधित्तवन्त आत्मवन्त आख्याता' कथिता' । एते चानेकजीवा इत्यादिकश्रुवगण्डिका
पुसवत् इत्तानी वसाधिकारमाह-

से इति-सेशब्दोऽथशब्दार्थः, अथ ये पुनरमी बालादीनामपि प्रसिद्धा अनेके द्वीन्द्रियादिभेदेन बहव एकैकस्यां जातौ त्रसाः प्राणिनः, त्रसन्तीति त्रसाः प्राणा उच्छ्वासादयो येषां ते प्राणिनः, ते के इत्याह-एष खलु षष्ठो जीवनिर्कायस्त्रसकाय इति प्रोच्यत इति योगः. तत्राण्डाज्जाता अण्डजाः पक्षिगृहकोकिलादयः, पोतादिवज्जायन्त इति पोतजास्ते च हस्तिवल्गुलीचर्मजलौकादयः, जरायुभिर्विष्टिता जायन्त इति जरायुजा गोमहिष्यजाविकमनुष्यादयः, रसाज्जाता रसजा आरनालदधितमनादिषु प्रायः कृम्यादयोऽतिसूक्ष्मा भवन्ति, संस्वेदाज्जाता इति संस्वेदजा मत्स्ययूकादयः, संमूर्च्छनाज्जाताः संमूर्च्छिमाः शलभपिपीलिकामाक्षिका-से जे पुण इमे अणेगे बहवे तसा पाणा. तं जहा-अंडया पोयया रसया संसेइमा, समु-च्छिमा उष्मिया उववाइया. जेसिं केसिंचि पाणाणं अभिक्कंतं पडिक्कंतं संकुचियं संसारियं रुयं भंतं तसियं पलीइयं आगइगइविन्नाथा, जे थ कीडपयंगा. जा थ कुंथुपिपीलिया, सठवे बेइंदिया

शाळकादयः, उद्भेदाज्जन्म येषां ते उद्भेदजा पतङ्गखञ्जरीदपारिप्लवादयः, उपपाताज्जाता उपपातजाः उपपाते वा भवा औपपातिका देवानारकाश्च. एतेषामेव लक्षणमाह-येषां केषांचित्सामान्येनैव प्राणिनां जीवानामभिक्रान्तं भवतीति शेषः. अभिक्रमणमभिक्रान्तं प्रज्ञापकं प्रत्यभिमुखं क्रमणमित्यर्थः, एवं प्रतिक्रान्तं प्रज्ञापनात्प्रतीपं क्रमणमिति भावः. सङ्कुचनं सङ्कुचितं गात्रसङ्कुचिकरणं, प्रसारणं गात्राविततकरणं, रवणं, रूतं शब्दकरणं भ्रमणं भ्रान्तमितस्ततश्च गमनं, त्रसनं त्रस्तं दुःखोद्भजनं, पलायितं कुतोश्चिन्नाशनं,

तथा आगतं कुतश्चित्कचिन्नेत्रेण कुतश्चित्कचिन्देव विद्याया इति विज्ञातार नव्यभिक्रान्तप्रतिक्रान्ताभ्यामागतिगत्योर्न कश्चिद्देवः तदा किमर्थं भटनानामिधानमुच्यते ! विज्ञानविशेषज्ञापनार्थं किमुक्तं भवति ? य एष विजानन्ति यथा षयमभिक्रामाम् प्रतिप्रमामो शात प्रथान प्रसा न तु शतं प्रत्यभिक्रमणवन्तोऽपि षल्यादय इति नव्येष्वपि क्षीन्द्रयादीनां त्रसात्प्रसङ्ग अभिक्रमणप्रतिप्रमणभाषेऽप्यर्थविषयज्ञानस्य भावावेषमेतत् हेतुसंज्ञाऽवगतेर्बुद्धिपूर्वकमिव छायात उज्यामुज्यादा छायां प्रतिप्रमणादिभावात्, न चैवं षल्यादीनामभिक्रमणेऽप्यौषसंज्ञायां प्रकृते अपाधिकारगतत्रसमेदानाह—ये च

सर्वे तेऽविद्या सर्वे चतुरिद्विया सर्वे पंचद्विया सर्वे तिरिक्खजोणिया सर्वे नेरइया, सर्वे मणुआ सर्वे देवा सर्वे पाणा परमाहम्मिआ एसो खलु छट्ठो जीवनिक्काओ तसकाउत्ति पवुच्चइ

कीन्पतद्वा इत्यत्र कीटा कृमयः, एक्कग्रहणे तज्जातीयानामपि ग्रहणमिति क्षीन्द्रिया शङ्खनदयोऽपि गृह्यन्ते पतंद्वा शलमा अत्रापि पृषयच्चतुरिन्द्रिया भ्रमरादयोऽपि गृह्यन्ते तथा यच्च कुन्धुपिपीलिका इत्यनेन त्रीन्द्रिया सर्वेऽपि गृह्यन्ते अतएवाह सर्वं क्षीन्द्रिया कृम्यादयः सर्वं त्रीन्द्रिया कृम्यादयः पतद्वादय अनाह— ननु ये च कीन्पतद्वा इत्यादी एव शब्दपर्ययः कथम् ? उच्यते—विचिनत्थासूद्यगतेः, अतन्त्रः सूद्यकम इति ज्ञापनार्थं सर्वं पञ्चेन्द्रिया सामान्यतः विज्ञेयतः, पुन सर्वं तिर्यग्येनपो गवादयः, सर्वं नारका एलप्रभानारकादिभेदभिन्ना, सर्वं मनुजा

कर्मभूमिजादयः, सर्वे देवा भवनवास्यादयः, सर्वशब्दोऽत्रान्यसमस्तदेवभेदानां सत्त्वख्यापनार्थः. सर्व एवैते त्रसाः, न त्वेके-
 न्द्रिया इव त्रसाः स्थावराश्चेति. उक्तं च- 'पृथिव्यम्भुवनस्पतयः स्थावराः, तेजोवायु द्वीन्द्रियादयश्च त्रसाः' इति. सर्वेऽपि
 प्राणिनः परमधर्माण इति सर्व एते प्राणिनो द्वीन्द्रियादयः पृथिव्यादयश्च परमधर्माणः परमं सुखं तद्धर्माणो दुःखद्वेषिणः
 सुखाभिलाषिण इत्यर्थः. यतः कारणादेवं ततो दुःखोदयादिपरिहारवाञ्छया एतेषां षण्णां जीवनिकायानां नैव स्वयं दण्डं
 एऽसिं छण्डं जीवनिकायाणं नैव सयं दण्डं समारंभिजा, नैवनेहिं दण्डं समारंभाविजा. दण्डं समा-
 रंभंतेवि अन्ने न समणुजाणिजा जावजीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न
 करेसि न कारवेसि, करंतंवि अन्ने न समणुजाणासि, तस्सभंते पडिक्कमासि निंदासि गरिहासि
 अप्पाणं वोसिरासि.

समारभ इति योगः. षष्ठं जीवनिकायं पूर्णं कर्तुमाह- 'एसो खलु छट्ठो जीवनिकाओ तसकाओत्ति उच्चइ इच्चेंसिं छल्लं जीव-
 निकायाणं नैव सयं दण्डं समारंभिजा' इत्यादि. एष खलु पूर्व यः कथितः षष्ठो जीवनिकायः, पृथिव्यादिपञ्चकापेक्षया
 षष्ठत्वमस्य, त्रसकाय इति प्रोच्यते तैः सर्वैरेव तीर्थकरणधरैरिति. एऽसिमिति-एतेषां षण्णां जीवनिकायानामिति, अत्र

१ इच्चेंसि, इत्यपि पाठः । २ समणुजाणासि, इति क्वचित्पाठः ।

सप्तम्यं पक्षी, तत एतेषु पदेषु जीवनिकायेषु पूर्वं कथितस्वरूपेषु नैव स्वयमात्मनां दण्ड-सङ्घट्टनपरितापनादिलक्षण
समारभेत प्रथमतः तथा नैषान्यैः प्रेष्यादिभिर्दण्डदुष्करूपं समारम्भयत् कारयेदित्यर्थः दण्डं समारम्भमाणानपि अस्यान् प्राणिनो
न समनुजानीयात्, नानुमोदयदिति विधायक भगवद्वचनं यत्क्षेत्रं ततो यावज्जीवमिस्थादि यावद्दुष्टसृजामि यावज्जीवं
याव प्राणधारण तावदित्यर्थः किमित्याह-द्विषिधं द्विविधेनेति तिस्रो विधा कृतादिरूपा यस्येति त्रिविधो दण्ड इति गम्यते
त द्विविधेन करणेन एतदेव दशयति-मनसा वाचा कायेनैतेषां स्वरूपमेवम्-अस्य च करणस्य कर्म उक्तलक्षणो दण्डः, त च
वानुतो निपथरूपतया सूत्रेणैव दर्शयति-न करोमि स्वयं न कारयाम्यन्यैः, कुर्वन्तमप्यम्यं न समनुजानामीति तस्य हे भवन्त !
प्रतिक्रमामीति तस्य इति अधिकृता योऽसौ त्रिषाळविययो दण्डस्तस्य सम्यन्धेनातीतमवयव प्रतिक्रमामि, न वर्तमानमनागतं
वा अतीतस्यैव प्रतिक्रमणात् भवन्तेति गुरोरामन्त्रणम्, भदन्त भवान्त भयान्त इति साधारणी भृतिः, अनेनैवः आपित-अत्रप्र
तिपत्तिगुल्फसाक्षिस्येव, प्रतिक्रमामीति सूत्रदण्डादहं तिवत इत्युक्तं भवति, तस्माच्च निरुक्षिर्यदनुमतेर्षिरमणस्र तथा निन्दामि
गहमि, तत्र निन्दा आत्मसाक्षिकी, गर्हो परसाक्षिकी, गुगुप्सा च आत्मानमतीतदण्डकारिणमश्राप्यम्-श्रुःसुजामीति विशेषे
षेण भृशं च त्यनामि अयं आत्मप्रत्ययो दण्डः सामान्यविशेषभेदाद्विधा, तत्र सामान्येनः एव कथितः, स एव विशेषेण
महामतरूपतया आह सूत्रक्रमेण-

पठम इति-प्रथमे, भदंत हे गुरो ! महाव्रते. महच्च तद् व्रतं च महाव्रतं महत्त्वं चाणुव्रतापेक्षया, तस्मिन् महाव्रते प्राणा-
तिपाताद्विरमणे, प्राणा एकैन्द्रियास्तेषामतिपातः प्राणातिपातो जीवस्य महादुःखोपादनं, न तु जीवातिपात एव तस्माद्विर-
मणं नाम सम्यग्ज्ञानश्रद्धानपूर्वकं सर्वथा निवर्तनं भगवता कथितमिति शेषः यतश्चैवमत उपादेयमिति निश्चित्य सर्वं हे भदन्त !

पढमे भंते, महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं. सव्वं भंते पाणाइवायं पच्चवखामि. से सुहुमं वा वायरं
वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणे अइवाइजा, नेवनेहिं पाणे अइवायाविजा, पाणे अइवायंते वि
अन्ने न समणुजाणामि, जावज्जीवाए त्तिविहं त्तिविहणं मणेणं वाथाए काएणं न करेमि न कारवमि,
करंतं वि (पि) अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भंते पडिक्कमामि निंदांमि गरिहामि अप्पाणं
वोसिरामि. पढमे भंते महव्वए उवाट्ठिओमि सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं. ?.

प्राणातिपातं प्रत्याख्यामीति. सर्वं समस्तं, न तु परिस्थूलमेव. हे भदन्त हे गुरो ! प्राणातिपातव्याख्यानं पूर्ववत् प्रत्याख्यामि
निषेधयामि. अथ प्राणातिपातं प्रत्याख्यामीत्युक्तं तद्विशेषतो वक्तुमाह—से शब्दो मागधीभाषाप्रसिद्धोऽथशब्दार्थः. तद्यथा-
सूक्ष्मं वा बादरं वा त्रसं वा स्यावरं वा. अत्र सूक्ष्मोऽल्पः परिगृह्यते, न तु सूक्ष्मनामकर्मोदयात्सूक्ष्मः, कथं ? तस्य कायेन

व्यापादनस्याभावात्, बादरोऽपि स वैकृन्तो द्विधा, असं स्यात्परश्च, तत्र असं सुखं कुञ्च्यदि, स्थावर सुखो, वनस्पत्यादि
 वावरश्च लो गवादि, वादर स्यात्परं पृथिव्यादि, एतान् 'नेव संयं पाणे अश्रवाइज्जति', नैव स्वयं प्राणिनोऽप्रतिपातयामि,
 नैव अन्ये प्राणिनोऽप्रतिपातयामि, प्राणिनोऽप्रतिपातपतोऽप्यन्यात्र सयनुजानामि, यावज्जीवमित्यादि पूर्ववत्, अतप्रतिपत्ति पूर्णा

अश्वरे बुद्धे भते महव्वए मुसावायाओ वेरमण सव्व भते सुसावाय पच्चक्खामि, से कोहा वा
 लोहा वा मया वा हासा वा नैव सय सुस वइज्जा, नेवसोहिं सुस वायाविज्जा, सुस वयतेवि अन्ने न
 समणुजाणामि जावजीवाए तिविह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेसि, करंत
 वि (पि) अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भते पडिक्खामि निवासि गारिहामि अप्पाण वोसिरामि,
 बुद्धे भते महव्वए उवाहिओमि सव्वाओ सुसावायाओ वेरमण २

दुर्बलाद्—प्रयमे भदन्त ! महाव्रते उपस्थितोऽस्मि, उप सामीप्येन तस्य परिश्रामस्यापस्या स्थित इतश्चरस्य मम सर्वस्मा
 आप्तप्रतिपातादिरमणम् ? उक्तं प्रथममथ द्वितीयं व्रतमाह—अश्वरे इति—अपापरस्मिन् द्वितीये भदन्त ! महाव्रते
 मृपावावादिरमण सर्व हे भदन्त ! मृपावदं मत्यास्यामीति पूर्ववत्, तद्यथा—क्रोधोपाश्रैव मृपावादं वदामीत्युक्तिः, एव

लोभाद्वा, “ आद्यन्तयोर्ग्रहणे मध्यस्यापि ग्रहणम् ” इति न्यायान्मानमाययोर्ग्रहणं, ततो मानाद्वा, मायाया वा, पुनर्भयाद्वा हासाद्वा, उपलक्षणत्वात्प्रेमतो वा द्वेषतो वा अभ्याख्यानादितो वा नैव मृषा स्वयं वदामि, नैव मृषान्यैर्वादयामि, नैव मृषा वदतोऽप्यन्यान् समनुजानामि यावज्जीविमित्यादि पूर्ववत्. २. उक्तं द्वितीयं व्रतमथ तृतीयं व्रतमाह-

अंहावरे तच्चे भंते महव्वए अदिन्नादाणाओ वेरमणं. सव्वं भंते अदिन्नादाणं पच्चवक्खासि, से गांसे वा नगरे वा रणे वा अप्पं वा बहु वा अणु थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा नैव सयं अदिन्नं गिण्हज्जा, नेवन्नोहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा, अदिन्नं गिण्हंतेवि अन्ने न समणुजाणामि, जावजीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंवि (पि) अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भंते पाडिक्कमामि निंदामि गारिहामि अप्पाणं वोसिरामि, तच्चे भंते महव्वए उवडिओमि सव्वाओ अदिन्नादाणाओ वेरमणं ३.

अहावरे इति-अथापरास्मिंस्तृतीये हे भदन्त ! महाव्रतेऽदत्तादानाद्विरमणं, सर्वं हे भदन्तादत्तादानं प्रत्याख्यामीत्यादि पूर्ववत्. तद्यथा-ग्रामे वा नगरे वाऽऽरण्ये वा, उपलक्षणत्वात् क्षेत्रे वा प्रसिद्धान्येतानि. तथात्पं मूल्यत एरण्डकाष्ठादिद्रव्यं, बहु वा मूल्यतो

यथादिदं, अणु वा प्रमाणतो वयादिद्वयं, स्थूल वा परण्डकाष्टादिद्वयम् एतच्च चित्तवद्वा सचेतनम्, अचित्तवद्वा अचे-
तनं, नैव स्वप्नपदस्य गृह्णामि, नैवान्यैरदसं ग्राहयामि, नैवादस गृह्णतोऽप्यन्यान् समनुजानामि यावज्जीवमित्यादिव्याख्यानं
प्रथमत् १ उक्तं तृतीयं व्रतमनुना चतुर्थं व्रतमाह-अहावरे इति-अथापरस्मिन् चतुर्थे हे भदन्त ! महाव्रते मैयुनाद्विरमणं

अहावरे चउत्थे भते महव्रप मैहुणाओ वेरमण सव्व भते मेहुण पच्चक्खामि, से दिव्व वा
माणुस्स वा त्तिरिक्खजोणिय वा, नैव सय मेहुण सेविज्जा, नेवन्नोहिं मेहुण सेवाविज्जा, मेहुण सेवते
वि अन्ने न समणुजाणामि, जावजीवाए त्तिविह त्तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न
कारेमि करत वि अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भते पडिक्कामि निवामि गरिहामि अप्पाण
वोसिरामि चउत्थे भते महव्रप उवाट्ठिओमि सव्वाओ मेहुणाओ वेरमणं ४

मर्षं हे भदन्त ! मैयुनं प्रयास्यामि, तपया-मैयुनं व्रेया-देष वा, मानुपं वा, तैर्यग्यीनं वा, तत्र देवानामिव देवं देवदेवी-
सम्भान्ति, एषं मानुपं तीयग्योनिकं च ज्ञातव्यं, न स्वयं मैयुन संवे, न चान्यर्मैयुनं सेवयामि, नैव मैयुनं सेवमानानन्यान्
समनुजानामीति यावज्जीवमित्यादि व्याख्यानं पूर्ववत् ४ उक्तं चतुर्थं व्रतं, साम्प्रत पञ्चमं महाव्रतं (सुच्यते) माह—

अहावरे इति—अथापरस्मिन् पञ्चमे हे भदन्त ! महाव्रते परिग्रहाद्विरमणं. सर्वं हे भदन्व ! परिग्रहं प्रत्याख्यामीति पूर्ववत्,

अहावरे पंचमे भंते महव्वए परिग्गहाओ वेरमणं. सव्वं भंते परिग्गहं पच्चक्खामि; से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा नेव सयं परिग्गहं परिगिण्हिज्जा, नेवझेहिं परिग्गहं परिगिण्हविज्जा, परिग्गहं परिगिण्हंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा, जावजीवाए त्तिविहं त्तिविहेणं सणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि, करंतं वि अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि, पंचमे भंते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ परिग्गहाओ वेरमणं. ५.

तद्यथा—नैव स्वयं परिग्रहं परिगृह्णामि, नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयामि, परिग्रहं परिगृह्णतोऽप्यन्यान्न समदुजानामि. इत्येतद्यावचीवमित्यादि च व्याख्यानं च पूर्ववत्. ५. उक्तं च पञ्चमं महाव्रतमधुना षष्ठं व्रतमाह—

अइति—अयापरस्मिन् पष्ठे प्रते रात्रिभोजनादिरमणं सर्वं हे भदन्त ! रात्रिभोजनं प्रत्यास्यामि, तद्यथा—अश्यत इति
 ब्रह्मभोगनादि पीयते तत्पानं दास्यपानादि, स्वायत इति स्वायं जम्बूकादि, स्वायं ताम्बूलादि, नैव स्वय रात्रौ भुञ्जे,
 अहावरे छटे भते वए राइभोयणाओ वेरमण सव्व भते राइभोयण पच्चक्खामि, से असण वा
 पाण वा स्वाइम वा साइम वा, नेव सय राइ सुजीइज्जा, नेवन्नहिं राइ भुजाविज्जा, राइ भुंजते वि
 अन्ने न समणुजाणित्था, जावजीवाए तिविह तिविहेणं मणेण वायाए काएणं न करेमि न कार
 वेमि करत वि अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भंते पडिक्कमामि निंदासि गरिहामि अप्पाण घोसि
 रामि छटे भते वए उवाटिओमि सव्वाओ राइभोयणाओ वेरमण ६

इच्चेयाइ पचमहव्वयाइ राइभोयणवेरमणछट्ठाइ अत्ताहियट्ठियाए उवसपज्जित्ता ण विहरामि

निषान्ने रात्री भोजयामि, रात्रौ भुञ्जानानप्यन्यान्न समनुजानामि, इत्येतद्यावन्नीवमित्यादि पूर्ववत् ६ इत्थे इति—एतच्च
 रात्रिभोजनधिरमण प्रथमचरमतीर्यङ्गन्तीर्ययोः ऋजुजटवक्कमटपुरुपापेक्षया मूलगुणत्वस्यापनार्थं पञ्चमहाव्रतोपरि पठितं,

मध्यमतीर्थकरतीर्थेषु पुनः ऋजुप्राज्ञपुरुषापेक्षयोत्तरगुण इति. समस्तव्रतानामङ्गीकारकरणकथनार्थमाह—इत्येतानि पूर्व
 कथितानि पञ्च महाव्रतानि रात्रिभोजनविरमणषष्ठानि. किमित्याह—आत्महिताय. आत्महितो मोक्षस्तदर्थमुपसम्पद्य
 से भिक्खु वा भिक्खुणी वा संजयविरथपडिहयपच्चख्खायपावकस्से दिआ वा राओ वा एगओ वा
 परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा. से पुढविं वा भित्तिं वा सिलं वा लेहुं वा ससरक्खं वा कायं
 वा ससरक्खं वा वच्छं हत्थेण वा पाएण वा कट्टेण वा किलिं चेण वा अंगुलियाए वा सिलागए
 वा सिलागहत्थेण वा न आलिहिज्जा, न विलिहिज्जा, न घट्टिज्जा, न भिदिज्जा अन्नं न आलिहाविज्जा,
 न विलिहाविज्जा न घट्टाविज्जा, न भिदाविज्जा, अन्नं आलिहंतं वा विलिहंतं वा घट्टंतं वा भिदंतं
 वा न समणुजाणाविज्जा, जावजीवाए त्तिविहं त्तिविहेणं मणेणं वाथाए काएणं न करेमि न कारवमि
 करंतं वि अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गारिहामि अप्पाणं वोसिरामि. १.

सामीप्येनाङ्गीकृत्य व्रतानि विहरामि सुसाधुविहारेण. उक्तश्चारित्रधर्मः स च यतनया स्यात्. अतो यतनार्थमाह—
 स इति—से इति निर्देशे, स योऽसौ महाव्रतयुक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आरम्भत्यागात्, धर्मकायपालनाय भिक्षणशीलो

१ जाणामि, इति क्वचित्पाठस्सु च प्रकरणप्रतिकूलः ।

भिक्षुरेव भिक्षुस्यपि पुरुषोत्तमो धर्म इति भिक्षुविशेष्यते, तद्विशेषणानि भिक्षुस्यया अपि ज्ञेयानि भिक्षुविशेषणान्याह-
 संपतथिरतप्रतिहतप्रयास्यात्पापकर्मा, तत्र सामस्येन यत् सयत् सप्तदशप्रकारसयमसहितं पुनर्विधियमनेकप्रकारतया
 द्वादशधिषे तपसि रतो धिरत् पुन प्रतिहतमस्यास्यात्पापकर्मा प्रतिहतं स्थितेर्हासाद् ग्रन्थिभेदेन प्रत्याख्यात हेत्वभाषत; पुन
 शुद्धरभाषन पाप पापकर्म ज्ञानावरणीयादि येन स तत् कर्मधारयं स तथाविधो दिवा वा, रात्री वा, एकको वा परिप
 द्रता वा, मुक्ता वा, जाग्रदा, रात्री सुप्तो दिवा जाग्रत्, कारणिक एक शेषकालं परिपद्रत इदं वक्ष्यमाणं न कुर्यात् किं
 तवित्याह-धृथिधी लोष्टादिरहिता भित्तिर्नदी तटी, शिला विसाल पापाणं लेष्टु प्रसिद्धं सह रजसारण्यपांशुलक्षणेन धर्तते
 यं स सरजस्क क ? कायो देहस्तं सरजस्क वा वस्त्रं चोल्पट्टकादि एकप्रद्वेणेन तच्चातीयमद्वेणमिति न्यायात्पावादिपरि
 मद्, एतानि त्रिमित्याह-हस्तेन वा पादेन वा काष्ठेन वा किलिञ्चेन वा धुप्ररूपेण वा अद्भुत्या वा शलाकया वा लोह
 शलाकारूपया शलाकाहस्तेन शलाकासमूहरूपेण वा, किं न कुर्यादित्याह-न आलिखेत्, आ ईपत्सकृद्वा लेखनं न स्वयं
 कुर्यात्, न विलिखेत्, नापि स्वयं नितरामनेकशो वा लेखनं कुर्यात्, न स्वयं घट्टनं चारुनं कुर्यात्, न भिन्यात्, न
 स्वयं भेदं विदारणं कुर्यात् तयान्यमन्येन, वा नालिखेत्, न घट्टयेत्, न भेदयेत्, तथाप्यं स्वत एवाल्लिखन्तं
 वा विलिखत वा घट्टयन्तं वा भिन्वन्तं वा न समनुगानीयादित्यादि प्रषवत् ? तथा पुन पूर्ववत् स किं न कुर्यादित्याह-

स इति—स भिक्षुरुदकं वा शिरापानीयम्, अवश्यायं वा स्नेहं, हिमं वा स्त्यानोदकं, मिहिकां वा धूमरिकां, करकां वा कठिनोदकरूपां, हरतनुकं वा भुवमुद्भिद्य तृणाग्रादिस्थितं. शुद्धोदकमाकाशोदकं, उदकाद्रं वा कायमुदकाद्रं वा वस्त्रं, उदकाद्रता च गलद्विन्दुरूपा ग्राह्या. सस्निग्धं वा कायं सह स्निग्धेन स्नेहन वर्तते यः स सस्निग्धः, स चासौ कायश्च तमेवं-

से भिक्खु वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से उदगं वा ओसं वा हिमं वा महियं वा करगं वा हस्त-
 णुगं वा सुद्धोदगं वा उदउल्लं वा कायं वा उदउल्लं वा वत्थं सस्निग्घं वा कायं सस्निग्घं वा वत्थं
 न आमसिज्जा, न संफुसिज्जा, न आविलिज्जा न पविलिज्जा, न अक्खोडिज्जा, न पक्खोडिज्जा, न
 आयाविज्जा, न पयाविज्जा, अन्नं न आमसाविज्जा, न संफुसाविज्जा, न आवीलाविज्जा, न पवीला-

विधं कायं, एवं सस्निग्धं वा वस्त्रं, सस्निग्धता चेह विन्दुरहिता ज्ञेया एतत्किमित्याह—नामुसिज्जा सकृदीषद्वा स्पर्शनमामर्षणं
 न स्वयं कुर्यात्, न संफुसिज्जा ततोऽन्यत्संस्पर्शनं न कुर्यात्. एवं नावीलिज्जा सकृदीषद्वा पीडनं, न पवालज्जा ततोऽन्यत्प्रपी-
 डनं, न अक्खोडिज्जा सकृदीषद्वास्फोटनं, न पक्खोडिज्जा ततोऽन्यत्प्रस्फोटनं, नायाविज्जा एवं नाविलिज्जा सकृदीषद्वातापनं,

न पर्याधिजा प्रकरण तापनं प्रतापनम्, एतानि सर्वाणि स्वये न कुर्यात् तथान्यमन्येन वा नामर्पयेत् न सस्पर्शयेत् नापीड
यत् न प्रपीडयत् नास्फोटयेत् न प्रस्फोटयेत् नातापयेत् न प्रतपयेत् तथान्ये स्यत एषामृपन्तं वा सस्पृशन्तं वा आपीड
यत् न वा प्रपीडयत् वा आस्फोटयन्तं वा प्रस्फोटयन्तं वा आतापयन्तं वा प्रतापयन्तं वा न समनुजानीयादित्यादि पूर्वेषुत् २

त्रिजा, न अमखोडाधिजा, न पमखोडाधिजा, न आयाधिजा न पयाधिजा, अन्न आमसंत वा सफु
सत वा आवीलंत वा पवीलंत वा अमखोडत वा आयावत वा पयावत वा न समणु
जाणाधिजा जावजीवाए त्रिविह त्रिविहेण मणेण वायाए कएण न करोमि, न कारवेमि करतवि
अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भते पडिक्कामि निंदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि २
से भियत्तु वा भिक्खुणी वा सजयथिरयपडिहयपच्चस्वायपाचकस्से दिआ वा राओ वा एगओ वा
परिस्तागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा, से अगणि वा इगाल वा मुम्मुर वा अञ्चि वा जाल वा

स इति-इशापिं लोहपिण्डावुगतं वा ज्वालारहितमङ्गरं धिरत्ताभिकणरूप, मुर्मुरं मूलाभिविच्छिन्ना ज्वाला, अविर्मूला-
भिमतिचट्टा ज्वालामलतमुल्मुकमिन्धेन रहितं शुद्धाभिं गगनाभिरूपासुल्कां, एतत्किमित्याह-भिधुरेतन्न कुर्यात्, किं तदाह-

१ अकार आधार्मादिपाठ पूर्वेषुत् । एष सवय ।

नो उञ्जेज्जा नो उत्तिश्चेत्, उञ्जनमुत्सेचनं नो कुर्यात्, नो घट्टिज्जा. घट्टनं सजातीयादिना चालनं, न उज्जालिज्जा उज्जवालनं
व्यजनादिभिर्वृद्ध्यापादनं, न निव्वाविज्जा निर्वापणं विध्यापनं. एतानि न स्वयं भिक्षुः कुर्यात्, तथा अन्यमन्येन वा नोत्सेचयेत्.
न घट्टयेत् नोज्ज्वालयेत् न निर्वापयेत्. तथा अन्यं स्वत एव उत्तिश्चन्तं वा घट्टयन्तं वा उज्ज्वालयन्तं वा निर्वापयन्तं वा

अलायं वा सुद्धागणिं वा उक्कं वा न उञ्जेज्जा, न घट्टेज्जा, न भिंदेज्जा, न उज्जालेज्जा, न पज्जालेज्जा, न
निव्वावेज्जा, अन्नं न उंजावेज्जा, न घट्टावेज्जा, न भिंदावेज्जा, न उज्जालावेज्जा, न पज्जालावेज्जा, न
निव्वावेज्जा, अन्नं उंजंतं वा घट्टंतं वा भिंदंतं वा उज्जालंतं वा पज्जालंतं वा निव्वावंतं वा न समणु-
जाणाविज्जा, जावजीवाए तिविहं तिविहेणं सणेणं वायाए काएणं न करेसि न कारवेसि करंतं वि
अन्ने न समणुजाणामि, तस्स अंते पडिक्कामामि निंदासि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि. ३.
से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरथपडिहयपच्चवस्त्रायपाचकम्से दिआ वा राओ वा एगओ वा

न समजुजानीयादित्यादि पूर्ववत्. ३. से इति-से भिक्खुं इत्यादिव्याख्या पूर्ववत्. पुनः सितेन वा चामरेण, विधुबनेन वा
व्यजनेन, तालवृत्तेन वा तैनेव मध्यग्रहणच्छिद्रेण द्विपुटेव, पत्रेण वा पद्मिनीपत्रादिना, पत्रभङ्गेन तस्यैकदेशेन, शाखया वा

पुसढाल्या, षाखाभेनेन वा शाखावेशेन, पिहुण वा मयूरादिपिच्छेन, पिहुणहत्येण वा मयूरादिपिच्छसमूहेन, चैलेन वा यत्नेन, चैलफणेन वा षक्तीक्षेत्रेण, हस्तेन वा करेण, मुखेन वा घवनेन, रभिः कृषा क्रिमित्याह-आत्मनो वा काय स्वदेव

परिसागओ वा सुने वा जागरमाणे वा, सेसिपण वा विहुणेण वा तालिअटेण वा पत्तेण वा पत्तभगेण वा साहाए वा साहाभगेण वा पिहुणेण वा पिहुणहत्येण वा चैलेण वा चेलकक्षेण वा हत्येण वा मुहेण वा अण्णणे वा काय वाहिरं वाविपुगल न पुमेज्जा न वीपज्जा, अस न पुमावेज्जा, न वीआ वेज्जा, अस पुमत वा वीअत वा न समणुजाणिज्जा, जावजीवाए तिविह तिविहेण मणेण वापाए वापण न करेसि न कारवेसि करत वि अझे न समणुजाणामि, तस्स भते पढिक्कमासि निवासि गारिहामि अप्पाण वोसिरामि ४

मिपर्यं, वाप वा पुत्रलमुप्पोवकादि, एतत्किमित्याह-न पुमिज्जा न स्वयं फुल्लुपायं, मुखेन धमनं न कुर्यात्, न वीइज्जा न वीजेपयामरादिना तथान्यमन्येन वा न फुल्लकारयेत्, न वीजेयेत् तथान्यं स्वत एव फुल्लुकर्यन्तं वा व्यजन्त वा न समनुजानीयादित्यादि एवथत्, ४

से इति-तथा पूर्ववद्बीजेषु वा शाल्यादिषु बीजप्रतिष्ठितेषु वा आसनशयनादिषु रूढेषु स्फुटितबीजेष्वङ्कुरितेषु, रूढप्रतिष्ठितेष्व्वासनशयनादिषु. जातेषु वा स्तम्बीभूतेषु. जप्तप्रतिष्ठितेषु वा आसनशयनादिषु, हरितेषु वा दूर्वादिषु. हरितप्रतिष्ठितेषु

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा, से बीएसु वा बीयपइट्टेसु वा रूढेसु वा रूढपइट्टेसु वा जाएसु वा जायपइट्टेसु वा हरिएसु वा हरियपइट्टेसु वा छिन्नेसु वा छिन्नपइट्टेसु वा सच्चित्तसु वा सच्चित्तकोलपडिनिस्सिएसु वा न गच्छेज्जा न चिट्ठेज्जा न निसीइज्जा न तुअट्टंज्जा, अन्नं न गच्छावेज्जा न चिद्धावेज्जा न निसीयावेज्जा न तुअट्टाविज्जा, अन्नं गच्छंतं वा चिट्ठंतं वा निसीयंतं वा तुअट्टंतं वा न समणुजाणाविज्जा जावजीवाए त्तिविहं त्तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतं वि अन्ने न समणुजाणामि, तस्स भंते पडिक्कमामि निंदासि गरिहामि अग्घाणं वोसिरामि ५.

वा आसनशयनादिषु, छिन्नेषु वा परशुप्रमुखप्रहरणछिन्नधृक्षात्पृथक्स्थापितेषु, आर्द्रेष्वपरिणतेषु. छिन्नप्रतिष्ठितेषु वा छिन्नप्रतिष्ठितासनशयनेषु, सच्चित्तेषु वा अण्डकादिषु, सच्चित्तकोलप्रतिनिश्चितेषु. सच्चित्तकोलो घुणस्तःप्रतिनिश्चितेषु तदुपरिचरितेषु दावा-

द्विषु, तेषु किमित्याह-न गच्छेत् न तिष्ठेत् न निषीदेत् न स्वयं कुर्यात् तथान्यमैतेषु न गमयेत् न स्थापयेत् न निषीदेयेत् न स्थापयेत् तथाम्यं स्वत एष गच्छन्तं वा निषीदन्तं वा स्वपन्तं वा न समनुजानीयादित्यादि पृषवत्-स इति-कंडं वा दीन्द्रियं पतङ्गं वा कुन्डं वा श्रीन्द्रियं पिपीलिकां वा, किमित्याह-हस्ते वा पादे वा बाहौ वा ऊरुणि

से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सजयविरयपद्धिद्वयपञ्चकस्यापपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा, से कीट वा प्युग वा कुयु वा पिपीलिय वा हत्यसि वा पायसि वा वाहुसि वा ऊरुसि वा उवरसि वा सीससि वा वच्छसि वा पडिग्गहसि वा कवलसि वा पायपुळ्णसि वा रयहरणसि वा उढगसि वा वड्ढगसि वा पीढ-गसि वा फलगसि वा सेज्जसि वा संधारगसि वा अन्नयरसि वा तहप्पगारे उवगरणजाए तओ सजयासेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पसज्जिअ पसज्जिअ एगगमवणेज्जा नो ण सघायमावजेज्जा ६

वा उदरे वा शिरसि वा वस्त्रे वा पात्रे वा कम्मक्के वा पादमोञ्चनके वा रजोहरणे वा गोच्छे वा उंदके मात्रके स्पण्हिले वा वण्डके वा पीठके वा फलेके वा शल्यायां वा संस्तारके वा अम्यतरस्मिन् वा तपाप्रकारे साधुक्रियाया उपकरण

जाते तेषु स्थानेषु कीटादिरूपं त्रसं कथञ्चिदापतितं सन्तं संयत एव सत्प्रयत्नेन वा प्रत्युपेक्ष्य पौनःपुन्येन, सम्यक्प्र-
मृज्य प्रमृज्य पौनःपुन्येन. सम्यक्किमित्याह—एकान्ते यत्र स्थाने तस्य कीटादिरुपघातो न भवति तत्रापनयेत् परित्यजेत्, परं
नैनं सङ्घातमापादयेत्. नैनं त्रसं सङ्घातं परस्परगात्रसंस्पर्शपीडारूपमापादयेत् प्रापयेत्. अनेन कथनेन परितापना-
दिप्रतिषेध उक्तो ज्ञातव्यः. एकस्य करणस्य ग्रहणेनान्यकारणानुमत्योरपि प्रतिषेधः ६. साम्प्रतमुपदेशमाह—
अजयमिति—अयतं चरन् यत्नं विना गच्छन्निर्यासमितिमुल्लङ्घ्य, किमित्याह—प्राणिभूतानि हिनस्ति; प्राणिनो द्वीन्द्रिया-

अजयं चरमाणो अ पाणभूयाइं हिंसइ । बंधई पावयं कम्मं तं से होइ कहुअं फलं १.

अजयं चिह्टमाणो अ पाणभूयाइं हिंसइ । बंधई पावयं कम्मं तं से होइ कहुअं फलं २.

अजयं आसमाणो अ पाणभूयाइं हिंसइ । बंधई पावयं कम्मं तं से होइ कहुअं फलं ३.

दयः, भूतानि एकेन्द्रियास्तानि हिनस्ति, प्रमादेनानाभोगेन च व्यापादयति, तानि हिंसन् वध्नाति पापकं कर्म, अकुशलपरि-
णामादादत्ते क्लिष्टं ज्ञानावरणीयादि. तत्सापकर्म से तस्यायत्नचारिणो भवति कटुकफलमशुभफलं भवति. मोहादिहेतुत्वेन
विपाकदारुणमित्यर्थः १. अजयमिति—एवमयतं तिष्ठन्तूर्ध्वस्थानेनासमंजसं हस्तपादादिकं विक्षिपन्, शेषं पूर्ववत्. २,
अजयमिति—एवमयतमासीनो निषण्णतया अनुपयुक्तः सन्नाकुञ्चनादिभावेन, शेषं पूर्ववत्. ३,

प्यमयते स्वप्नसमदितो दिवसे प्रक्रमस्रव्यादिना, शेषे एवयत २-एवमयते सुआनो निव्ययोजन
 प्रणीत पापगृणालभासितादिना, शर्प पवषत ६, मजयमिति-एवमयते भापमाणो गृहस्थमापया निजुरमन्तरमापा
 दिना शर्प पवषत ६ जय शिष्य आह-—उहमिति-यपेवे पापकर्मवन्धस्तत कय घेरेदित्याह-कयं केन प्रकारेण चरेत्

अजय सयमाणो अ पाणभूयाइ हिंसइ । वधई पावय कम्म त से होइ कहुअ फल ४

अजय भुजमाणो अ पाणभूयाइ हिंसइ । वधई पावय कम्म तं से होइ कहुअ फल ५

अजय भासमाणो अ पाणभूयाइ हिंसइ । वधई पावय कम्म त से होइ कहुअ फल ६

इह चरे कइ चिंटे कहमासे कइ सए । कह भुजतो भासतो पात्र कम्म न वधइ ७

जय चरे जय चिंटे जयमासे जय सए । जय भुजतो भासतो पात्र कम्म न वधइ ८

कय तिष्ठेत् कयमाभीत कय स्वपेव, कय दुस्त्रानोऽन्नं कय मापमाणं पापकर्म न वधति । ७ अत्राचार्य उचरमाह—
 नपमिति-यते चरेत् सूत्रस्योपदेशेन इयासीमि यादिर्मवित् सन्, यतं तिष्ठेत्समाहितं सन् इस्तपादादीनां विल्लपेण

विना, यतमासीत् उपयुक्तः सन्नाकुञ्चनादेरकरणेन, यतं स्वपेत् समाधिमान् सन् रात्रौ प्रकामशय्यादिपरिहारेण, यतं भुञ्जानोऽ-
 प्रणीतं सिंहभक्षितादिना, एवं यतं भाषमाणः साधुभाषया तदपि मृदु कालप्राप्तं च, एवं कुर्वन् साधुः पापं कर्म
 क्लिष्टमकुशलानुबन्धि ज्ञानावरणीयादि न बध्नाति, कथम् ? आश्रवरोधनात् साध्वाचारतत्परत्वाच्च. ८. सर्व्वेति-
 किञ्चैवंविधस्य साधोः पापं कर्म न बध्यते. तस्य साधोः पापकर्मबन्धो न भवतीत्यर्थः, किभूतस्य साधोः ? सर्व्वभूते-
 ज्वात्मभूतो य. आत्मवत्सर्व्वभूतानि पश्यति तस्य, किंकुर्वतः साधोः ? सम्यग्वीतरागकथितेन विधिना भूतानि पृथिव्या-

सर्व्वभूयप्पभूअस्स सम्मं भूयाइ पासओ । पिहिआसवस्स दंतस्स पावं कम्मं न बंधइ ९.

पढमं नाणं तओ दया एवं चिद्धइ सर्व्वसंजए । अन्नाणी किं काही किंवा नाही छेअपावगं १०.

दीनि पश्यतः, पुनः किभूतस्य साधोः ? पिहितो निरुद्धः स्थगित आश्रवः प्राणातिपातादिरूपो येन स तस्य, पुनः किभूतस्य
 साधोः ? दान्तस्य दमितेन्द्रियनोइन्द्रियव्यापारस्य, एवं सति कि भवति ? सर्व्वभूतदयावतः पापकर्मबन्धो न भवति. ९. शिष्यः
 प्राह-पढममिति-इत्यनेन किमागतं ? सर्व्वप्रकारेण दयायामिव यतितव्यं. कि प्रयोजनं ज्ञानाभ्यासेन ? गुरुराह-मा एवं
 भ्रमं कुरु ? यतः प्रथममादौ ज्ञानं जीवस्वरूपरक्षणस्योपायफलविषयं, ततस्तथाविधज्ञानापश्चाद्दया संयमः, एवमनेन प्रकारेण
 ज्ञानपूर्व्वकदयाप्रतिप्रतिरूपेण तिष्ठत्यास्ते सर्व्वसंयतः सर्व्वोऽपि साधुवर्गः परं यः पुनरज्ञानी ज्ञानरहितः स किं करिष्यति ?

सपत्राधतुरपत्वात्प्रवृत्तिनिमित्तस्याभावात्, किं वा कुर्वन् ज्ञास्यति छेकं निपुणं हितं कालस्योचितं पापकं वा छेकादिपरीतं, तत्करणं भावतोऽकरणमेव समस्तनिमित्तानामभावादन्यप्रदीप्तप्लायनपुणाक्षरघट् अत एवान्यत्राप्युक्तं—“गीअच्छो अविहारो बीओ गीअच्छमीसिओ भणिओ । इतो तइअविहारो नाहुवाओ अिणवरोहं ? ” अतो ज्ञानाम्यासं कार्यं एव १० यत आह— साश्चेति—धृत्वा जानाति कन्त्याणं क्यास्यं संयमस्वरूपं सुत्वा च जानाति पापकं हिंसास्यमसंयमस्वरूपम्, उभयमपि

सोच्चा जाणइ कळाण सोच्चा जाणइ पावग । उभयपि जाणए सोच्चा ज सेय त समायेरं ? ?

जो जीवे वि न याणेइ अजीवे वि न याणइ । जीवाजीवे अयाणतो कह सो नाहीइ सयम ? ?

जो जीवे वि त्रियाणेइ अजीवे वि त्रियाणइ । जीवाजीवे वियाणतो सो हु नाहीइ सयम ? ?

संयमासंयमस्वरूपं प्राषकोपयोगि भाषकयोग्य जानाति सुत्वा नामुत्वा, यतभेदमत इत्यं विज्ञाय यच्छेकं तत् समानरेत्तत्कु यादित्यर्थं ११ उक्तमेव स्पष्टीकृतमाह—जो इति—यो जीवानपि पृथिवीकायादीन्न जानाति, अजीवानपि संयमस्योपया तिनो मणिस्यर्णादीन्न जानाति, एवं जीवाजीवानजानन् कयमसो ज्ञास्यति संयमं तत्सम्बन्धिज्ञानस्याभावात् १२ जो इति—ततश्च यो जीवानपि विजानाति, अजीवानपि विजानाति, जीवाजीवान् विजानन् स एष ज्ञास्यति संयममिति । उपदेशाधिकारं समाप्तं १३ सोप्रतं घमस्य फलमाह—

जयेति—' जया इत्यादि ' यदा यस्मिन् काले जीवानजीवान् द्वावप्येतौ विजानाति, अनेन प्रकारेण जानाति, तदा तस्मिन् काले गति नरकगत्यादिरूपां बहुविधामनेकप्रकारां सर्वजीवानां जानाति, यथावस्थितजीवाजीवादिपरिज्ञानं विना गतिपरिज्ञानस्याभावात्. १४. अथ उत्तरोत्तरफलवृद्धिमाह—जयेति—यदा गति बहुविधां र जीवानां जानाति तदा पुण्यं च पापं च बहुविधगतिनिबन्धनं तथा बन्धं जीवकर्मयोगदुःखलक्षणं. मोक्षं च जीवकर्मवियोगसुखलक्षणं जानाति. १५.

जया जीवमजीवे अ दो वि एए वियाणइ । तथा गइं बहुविहं सठवजीवाण जाणइ १४.

जया गइं बहुविहं सठवजीवाण जाणइ । तथा पुन्नं च पावं च बंधं मुक्खं च जाणइ १५.

जया पुन्नं च पावं च बंधं मुक्खं च जाणइ । तथा निव्विदए भोए जे दिठ्ठे जे अ माणुसे १६.

जया निव्विदए भोगे जे दिठ्ठे जे अ माणुसे । तथा चयइ संजोगं सपूभितरबाहिरं १७.

जयेति—यदा पुण्यं च पापं च बन्धं च मोक्षं च जानाति, तदा निर्विन्ते मोहाभावात्सम्यग्निचारयत्यसारदुःखरूपतया, कान् ? भोगान् शब्दादीन् यान् दिव्यान् यान् मानुषान्, तेभ्यो व्यतिरिक्ताः शेषाः परमार्थतो भोगा एव न भवन्ति. १६
जयेति—यदा निर्विन्ते भोगान् दिव्यान् मानुषान्, तदा त्यजति संयोगं सम्बन्धं साम्यन्तरबाह्यं, क्रोधादिरूपमाभ्यन्तरं स्वर्णादिरूपं बाह्यं सम्बन्धमित्यर्थः. १७.

जयति-यदा त्यजति सपार्ग साम्पन्नर धार्यं तदा मुण्डो भूत्वा द्रव्यतो भायतथ प्रयजति प्रकृषण व्रजति मोक्षमनगार
द्रव्यता भायतथापिपमातागारमियर्थ १८ जयेति-यदा मुण्डो सूक्ता प्रप्रजल्पनगार तदोफृष्ट सवर्धर्म मयमाणा-
निपातादिनिश्चिरूप चारित्रधर्म स्पृशान्यनुषर सम्यगासेवत इत्यर्थ १९ जयेति-यदा सवरमुत्कृष्टं धर्म स्पृशायद्भुत्तर,

जया चयइ सजोग सपूभितरजाहिर । तया मुंडे भत्रिचा ण पव्वइए अणगारिअ १८

जया मुंडे भत्रिचा ण पव्वइए अणगारिअ । तया सजरमुक्किट्ट धम्म फासे अणुत्तर १९.

जया सजरमुक्किट्ट धम्म फासे अणुत्तर । तया पुणइ कम्मरए अवोहिकलुसकड २०

जया पुणइ कम्मरए अवोहिकलुसकड । तया सव्वत्तग नाण वसण चाभिगच्छइ २१

जया सव्वत्तग नाया वसण चाभिगच्छइ । तया लोगमलोग च जिणो जाणइ केवली २२

तदा पुनाति, धातुनामनेकापधायातयति, किं ? कम्मज कर्मधातुर्जनादज इव कम्मज, विभूत कम्मज, अत्रोधिकरूप
कृतमवोधिप्रपुणेण मिथ्याश्रित्तिना उपात्तमित्यर्थ २० जयेति-यदा पुनाति कर्मरजोवोधिकरूपकृत, तदा सव्वत्तग ज्ञानमक्षे
पण्यपिपपमक्षेपे दग्गल चाधिगच्छति, आवरणस्याभावादाधिच्येत्त प्राप्नोति २१ जयेति-यदा सव्वत्तग ज्ञान दर्शने

चाधिगच्छति, तदा लोकं चतुर्दशरज्जुरूपमलोकं चानन्तं जिनो जानाति केवली. २२. जयेति-यदा लोकमलोकं च जिनो जानाति केवली, तदा उचितसमयेन योगान् निरुद्धय मनोयोगादीन् शैलेशी प्रतिपद्यते भवोपग्राहिकर्मशिक्षयार्थम्. २३. जयेति-यदा योगान्निरुद्धय शैलेशी प्रतिपद्यते, तदा कर्म क्षपयित्वा सिद्धिं लोकान्तक्षेत्ररूपां गच्छति, किंभूतः ? नीरजाः

जया लोगमलोगं च जिणो जाणइ केवली । तथा जोगे निरुंभित्ता सेलेसिं पडिवज्जइ २३.

जया जोगे निरुंभित्ता सेलेसिं पडिवज्जइ । तथा कम्मं खवित्ता णं सिद्धिं गच्छइ नीरओ २४.

जया कम्मं खवित्ता णं सिद्धिं गच्छइ नीरओ । तथा लोगमत्थयत्थो सिद्धो हवइ सासओ २५.

सुहसायगस्स समणस्स सायाउलगस्स निगामसाइस्स । उच्छोलणापहोअस्स दुल्लहा सुगइ

तारिसगस्स २६.

कर्मरजोमुक्तः. २४. जयेति-यदा कर्म क्षपयित्वा सिद्धिं गच्छति नीरजाः, तदा लोकमस्तकस्थस्रैलोक्यस्योपरिवर्ती सिद्धो भवति शाश्वतः, कर्मबीजाभावे न पुनरुत्पद्यते. २५. उक्तो धर्मफलनामा षष्ठोऽधिकारः, अथ धर्मफलस्य दुर्लभत्वमाह-
सुहेति-सुखास्वादकस्य प्राप्तेषु शब्दरसादिभोगेषु सुखोपभोगकर्तुः. एवंविधस्य श्रमणस्य द्रव्यतः प्रव्रजितस्य, पुनः किंभू-

तस्य भ्रमणस्य ! शाताकुलस्य भाविसुखार्थं व्यासिसप्तचिपसस्य, पुनः किंभूतस्य भ्रमणस्य ! निकामशायिनः, निकाममत्सर्यं सुधार्यवेष्टामतिक्रम्य शयानस्य, पुनः किंभूतस्य भ्रमणस्य ? उत्सीलनया उदकस्त्यापतनया प्रकर्षेण घावति पादाविशुद्धिं करोति यः स तथा तस्य, किं स्यादित्याह—बुद्धिमा बुद्ध्यापा मुगतिः सिद्धिः, तादृशस्य भ्रमणत आत्तालोपकारेण २१
 मय धर्मफलस्य सुखमतामाह—तवोयुगेति—तादृशस्य भ्रमणत आत्ताकारिणः मुगतिः सिद्धिः सुखमा सुप्रापा भवति, किंविधस्य तादृशस्य ! तपोयुगप्रधानस्य पष्ठाष्टमावितपोयुगवतः, पुनः किंभूतस्य तादृशस्य ? ऋजुमतेर्मोक्षमार्गप्रवृत्तबुद्धेः—

तवोगुणपहाणस्त उज्जुमइ स्वतिसजमरयस्त । परीसइ जिणतस्त सुलहा सुगइ तारिसगस्त २७

पच्छावि ते पयाया त्विप्य गच्छंत्यमरमवणाइ । जेसि पिओ तवो स—जसो अ स्वती अ धमचेर च २८

पुनः किंभूतस्य ! क्षान्तिसपमरतस्य क्षान्तिप्रधानस्य संयमस्य सेधिन इत्यर्थः, पुनः किंभूतस्य ? परीपहान् शुत्पिपासादीन् जयतः परामवतः २७ महार्थां पदधीवनिष्कायिका इति विधिना उपसंसारमाह—पच्छेति—पश्चादपि वृद्धावस्थायामपि ते प्रयाताः प्रकर्षेण याता अविरोधितसंयमो अपि सन्मार्गं प्रपन्ना द्रुतं गच्छन्त्यमरभवानि देवधिमानानि, ते के इत्याह—येषां प्रिय तपाः संयमः क्षान्तिः ब्रह्मचर्यं च २८

१—मत्र विरुचितसंयमा अपि' इति पाठा वाच्येतिनास्ति नास्ति इति टिप्पणं चित्तस्य संयमकाष्ठस्यास्यतया वृद्धानां कल्परिपाकामोक्षेन शिष्टमयानेना तावपि स्वयंप्राप्तौ तद्व्यभिक्तस्यापि तस्य धामत्वमिति वृद्धैरपि पवन्ते धम्मविरुपणा न कापेति सुत्रवात्पर्याय ।

इति पूर्वप्रकारेणैतां षड्जीवनिकायिकामधिकृताध्ययनप्रतिपादितार्थरूपां न विराधयेदिति योगः, क इत्याह-सम्यग्दृष्टि-
जीवः सूत्रश्रद्धावान्. किंभूतः ? सदा यतः सर्वकालं यतनापरः, किमित्याह-दुर्लभं लब्ध्वा श्रामण्यं साधुत्वं षड्जीवनिका-
यसंरक्षणैकरूपं कर्मणा मनोवाक्कायक्रियया प्रमादेन न विराधयेत्. अप्रमत्तस्य तु यद्यपि कथञ्चिद् द्रव्यविराधना स्यात्तथा-

इच्चेअं छज्जीवणिअं सम्महिड्डी सया जए । दुल्लहं लहितु सामन्नं कम्मुणा न विराहिज्जासि ति वेमि२९.

चउत्थं छज्जीमणिआणामज्झयणं सम्मत्तं ।

प्यसौ न विराधकः. एतेन-“जले जीवाः स्थले जीवा आकाशे जीवमालिनि । जीवमालाकुले लोके कथं भिक्षुरहिंसकः” १.
इत्येतत्प्रत्युक्तं तथा सूक्ष्मजीवानां विराधनाया अभावाच्च. ब्रवीमीति पूर्ववत् २९.

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां दशवैकालिकवृत्तौ षड्जीवनिकाध्ययनं समाप्तम् । श्रीरस्तु ।

सुपचं इति-इह पूर्वाभ्यन्ते सांभोग्यवार कथितं, स चाचार कार्यस्ये सति स्वास्थ्ये भवति, स्वास्थ्यं चाहार विना न भवति स चाहार शुद्धो आह ततोऽनेन सम्बन्धेनायातमिदमभ्ययनमाहाशुद्धिमतिपावकं व्याख्यातं तत्रैवम्, एवंविधं साधु भक्षणं, गेययेत्, यतीनां योग्यभोदनारालमन्धेपेदियुक्तिः, फ सति ! भिक्षाकाले भिक्षासमये समाप्ते शोभनेन प्रकारेण स्वाध्यायकरजाविना प्राप्ते सति, किंभूत साधु ! असम्भ्रान्तोऽनाशुक्तः, यथाविधि उपयोगादि कार्यं कृत्वा, पुनः किंभूतं

अथ पंचमाभ्ययनं प्रारम्भते ।

सपत्ते भिक्षुक्कालमिं असभतो अंमुच्छिओ । इमेण कमजोगेणो भत्तपाण गवेसाए ?

से गामे वा नगरे वा गोअरंगगओ सुणी । चरे सर्वसंपुब्बिअरओ अल्लवखिअत्तेणो चेअसो २,

साधु ! अमुच्छित्तो न शब्दादिविषये पिण्डे वा मुच्छित्तै, पुनः किंभूतः साधु ! अगदो न पिण्डादावासक्तः, अनेन धस्यमाणलक्षणेन कमयोगेन परिपाटीव्यापारेण । यद्य यथा गेययेचयाह-से इति-सोऽसम्भ्रान्तोऽमुच्छित्तो मुनि चरे ब्रुच्छेत्, परं मन्दं स्तै न द्रुतं, कुत्र चरेत् ! ग्रामे वा नगरे वा तस्मिन्पत्वात्कवर्थादी वा किंभूतो मुनि ? गोचराप्रगतः, गौरिष धरणं गोचरं वत्तमभ्यमायमकुत्तेपु रागवेपी त्यक्त्वा भिक्षाटनम् अग्रः प्रथान आयाकर्माविशेषरहितस्तद्रतस्तद्गती ?

किभूतो मुनिः ? अनुद्भिन्नः, नोद्भिन्नः प्रशान्तः परीपहादिभ्यो न भयं कुर्वन्नित्यर्थः, केन ? चेतसा चित्तेन, किभूतेन चेतसौ ?
 अब्याक्षिप्तेनाहारस्यैषणायामुपयुक्तेनोपयोगवतेत्यर्थः २. (अथ) यथा चरेत्तथा(थैवा)ह-पुर इति-एवंविधः सन् मुनिर्भही चरेद्यायात्.
 परं न शेषदिशां विलोकनेनेति शेषः. किं कुर्वाणः ? पुरतोऽप्रतो युगमात्रया शरीरप्रमाणया दृष्टयेति शेषः. प्रेक्षमाणः प्रकर्षेण
 पश्यन्, पृथिवीं प्रेक्षमाण एव केवलं न, किन्तु बीजहरितानि परिहरन्. पुनः प्राणिनो द्वीन्द्रियादीन् पुनरुदकमष्कायं पुनर्मृत्तिकां
 पृथ्वी कार्यं चशब्दात्तेजोवायू च परिहरन् इति संयमविराधनायाः परिहारः कथितः. ३. अथात्मसंयमयोर्द्वयोर्विराधनापरिहारमाह-

पुरओ जुगमायाए पेहमाणो माहिं चरे । वज्जंतो वीथहरियाइं पाणे अ दगमट्टिअं ३.
 ओवायं^१ विसंमं^२ खाणुं विजलं^३ परिवज्जाए । संक्रमेण न गच्छिज्जा विज्जमाणे परक्रमे ४.

ओवायमिति-साधुरेतत् (सर्वं) परिवर्जयेत् परिहरेत्. एतत्किमित्याह-अवपातं गतीदिरूपं. विषमं नीचोन्नतस्थानं. स्थाणुमूर्ध्व-
 काष्ठं विजलं विगतजलं कर्दमं. पुनः साधुः संक्रमेण जलगतीदिपरिहारार्थं पाषाणकाष्ठरचितेन कृत्वा न गच्छेत्. कथम्? आत्म-
 संयमयोर्द्वयोर्विराधनायाः सम्भवात्, अपवादमार्गमाह-विद्यमाने पराक्रमेऽन्यमार्गे सतीत्यर्थः, असति तु तस्मिन् प्रयोजनमा-
 श्रित्य यतनया गच्छेत्, ४. अथावपातादौ दोषमाह-

पचइमिति-एवं कुर्वन् सातु प्राणिमृतानि, हिंस्यात्, प्राणिनो द्रीन्द्रियादीन्, भूतान्येकेन्द्रियादीनिति^१ एतदेवाह-असायनायवा
 स्थावरान् प्रपातेनात्मानं चेत्येषामुभयविराधना ज्ञातव्या ५ यतश्चैवं ततः किं कार्यमित्याह--उम्हति-संपतः सातु तस्मा-
 त्कारणात्तेनावपाताविमर्गेण न गच्छेत् किंमृतं संपतः ? मुसमाहितो भगवत आम्नावर्ती, क्व सति, अन्यस्मिन् मार्गे सति
 अत्र सूक्ष्मास्तस्यैर्ष्यं तृतीया विभक्तिः अपवाद्माह-असत्येन्यस्मिन् मार्गे तु तैर्नवावपातादिना यतमेव यत्नेनात्मसंयमयो

पचडते व से तस्य पचखलते व संजय^२ । हिंसेज पाणभूयाइ^३ तसे अटुव धावरे^४ ५

तम्हा तेण न गच्छिज्जा सजए सुसमाहिर्पं । सइ अन्नेण मग्गेण जयमेव परक्कमे ६

इगाल छारियं रासिं तुतरासिं च गोमय । ससरयत्वेहिं पायहिं सजओ त न इक्कमे ७

विराधनायाः परिहारेण यायाविति ६ अपात्रैव विक्षेपतः प्रथिवीकाययतनामाह--इन्द्रालमिति-संपतः साधुः अङ्गाराणा
 मयमाङ्गारः आङ्गारं राशिं सरजस्काभ्यां सत्विषपृथिवीरजोगुण्डिताभ्यां पादान्यां नाक्रमत्, यतस्तस्यक्रमणे सचित्तपृथिवी
 रजोविराधना भवत् एव राक्सिन्दस्य प्रत्येक सम्बन्धात् क्षारराशिं^५ तुपराशिं गोमयराशिं च सरजस्करुपादान्यां नाक्रमेत् ७
 अथाण्कायादियतनामाह--

नेति-साधुर्वर्षं वर्षति न चरेत्, पूर्व भिक्षार्थं प्रविष्टोऽपि वर्षं वर्षति प्रच्छन्नस्थाने तिष्ठेत्, तथा मिहिकायां वा पतन्त्यां न चरेत्, सा च मिहिका प्रायो गर्भमासेषु भवति, तथा महावाते वाति सति न चरेत्, अन्यथा महावातेन समुत्खातस्य सचित्तरजसो विराधना भवेत्, तथा तिर्यक्सम्पतन्तीति तिर्यक्सम्पाताः पतङ्गादयः, तेषु सत्सु वा न चरेत्, ८. उक्तैवं प्रथमव्रतयतना, साम्प्रतं चतुर्थव्रतस्य यतनोच्यते-नेति-एवंविधः साधुः वेद्यासामन्ते गणिकागृहसमीपे न चरेत् न गच्छेत्, किविशिष्टे वेद्यासामन्ते ? ब्रह्मचर्यवशानयने, ब्रह्मचर्यं मैथुनविरतिरूपं वशमानयति आयत्तं करोति दर्शनाक्षेपादिनेति ब्रह्मचर्यं

न चरेज्ज वासे वासंते सहियाए पडंतिए । महावाए व वायंते त्तिरिच्छसंपाइमेसु वा ८.

न चरेज्जे वेससामंते बंभचेरवसाणुए । बंभयारिस्स दंतस्स हुज्जे तच्छ विसुत्तिआ ९.

अणायणे चरन्तस्स संसर्गीए अभिखणं । हुज्जा वयाणं पीळा सामन्नंमि असंसओ १०.

वशानयनं तस्मिन् को दोषस्तत्र गमनत् इत्यत आह-ब्रह्मचारिणः साधोर्दान्तस्य इन्द्रियनोइन्द्रियदमाभ्यां भवेत्तत्र वेद्यासामन्ते विस्रोतसिकाः कथम् ? तद्रूपदर्शनस्मरणेनाशुभयानकचवरनिरोधतः ज्ञानश्रद्धाजलेज्झनेन संयमशस्यशोषफला चित्तविक्रिया भवति. ९. अत्रैकवारं वेद्यासामन्तसद्गतो दोष उक्तः साम्प्रतमिहान्यत्र च वारंवारगमने दोषमाह-अणायण इति-साधोरनायतनेऽस्थाने वेद्यासामन्तादौ चरतो गच्छतः संसर्गेण सम्बन्धेनाभीक्ष्णं पुनः पुनर्भवेद् व्रतानां

प्राणातिपातविरत्यादीनां पीडा भावविराधना कथं ? यतस्तदानीं स साधुस्तदाक्षिमचित्तो भवति पुन भ्रामण्ये भ्रमणभावे द्रव्यतो रञ्जोहरणादिधारणरूपे भ्रूपो भावतो व्रतप्रधानहेतौ सशयः क्वाचिदुन्निक्रामत्येव १० अथ निगमपत्राह-तन्हेति-यस्मादर्थं तस्मान्मुनिः केश्यासामन्तं केश्याष्टसमीपं वर्जयेत् । किं कृत्वा ? दोषं पूर्वोक्तं विनाय किं भूत दोष ? दुर्गतेर्यथेन किंभूतो मुनिः ? एकान्त मोक्षमाभित ११ शिष्यः प्राह-चतुःप्रथमव्रतविराधनानन्तरं चतुर्यव्रतस्य विराधनायाः कथमुपन्यासः । उच्यते-अन्यव्रतविराधनाहेतुत्वेन चतुर्यव्रतस्य विराधनायाः प्राधान्यस्यापनार्यं तच्च केशतो दर्शितमेव ११ अथ अथैव विशेषे-

तम्हा एअ विआणिजा दोस दुग्गइवइढणं । वज्जए वेससामती सुणी एगतमस्सिए ११ ?

साण सूइअ गाविं दिच्च गोणं ह्यं गय । सट्ठिम्मं कल्लहं जुद्धं वूरओ परिवज्जए १२

पमाह-साणमिति-साधुरेतानि दूरतो दूरेण परिवर्जयेत्, कानि तानीत्यत आह-भान प्रसिद्धं, सूत्रां गौ नवमसूतां धेनुं, तथा हतं दीर्घत गोणं बलीषर्दं, एतशब्दः सर्वत्र सम्बन्धते, ततो हत इयमर्थः, पुनर्हतं गजं हस्तिनं, तथा सट्ठिम्मं बाल्कीहास्यान कल्लहं वाक्प्रतिबद्धं, युद्धं सङ्गदिमातं, कथमेतानि वर्जयेदित्यत आह-वसूतगोप्रभृतिभ्यः आत्मविराधना स्यात्, चान्द्री हास्याने चन्दनागतपतनमण्डनलुठनादिना संयमविराधना स्यात्, सर्वत्रात्मपात्रमेवादिना उभयविराधनापि स्यात् १२ अथत्रैव विधिमाह-

अगुन्नेति-साधुरेवं चरेद्रच्छेत्. किभूतो मुनिः ? अनुन्नतः, न उन्नतः अनुन्नतः, द्रव्यतो नाकाशदर्शी, भावतस्तु न जात्यादी-
नामभिमानकर्ता, पुनः किभूतो मुनिः ? नावनतः, न अवनतः द्रव्यतो न नीचकायः. भावतस्तु नालब्ध्यादिना दीनः, पुनः
किभूतो मुनिः ? अप्रहृष्टो लाभादौ सति न हर्षवान्. पुनः किभूतो मुनिः ? अनाकुलः न आकुलः क्रोधादिना रहितः, कि
कृत्वा मुनिश्चरेदित्यत आह-इन्द्रियाणि स्पर्शनादीनि यथाभागं यथाविषयमिष्टेषु स्पर्शादिषु प्रवर्तमानान्यनिष्टेभ्यः स्पर्शा-
दिभ्यो निवर्तमानानि दमयित्वा रागद्वेषरहितश्चरेदित्यर्थः. विपरिते नु प्रभूता दोषा प्रकटीभवेयुः १३. पुनराह-

अगुन्नए नावणए अप्पहिद्धे अणाउले । इदिआणि जहाभागं दमइत्ता सुणी चरे १३.

द्वदवस्स न गच्छेज्जा भास्समाणो अ गोअरे । हसंतो नाभिगच्छिज्जा कुलं उच्चावयं सया १४.

आलोअं थिगगलं दारं संधिं दगभवणाणि अ । चरंतो न विनिजाए संकहाणं विवज्जाए १५.

द्वदवस्सेत्ति-दुतं द्रतं मुनिर्न गच्छेत् तु पुनर्भाषमाणो गोचरे न गच्छेत्, तथा हसन्नाभिगच्छेत्. कुलमुच्चावचं सदा उच्चं
द्रव्यतो धवलगृहादि. भावतो जात्यादियुक्तम्, एवमवचं द्रव्यतः कुटीरकवासि, भावतो जात्यादिहीनम्, उभयविराधनालोको-
पघातादयो दोषाः स्युः १४. पुनरत्रैव विधिमाह-आलोअमिति-मुनिः चरन् भिक्षार्थं गच्छन्नेतानि न विनिश्चायेत्. विशे-
षेण न पश्येत्, कान्येतानीत्यत आह-आलोकं निर्घूहकादिरूपं, थिगगलं भित्तिद्वारादि, सन्धिः क्षात्रं, दकभवनानि पानीय

गृहाणि, एतदालोकादीनामवलोकने शशास्यानमतो विवर्जयेत्, कथं ? नष्टादौ तत्र शशा उपजायते १५ तत्र इति-पुन
 किंभूतो मुनिः ? राशभक्रव्याद्योऽदि गृहपतीनो भेषुप्रभृतीनो च रहस्यस्यानादि घर्जयेत्^१ आरक्षकाणां च दण्डनायकानां रह-
 स्यात् गुणापहरकमन्तर्यशादि^२ सङ्केशकर असदिच्छामरुमा मन्त्रभेदेर्वा कर्पणादिना दूरत^३ परिवर्जयेत् १६ पद्मीति-किञ्च
 सापुरवधि कुलं न प्रविशत् किंशत कुल ? प्रतिश्रुष्ट लोकादिनिषिद्धं मन्त्रिणादि द्विषिधमपि निषिद्धंमिच्चर सुतकयुक्त यावत्क

रक्षो गिहवर्द्धण च रहस्सारविस्वयाण्यं । सक्विलेसकर ठाण दूरओ परिवज्जप १६

पडिकुट्ट कुल न पत्रिसै सामग परिवज्जप । अचिअत्त कुल न पविसे चिअत्त पविसे कुल १७

साणीयावारपिहिअं अण्णणा नावे पगुरे । कवार नो पणुल्लिज्जा उग्गहसि अजाइआ १८

यिकं च निषिद्धमभोज्यं कुतो न प्रविशेत् ? शासनलयुत्वप्रसङ्गात्, पुनमामकमत्राद् गृहपतिर्मा कश्चिन्मम गृहभागञ्छु-
 एतद् गृहं वर्जयेत्, कुत ? भण्डनाविप्रसङ्गात् पुन अचिअत्त कुलम् अर्पति कुलयत्र प्रविशद्दि साधुभिरर्पतिरुत्पगन्ते, न च
 निवारयति कुतश्चिन्निसिवान्तरादेतन्न प्रविशेत्^३ तथा चिअत्त कुलं पूर्वोक्तादिपरीत कुल प्रविशेत्, तदनुग्रहप्रसङ्गात् १७
 साणोति-किञ्च साधुरेषविधं, गृहमिति शेष आत्मना स्वय नापयथुयात् नोदवाटयेत्^४ किंभूतं गृह ? शार्णीमाधारपिहितं,

१ एकाभिर्मन्त्रे ५ न पु वाट । २ मन्त्राण्यत् इति भाषीमान् वाटः । ३ तरपीति ग ।

शाणी शणातसीवलकजा पटी, प्रावारः प्रतीतः, कम्बलादीनामुपलक्षणमेतत्. इत्यादिभिः पिहितं स्थगितम्, अलौकिकत्वेन च तदन्तर्गतभुजिक्रियादिकारिणां प्रद्वेषप्रसङ्गात् तथा कपाटं द्वारस्थगनं न प्रेरयेत्, पूर्वोक्तदोषप्रसङ्गात्, किमविशेषतो नेत्याह- किं कृत्वा ? अवग्रहमयाचित्वा गाढप्रयोजनेननुज्ञाप्यावग्रहं विधिना धर्मलाभमकृत्वा. १८. विधेः शेषमाह-गोअरेति-साधु-गोचराग्रप्रविष्टस्तु वर्चो मूत्रं वा न धारयेत्, किन्तु अवकाशं प्रासुकं ज्ञात्वानुज्ञाप्य च व्युत्सृजेत्, अस्य वर्चोमूत्रत्यजनविधेर्विषय ओषनिर्युक्तितो वृद्धसंप्रदायाच्च ज्ञातव्यः १९. णीअेति-पुनः किञ्च साधुनीचद्धारं नीचनिर्गमप्रवेशं परिवर्जयेत्, न तत्र भिक्षां गोअरगपविट्टो अ वच्चमुत्तं न धारए । ओगासं फासुअं नच्चा अणुन्नविअ वोसिरे १९.

णीअदुवारं तमसं कुट्टगं परिवर्जए । अचक्खुविसओ जत्थ पाणा दुष्पडिलेहगा २०.

जत्थ पुप्फाई वीआई विप्पइन्नाइ कुट्टए^१ । अहुणोवलित्तं उल्लं दट्टणं परिवर्जए २१.

गृह्णीयात्, एवं तमसं तमोवन्तं कोष्ठकमयवरकं परिवर्जयेत्, सामान्यापेक्षया सर्वं एवंविधो भवतीत्यत आह-अचक्षुर्विषयो यत्र न चक्षुर्व्यापारो भवेद्यत्रेत्यर्थः, तत्र को दोष इत्याह-प्राणिनो दुष्प्रत्युपेक्षणीया भवन्ति, ईर्याशुद्धिर्न भवति. २०. जत्थेति- किञ्च साधुरेतानि परिवर्जयेद् दूरत एव, न तु तत्र धर्मलाभं कुर्यात्, संयमस्यात्मनश्च विराधनाप्राप्तेः, एतानि कानीत्याह- पुष्पाणि जातिपुष्पादीनि,^२ बीजानि शालिबीजानि,^३ विप्रकीर्णान्यनेकथा विक्षिप्तानि, परिहर्तुमशक्यानी-

त्यथ ' कुत्र ' काष्ठके काष्ठकन्दारे वा, तथा किं कृत्वा ? अमुना उपलिख्य साम्प्रतमुपलिख्यमाद्रिकमशुष्क फोष्ठकमन्यदा दृष्ट्वा २१
 पल्लगमिति-युन किञ्च संयत साधुरलक मर्प, दारकं बालक, भानं मण्डल, घत्सक वापि क्षुद्रशृपमलक्षणं कोष्ठके उल्ल
 इष्य पद्मपा न प्रयिसेत्, व्यूष वा प्रय न प्रविशेत्, आत्मसयमविराधनादोपास्त्राघवाञ्चेति २२ अत्रैव विशेषद्वयोपमाह—
 असमसमिति-असंमक्त न प्रलोकायेत्, यापिरष्टेष्टोष्टे न मीलयेत्, रगोत्पत्तिलोकोपघातदोषात्, तथा नातिदूरं प्रलोकायेत्,

पल्लगं दारगं साण धृत्यग वा वि कुट्टपे । उल्लाधिमा न पविसे विउहिचाण व सजप २२

अससत्त पलोइज्जा नइदूरा वलोअप । उप्फुल्ल न विनिज्जापे निअट्टिज्जा अयपिरो २३

अइमूमिं न गच्छेज्जा गोअरगगओ सुणी । कुलस्स मूमिं जाणित्ता मिअ मूमिं परक्खमे २४

दायकस्यागमनमाद्यप्रदेशं प्रलोकायेत्, चौरादिकसद्वादोषात्, तयोत्कुल्लं विकसितलोचनं न विनिज्जाप न निर्णक्षत गृहपरि-
 ब्बुद्धमपि, अहष्टकल्याण इति लाघवोत्पत्तेः, तथा निवर्तत अलक्ष्येऽपि सति, परं किं कुर्वन् ? अजरपन् दीनवचनमनुष्यर-
 श्रिति २३ अइमूमिमिति-युनयपि मुनिरतिमूमिगृहस्थीयां नादुःखाता, यत्रान्ये भिक्षाचरा न यान्ति तामतिमूमिं न गच्छेत्, किंभूतो
 मुनि ! गौचराप्रप्रियिष्ट । अनेन कप्येन अन्यदा गोचरं विना तव गमननिषेधमाह-किं तारिं कुयाव ! कुलस्य भूमिसुत्तमादि

रूपामवस्थां ज्ञात्वा मितां भूमिं गृहस्थैरनुज्ञातां पराक्रमेत्, यत्र तेषामप्राप्तिर्न जायते. २४ विधिशेषमाह—तथेति मुनिस्तत्रैव तस्यामेव मितायां भूमौ सूत्रोक्तविधिना भूमिभागमुचितभूमिप्रदेशं प्रत्युपेक्षत तत्र च तिष्ठेत्, किंभूतो मुनिः ? विचक्षणो विद्वान्, एतद्विशेषणेन केवलागीतार्थस्य भिक्षाटननिषेधमाह—पुनः स्नानस्य तथा वर्चसः सल्लोकं परिवर्जयेत्, अयं परमार्थः—स्नानभूमिकार्यिकयादिभूमिसन्दर्शनं परिहरेत्, कुतः ? प्रवचनलाघवप्रसङ्गात् अप्रावृतस्त्रीदर्शनाच्च रागादिसम्भवात्. २५

तथेव पडिलेहिजा भूमिभागं विअवखणो । सिणाणस्सं य बच्चस्स संलोगं परिवज्जाए २५.
 दंगमट्टिअआयाणे बीआणि हरिअणि अ । परिवज्जंतो चिट्टिजा सत्विदिअसमाहिए २६.
 तत्थ से चिट्टिमाणस्स आहारे पाणभोअणं । अकप्पिअं न गेण्हिज्जा पडिगाहिज्ज कप्पिअं २७.

दगेति—पुनः किंभूतो मुनिः ? एतानि परिवर्जयंस्तिष्ठेत् पूर्वोक्त उचितप्रदेशे, कानि ? उदकमृत्तिकयोरानयनमार्गं, पुनर्बीजानि शाल्यादीनि, हरितानि दूर्वादीनि, चशब्दादन्यान्यपि सचेतनानि, किंभूतो मुनिः ? सर्वेन्द्रियसमाहितः शब्दादिभिरव्याक्षिप्तः २६ तथेति—तत्रोचितभूमौ से तस्य साधोस्तिष्ठतः सतो गृहीति शेषः, पानभोजनमाहरेदानयेत्, तत्रायं विधिः—अकल्पिकमनेषणीयं न गृह्णीयात्त इच्छेत्, प्रतिगृह्णीयात्कल्पिकम्, एतच्चार्थापन्नमपि कल्पिकग्रहणं द्रव्यतः शोभनमशोभनमपि

एतद्विशेषेण ग्राह्यमिति दर्शनार्थं साक्षाद्भुक्तमिति २७ आहारन्तीति-अगरो, भिक्षामिति शेष, आहारी आनयन्ती स्यात्क-
 दाचिसत्र देशे परिश्राट्येत्सिक्वादि, इतश्चेतश्च विशिष्येद्राजन वा पान वा, ततः किमित्याह-द्वती तो स्त्रिय प्रत्याचक्षीत,
 कथं प्रत्याचक्षीतेत्यत आह-न मे मम कल्पत तादृशं परिश्रान्तासहित सिद्धान्तोक्तद्रोपप्रसङ्गात्, नोर्पाथ भावं च ज्ञात्वा
 कथये-मधुविन्दूदाहरणादिना २८ समरेति-समर्दयन्ती पद्भ्यां समाक्रामन्ती, कानीत्यत आह-माणिनो ढीन्धियादीन्,

आहारी स्या तत्थ परिसाहज्य भोजण । दितिअ पडिआइक्खे न मे कण्णइ तारिस २८

समरमाणी पाणाणि वीआणि हरिआणि अ । असजमकर्रे नच्चा तारिसि परिवज्जणं २९

साहदुदु निक्खिच्चित्ता ण सच्चित्त घट्टियाणि य । तहेव समणट्ठाए उवग सपणुल्लियां ३०

आंगहइत्ता चलइत्ता आहारे पाणमोअणं । दितिअ पडिआइक्खे न मे कण्णइ तारिस ३१

जीजानि क्षालिणीआदीनि, हरितानि दूर्वादीनि, असंयमकरो सायुनिमित्तमसयमकरणशोलां ज्ञात्वा तादृशीं परिवर्जयेत्,
 द्वतीं प्रत्याचक्षीतेति २९ साहेति-संख्यान्यस्मिन् भाजने ददाति, तथा अत्रेय भाजनगतं पदूर्वाषनिकत्येषु निक्षिप्य ददाति
 तथा सच्चित्तमलातपुण्यादि घट्टयित्वा सञ्चार्य च ददाति, तथैव भगवार्थं यतिनिमित्तमुदकं पानीय सम्प्रणुष भाजनस्यं प्रेष्ये
 ददाति, तदा सायु किं कथेति ? तद्विधिमप्रगाथायां वक्ष्यति ३० आगहेति-तथा वर्षासु गृहाङ्गणस्थितं जलमवगाधोदकं

मेवात्मनोऽभिमुखमाकृष्य करादिभिश्चालयित्वा दकमेव ददाति. उदके नियमादनन्तवन्स्पतिरिति प्राधान्यव्यापनार्थं सचित्रं घट्टइत्ताणम् इत्युक्तेऽपि भेदेनोपादानम्, अस्ति चायं न्यायः—यदुत सामान्यग्रहणेऽपि प्राधान्यव्यापनार्थं भेदेनोपादानं, यथा ब्राह्मणा आयाता वशिष्ठोऽप्यायात इति. ततश्च उदकं चालयित्वा आहरेदानीय दद्यात्, किं तदित्याह—पानभोजनमोदनारना-
लादि, तदित्थंभूतं ददती प्रत्याचक्षीत, न मे मम कल्पते तादृशम् ३१. पुरेकस्मेति—पुरःकर्मणा हस्तेन साधुनिमित्तं पूर्वं कृतसचित्तपानीयःयजनव्यापारेण, तथा दर्व्या डोवसदृशया, भाजनेन वा कांस्यभाजनादिना ददतीं प्रत्याचक्षीत न मम कल्पते

पुरेकस्मेण हत्थेण दठ्वीए भायणेण वा । दित्तिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ३२.

(एवं) उदउल्ले ससिणिद्धे ससरक्खे मट्टिआओसे । हरिआले हिंगुलए मणोसिला अंजणे लोणे ३३.
गेरुअवन्निअसेट्ठिअ—सोरट्टिअपिट्ठुकुसकए । उक्किट्टमसंसट्टे संसट्टे चेव बोधव्वे ३४.

तादृशम् ३२. उदउल्ल इति—पुनरप्येवमुदकाद्रेण गलस्पानीयविन्दुयुक्तेन हस्तेन, एवं सस्त्रिभेन ईषत्पानीययुक्तेन हस्तेन २, एवं सरजस्केन पृथिवीरजोवगुण्डितेन हस्तेन ३. एवं मृद्गतेन कर्दमयुक्तेन हस्तेन ४. एवं ऊषः पांशुक्षारस्तद्युक्तेन हस्तेन, तथा हरितालाहिङ्गुलकमनःशिला एते सर्वे पार्थिवा वर्णकभेदाः, अञ्जनं रसाञ्जनादि, लवणं सामुद्रादि, ततो हरितालादियुक्तेन हस्तेन. ३३ गेरुएति—तथा गैरिको धातुः वर्णिका पीतमृत्तिका, सेट्टिका खटिका, सौराष्ट्रिका तुवरिका, पिष्टमामतन्दुलक्षोदः,

कुतुसा' प्रतीता', कृतनेति एभि कृतेन, एभ्य' सरष्टितेन, हस्तेनेति शेष, तथा टकृष्ट इति, टकृष्टशब्देन कालिङ्गालामु
 त्रयुसफलादीनो क्षमकृतानि स्मरणस्वरूपाणि भण्यन्ते, श्विधिशिकादिपधसमुदायो वा टवृषलकण्डित इति-तथा असंसृष्टो
 व्यञ्जनादिनाग्लित, संसृष्टश्च व्यञ्जनादिना लिप्तो षोढम्यो हस्त इति विधिं पुनरशोर्ष स्वयमेव वक्ष्यतीति ३०
 असंसृष्टेति-असंसृष्टेन हस्तेन अन्नादिभिरलिप्तेन, तथा दर्ष्या भाजनेन वा दीयमानं नेच्छेन्न गृह्णीयात्, किं सामान्येन
 नेत्याह-पथात्कर्म यत्र भवति दर्ष्यादी, शुष्कमण्डकादि तदन्यदोपरहित गृह्णीयादिति ३५ असंसृष्टेति-संसृष्टेन हस्तेनाम्ना

असंसृष्टेण हृत्येण वन्वीए मायणेण वा । विज्जमाण न इच्छिज्जा पच्छ कम्मं जहिं भवे ३५

ससंसृष्टेण च हृत्येण वन्वीए मायणेण वा । विज्जमाण पडिच्छिज्जा ज तत्थेसणियं भवे ३६

दुणह तु भुंजमाणाण पगो तत्थ निमतए । विज्जमाण न इच्छिज्जा छद से पडिलेहए ३७

दिसिप्तेन, तथा दर्ष्या भाजनेन वा दीयमानं प्रतीच्छेद् गृह्णीयात्, किं सामान्येन नेत्याह-यत्प्रीयणीयं भवति तदन्यदोप
 रहितमित्यर्थं ३६ दुष्कमिति-किञ्च द्योर्धुञ्जतो पालनं कुर्वतोरिकस्य वस्तुनो नायक्योरित्यर्थः, एकस्तत्र निमन्त्रयेत्तदानं
 प्रत्यामन्त्रयेत्, तदीयमानं नेच्छेदुत्सर्गत', अपिपु-छन्दमभिमायं से तस्य द्वितीयस्य प्रत्युपैक्षेत् नेत्रवध्वधिकारैः, किमस्येव
 दीयमानमिष्ट न वेति, इष्टं च गृह्णीयान्नो षन्नैति एवं सुञ्जानयोरग्न्यवधारं तद्यतयोरपि योजनीयं, यतो मुञ्जिधातुः पालनेऽ

भ्यवहारे च वर्तत इति. ३७ दुग्धमिति-तथा द्वयोस्तु पूर्ववद्भुञ्जतोर्भुञ्जानयोर्द्वौषपि तत्रातिप्रसादेन निमन्त्रये-
यातां तत्रायं विधिः-दीयमानं प्रतीच्छेद् गृह्णीयात्, यत्त्रैषणीयं भवेत्तदन्यदोषरहितमिति. ३८ विधिविशेषमाह-
गुब्बिणीए इति-गुर्विण्या गर्भवयोपन्यस्तमुपकल्पितं, किं तदित्याह-विविधमनेकप्रकारं पानभोजनं द्राक्षापानखण्ड-
खाद्यादि तत्र भुज्यमानं तथा विवर्जयेत्. मा भवतु तस्य भोजनग्रहणेऽल्पत्वेन तस्या अनिवृत्तिः, अनिवृत्तौ च गर्भपातदोषः

दुग्धं तु भुंजमाणानं दो वि तत्थ निमंतए । दिज्जमाणं पडिच्छिज्जा जं तत्थेसणियं भवे ३८.
गुब्बिणीए उवण्णत्थं विविहं पाणभोअणं । भुंजमाणं विवज्जिज्जा भुत्तसेसं पडिच्छए ३९.

सिआ य समणहाए गुब्बिणी कालमासिणी । उट्ठिआ वा निसीइज्जा निसन्ना वा पुणुट्टए ४०.
तं भवे भत्तपाणं तु संजयाण अक्कप्पिअं । दित्तिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ४१.

स्यात्, अथ च भुक्तशेषं भुक्तोद्धरितं तु प्रतीच्छेत्, यत्र पानभोजने तस्या अभिलाषो निवृत्तो भवेत्. ३९ किञ्च सिएति-एवं
विधा गुर्विणी स्त्री स्यात्कदाचिच्छ्रमणार्थं साधुनिमित्तं साधवे दानं ददामीति बुद्ध्यथोत्थिता सती निषीदेत्, वाथवा
निषण्णा सती स्वकायव्यापारेण पुनरुत्तिष्ठेत्, तदा साधुस्तदीयहस्तादाहारं न गृह्णीयादिति, किविशिष्टा गुर्विणी ? कालमा-
सिणी कालमासवती, गर्भाधानान्नवममासवतीत्यर्थः. ४० तमिति-त्राहशो दीयमान आहारः साधूनामकल्पिकः, अतस्तादृशमा-

हारं ददती च गुर्षिणीं प्रति साधुः किं वदेत्तदाह—तद्भक्तपान तु निपीदनेनोत्थानेन च दीयमानं सयतानां साधूनामकल्पिक
 भयदप्राप्तं स्यात्, इह चायं संग्रदाय—यदि सा गुर्षिणी निपीदनमुत्थानं च न करोति, यथावस्थिता च सत्याहारं ददाति,
 तत्स्थधिरकल्पिकानां साधूनां कल्पते, जिनकल्पिकानां साधूनां तु न कल्पते, यतो जिनकल्पिक प्रथमदिवसादारभ्य
 गुर्षिण्या दीयमानमाहारं न गृह्णातीति यत्शेषमाचारस्ततो गुर्षिणीं तादृशमाहारं दीयमानो प्रत्याचक्षीत वदेत्,
 किं वदत ! तादृशं भक्तपानं मम न कल्पते ४? पुन कथं न गृह्णीयादित्याह—यणगमिति—एषविधा स्त्री यदि
 पानभोजनमाहारेऽप्यासवा साधुन गृह्णीयात्, किं कुर्वती ? दारकं चाल्कं च काल्कौ, वा शब्दान्नपुंसक

यणग पिज्जमाणी दारग वा कुमारिअ । त निस्खिविच्चु रोअत आहारे पाणभोअण ४२

स्तन पाययंती, किं कृत्वा ? तदारकादि रुदत्सद भूम्यादी निक्षिप्य, अयमत्र संग्रदाय—गच्छवासी साधुयदि बाल
 कादि स्तनजीवी भयति स्तनं च पिबन् वर्तते, स रुदन्नरुदन् वा भवतु, परंतु चाल्कादिकं भूम्यादी निक्षिप्याहारं दद्यात्तदा न गृह्णी
 यात् अयं चाल्कादि स्तन्यं पिबति, अन्यन्नोजनमपि करोति, परं निक्षिप्यमाणो रोदिति, तदाप्याहारं दीयमानं न गृह्णीयात्,
 अयनो रोदनं करोति तदा गृह्णीयात्, अथ स्तनजीवी वर्तते, परं तत्समये निक्षिप्यमाणं स्तन्यपानं न दुर्वाणोऽस्ति, परं निक्षि
 प्यमाणो रोदनं करोति, तदापि स्त्रिया दीयमानमाहारं नो गृह्णीयात्, अथ न कुवाणोऽस्ति तदा गृह्णीयात्, अथान्नमाहृतुमा

रब्धोऽस्ति, परं स्तन्यं पिबन्नस्ति, तदा रोदनं करोतु वा मा वा साधुर्न गृह्णीयात्, अथापिबन्नपि यदि रोदिति तदापि न गृह्णीयात् अत्र शिष्यः प्राह-एवमाहारग्रहणे को दोषः ? गुरुराह-खरहस्तैर्बालकादभूम्यादौ निक्षिप्यमाणस्य अस्थिरत्वेन परितापनादोषो भवेत्, मार्जारो वा तं बालादिकमपहरेत्. ४२. तमिति-एवं दीयमानां स्त्रियं प्रति प्रत्याचक्षीत साधुः, किं वददित्याह-तद्भक्तपानं तु पूर्वोक्तं संयतानामकल्पिकमकल्पनीयं, यतः कारणादेवं ततो ददती स्त्रियं प्रति प्रत्याचक्षीत वदेत्, न मम कल्पते तादृशमिति. ४३. किं बहुना ? उपदेशस्य सर्वरहस्यमाह-जमिति-यद्भक्तपानं तु कल्पाकल्पयोः कल्पनीया-

तं भवे भक्तपाण तु संजयाण अकप्पिअं । दित्तिअं पडिआइअखे न मे कप्पइ तारिसं ४३.

जं भवे भक्तपाणं तु कप्पाकप्पंमि संकिअं । दित्तिअं पडिआइअखे न मे कप्पइ तारिसं ४४.

दग्गवारेण पिहिअं नीसाए पीढएण वा । लोढेण वा वि लेवेण सिलेसेण वि केणइ ४५.

कल्पनीययोर्विषये शङ्कितं भवेन्न वयं विद्मः, किमिदमुद्गमादिदोषयुक्तं किंवा नेति शङ्कास्थानं स्यात्. तादित्यं भूतं कल्पनीयनिश्चयेऽजाते सत्यशनादि दीयमानां स्त्रियं प्रति साधुरिति प्रत्याचक्षीतेति वदेत्, किं ? न मम कल्पते तादृशमिति. ४४. पुनः कीदृशमाहारं न गृह्णीयादित्याह-दगेति-यदशनादि भाजनस्थं दकवारेण पानीयकुम्भेन पिहितं स्थगितं भवेत्, तथा नीसाएत्ति निस्सारिकया पेषण्या; पीठकेन काष्ठपीठादिना, लोढेन वापि शिलापुत्रकेण, तथा लेपेन वा मृल्लेपादिना, श्लेषेण वा

धेनुचिञ्जतुसिस्पादिना पिहित भवेत् ४८ तर्कं कुर्यादित्याह—तमिति—पुनः तर्ज्वते पूर्वोक्तिं स्वर्गितं स्मितं वा भ्रमणार्थं
 नात्मार्थं सकृदुत्थिष्य दायको दपात्, तदित्य भूत ददतीं स्त्रिय साधुर्वेत्त मम कल्पते तादृशमिति ४६ पुनः कीदृशं न गृह्णी
 यादित्याह—अमणमिति—अशनं मुद्रादि, पानकं वा आरनालादि, स्वादिम लड्डुकादि, स्वादिम हरितक्यादि साधुर्यज्जानी
 या स्वयमामन्त्रणादिना वायवान्यतः शृणुयात्, किं ? यदिदमशनादिक, 'दाणद्वापगह' कोऽर्थ ? कोऽपि षणिग्देशान्तरादायात्

त च उष्मिविजा विजा समणहा एव वात्रप । विंतिअ अडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ४६

असण पाणग वा वि स्वाइम साइम तथा । ज जाणिज्ज सुणिज्जा वा दाणहो पगडइम ४७

तारिस भत्तपाण तु सजयाण अकप्पिअ । विंतिअ अडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिस ४८

साधुनिमित्तं ददाति, अथवा अब्यापारपाल्लिन्धिम्यो ? ददाति, तदप्यशनादिकं न गृह्णीयात् ४७ तर्कं कुर्यादित्यत आह—
 तारिसमिति—तादृशमस्नादिकं ददतीं स्त्रियं प्रति साधु, किं षवेदित्याह—तत्ररूपानं साधुपास्त्रिहदानार्थं यत्प्रकल्पितं तत्सं
 यतानामकल्पिकं न कल्पते प्रीति, यतः कारणदेवं तददतीं स्त्रियं प्रत्यावृत्तीत षदेत्साधुर्पन्नं मम कल्पते तादृशमिति ४८

असण मित्यादि पूर्ववत् ४९. पुनः कीदृशं न गृह्णीयादित्याह-तं भव इति-साधुः पुण्यार्थं प्रकृतं न गृह्णीयात्, कोऽर्थः ? साधुवा-
दानङ्गीकारेण यत्पुण्यार्थं प्रकृतं, ५०. असणमिति-वनीपकार्थं, वनीपकाः कृपणाः, शेषं व्याख्यानं पूर्ववत्. ५१-५२ पुनः

असणं पाणगं वा वि खाइमं साइमं तथा । जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा पुण्णठा पगडं इमं ४९.
तं भवे भत्तपाणं तु संजयाण अकप्पिअं । दिंतिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ५०. असणं
पाणगं वा वि खाइमं साइमं तथा । जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा वणिमट्ठा पगडं इम ५१. तं भवे
भत्तपाणं तु संजयाण अकप्पिअं । दिंतिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ५२. असणं पाणगं
वा वि खाइमं साइमं तथा । जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा समणट्ठा पगडं इमं ५३. तं भवे भत्तपाणं
तु संजयाण अकप्पिअं । दिंतिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ५४.

कीदृशं न गृह्णीयादित्याह-असणमिति-साधुः श्रमणार्थं प्रकृतमशनादि न गृह्णीयात्, श्रमणा निर्ग्रन्थाः शाक्यादयस्तन्निमित्तं
कृतं, शेषं व्याख्यानं-पूर्ववत्. -५३ पुनः कीदृशं न गृह्णीयादित्याह-तम्भवइति-स्पष्टम् ५४.

उरसीति—उद्विश्य साधुनिमित्तं कृतमौशिकं^१, कीतकृतं द्रव्यभावभेदकल्पकृतं^२, प्रतिक्रमं सभास्यमानाधाकर्मार्थं यथै^३ समिभमं^४, अभ्याहृतं साधुनिमित्तं प्रामादेरानीयमानं^५, तथा अध्यषपरकं स्वार्थमूलावहणे साधुनिमित्तं प्रक्षेपरूपं^६, प्रामित्यं साधुनिमित्तमुच्छिद्यं दानलक्षणं^७, मिमजातं चादित एष गहस्पसंयतयोर्निमित्तं मिममुपसंस्कृतम्^७, एतादृशं सर्वं मशनादि साधुवर्जयत्, परं न गृह्णीयात्^{६६} अयोद्गमादिवोपस्य सन्वेहरूरीकरणायोपायमाह—उगगमेति—सयतं साधुं शुद्धं

उद्वेसिअं^१ कीअगदं पूइकम्मं च आहड । अब्भोअरपासिच्च मीसजाय विवज्जए ५५

उगगमं से अ पुच्छिज्जा कस्सहा केण वा कढ । सुच्चा निस्सकिअ सुद्ध पडिगाहिज्ज सजए ५६

असण पाणग वा वि स्वाइम साइम तथा । पुण्फेसु हुज्ज उस्सीसं धीयेसु हरिपसु वा ५७

मशनादि निदार्यं सरं प्रतिगृह्णीयात्, कथं ? एवं तस्वामिन कर्मकर वा से तस्याशनादे शङ्कितस्याद्रमं तन्निव्यतिरूपं पृच्छेत्, यथा करार्यमेतत्केन वा कृतमेतत्, तत किं कृत्वा ? इति तद्वचं श्रुत्वा, इतीति किं ? न भवदर्थमिदमशनादि कृतं, किन्त्य न्यार्यमिति निशङ्कितं शङ्कारहितम्^{६६} पुनः कीदृशं न गृह्णीयात्तदाह—असणमिति—अशनं पानकं वापि साद्य स्वाद्यं तथा पुर्व्यं

जातिपाटलादिभिर्बीजैर्हरितैर्वा यदि उन्मिश्रं भवेत्तदा संयतो न गृह्णीयात्. ५७. ददतीं च किं वदेत्तदाह—तमिति—पूर्ववत्. ५८. पुनः कीदृशं न गृह्णीयादित्याह—असणमिति अशनं पानकं वापि खाद्यं तथा यदि उदके सचित्तपानीयोपरि, अथवा उत्तिगपनकेषु कीटिकानगरेषु निक्षिप्तं भवेत्तदा साधुर्न गृह्णीयात्. ५९ ददतीं च किं वदेदित्याह—तमिति—पूर्ववत्. ६०. पुनः

तं भवे भत्तपाणं तु संजयाण अकप्पिअं । दिंतिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ५८.
 असर्णं पाणगं वा वि खाइमं साइमं तथा । उदगंमि हुज्ज निक्खित्तं उत्तिगपणेसु वा ५९.
 तं भवे भत्तपाणं तु संजयाण अकप्पिअं । दिंतिअं अडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ६०.
 असर्णं पाणगं वा वि खाइमं साइमं तथा । तेउम्मि हुज्ज निक्खित्तं तं च संघट्टिआ दए ६१.
 तं भवे भत्तपाणं तु संजयाण अकप्पिअं । दिंतिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ६२.

कीदृशं न गृह्णीयादित्याह—असणमिति—अशनं पानकं खाद्यं स्वाद्यं यदि तेजसि अत्रौ निक्षिप्तं भवेत्तं संघट्ट्य भिक्षां दद्यात्तदा साधुर्न गृह्णीयात्, कुतः दात्री संघट्टनं कुर्यात्तत्रोच्यते—अहं यावद्भिक्षां ददामि तावता मा भूत्तापातिशयेनोद्धर्तिष्यत. इति. ६१ तदा ददती प्रति साधुः किं वदेदित्याह—तमिति—पूर्ववत्. ६२. पुनः कीदृशमशनादि न गृह्णीयादित्याह—

एषमुस्सिक्किआ इति, यावन्निसा इदमि तावन्माभूद्विध्यासती युत्सिच्च्य दद्यात् १, एषमोस्सिक्किआ इत्येषसपर्यं अति
 दाहमयादुत्सुकान्युत्सायसपर्यं २, एषमुञ्जालिआ पञ्जालिआ, उज्ज्वाल्याधिस्थ्यात् सकृद्विन्ध्यनप्रसेपण ३, प्रज्ज्वाल्म पुन पुन,
 एषं निग्घाविआ, निवाप्य दाहमपादिनेति भाव ४, एषमुसिचिआ, निस्सिचिआ वत्सिच्यतिभृतादुग्धमनभयेन, ततो वा वानार्य
 तीमनादि निपिच्य तन्नजनावहित द्रव्यमन्यथ भाजेने न दद्यात्, उदरतनाभयेन वाद्रहितमुदकेन निपिच्य दद्यात् ५, एष-

एव उस्सिक्किआ, ओसाक्किआ, उज्जालिआ, पञ्जालिआ, निव्वाविर्यो, उस्सिचिआ, निस्सिचिआ, निस्सिचिआ,
 ओवत्तिया, ओयारिया वप् ६३ त भवे मत्तपाणे तु संजयाण अकप्पिअ । वित्तिअ पडिआइय्म्वे
 न मे कप्पइ तारिस ६४ हुज्ज कट्ट सिल वा वि इट्ठाल वा वि एक्या । ठविअ सकम्मट्ठाए, त
 च होज्ज चलाचल ६५

मुषत्तिआ ओयारिया, अपवत्य तैनामिनिक्षिप्तेन भाजेनेन, अन्येन वा दद्यात्, तथावताप्य दाहभयानार्य वा दद्यात्,
 तदन्यस्य साधुनिमित्तयोगे न कल्पते ६३ अथ कदाचित्स्फूर्तिकम्पकारेण तादृशं कान्चिद्वदति, तदा तौ प्रति साधु किं
 कथयेदित्याह—तमिति—शुभवत् ६४ पुनर्गोचरविषयस्य साधो को विधिरीरस्याह—इमेति—एषविध

काष्ठं शिला वा ? इष्टकाशकलं वा भवेत्, किंविशिष्टं काष्ठादि, एकदा एकस्मिन् काले वर्षाकालादौ सङ्क्रमार्थं सुखेन चलनार्थं स्थापितं तदपि च चलाचलमप्रतिष्ठितं भवेत्, न तु भवेत्-स्थिरमेव. ६६. तादृशेन चलाचलेन काष्ठादिना साधुः किं न कुर्यादित्याह-नेति-तेन काष्ठादिना भिक्षुर्न गच्छेत्, कथमित्याह-तत्र काष्ठादौ गमनेऽसंयमो दृष्टः, कथं ? काष्ठादिचलने प्राणिनामुपमर्दसंभवात्. तथा एवंविधमन्यदपि काष्ठादि परिहरेत्साधुः, विशिष्टं काष्ठादि ? गम्भीरमप्रकाशं, पुनः शुषिरमंतः.

ण तेण भिक्खू गच्छिज्जा दिट्ठो तत्थ असंज्जमो । गंभीरं झुत्तिरं चेव सव्विदिअसममहिए ६६.

निस्सेणिं फलगं पीठं उस्सवित्ता णमारहे । मंचं कीलं च पासायं समणद्धा एव दावए ६७.

दुरूहमाणी पडिवज्जा हत्थं पायं व लूसए । पुढविजीवे वि हिंसिज्जा जे अ तन्निस्सिया जगे ६८.

सारहितं, किंविशिष्टः साधुः ? सर्वेन्द्रियसमाहितः शब्दादिषु रागद्वेषावकुर्वाणः. ६६. पुनः कीदृशे प्रकारे न गृहीयादित्याह-निस्सेणिमिति-दाता श्रमणार्थं साधुनिमित्तं प्रासादं यद्यारोहेत्, तदा साधुभिर्भिक्षां न गृहीयात्, किं कृत्वा प्रासादमारोहेत् ? निश्रेणिं फलकं पीठं मञ्चं कीलं चोत्सृज्योर्ध्वं कृत्वा. ६७. कथं न गृहीयात् ? तथा ग्रहणे दोषमाह-दुरूहेति-निश्रेणि-प्रमुखमारोहन्ती स्त्री प्रपतेत्, प्रपतन्ती च हस्तं वा पादं वा लूषयेत् स्वकीयं, स्वत एव खण्डयेत्, पुनरपि कथञ्चित्तत्र स्थाने

पृथिवीजीवान् विहिंस्यात्, पुनरपि यानि तन्निभितानि पृथ्वीनिभितानि जगन्ति प्राणिनः तानपि हिंस्यात् ६८ ततः साधवः किं कुर्वत इत्याह—एवमारिस इति—एतादृशान् पूर्वोक्तान् महादोषान् ज्ञात्वा महर्षयः साधवः, यस्मादोषकारिणीयं भिक्षा, तस्मा न्मालाप्राप्तौ भिक्षा न प्रतिगृह्णन्ति, किंविशिष्टा महर्षयः ! सयता, सम्यक्संयमे यतना कुर्वाणा ६९ पुनः किं किं कीदृशं कीदृशं न गृह्णन्ति तदाह—कंदमिति—साधुः कन्दं सुरगादि 'धर्जयेत्' इत्युक्तिः सर्वत्रालापनीया ?, तया मूल पिण्डा

एवमारिसे महादोसे जाणिकृण संहेसिणो । तम्हा मालोहृढ भिक्ख न पढिगिण्हति सजया ६९

कन्द मूल पलंभ वा आम छिन्न च सन्निर । तुबाग सिंगवेरं च आमग परिवज्जप ७०

तदेव सत्तुचुन्नाइं कोलचुन्नाइ आवणे । सक्कुलिं फाणिअ पूअं अन्न वा वि तहाविह ७१,

विरूपे २, मल्ल्य वा तालफलादि ३, आमं छिन्नं च सन्निर, सन्निरमिति पधशाकं ४ तुम्बाकं स्वग्मज्जान्तर्षत्यर्द्धं, तुलसीमि त्यन्ये ५, शृङ्गवेर शार्दकम् ६, च आमकं सविषं ७० पुनः कीदृश परिषर्जयदित्याह—तदेवेति—तथैव सक्कुल्लुणां सक्कुल्लु १, कोल्लुणां श्वरल्लुणां २ आपणे धीम्यां तथा शक्कुलिं तिलवर्षटिका ३, फणितं द्रवगुड ४, पूषकं कणिका दिमपम् ५, अन्यद्वा तथाविधं मोवन्नादि ७१ तस्किमित्याह—

विक्रैति-एवम्भूतं सवत्तुचूर्णादिकं दीयमानमपि साधुर्न गृह्णीयादित्यर्थः ७२ पुनः किं कीदृशं कीदृशं दीयमानमपि न गृह्णी-
 यात्दाह-बहिर्ति-साधुः पुद्गलादिकं दीयमानमपि न गृह्णीयादित्युक्तिः पुद्गलं मांसं, किंभूतं पुद्गलं ? बह्वस्थिकं, तथा अनि-
 मिषं वा मत्स्यं, किंभूतमनिमिषं ? बहुकण्टकम्, अयं किल कालाद्यपेक्षया ग्रहणे प्रतिषेधः, अन्ये त्वभिदधति वनस्पत्यधिका-
 रात्तथाविधफलाभिधाने एते इति. तथा चाह-अस्थिकमस्थिकशृङ्गफलं, तिन्दुकं तिन्दुरुकीफलं, विल्वमिक्षुखण्डं चैतद्

विक्रयमाणं पसढं रएणं परिफासिसं । दितिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ७२.

बहुअट्टियं पुगलं अणिसिसं वा बहुकंदयं । अत्थियं त्तिदुयं बिह्लं उच्छुखंडं व सिंबालिं ७३.

अप्पे सिआ भोअणजाए बहुउट्टिभयधम्मिए । दितिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ७४.
 तहेवुच्चावयं पाणं अदुवावारधोअणं । संसेइसं चाउलोदगं अहुणाधोअं विवज्जाए ७५

इयमपि प्रसिद्धं, शाल्मलीं वा वल्लादि फलं च. ७३. एतद्ग्रहणे दोषमाह—अप्पे इति-चहुअट्टिअपुगलादिके भक्षिते सत्यल्प
 स्याद्भोजनजातं. तथैतद्बहूभनधर्मकं च, यतश्चैवं ततो ददती प्रति साधुर्वेदेत् न मम कल्पते तादृशमिति. ७४. उक्तोऽशनविधिः,
 अथ पानविधिमाह-तहेति-एवंविधं पानं गृह्णीयात्, किंविधं पानं ? तथैवोच्चावचं, तथैव यथाशनमुच्चावचम्, उच्चं वर्णाद्युपेतं

ब्राह्मणादि, अथर्चं वर्णादिहीनं पूत्यारनालादि, अथवा वारकपावनं गुह्यपटपावनादि धान्यस्यालीक्षालनादि, सत्वेदज पिष्टो-
 वकादि, एतदज्ञानवदुस्सर्गापधावाभ्यां साधुगृहीयादिति वाक्यक्षेपं तन्मुलोदकमधुनाधीतमपरिणतं साधुर्विवर्जयेत् ७२-
 अत्रैष विधिमाह-जमिति-साधुयंतन्मुलोदकमेवं जानीयात्तद् गृहीयादिति शेषः, किंविशिष्टं तन्मुलोदकं ? विराट्पीत, कथं
 जानीयादित्याह मत्या तद्ब्रह्मणाविकर्मजया, तथा दर्शनेन वा कणादिपरिणतसूत्रानुसारेण वा, किं कृत्वा ? इति गृहस्यं पृष्ट्वा
 इतीति किं ? कियती वेलास्य धीतस्य जातेति, च पुनरिति भुत्वा गृहस्याह, इतीति किं ? महती वेला जातास्य धीतस्येति

ज जाणेञ्ज चिरा धोय मईए दसणेण वा । पढिपुच्छिञ्ज सुच्चा वा ज च निस्सकिञ्ज मवे ७६
 अजीबंधं परिणर्थं नच्चा पढिगाहिञ्ज सजए । अह सकिन्ध भविञ्जा आसाइत्तौ ण रोअए ७७

एव च यस्मिन्सृष्टिस्तं भवति तद् गृहीयादिति ७६ अयोप्योदकादिविधिमाह-अजीवमिति-संयतं साधुरेवविधिसुप्लोदकं
 गृहीयादिसुक्तिं, किं कृत्वा ! अजीवं प्रासुकं, तथाः परिणतं त्रिदण्डोत्कलितं, चतुर्धसमप्यपत्यादि देशोपकारकं
 मत्या दर्शनेन वा ज्ञात्वाप सृष्टिस्तं भवेत्पत्यादिभावेन, ततः तत्सानीयमात्साद्य रोचयेदितिभयं कुर्यात् ७७ अप्यं केन विधिना
 विनिश्चयं कुर्यादित्याह-

शोवेति-साधुर्दातारं प्रत्येवं वदेत्, एवं किं ? मे मम हस्ते आस्वादनार्थं स्तोकं पानीयं प्रथमं देहि ! यदि साधोरुपभोग्यं ततो ग्रहीष्ये, मा मे मम अत्यम्लं पूति तृषापनोदाय नालं समर्थ, ततः किमनेनाप्रयोजनेनेति. तत आस्वादितं सच्च तत्साधुयोग्यं चेद्भवति तदा गृह्यत एव, नो चेत्तदाऽग्राह्यम् ७८. अथ कदाचित् स्त्री तदत्यम्लमपि ददाति तदा तां ददतीं प्रति साधुः किं वक्ति तदाह—तमिति-तच्चात्यम्लं पूति नालं समर्थं तृष्णां विनेतुं, ततो ददतीं प्रति वक्ति न मम कल्पते तादृशमिति. ७९.

शोवमासायणद्वाए^३ हृत्थगंसि^३ दलाहि^३ मे । मामे^३ अच्चंबिलं पूअं नालं तिन्हं विणित्तए ७८.

तं च अच्चंबिलं पूयं नालं तिन्हं विणित्तए । दितिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ७९.

तं च होज्ज अकामेणं विमणेण पडिच्छिअं । तं अप्पणा न पिबे नो वि अन्नस्स दावए ८०.

एंगंतमवक्कमित्ता अचित्तं पडिलेहिआ । जयं परिह्विज्जा परिह्वप्प पडिक्कमे ८१.

अथाकामादिना कदाचित्तदत्यम्लादिकं गृहीतं तदा को विधिस्तदाह-तमिति-एवंविधमत्यम्लादि साधुना कदाचिदकामेना-ग्रहवशेन विमनस्केनान्यचित्तेन प्रतीच्छितं गृहीतं भवेत्तदापि तत्साधुर्न पिबेत्कायस्यापकारकमित्यनाभोगधर्मश्रद्धयापि, नापि अन्येभ्यो दापयेत्, रत्नाधिकेनापि स्वयं दानस्य प्रतिषेधज्ञापनार्थं दापनग्रहणम् इह चयं भावना-सव्वत्थ संजमं संजमाओ अप्पणं चैव रक्खिज्जा इति, ८०, ननु स्वयं तादृशं न पिबेदन्यस्य न पाययेत्तर्हि किं-कुर्यादित्याह-एगमिति-साधुस्तत्पूर्व

गृहीतमत्यम्सादिक प्रतिष्ठापयेद्विधिना व्युत्थजेत्, किं कृत्वा ! एकान्तं स्थानमवक्रम्य गत्वा अचित्तं दग्धमदेशादिवस्थानं
 प्रत्युपेक्ष्य बहुधा, प्रमृज्य च रजोहरणेन स्वण्डिलमिति शेष, कर्षं प्रतिष्ठापयेत् ? यतमत्थरितं न शीघ्रं प्रतिष्ठापनानन्तरं किं
 कुर्यादित्याह-प्रतिष्ठाप्य वसतिद्रुपाभयमागतं सन् प्रतिक्रामेदीर्यापथिकीम्, एतच्च बहिरागतनियमकरणसिद्ध प्रतिक्रमणमव
 हिरपि प्रतिष्ठाप्य प्रतिक्रमणनियममज्ञापनार्थमिति ८१ एवमन्नपानग्रहणविधिं कथयित्वा भोजनविधिमार्ह-सिरति-बालादि-
 साधु-रिषासाद्यभिभूतं स्यात् कदाचिद्भोत्रप्रगतो ग्रामान्तर भिक्षार्थं प्रषिष्टं सन् परिमोक्तुमिच्छेत्तदा तत्र वसतिर्नास्ति

सिआ अ गोयररगगओ इच्छिज्जा परिभुत्तुअ । कुट्टुगो भित्तिमल्लं वा पडिलेहिता ण फासुअं ८२
 अणुन्नचित्तु मेहावी पडिच्छन्नसिं सधुढं । हत्थग संपमज्जिता तत्थ भुजिज्ज सजप ८३

तदा कोष्ठकं शून्यं च मठादि^१ भित्तिमूलं वा कुट्टकवेसादीत्याह ८२ अणुत्तेति-संयतं साधुस्तप स्यात्ते वक्ष्यमाणेन विधिना
 रागदेपरहितं सन् भुञ्जीत, किं कृत्वा ? तत्स्वामिनमवग्रहप्रनुज्ञाप्यादेश गृहीत्वा सागारिकपरिहारतो विभामणव्याजेन
 किंभूतं संयतं ! मेधावी साधुसामाचारीविधिर्^२, किंभूते कोष्ठकाविस्थाने ! प्रतिच्छन्ने, उपरि तृणादिभिराच्छादिते,
 नायाशे^३, किंभूतं संयतं ! संयतं तपयुक्तं सन्नीर्यापतिक्रमणं कृत्वा^४, ततो हस्तक मुखवस्त्रिकारूपमादायेति शेषः, तेन

विधिना कार्यं सम्प्रसृज्य भुञ्जीत ८३. अथ तत्र भुञ्जानस्य साधोरस्थि वा कण्टकादि वा स्यात्तदा साधुः किं कुर्यादित्याह-
 तत्थेति-तत्र कोष्ठकादौ से तस्य साधोर्भुञ्जानस्यास्थि वा कण्टको वा स्यात्, अन्ये वदन्ति-कथञ्चिदगृहिणां प्रमाददोषात्का-
 रणगृहीते पुद्गल एव, तृणं वा काष्ठं वा शर्करा वा स्यात्, अन्यद्वापि बदरकण्टकादि वा स्यात् ८४. तमिति-साधुः
 तदस्थ्यादिकमुत्क्षिप्य हस्तेन यत्र क्वचिन्न निक्षिपेत्, तथास्येन मुखेन नोज्जेत्, माभूद्विराधनेति हेतोः, अपि तु किं कुर्यात् ?

तत्थ से भुंजमाणस्य अट्टिअं कंटओ सिआ । तणकट्टसक्करं वा वि अन्नं वा वि तहाविहं ८४.
 तं उक्खिवित्तु न निक्खिवे आसएण न छड्डुए । हत्थेण तं गहेऊण एगंतमवक्कमे ८५.
 एगंतमवक्कमित्ता अचित्तं पडिलेहिआ । जयं परिट्टविज्जा परिट्टप्प पडिक्कमे ८६.
 सिआ य भिक्खू इच्छिज्जा सिज्जाग्गम्मभुत्तुअं । सपिंडपायमागम्म उंडुअं से पडिलेहिआ ८७.

हस्तेन तदस्थ्यादिकं गृहीत्वैकान्तं निर्व्यञ्जनं स्थानमवक्रामेद्गच्छेत् ८५. तत्र गत्वा किं कुर्यादित्याह-एगंतमिति-साधुस्तदस्थ्या-
 दिकं यतमत्वारितं प्रतिष्ठापयेत्, किं कृत्वा ? एकान्तमवक्रम्य गत्वा, पुनः किं कृत्वा ? अचित्तं प्राशुकं प्रत्युपेक्ष्य चक्षुषा, रजो-
 हरणेन प्रमाज्यं च परिष्ठाप्य च प्रतिक्रामेदीर्यापथिकीमिति ८६. अथ वसतिमधिकृत्य भोजनविधिमाह-सिएति-स्यात्कदा-

निसदन्वयाणाभाये सति त्रिभुरिच्छेच्च शक्या यसाँति, किं कृत्वा! आगम्य तथागत्य, किमर्थ ! परिभोक्तुं भोजननिमित्तं, तथाय
 विधि-सपिण्डुपातं पिण्डुपातेन त्रिगुहसमुदानेनागम्य, वसतिमिति शेषः, बहिरेषोण्डुकं स्थान प्रत्युपेत्य विधिना तद्यस्य' पि
 ण्डुपातं विशोभयत् ८७ तत' पश्चात्किं कुर्यादित्याह—विणयेणमिति—साधुस्तथागतो गुरुसमीपं प्रतिक्रामेत्कायोत्सर्गं
 कुर्यात्, किं कृत्या! गुरुसगासे इरियायदिअं आयाय गुरुसमांसे ईर्यापथिकां 'इच्छामि पठिक्कमिडं' इत्यादि पाठरूपाम् आयाय
 पठित्वा, पुन' किं कृत्या ? 'विणयेण पथिसित्ता' एव' पिण्डं विरोष्य बहिर्विनयेन 'नेपेथिकीनम' क्षमाभरणेभ्योऽञ्जलिफलण

विणयेण पथिसित्ता सगासे गुरुणो सुणी । इरियावहियमायाय आगओ अ पठिक्कमे ८८

आभोइत्ता ण नीसेस अइआर जहक्कस । गमणागमणे चेव भत्ते पाणे च सजए ८९

उज्जुपत्तो अपुण्णिग्गो अब्वखित्तेण चेअसा । अलोए गुरुसगासे जं जहा गहिअ भवे ९०

एत्थेण, यसतिमिति शेष, प्रथम ८८ तत' किं कुर्यादित्याह—आभोईति—साधु' कायोत्सर्गस्यस्तमतिचारं इत्ये स्थाप
 येत्, 'सिम्भतमतिगारं ! नि शेषं यथाक्रमं परिपाठ्या, किं कृत्या ! तद्य कायोत्सर्गं आभोगयित्वा ह्यात्वा, कुथेत्याह—गमना
 गमनयो, गमने गच्छत आगमन आगच्छत', पुन' भत्तयानयो', भक्ते पाते च ८९ कायोत्सर्गं पारिते च किं कुर्यादित्याह—
 इज्जित्ति—साधुरशनादि यथा येन प्रकारेण हन्मप्रदानादिना एहीत भवेत्तत्रगुरुसमीपे आलोचयेद्द्रुपेर्निवेदयेदिति

भावः, केन ? एवंविधेन चेतसा, किभूतेन चेतसा, अव्यक्खित्तेण, अव्याक्षितेनान्यत्रोपयोगमगच्छता, किभूतः साधुः ? ऋजुप्रज्ञोऽखिलमतिः, पुनः किभूतः साधुः ? अनुद्धिमः, सर्वत्र क्षुदादिजयात्प्रशान्तः ९०. ततः किं कुर्यादित्याह—नेति—साधुस्तस्य सूक्ष्मातिचारस्य यत्पूर्वं कृतं तत्पुरःकर्म, यत्पश्चात्कृतं तत्पश्चात्कर्म सूक्ष्मं न सम्यग्गालोचितं भवेत्, कुतः ? अज्ञानादनाभोगेनाननुस्मरणाद्वा, तत्सर्वं पुनरालोचनानन्तरकालं प्रतिक्रामेत्, किं कृत्वा ? 'इच्छामि

न सम्ममालोइअं कुज्जा पुविं व पच्छा व जं कडं । पुणो पडिक्खमे तस्स वोसडो चिंतए इमं ९१.
 अहो जिणेहिं असवज्जा वित्ती साहूण देसिआ । सुखसाहणेहउस्स साहुदेहस्स धारणा ९२.
 णमुक्कारेण पारित्ता करित्ता जिणसंथवं । सब्भायं पठवित्ता णं वीसमेज्जं खणं सुणी ९३.

पडिक्कमिडं गोअरचरिआए' इत्यादि सूत्रं पठित्वा, ततो व्युत्सृष्टः कायोत्सर्गस्थ इदं वक्ष्यमाणं गायारूपं चिन्तयेत्. ९१. किं चिन्तयेत्तदाह—अहो इति—अहो इति विस्मये जिनैस्तीर्थकरैः साधूनां वृत्तिर्देशिता देशिता वा, किभूता वृत्तिः ? असावथा अपापा, कस्मै ? साधुदेहस्य धारणाय धारणार्थ, किभूतस्य साधुदेहस्य ? मोक्षसाधनं ज्ञानदर्शनचारित्ररूपं, तस्य हेतोः. ९२. ततः किं कुर्यादित्याह—णमुक्कारेति—मुनिः धणं स्तोत्रकालं विश्राम्येत्, किं कृत्वा ? नमस्कारेण नमो अरि-

इन्त्याणमिति कथनरूपेण कायोत्सर्ग पारयित्वा, पुनः किं कृत्वा ? जिनसंस्तवं लोगसुखोयगरे इत्यादिरूपम्, कृत्वा अतो यदि न एवं प्रस्थापितस्ततः स्वाध्याय प्रस्थाप्य मण्डल्युपजीवकस्तं स्वाध्यायमेव कुर्यात्, यावदम्ये आगच्छन्ति, यः पुनस्तदन्त्यक्षपकादि सोऽपि प्रस्थाप्य विश्राम्येत् ९३ पुनः साधुर्विभामानन्तरं किं कुर्यादित्याह—धीसेति—साधुर्विभाम्यन्निदं हितं कल्याणप्राप्तकर्म्य वक्ष्यमाणलक्षणं चिन्तयेत्, केन ? चेतसा परिणतेन मनसा, किंमूतं साधुः ! लाभेन निर्जरादिनाथोऽस्येति लाभार्थिकं सन्, कथमित्याह—यत एवं जानाति यदि मे मम साधवो मयानीतो यः प्राप्तुकं पिण्डस्तस्य ग्रहणे

वीसमतो इमं चित्तं हियमहं लाभमद्विओ^१ । जइमे अणुगहं कुब्जा साहं हुब्जामि तारिओ ९४

साहवो तो चिअत्तेण निमन्तिज जहक्कस । जइ तत्थ केइ इच्छिज्जा तेहिं सखिं तु मुजए ९५

नानुग्रहं प्रसादं द्युस्तवाहं तारितो भवसमुवास्या भवामि, एवं चिन्तयित्वोचितवेलायां साधुगचार्यमामन्त्रयेत्, यथाचार्यो गृह्णाति ततो मर्त्यं, क्वाचित्स स्वयं न गृह्णाति तदा तस्य वाच्य—' हे भगवन् ! वेहिं केम्यभित् ' इत्युक्ते यदि साधुः किं वातर्प्यं कस्यापि ददाति तदा सुन्दरम्, अथाचार्यो भणति त्वमेव वेहिं ९६ तदा किं कुर्यादित्याह—साहव इति—साधुस्ततो गुणानुज्ञातं सन् यथाक्रमं यथारत्नधिकतया ग्रहणीचित्वापेक्षया बाह्याधिक्येनान्ये षदन्ति, साधुत्रिमन्त्रयेत्, केन ? चिअत्तेण

मनःप्रीत्या, ततो यदि केचन धर्मबान्धवा इच्छेयुरङ्गीकुर्युस्तदा तैः सार्धमुचितसंविभागदानेन साधुर्भुञ्जीत. ९५ अथ कोऽपि नेच्छेत्तदा किं कुर्यादित्याह—आहेति—अथ कोऽपि साधुर्नेच्छेत्तदा साधुरेकाकी रागादिरहितो भुञ्जीत, कथं भुञ्जीतेत्याह—आलोकभाजने मक्षिकादीनामपोहाय प्रकाशप्रधाने भाजने इत्यर्थः, यतः प्रयत्नेन तत्रोपयुक्तः, किं कुर्वन् ? अपरिशातयन्, हस्तमुखान्भ्यां कणमात्रमपि न त्यजन्. ९६ अथ भोज्यमाश्रित्य विशेषमाह—तित्तगमिति संयत एवंविधमप्यशनादि मधु-वृतमिव मधुघृतसमानं मृष्टमिति ज्ञात्वा भुञ्जीत, किंविशिष्टमशनादि ? तित्तं वा एलुकवालुकादि, कटुकमार्द्रतीमनादि,

अह कोइ न इच्छिज्जा तओ भुंजिज्ज एक्कओ । आलोए भायणे साहू जयं अप्परिसाडियं ९६.

तित्तगं व कटुअं व कसायं अंबिलं व महुरं लवणं वा । एअलच्छमन्नत्थ पउत्तं महु घयं व भुंजिज्ज संजए ९७.

अरसं विरसं वा वि सूइअं वा असूइअं । उल्ल वा जइ वा सुक्कं मंथुकुम्मासभोअणं ९८.

कषायं वल्लादि, अम्बिलं वा अम्लं तन्कारनालादि, महुरं क्षीरदध्यादि, लवणं वा प्रकृतिक्षारं, तथाविधशाकादि अन्यद्वा लवणोत्कटम्, एतल्लब्धमागमे उक्तेन विधिना प्राप्तं, पुनः कीदृशम् ? अन्यार्थप्रयुक्तम्, अन्यार्थमक्षोपाङ्गन्यायेन देहार्थं पर-मार्थतो हि तत्साधकमिति कृत्वा मोक्षार्थं प्रयुक्तं, परं न वर्णाद्यर्थम् ९७. पुनः कीदृशमशनादीत्याह—अरसमिति—एतादृशं भोजनं वर्तते, तस्याग्निमगाथया सह योजना कार्या, किंभूतमशनादि भोजनम् ? अरसं रसवर्जितं हिंवादिभिरसंस्कृतं, पुनः

किंमृतं ? विरसं वा विगतरसं पुराणमोदनादि, पु० किंमृतं ? सूचितं व्यञ्जनाविपुक्तं, घायवा अमूचितं व्यञ्जनादिरहितम्, अन्ये त्वेषपर्य कुर्वन्ति-सूचितं कथयित्वा वसम्, अमूचितमकथयित्वा वा वचं, पुनः किंमृतम् ? आर्यं प्रचुरव्यञ्जनं, यदि वा शुष्कं स्तोत्रकव्यञ्जनं किंमृतं तदित्याह-मनुशुम्भासभोजनं, मपु षट्शूर्णादि, कुल्माषाः सिद्धमाषाः, केचिददन्ति कुल्माषा यवमाषा १८ एतन्नोजन किमित्याह-उष्णमिति-एवं पूर्वोक्तमरसादिकमसनादि साधुर्भुञ्जीत, परं नातिशील्येत् सर्वया न निन्देत्, किंमृतमसन्नं ? विधिना प्राप्तमल्पं भेषतया नैवं ज्ञातव्यं वक्तव्यं वा, यत्किमेतदल्पमाधं न देहपरकमपि, तथा

उष्णणा नाइ हीलिजा अप्य वा षड् फालुअ । मुहालछ मुहाजीवी भुञ्जिजा घोसत्रजिअं १९

षड् षासारमायं किमनेनासारेणं, किंमृतमसन्नं ? षड्भुजं प्रासुकं, यत्साध्याया गता निर्जीव जातम् अन्ये त्वाचार्या इत्यं व्याख्या कुर्वन्ति-अल्पसन्धादिरसादि वा षड् प्रासुक सर्वपा शुद्ध नातिशील्येत्, अपि त्वेष भाषयेत्-यदेवेह लोका ममानुपकारिणः प्रपृच्छन्ति तेष सोमनमिति किंमृतमसन्नं ? मुधा लब्धं मन्धतन्त्रादिना अप्राप्त, किंमृतं साधु ? मुधाजीवी सर्वयाप्रनिदानजीवी, अन्ये वदन्ति जात्यादिना न जीवी, एवंविधमशनादिवोषवर्जितं संयोजनादिवोषवर्जित साधुर्भुञ्जीत १९

मुधाजीवीति दुर्लभमेतदर्शयति-दुल्लहेति-दुर्लभा एवंविधा दातारस्तथाविधभागवतवत्. मुंथाजीविनोऽपि दुर्लभास्तथाविधचे-
ल्लकवत्, एतयोः कथानके वृत्तितो ज्ञेये. अमीषां फलमाह-मुधा दातारो मुधाजीविनश्च द्वावप्येतौ सुगतिं सिद्धिगतिं गच्छन्ति.
कदाचित्स्मिन्नेव भवे कदाचिद्वैवलोकसुमानुषत्वप्रत्यागमनपरम्परया. ब्रवीमीति पूर्ववत्. १००. इति श्रीदर्शवैकालिकमूत्रस्य
शब्दार्थवृत्तौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां पिण्डैषणाध्ययनस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः १.

दुल्लहाओ मुहादाई मुहाजीवी वि दुल्लहा । मुहादाई मुहाजीवी दो वि गच्छति सुगगइं । ति वेसि १००
पिंडेसणाए पढमो उद्देशो सम्मतो १.

अथ पिण्डैषणायाः प्रथमोद्देशे यदुपयोगि नोक्तं, तद् द्वितीयोद्देशके दर्शयन्नाह—
पडिगगहं संलिहत्ताणं लेवमायाइ संजए । दुगंधं वा सुगंधं वा सव्वं भुंजे न छडुए १.
सेज्जा निसीहियाए समावन्नो अ गोअरे । अयावयद्दा भुच्चा णं जइ तेण न संथरे २.

पडिगगहमिति-संयतः साधुर्दुर्गन्धि वा सुगन्धि वा भोजनजातं सर्वं समस्तं भुञ्जीताश्रीयात् परं नोज्जेत्, अत्र गन्धग्रहणं रसादी-
नामुपलक्षणं, कुतो नोज्जेत् ? उच्यते-संयमविराधनाभयात्, किं कृत्वा ? प्रतिग्रहं पात्रं सँल्लिह्य प्रदेशिन्या निरवयवं
कृत्वा, कया ? लेपमर्यादया आलेपं सँल्लिह्य. १. विशेषमाह-सेजेति-यदि क्षपको ग्लानादिर्वातेन भुक्तेन न संस्तरेन्न यापयितुं

समर्थ', तदा द्वितीयवेलामपि गोचरे भक्तपान गवेषयेदित्यग्निगगायाया' सम्बन्ध' किंभूत सप्तकादि' ? 'सेवा निसीहियाए समावन्नो' शय्याया वसती नेपेधिक्या स्वाध्यायशूमी, अथवा शर्यैवासमअसनिपेधान्निपेधिकी तस्या समापन्न' सन्' किं कृत्वा ? अयावदर्थं शुक्त्वा, न यावदर्थमपरिसमाप्तमित्यर्थे' णं वाक्यालङ्कारे ? यद्येकवारं भुक्तेन न संस्तरेचदा किं कुर्यादित्याह- तजो इति—पुष्टालम्बन' साधुस्तत' कारणे वेदनादाबुलम्बे द्वितीयवारमपि भक्तपानं गवेषयेदन्वेपयेत्, अन्यथा यतीनामे- कधारमेव भक्तगवेषणमुक्तं, केन ? विधिना, किंभूतेन विधिना, पूर्षक्तिन, सम्माते भिक्षाकाल इत्यादिना, च पुन', अनेन वक्ष्य

तओ कारणमुपपण्णे भक्तपाण गवेसए । विहिणा पुव्वउत्तेण इमेण उत्तरेण च ३

कालेण निक्खमे भिक्खु कालेण च पडिक्खमे'। अकाल च विवज्जिता काले काल समायरे ४

माणस्सणेनोत्तरेण ३ तदेव वक्ष्यमाणलक्षणमाह—कालेनेति—भिधु' साधुर्धसते' सकासान्निक्षायि निष्कामेत्, केन ? कालेन कारणभूतेन, क' कालः ! यो यस्मिन् ग्रामादी भिक्षायामुचित' पुनर्भिधुः कालेन तेनैव यावता स्वाध्यायादि निष्पद्यते तावता प्रतिक्कामेन्निवर्तत, पुनर्भिधु' काले भिक्षावेष्टायां काले भिक्षा समाचरेत्, किं कृत्वा ? अकालं च वर्जयित्वा, कोऽकाल' ? येन का- लेन स्वाध्यायादि न सम्माप्यते स किलाकालः, स्वाध्यायादीनि हि स्वाध्यायवेष्टायामेव कल्पन्ते, ४ अकाले गोचरीगमने दोषमाह-

अकाल इति—कोऽपि साधुरकाले भिक्षार्थं प्रविष्टः, अथाकालचारित्वेन भिक्षा न लब्धा, तदान्येन केनापि साधुना पृष्टः, भो भिक्षा त्वया प्राप्ता न वेति ? तदा स वदति कुतोऽत्र स्थण्डिलसन्निवेशे भिक्षाप्राप्तिः ? तदान्यः साधुः पृच्छाकृतमकालचारिणं वदति, हे भिक्षो ! त्वमकाले चरसि, कस्मात् ? प्रमादात् स्वाध्यायलोभाद्वा, पुनस्त्वं कालं किमयं भिक्षाकालो न वेत्यादिरूपं न प्रत्युपेक्षसे न जानासि, च पुनस्त्वकालचरणेनात्मानं क्लामयसि दीर्घभ्रमणेनोदरताभावेन च, च पुनः सन्निवेशं ग्रामादिकमवर्णवादेन गर्हसि, ततो भगवत आज्ञालोपेन दैन्यप्रतिपत्त्या च तव महान् दोषः सम्भाव्यते, तस्मादकालाटनं न

अकाले चरिषी भिवलू कालं न पिडिलेहि। अप्पाणं च किलामेसि संनिवेशं च गरिहसि ५.

सइ काले चरे भिवलू कुज्जा पुरिसकारिअं। अलाभुत्ति न सोइज्जा तवुत्ति अहिआसए ६

श्रेय इति. ५. ततः साधुः किं कुर्यादित्याह—सइति—भिक्षुः काले सति भिक्षाकाले जाते सति चरेद्भिक्षार्थं गच्छेत्. अन्ये पुनः 'सइकाले' इत्यस्यैवमर्थं कुर्वन्ति—स्मृतिकालो भिक्षाकालो यत्र भिक्षुः स्मर्यते, तस्मिन् पुनर्भिक्षुः पुरुषकारं जड्धाबले सति वीर्याचारं न लङ्घयेत्, तत्र चालाभे सति भिक्षाया अप्राप्तौ सत्यां भिक्षुर्न शोचयेत् किन्त्वेवं भावयेत्—मया भिक्षा न लब्धा परं वीर्याचारस्त्वाराधितः, वीर्याचारार्थमपि भिक्षाटनं न केवलमाहारार्थमेव, अतो न शोचयेत्, अपि तु तप इत्यधिसहेत, अन-

ज्ञानमृगोदरतादि धा तपोऽपि भविष्यतीति सम्यग्विचिन्तयेत् ६ कालयतनोक्ता, अथ क्षेधयतनामाह—तदेति-मिशुस्तदशुकं
तेषां प्राणिनामभिमुखं संशुद्धं न गच्छेत्, तेषां केषां ! ये प्राणा प्राणिनो भक्त्यर्थं बलिभ्राभृतकादिषु समागता भवन्ति, कथं ?
तेषां सन्त्रासेनान्तरायवोषो भवेत्, तर्हि किं कुर्यात् ! मतमेव परममेतेषामुद्देगमनुत्पादयन्, किंमूता प्राणिना, तथैषोम्वा
ईसादयः, अथवा काकादयः, शोभनाशोभनभेदेन नानाप्रकाराः ७ पुनर्गोचरीमत साधु किं न कुर्यादित्याह-जोअरेति-साधु

तद्धेवुच्चावया पाणा भचद्वाए समागया । तउज्जुअ न गच्छिज्जा जयमेव परक्कमे ७

गोअरगगपविहो अ न निसीइज्ज करथई । कइ च न पथधिजा चिह्दिचा ण व सजए ८

अगगल फलिह वारं क्वाठ वा वि संजए । अवलविआ न चिह्दिजा गोअरगगओ सुणी ९

गांधपप्रविष्टसु भिसार्थं प्रविष्टः सन् न निपीदेन्नोपशिशेत्कचिवेषुखादी, यतस्तत्र निपीदने संयमस्य घातो भवति, य पुन
कथां धर्मकथादिकृपां न प्रथमीयात्प्रघन्धेन न कुर्यात्, अनेनैकव्याकरणे एकाष्टान्तकरणे चालुन्नामाह, ऐतदेषाह-किं कृत्वा ?
स्थित्वा, काल्परिप्रारेण सयतो यतिरेषं च क्रियमाणे अनेपणादेपादिदोषप्रसङ्गो भवेत् ८ क्षेधयतनोक्ता, अथ ब्रह्मयपतना
माह-अगलमिति-संयतो यतिरर्गलो गोपुरकपाटादिसम्बन्धिर्नी, परिषं कपाटकादिस्यगर्नं, वारं शास्त्रामयं, कपाटं द्वारयन्वं

वावलम्ब्य न तिष्ठेत्, कथं ? एवमवलम्बने लाघवविराधनादोषो भवेत्. किंभूतः संयतः ? गोचराग्रगतो भिक्षायां प्रविष्टः. ९.
 उक्ता द्रव्यविराधना, भावविराधनामाह-समणमिति-संयतः साधुः श्रमणं निर्ग्रन्थादिरूपं, ? ब्राह्मणं धिज्जातीयं, कृपणं वा
 पिण्डोलकं, वनीपकं दरिद्रमेतेषां चतुर्णां मध्येऽन्यतममुपसङ्क्रामन्तं सामीप्येन गच्छन्तमागच्छन्तं वा, किमर्थं ? भक्तार्थं पानार्थं
 वा. १०. उक्तां योजनामग्निमगाथयाह-तमिति-संयतः पूर्वगाथायां य उक्तस्तं श्रमणादिकं चतुर्भेदं पूर्वोक्तमतिक्रम्योल्लङ्घ्य न

समणं माहणं वा वि किविणं वा वणीमगं^३ उवसंकमंतं भत्तहा पाणहा एव संजए १०.
 तमइक्कमित्तु न पर्वसे न वि चिद्धे चक्खुगोअरे । एगंतमक्कमित्ता तत्थ चिट्ठिज्ज संजए ११.
 वणीमगस्स वा तस्स दाथगस्सभयस्स वा । अप्पत्तिअं सिआ हुज्जा लहुत्तं पवयणस्स वा १२.
 पाडिसेहिए व दिन्ने वा तओ तस्मि नियत्तिए । उवसंकमिज्ज भत्तहा पाणहाए व संजए १३.

प्रविशेत्, नापि तेभ्यः समुदाने दीयमाने चक्षुर्गोचरे तिष्ठेत्, तर्हि किं कुर्यादित्याह-एकान्तमवक्रम्य तत्र तिष्ठेत्संयतः ११. अन्यथैते
 दोषा भवन्ति, तानाह-वणीति-वनीपकस्य वा तस्य, उपलक्षणत्वात्पूर्वोक्तस्य श्रमणादेश्च दातुर्वा उभयोर्वा, अप्रीतिः कदाचित्स्यात्,
 काप्रीतिरहो एते लौकिकव्यवहारस्याज्ञातार इत्यादिरूपा, तथा प्रवचनस्य लघुत्वं स्यात्, अन्तरायदोषोऽपि स्यात्. १२,
 तस्मादेवं पूर्वोक्तं न कुर्यात्तर्हि किं कुर्यादित्याह-पाडिसेति-संयतः साधुः प्रतिषिद्धे वा दत्ते वा ततः स्थानात्तस्मिन् वनीपकादौ

निवर्तिते सति उपसङ्ख्यमेद्रकार्यं पानार्थं वा ११ परपीढाधिकारालुनरिदमाह-उष्णलमिति-उत्पलं नीलोत्पलादि, पद्ममर-
विन्द, कुसुदं वा गर्दभकं वा, मगदन्तिका मेचिका, मल्लिकामित्यन्ये, तथाऽन्यद्वा पुष्पं सचित्तं शात्मलीपुष्पादि, तच्च सैल्ल-
ञ्ज्यापनीय छिन्वा दद्यात् १८ तदा किमित्याह-त्तमिति-त्तत' संयतो वदतीं प्रतीद वदेत्-हे स्त्रि तादृशं भक्तपानं सयताना

उष्णल पडमं वा वि कुसुअं वा मगदतिअं अन्न वा पुष्पसच्चित्तं त च संलुच्चिआ वए १४

त (तारिस) भवे भत्तपाणं तु सजयाण अक्कप्पिअ । विंतिअ पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिस १५

उष्णल पडम वा वि कुसुअ वा मगदतिअं । अन्न वा पुष्पसच्चित्तं त च समसिआ वए १६

त भवे भत्तपाणं तु सजयाण अक्कप्पिअ । विंतिअ पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिस १७

मच्छ्रानो,यं ततो मे मम न कस्यते १५ पुन' कीदृशं न कस्यत इत्याह-उष्णलमिति-तच्चोत्पलादिकं पुष्पैकं समुद्यं वाता
दद्यात्, तद्यपि सयतो न गृह्णीयात्, सम्मदनं नाम पूर्वच्छिन्नानामिषापरिणतानां मर्दनम् १६ तत किमित्याह-त्तमिति-
अर्पलापनिका पूर्ववत् १७ पुन' किं किं धर्जयेवित्याह--

सालुअमिति-शाळूकं वा उत्पलकन्दं, विरालिकां पलाशकन्दरूपां, पर्ववल्लिप्रतिपर्वकन्दमित्यन्ये, कुमुदोत्पलनालो प्रसिद्धो,
 तथा मृणालिकां पद्मिनीकन्दोत्थां, सर्षपनालिकां सिद्धार्थमञ्जरीं, तथा इधुखण्डं, एतच्छालूकादिसप्तकं किंभूतं ? अनिर्वृतं
 सचित्तं, १८. पुनः किं किं तदाह-तरुणोति-वृक्षस्य चिञ्चिकादेवा, तृणस्य वा मधुरतृणादेः, अन्यस्यापि हरितस्यार्जका-
 देश्च, तरुणकं वा प्रवालमामकमपरिणतं सचित्तं, संयतः पूर्वगाथोक्तं शालूरादि सप्तकं चिञ्चिकादित्रयस्य तरुणप्रवालं च

सालुअं वा विरालिअं कुमुअं उप्पलनालिअं । मुणालिअं सासवनालिअं उच्छुखंडं अनिब्बुडं १८.

तरुणगं वा पवालं रुखस्स तणगस्स वा । अन्नस्स वा वि हरिअस्स आमगं परिवज्जाए १९.

तरुणिअं वा छिवाडिं आमिअं भज्जिअं सइं । दिंतिअं पडिआइअखे न मे कप्पइ तारिसं २०.

तहा कोलमणुस्सिन्नं वेळुअं कासवनालिअं । तिलपप्पडगं नीमं आमगं परिवज्जाए २१.

सचित्तं परिवर्जयेत्, १९. पुनः संयतः किं कुर्यात्तदाह-तरुणीति-भिधुरेवंविधां स्त्रियं प्रतीति वदेत्, इतीति किं ? न मे
 ममैतादृशं भोजनं कल्पते, किं कुर्वती स्त्रियं ? छिवाडि मुद्गादिफल, किंविशिष्टां छिवाडिं ? तरुणं वा असंजातां, तथा
 पुनर्भजितां, पुनः किभूताम् ? आमामसिद्धां सचेतनां सकृदेकवारं ददतीम् २०. पुनः साधुः किं वर्जयेत्तदाह-तर्हेति-साधुः
 कोलं बदरं परिवर्जयेत्, किंभूतं कोलम् ? अस्विन्नम्, अस्विन्नमिति पदस्यार्थः सर्वत्र योज्यः, पुनस्तिलपर्पटकं पिष्टतिलमयं, तथा

नीमं नीमफलम्, एतत्सर्वमामं परिर्क्षयेत्साधु २१ पुनः किं वर्जयेत्साधुस्तदाह—तथेति—सपत्तस्तथैष तान्दुर्लभं पिष्टं लोष्टमि
 त्यर्थः, तथा विकटं वा शुद्धोदकं, तथा तप्तनिर्घृतं कथितं, सत्थीतीभूतं तप्तानिर्घृतं वा यत् ध्रिक्ण्डोत्कलिप्तं न जातं, तथा
 तिलपिष्टं तिलश्लोष्टं, तथा घृतिं पिण्याकं सर्पपस्त्रम्, एतत्साधुश्लोष्टादि पञ्चकं कीदृशम्? आमकमपकं, तत्सर्वं परिर्क्षेत्
 येत् २२ पुनः साधुं प्राप्येन्मनसापि न, तदेवाह—कथीति—साधुरेतवमे वक्ष्यमाणं मनसापि न प्रार्थयेत्, किं तदाह—कपित्थं

तद्देव चाडलं पिष्टं विअढं वा तिचनिव्वुडं^१। तिलपिष्टं^२पूहपिन्नागं^३ आमगं परिवज्जप २२,
 क्वचिद्दं माडलिंगं च मूलगं मूलगत्तिअं^४। आमं असत्थपरिणयं मणसा वि न पत्थप २३
 तद्देव फलमयूणि^५ धीअमयूणि जाणिं अं। विहेलगं^६यियालं च आमगं परिवज्जप २४
 समुआणं चरे भिक्खुं कुलमुष्ठावयं सया। नीयं कुलमद्दक्कम्म उत्सदं नामिधारप २५

कपित्थफलं, मातुलिप्तं च बीजारकं, मूलकं सपधजालकं, मूलकर्तिकां मूलकन्दचक्रम्, आमामपकां, पुनः कीदृशीम् ? अथा
 स्त्रपरिणतां स्वकायसम्भ्रादिना भविष्यस्ताम्, अनन्तकायकत्वाद्गुदत्वस्यापनार्यसूमर्यं मनसापि न प्रार्थयेत् २१ पुनः साधुं
 किं वर्जयेत्तदाह—तथेति—तथैव फलमन्यूनं बदरचूर्णान्^७ धीजमन्यूनं यथादिचूर्णान् ज्ञात्वा सिद्धान्तवचनात्, तथा विभीतकं
 विभीतकफलं^८ त्रियालं च त्रियालफलम्, एतत्फलमन्युप्रमुखचतुष्टयमपि आममपरिणतं साधुर्वर्जयेत् २४ अयं गोचरणविधिमाह—

सम्बन्धि-साधुः समुदानं शुद्धं भैक्ष्यं समाश्रित्य चरेद्गच्छेत्, कुत्रेत्याह-कुलमुच्चावचं परं सदा अगर्हितत्वे सति, उच्चं प्रभूत-
धनोपेक्षया प्रधानम् अवचं तुच्छधनोपेक्षयाप्रधानं यथा परिपाटयेव चरेत्सदा सर्वकालं, परं नीचं कुलमतिक्रम्योल्लङ्घ्य विभ-
वापेक्षया प्रभूततरलाभार्थमुत्सृतमृद्धिमत्कुलं नाभिधारेन्न निषीदेन्न यायात्, कस्मात् ? अभिष्वङ्गलोकलाषवात्. २५. अथ
कीदृशः किं कुर्यात्साधुस्तदाह-अदीण इति-पण्डितः साधुर्धृतिं प्राणवर्तनमेषयेत्, परं न विषीदेदलाभे सति न विषादं कुर्यात्,
किंभूतः पण्डितः ? अदीनो द्रव्यैर्दन्यमङ्गीकृत्याम्लानवदनः. पुनः किंभूतः पण्डितः भोजनेऽमूर्च्छितोऽगृहः, पुनः किंभूतः

अदीणो वित्तमेसिज्जा न विसिइज्ज पंडिए । अमुच्छिओ भोअणंसि मायणणे एसणारए २६.

बहुं परधरे अत्थि विविहं खाइमसाइमं । न तत्थ पंडिओ कुप्पे इच्छा दिज्ज परो न वा २७.

पण्डितः ? लाभे सति मात्राज्ञ आहारमात्रां प्रति, पुनः किंभूतः ? एषणारतउद्गमोत्पादनैषणापक्षपाती. २६. तत एवं च परि-
भावेयेत्तदाह-चटुमिति-परगृहेऽसंयतादिगृहे बहु प्रमाणतः प्रभूतमस्ति, किं तत् ? खाद्यं स्वाद्यं च, किंभूतं ? विविधमनेक-
प्रकारम् उपलक्षणत्वादर्शनादिकमपि प्रभूतमस्ति, तत्सर्वं सदस्ति, परं न ददाति तदा पण्डितो न कुप्येन्न रोषं कुर्याददातुरु-
परि, किन्त्वेवं चिन्तयेत्-यदीच्छा स्यात्तदा परो दद्यात्, न स्यात्तदा न दद्यात्, परमन्यत्किमपि न चिन्तयेत् कुतः ? सामा-

चिकम्पाधात् २७ एतदेव विशेषेणाह—सयनेति—सयत शयनमासन्नं वस्त्रं भक्तं पानकं वाग्द्रवतस्तत्स्वामिनो न कुर्व्येददात्
 रूपरिन कोपं कुर्यात्, क सति? तत्स्वामिन सयनासनावी प्रत्यक्षेऽपि च इत्यमाने २८ इत्यियमिति—युन किञ्च
 साधु स्त्रियं वा पुरुषं वा, अपिशब्दान्नाप्तुंसकं वा, दहरं सरुणं वा, महच्छकं वृद्धं वा, वाशब्दान्मस्यम वा, वन्यमानं
 सन्तं मद्यकोऽपमिति ब्राह्म्या न याचेत्, कथं? याचते तेषां विपरिणामो भवति, यतीनामुपरि माघभङ्गो भवति, अन्नादीनाममात्रे

सयणासणवत्य वा भक्त पाण च सजप । अर्वितस्स न कुप्पिजा पच्चख्वे वि अदीसओ २८

इत्थिअ पुरिसं वा वि दहर वा महच्छगम् । ववमाण न जाइज्जा नो अण फल्लसं वए २९.

जे न वंवे न से कुप्पे वविओ न समुक्खसे । प्पमम्लेसमाणस्से सामणमणुच्चिद्धह ३०

याचितस्यादाने न चैनं परुपं कठोरं श्रूयात्, किं परुपं? वृथा ते वन्दनं भवि न ददासीत्यादि, पाठान्तरं वा—वन्दमानो न याचेत्,
 छद्भिष्याकर्णेन, शेषं पृथक् २९ ज इति—तथा पुनः किम्भूत? य साधुषां गृहस्थादिकोऽपि न वन्दते तदा न कुप्यत्,
 नाथन्यमानस्योपरि कोपं कुर्यात्, तथा केनापि राजादिना यदि घन्दितस्तदा न समुत्कर्षेन्नोत्कर्षं कुर्यात्, एषमुक्तप्रकारद्वये
 नाम्बेयमाणस्य भगवदाज्ञयादृशालयत? भ्रामण्यं यतित्वमनुत्तिष्ठत्यस्यण्डम् ३० अप स्वपक्षस्तेयस्य प्रतिपेथमाह—

सिंयेति-स्यात्कदाचित्साधुरेकः कश्चिदत्यन्तजघन्यो लब्धमुत्कृष्टमाहारं लोभेनाहारशुद्ध्या विनिगूहते अन्तःप्रान्तादिनाहारेण तमुत्कृष्टमाहारमाच्छादयेत्. कथम् ? अहमेव भोक्ष्य इति, किमित्यत आह-मा ममेदं भोजनजातं दर्शितं सद्दीक्ष्यान्चार्यादिः स्वयमादद्यादात्मनैव गृह्णीयात् ३१. अस्य साधोदोषमाह-अत्तेति-स साधुरेवं पूर्वोक्तभोजने बहु पापकर्म करोति, किंभूतः साधुः ? 'अत्तद्वागुरुओ' आत्मनोऽर्थ एव जघन्यो गुरुः पापप्रधानो यस्य स आत्मार्थगुरुकः, पुनः किंभूतः स साधुः ? लुब्धः

सिआ एगइओ लुङ् लोभेण विणिगूहइ । सामेयं द्वाइयं संतं दडूणं सयमायए ३१.

अत्तद्वागुरुओ लुङ्को बहं पावं पकुव्वइ । दुत्तोसओ अ सो होइ निव्वाणं च न गच्छइ ३२.

सिआ एगइओ लुङ् विविहं पाणभोअणं । भइगं भइगं भुञ्चा विवन्नं विरसमाहरे ३३.

क्षुद्रः सन्, अयं परलोकदोष उक्तः, अथेहलोकदोषमाह-पुनर्दुस्तोषश्च भवति येन केनचिदाहारेणास्य क्षुद्रस्य लुष्टिः कर्तुं न शक्यते, अत एव हेतोः स साधुर्निर्वाणं तु मोक्षं न गच्छति, इह लोके च धृतिं न लभते, अनन्तसांसारिकत्वाद्वा मोक्षं न गच्छति. ३२. एवं च यः प्रत्यक्षमपहरति स प्रत्यक्षहर उक्तः, अधुना यः परोक्षमपहरति स परोक्षहर उच्यते-सिएति-एकः कोऽपि लुब्धः सन् स्यात्कदाचिद्विधिमनेकप्रकारं पानभोजनं, तत्र भिक्षाचर्यायां गत एव भद्रकं भद्रकं भव्यं वृतपूरादिकं

मुक्त्वा वरिष कापि यद्विषर्णमम्यस्त्रलादि विरसं विगतरसं क्षीतोवनापाहरेत् ३१ किमर्थमेवं कुर्यादित्याह—जाणमिति—स
 लुब्ध साधुरेवं जानाति, एवं किं ? भ्रमणाः श्लेषसाधयस्तावदादी मा जानन्तु यथायं मुनि साधुरायतार्थो मोक्षार्थो, पुन
 क्षीरश ! सन्तुष्टो लाभेच्छामे च सम सत् प्रान्तमसारं सेवते, किम्भूत मुनि ! क्लृप्तवृत्ति सेयमवृत्तिः, पुन किम्भूतः ?
 सुतोव्यो येन केनचिच्चोप नीयते इति ३४ एतदपि किमर्थमेवं कुर्यादित्याह—पूजनेति—एषविध साधुर्वहतिप्रभुरं पाप प्रधान
 क्लेशयोगाल्मसूते निर्धत्तपति तद्गुरुत्वादेव सम्पद्नालोचयति, ततो मायाकृत्यं च भावशक्त्य करोति, किम्भूत साधु ?

जाण तु ता इमे समणा आययही अर्य मुणी । सतुद्धो सेवपु पंत लूहविची सुतोसओ ३४

पूजणटा जसोकामी माणसम्भाणकामपु । बहु पसवई पाव मायासल्ल च कुल्लवइ ३५.

सुर वा भेरग वा वि अन्न वा मज्जग रसं । ससक्खं न पिवे सिक्खु जस सारक्खेमप्यणो ३६

पूजार्थ यशकामी, एवं कुर्यतो मम स्वपक्षपरपक्षान्या सामान्येन पूजा भविष्यतीति यशकामी, अहोऽयमिति प्रवादार्थो वा,
 पुनः किम्भूतः साधु ! मानसं मानकाशुक, मानो वन्दनामुत्पानलामनिमित्त, संमानश्च वस्त्रपात्रादिलामनिसुतः, तयोः
 कामुको वाञ्छकः ? ३५. पुन प्रतिपेधान्तरमाह—सुरमिति—मिधु सुरादि न पिवेत्, तत्र सुरां वा पिष्टादिनिष्यन्ना, मेरुके वापि
 प्रसन्नास्वस, अन्यं वा सुराप्रायोग्यद्रव्यनिवृत्त मयसम्बन्धिर्न एस सीधादिरूपं न पिवेत्—यत कीरकत् ! ससाधि सदा—

परित्यगे साक्षिणः केवल्यादयो यस्य नत् ससाक्षि केवलप्रतिषिद्धमित्यर्थः? अन्तेन सर्वथा प्रतिषेध उक्तः सदा साक्षिभावात्, किमिति न पिबेदित्याह—स भिक्षुः किं कुर्वन्? आत्मनो यशःसंयमं संरक्षन्, अन्ये त्वाचार्या एतत्सूत्रं ग्लानापवादविषयमल्पसागारिकविधानेन व्याचक्षते. ३६. सुरादिपानेऽत्रैव दोषमाह—पियेति—एको धर्मसहायपरहित एकान्तस्थितो वा कोऽप्यधर्मी पिबेति, किम्भूत एकः? चौरः, भगवता यत्र दत्तं तस्य ग्रहणादन्योपदेशयाचनाद्वा, पुनः किं कुर्वन्? न मां कोऽपि जानातीति विभावयन्निति शेषः? तस्यैतन्भूतस्य भो शिष्या यूयं दोषानिहलोकसम्बन्धिनः परलोकसम्बन्धिनश्च पश्यत?।

पियए एगओ तेणो न मे कोइ विआणइ । तस्स पस्सह दोसाइ निअडिं च सुणेह मे ३७.
वड्ढई सुंडिआ तस्स मायामोसं च भिक्खुणो । अयसो अ अनिवाणं सययं च असाहुआ ३८.

च पुनर्निकृतिं मायारूपां शृणुत मम कथयत इति शेषः. ३७. पुनस्तस्य किं भवति तदाह—वड्ढईति—तस्य भिक्षोः शौण्डिकाल्यन्ताभिष्वङ्गरूपा वर्धते, पुनर्मायामृषावाद् च माया च मृषावादश्च तस्य वर्धते, प्रत्युपलब्धस्यापलापनेदं च भवपरम्पराहेतुरनुबन्धदोषात्, तथा अयशश्च स्वपक्षपरपक्षयोर्मध्ये तथा तस्यालभेऽनिर्वाणमनृप्तिः दुःखं सततं वर्धते, च पुनरसाधुता वर्धते लोके व्यवहारतः चारित्रपरिणामत्राधनेन परमार्थतः ३८. पुनस्तस्य किं स्यादित्याह—

निश्चिन्वति-स इत्यश्रुतो भिक्षुर्नस्योद्दिप्त सदाप्रशान्त स्यात् यथा स्तेनधीर^३, कैः^१ आत्मकर्मभि स्वकीयदुर्भरितै^३,
 किम्भूतो भिक्षुः^१ दुर्मतिर्दुर्भेदि^६, तादृश सन् सद्भिच्छिचितो मरणान्तेऽपि सवर चारित्र्य नाराधयति सदैवाशुशालबुद्ध्या
 तस्य सधरवोनाभावात् ३९. पुनस्तस्य किं स्यादित्याह-आयति-तादृशो भिक्षुश्चाचार्योन्नाराधयत्यशुद्धभावत्वात्, तथा
 भ्रमणानपि नाराधयत्यशुद्धभावादेव, गृहस्या अध्येनं दुष्टशालं गर्हन्ति कुत्सन्ति, किमिति येन कारणेन जानन्ति तादृश

निच्युत्विगगो जहा तेगो^३ अत्तकम्मेहिं^३ दुम्मई^३, तारिसो मरणते वि न आरोहेहि सवर ३९,
 आयरिण नाराहेइ समणे आवि तारिसो । गिहत्या वि यो गरिहति जेण जाणति तारिस ४०
 एव तु अगुणप्पेही गुणार्ण च विवज्जए । तारिसो मरणते वि ण आरोहेहि सवर ४१
 तव कुब्बइ सेहावी पणीअं वज्जए रस । मज्जप्पमायविरओ तवस्सी अइउक्कसो ४२

दुष्टशील्यमिति ४० पुनस्तस्य किं स्यादित्याह-एषमिति-एषमुक्कमकारेणगुणप्रेक्षी अगुणान् भेसत इत्येवंशील, पुन
 किम्भूत ! गुणानां चाप्रमादादीनां स्वगतानामनासेषेन परगतानां च प्रदोषकमेन विवर्जकस्त्यागी, तादृशं किं
 चित्परिणामो मरणान्तेऽपि नाराधयति सवरं चरित्रम् ४१ यतधीषमतस्तदोपपरिहारेण साधु^३कीदृश स्यात्तदाह-
 तवमिति-मेधावी मयादावर्ती साधुस्तपः क्येति, प्रणीतं त्रिगुणं रसं पृतादिं वर्जयति, न केवलमेतत्करोति, अपि तु मय

विरतो भवति, किंभूतो मेधावी ? तपस्वी, पुनः किंभूत ? अत्युत्कर्षोऽहं तपस्वीत्युत्कर्षरहितः. ४२. एवंभूतस्य तस्य किं स्यादित्याह-तस्सेति-तस्य साधोरित्थं भूतस्य यूयं कल्याणं गुणानां संपद्रूपमर्थात्संयमं पश्यत ? किंभूतं कल्याणं ? अनेकैः साधुभिः प्रजितं, कोऽर्थः ! सेवितमाचरितं, पुनः किंभूतं कल्याणं ? विपुलं विस्तीर्णं विपुलमोक्षावहत्वात्, पुनः किंभूतं कल्याणं ! अर्थसंयुक्तं तुच्छतादिपरिहारेण निरुपमुखरूपं. कथं ! मोक्षसाधकत्वात्, यूयं शृणुत मम कथयत इति शेषः ४३.

तस्स पस्सह कल्ल्हाणं अणेगसाहुपूइअं । विउलं अत्थसंजुत्तं कित्तइस्सं सुणेहमे ४३.

एवं तु गुणपेही अगुणाणं च विवज्जाए । तारिसो मरणंते वि आराहेइ संवरं ४४.

आयरिए आराहेइ समणे आवि तारिसो । गिहत्था वि णं पूयंति जेण जाणंति तारिसं ४५.

एवंविधश्च स साधुः किं करोतीत्यत आह-एवमिति-एवं तूक्तप्रकारेण स साधुस्तादृशः सन् शुद्धाचारः सन् मरणान्तेऽपि चरम-कालेऽपि संवरं चारित्रमाराधयति सदैव कुशलबुद्ध्या तद्वीजपोषणात्, किंभूतः साधुः ? गुणप्रेक्षी गुणानप्रमादादीन् प्रेक्षत इत्येवंशीलो यः स गुणप्रेक्षी, तथा पुनः किंभूतः ? अगुणानां च प्रमादादीनां स्वगतानामनासेवनेन विवर्जक-स्त्यागी. ४४. पुनः स किं करोति तं च गृहस्थाः किं कुर्वन्तीत्याह-आयेति-तादृशो गुणवान् साधुराचार्यान्ताराधयति शुद्ध-

भावन्वात्, अपि पुनः भ्रमणानाद्यप्यपि शुद्धभावस्यादेव, तथा गृहस्या अप्येते पूजयन्ति; कर्म ? येन कारणेन ते जानन्ति तादृश शुद्ध धर्मम् ४६. पुनः स्तनाधिकार एवेदमाह-चर्येति-एवंविध- साधुर्वेषकिल्बिष कर्म करोति निवर्त्तयतीत्यर्थः, किम्भूत साधु ! तपस्तेन, वास्तेन, तथा रूपस्तेनश्च, यो नरः, तथाचारस्तेन, तथा भावस्तेनश्च, तत्र तपस्तेनो नाम यः क्षपकरूपसदृशः, केनचित्पृष्टस्त्वमसौ क्षपक इति, तदा पूजाययमाह आहमिति, अथवा षक्ति साधकः क्षपका एव, अथवा तूष्णीमास्ते, एव वास्तेनो धर्मक्षपकादिसदृशरूप कोऽपि केनचित्पृष्टस्तथैवाह, एवरूपस्तेनो राजपुत्राविसदृशरूप पृष्ट

तवतेणे वयतेणे रुवतेणे अ जे नरे । आयारभावतेणे अ कुठवई देवकिव्विस ४६. १

लब्धुण वि देवत्त उवउच्चो देवकिच्चियसे । तत्या वि से न याणाइ किं मे किञ्चा इमं फल ४७

स्तथैवाह, एवमाचारस्तेनो विशिष्टाचारवर्तिसदृशरूपस्तथैवाह, भावस्तेनसु परोत्तमक्षितं कथञ्चित् कृत्वा स्वयमनुत्तमोक्षितमपि मया तत्त्वपञ्चेनेदं यथितमित्यायाह, स इत्यम्भूत साधुर्दुष्टमावदोपात् क्रिया पाल्यन्नपि देवकिल्बिष निवर्त्तयति ४६ पुनस्तस्य किं स्यात्तदाह-रक्षणेति-असौ साधुलब्ध्वापि देवाश्च तथाविधक्रियापालनधर्शेनोपपन्नो देवकिल्बिषे देवकिल्बिषपकाये तत्रापि सः न जानाति विशुद्धस्याथैरभावेत्, किं न जानाति तत्राह-किं कृत्वा ? ममेद फल किञ्चित्पदेवाश्च जातमिति ४७ पुनरस्यैव साधोर्दोषान्तरमाह-

तत्र इति—ततोऽपि देवलोकाच्च्युत्वापि स साधुर्मानुषत्वे एलमूकतामजभाषानुकारित्वं लप्स्यते, पुनस्ततोऽपि परम्परया नरकं तिर्यग्योनिं वा लप्स्यते, तत्र च बोधिः सकलसम्पत्तिकारिणी जिनधर्मप्राप्तिः सुदुर्लभा दुरापा दुःखेन प्राप्या भविष्यतीति. ४८. अथ प्रकृतस्योपसंहारमाह एअञ्जिति—मेधावी मर्यादावती साधुरेनं पूर्वोक्तं दोषं सत्यपि श्रामण्ये किल्बिषदेवत्वप्राप्तिरूपं दृष्ट्वा

ततो वि से चइत्ताणं लप्भिही एलमूअयं । नरगं तिरिक्खयोणिं वा बोही जत्थ सुदुल्लहा ४८.

एअं च दोसं दडूणं नायपुत्तेण भासिअं । अणुमायं पि मेहावी सायामोसं विवज्जाए. ४९.

सिक्खिउण भिक्खेसणसोहिं संजयाण बुद्धाण सगासे ।

तत्थ भिक्खु सुण्यणिहिइदिए तिवलज्जगुणव विहरिज्जासि ति बेसि. ५०.

संसत्तं पिडेषणानामज्झयणं पंचमं ।

मायामृषावादं पूर्वोक्तं विवर्जयेत्परित्यजेत्, किम्भूतं दोषम् ? आगमतो ज्ञातपुत्रेण भगवता वर्धमानस्वामिना भाषितमुक्तं, किम्भूतं मायामृषावादं ? अगुमात्रमपि स्तोत्रमात्रमपि, किं पुनः प्रभूतम् ? ४९. अथाध्ययनार्थमुपसंहरन्नाह—सिक्खीति—तत्र भिक्षुषणायां भिक्षुर्विहरेत्सामाचारीपालनं कुर्यात्, किं कृत्वा ? भिक्षुषणाशुद्धिं पिण्डमार्गणशुद्धिं सुद्धमादिरूपां शिक्षित्वाधी-

त्य, केम्य' सकाशादित्याह-संयतेभ्य' साधुभ्य', क्विबिशिष्टेभ्य' संयतेभ्य', ! इदमेवो ज्ञाततत्त्वेभ्य' ज्ञातार्थेभ्य' न ब्रह्मसाधुभ्यः
सकाशाद्, किम्भूतो भिक्षु' ! सुमणिहितेन्द्रिय भोगाद्विभिरिन्द्रियैर्गाढं तदुपयुक्तं, पुन' किम्भूतो भिक्षु' ? तीमल्लज्ज, तीम्रा
छमानाचारफलै यस्य स तीमल्लज्ज ठस्कृष्टसंपन्न इत्यर्थः, पुन' किम्भूतो भिक्षु' ? गुणवान् पूर्वोक्तप्रकारेण साधुगुणै' सहिते,
त्रयीमीति पूर्वेष्वत्र ५० इति पिण्डेपणाध्ययने द्वितीयारिशाक' २ पिण्डेपणाध्ययनं समाप्तम् ५ नाणेति-म्याख्यात पिण्डे
पणाध्ययनमधुना महाचारक्यास्यमध्ययनमारभ्यते, अस्य चाभ्ययनस्यापमिसम्बन्ध -इहेत' पूर्वोध्ययने साधोर्भिक्षावि

अथ महाचारक्यास्य पठमध्ययन प्रारभ्यते ।

नाणर्वसणस्तपत्र सजमे अ तवे रय । गणिमागससंपन्न उज्जाणम्मि समोसठ ?

रायाणो रायसम्भा य साहणा अद्भुत्रखचिआ । पुच्छति निहुअप्याणो कइ भे आयारगोयरो २

शुद्धिरुक्ता, इह तु गोचरप्रक्षिप्रेन सता स्वस्याचारं प्रष्टेनाशास्त्रेनापि मराजनसमस्त तर्धैव स्थाने विस्तरतो न कथयितव्यम्,
अपि तृपाश्रये गुख' कथयिष्यामीति वक्तव्यम्, इत्येतदुच्यते—इत्यनेन सम्बन्धनायातमिदमध्ययनमिति तथाहि—गाया
त्रयेणोक्तिमेलनं, राजानो नरपतय', राजानामात्माश्च मन्त्रिणः, ब्राह्मणा' प्रसिद्धा', अद्भुवसि' तथा क्षत्रिया भेदपादय' साधु
प्रतीति पृच्छन्ति, इतीति किं ! कथं भे भवतानाचारगोचर' क्रियाकल्याण' ? य प्रति त्वं स्थितोसि, किम्भूता राजादय ,

निभृतात्मानोऽसंभ्रान्ता बद्धाञ्जलय इति द्वितीयगाथाया व्याख्यानं. किम्भूतं साधुं ? नाणदंसणसम्पन्नं, ज्ञानं श्रुतज्ञानादि, दर्शनं च क्षायोपशमिकादि. ताभ्यां सम्पन्नं संयुक्तं, पुनः किम्भूतं साधुं ? संयमे पश्चानामाश्रवाणां विरमणादौ तपसि चान-
 शनादौ रतमासक्तं, पुनः किम्भूतं साधुम् ? उद्याने क्वचित्साधूनामुपभोगयोग्यस्थाने समवसृतं स्थितं धर्मदेशनार्थं वा प्रवृत्त-
 मिति प्रथमगत्यर्थः १, २. अथ स साधू राजादिभ्यः पृच्छकेभ्यः किं वेदेदित्याह-तेसिमिति-स गणी साधुस्तेभ्यो
 राजादिभ्य आख्याति कथयति, किम्भूतः साधुः ? निभृतोऽसम्भ्रान्त उचितधर्मकथास्थित्या, किम्भूतः साधुः ? इन्द्रियनो-

तेसिं सो निहुओ दंतो सब्वभूअसुहावहो । सिक्खाए सुसमाउत्तो आयक्खवइ विअक्खणो ३.
 हंदिधमत्थकामाणं निगंथाणं सुणेहं मे^३ । आथारगोअरं भीमं सयलं दुरहिट्ठिअं ४.

इन्द्रियदमनेन, पुनः किम्भूतः साधुः ? सर्वभूतसुखावहः सर्वप्राणिहित इत्यर्थः, पुनः किम्भूतः साधुः ? शिक्षया ग्रहणासेवना-
 रूपया सुष्ठु भव्यरीत्या समायुक्तः, पुनः किम्भूतः साधुः? विचक्षणः पण्डित इति गाथात्रयार्थः ३. किं वेदेदित्याह-हंदिति-
 हंदीत्युप(प्र)दर्शने, हे राजादयः ! यूयं धर्मार्थकामानामाचारगोचरं क्रियाकलापं मत्समीपात् शृणुत इत्युक्तिः, धर्मश्चारित्र्यवर्मा-
 दिस्तस्यार्थः प्रयोजनं मोक्षस्तं कामयन्ते वाञ्छन्ति विशुद्धविहितानुष्ठानकरणेति धर्मार्थकामा मुमुक्षवस्तेषां, किम्भूतानां धर्मा-
 र्थकामानां निर्यन्थानां बाह्यभ्यन्तरग्रन्थिरहितानां, किम्भूतमाचारगोचरं ? भीमं कर्मशङ्खणामपेक्षया रौद्रं, पुनः किम्भूतमा-

गारगानरं ? मरुत सपूर्णं दुरधिष्ठितं क्षुद्रसत्त्वीर्दुरभयमिति । इद्वानन्तरसूत्रे निर्ग्रन्थानामाचारगोचरस्य यत्कथनं तस्योप
 न्यामं कृतं, त्रय तस्यैयार्यतो गुरुतामाह—नन्वेति—भो राजादय ! जिनमतादन्यत्र कपिलादिमत ईदृशं यत्पूर्वमुक्तमा
 गारगानरं पस्तु यद्वोके प्राणिलोके परमबुधरमत्यन्तबुध्कर वस्तु, विपुलस्थानभाजिन, कोऽर्थ ? विपुलस्थानं, विपुलमो-
 क्षद्वन्यासंयमस्थानं, तद्वज्रते सेवत इत्येवंसीलो विपुलस्थानभाजी, तस्य विपुलस्थानभाजिनः साधोर्न भूतं न भविष्यति
 ६ पुनरेतेदेव भावयन्नाह—सदुद्देति—सक्षुल्लकष्यत्तानां ये गुणा वक्ष्यमाणलक्षणास्तेऽस्वण्डास्फुटिता कर्तव्याः, कोऽर्थ ?

नन्नत्य परिसं युत्त जं लोप परमबुध्धर । विडलद्वानभाइस्स न भूअ न भविस्सइ ५

मधुगुगविअत्ताण चाहिआण च जे गुणा । अस्वडफुडिआ कायव्वा त सुणेह जहा तथा ६
 इस अट्ठ य ट्ठाणाइ जाइ नालो वरज्झइ । तत्थ अन्नयरे ट्ठाणे निग्गयत्ताउ भस्सइ ७

सप्त क्षुद्रभेदव्यभायचालिय वतन्ते तं सक्षुल्लकां द्यक्ताथ द्रव्यभाववृद्धा, तेषां सक्षुल्लकष्यत्तानां सवाल्लवृद्धानामित्यर्थं,
 किन्मृतानां ससु०? व्याधिमता, रशब्दादप्याधिमतां च, सरोगापामरोगाणां चेति भाष ? किन्मृता गुणाः ? अस्वण्डास्फुटिता,
 अस्फुटिता देशविपथनापरित्यागेन, अस्फुटिताथ सर्वविपथनास्योगेन, तत् शृणुत यथा कर्तव्यास्तयेति ६ ते च गुणा अगु-
 णपरिदारेणाग्रहा अलुटिताथ भयन्तीति प्रथममगुणा उच्यन्ते—दसेति—वाल्लोद्धानी यानि दशाष्टी अष्टादश स्थानान्य

संयमस्थानानि वक्ष्यमाणलक्षणान्याश्रित्यापराध्यति, तत्सेवनयापराधं प्राप्नोति, कथमपराध्यतीत्याह-तत्रान्यतरुष्टादशानामसंयमस्थानानां मध्ये एकतरस्मिन्नपि स्थाने वर्तमानः प्रमादेन निर्ऋत्यत्वान्निर्ग्रन्थभावाद्भ्रश्यति, निश्चयनेनपैति, कः ? पूर्वोक्तो बाल इति. ७. कानि पुनस्तानि स्थानानीत्याह-व्रथेति-व्रतषट्कं प्राणातिपातविरमणमृषावादविरमणादत्तादानविरमणब्राह्मविरमणपरिग्रहविरमणरात्रिभोजनविरमणरूपं, तथा कायषट्कं पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतित्रसकायरूपम्, अकल्पकः शिक्षकस्थापनाकल्पादिवक्ष्यमाणः गृहिभाजनं गृहस्थसम्बन्धिकांस्यभाजनादि प्रतीतं, पर्यङ्कः शयनी-

वयच्छकं कायच्छकं अकल्पो गिहिभायणं । पलियंगनिसज्जा य सणाणं सोहवज्जणं ८.
 तत्थिसं पढसं ठाणं महावीरेण देसिंअं । अहिंसा निउणा दिट्ठा सब्वभूएसु संजमो ९.

यविशेषः प्रतीतः, निषद्या च गृह एकानेकरूपा, स्नानं देशतः सर्वतश्च द्वेषा. शोभावर्जनं च विभूषापरित्यागः, वर्जनशब्दः प्रत्येकमभिसंबद्ध्यते, स्नानवर्जनमित्यादि. ८. गुणा अष्टादशस्थानेष्वखण्डास्फुटिताः कर्तव्यास्तत्र विधिमाह-तत्थिमामिति-तत्राष्टादशविधस्थानगणे व्रतषट्के वा महावीरेण भगवतेदं वक्ष्यमाणलक्षणं प्रथमं स्थानमनासेवनद्वारेण देशितं कथितं, किं तदित्याह-अहिंसा, न हिंसा अहिंसा जीवदया, इयं च सामान्यतः प्रभूतैर्दर्शितेत्यत आह, किभूताहिंसा ? निपुणा, आधाकर्माद्यपरिभोगतः कृतकारितादिपरिहारेण सूक्ष्मा नागमद्वारेण देशिता, अपि तु दृष्टा साक्षाद्धर्मसाधनत्वेनोप-

लब्धा, किमितीयमेव निपुणा इत्याह—यतोऽस्यामेव मशवीरेदक्षितायां सवभूतेषु सर्वभूतविषय संयमो मान्यत्रोद्विष्य
 कृतादिमोगविधानादिति ९ एतदेव स्पष्टयन्नाह—जावन्तीति—यतो हि भगवत इममाज्ञा यावन्तो लोके केषुचन प्राग्निनक्षसा
 दीन्द्रियादयः, अथवा स्वावरा श्रुतिभ्यावयस्तान् जानन् रागाद्यभिभूतो व्यापावनबुद्ध्या अजानन् वा प्रमादपारतन्त्र्येण
 साधुस्तान् जीवान् न हन्यास्वर्यं, न चाभिषातयेदन्वीर्न च घ्नतोऽप्यन्यान् समनुजानीयादतो निपुणदृष्टेति १० नन्वहिंसेव
 कर्षं भव्येस्यत आह—सख्य इति—तस्मात्कारणाभिर्भ्रम्या साथव प्राणवध वर्जयन्ति, किंभूतं प्राणवधं ! धोरम् रीवं दुःस्वहे

जावति लोप, पाणा तसा बहुच यावरा । ते जाणसजाण वा न ह्ये णो विघायए १०

सन्वे जीवा वि इच्छति जीविउ न मरिजिउ । तम्हा पाणिव्हं धोर निग्गया वज्जयति ण ११

अग्गणहा परहा वा कोहा वा जइ वा भया । हिंसग न मुस वूआ नो वि असे वयावए १२

बुद्ध्यात्, तस्मात्कस्मात् ! यत सर्वे जीवा अपि मुक्षितादिमेवमिन्ना जीवितुमिच्छन्ति, न मर्तुं कर्षं ? प्राणवधमस्वात्तेषां सर्वेषां,
 णमिति वाक्यालङ्कारे ११ उक्तं प्रथमस्थानविधिः, अयं द्वितीयस्थानविधिमाह—अल्पेति—साधुर्नृपावचनं न ह्यगार
 स्वयमात्मना, नापि मृषा मन्यं वादेयेत्, एकप्रश्ने तस्मातीयमहणादिति न्यायेनान्यान् मृषा ब्रुवतो न समनुजानीयात्,
 किंभूतं मृषा ? हिंसकं परपीडाकारि, सर्वमेव किमर्थं न वदेत् ? आत्मार्यमात्मनिमिसं, कथम् ? अग्लान एव, ग्लानोऽहं ममानेन

कार्यमित्यादिरूपं, तथा परार्थं वा परनिमित्तं वा एवमेव पूर्ववत्. तथा क्रोधाद्वा त्वं दास इत्यादिरूपम्, एकग्रहणेन तज्जातीयानां ग्रहणमिति न्यायात्, मानात्, कथम् ? अबहुश्रुत एवाहं, बहुश्रुत इत्यादिरूपं, मायातो वा, कथं ? भिक्षाटनस्यालस्येन मम पादपीडा वर्तत इत्यादिरूपं, लोभाद्वा, कथं ? शोभनतरस्यान्नस्य लाभे सत्यन्तप्रान्त (स्या) स्थाहारस्यैषणीयत्वेप्यनेषणीयमिदमित्यादिरूपं, यदि वा भयात्, कथं ? किञ्चित्पापं कृत्वा प्रायश्चित्तभयान्न कृतं मयेति वदति, एवं हास्यादिष्वपि योजना कार्या. १२. किमित्येतदेव मृषावदनं नेत्याह—मुसेति—मृषावादो हि लोके सर्वस्मिन्नेव सर्वसाधुभिर्गर्हितो निन्दितोऽस्ति, सर्वत्र तापकारि-

मुसावाओ उ लोगम्मि सब्वसाहूहिं गरिहोओ । अविस्सासो अ भूआणं तम्हा सोसं विवज्जए १३.
चित्तमत्तमच्चित्तं वा अप्पं वा जइ वा बहुं । दंतसोहणमित्तं वि उग्गहंसि अजाइया १४.

त्वात्प्रातिज्ञातस्यापरिपालनात्, पुनर्मृषावादादविश्वस्योऽविश्वसनीयश्च भूतानां प्राणानां मृषावादी भवेत्, यस्मादेवं तस्मात्साधुः मृषावादं विवर्जयेत्. १३. उक्तो द्वितीयस्थानविधिः, साम्प्रतं तृतीयस्थानविधिमाह—चित्तेति—साधवोऽयाचित्वा कदाचनपि न किमपि गृह्णन्ति, यतः साधूनां सर्वमग्रहयाचने गृहस्थैर्दत्तं ग्राह्यं नान्यथा, किं तदाह—चित्तवद्—द्विपदादि, अचित्तवद्वा हिरण्यादि, अल्पं वा मूल्यतः प्रमाणतश्च, यदि वा बहु मूल्यप्रमाणाभ्यामेव, किं बहुना? दन्तशोधनमात्रमपि तथाविधं तृणाद्यपि,

एतावता साधवस्तृणाद्यप्यदत्तं न गृह्णन्ति, किमन्यत् ? १५ पुनस्तदेवाह—तमिति तत्पूर्वात्कं चित्तवदचित्तववापा
 मना स्वयं न गृह्णन्ति विरतत्वात्, नापि पर प्रति ग्राहयन्ति विरतत्वादेव, तयान्यं वा गृह्णन्तमपि स्वयमेव न समनुजानन्ति
 नानुमन्यन्त १६ तृतीयस्थानविधिरुक्तं, अयं चतुर्थस्थानविधिमाह—अथमेति—सुनयो' लोके मनुष्यलोकेऽत्रह्यचर्यं प्रतीतं' नानु
 रन्ति न सेयन्तः, किमुतमत्रह्य ? घोरं रोद्रानुष्ठानहेतुत्वात्, पुन किमुतमत्रह्य ? प्रमादं प्रमादवत्, कथं ? सर्वदा प्रमावसूत्रत्वात्,
 पुन किमुतमत्रह्य ? दुरधिष्ठितं दुरात्म्यं दुःसेव' विवितजिनवचनेनान तसंसारहेतुत्वात्, पतधैवमत एव सुनयोऽ

त भय्यणा न गिह्णति नो वि गिणहावए परं । अह्न वा गिणहमाण वि नाणुजाणति सजया १५

अवभचारीअ घोर' पसाय' दुराधिष्ठितं । नायरति सुणी' लोए' भेआययणवज्जिणो १६

मूलमेयमहम्मस्स महादेोससमुस्सयं । तम्हा मेहुणससग निगर्था वज्जयति ण १७

त्रह्य न सेवन्त इत्यर्थं । किम्भूता ७ पुनय' ? भेदायतनवर्जिन', भेदधारियमेवस्तस्यायतनं स्थानमिवमत्रह्यचर्यमेव,
 उक्तन्यायासिद्धनिर्गन्धारियातिचारभीरय इत्यर्थ' १६ अय एतदेव निगमयति—सूत्रमिति—णमिति वाक्यपालसूत्रे, निर्ग्रन्था
 माथयस्तस्मात्कारणा' मेधुनसंसर्गं मेधुनसम्बन्धं योपित आलापायपि यर्जयन्ति, तस्मात्कस्मात् ? यत एतदत्रह्यसेषनमधर्मस्य
 पापस्य मूलं धीजमिति परलोकात्सम्बन्धन्यपाय', काए पुनेरेतन्महावोपसमुच्चय', महतो दोषाणां चैर्यंप्रवृत्त्यादीनां समुच्चय

सङ्घातवदितीहलोकसम्बन्धपायः, कष्टमित्युभयलोककष्टदातृत्वान्मैथुनवर्जनं युक्तं साधूनाम्. १७. चतुर्थस्थानविधिः प्रोक्तः
 अथ पञ्चमस्थानविधिमाह-विडमिति-साधव एतेषां सन्निधिं न कुर्वन्ति पर्युषितं, कोऽर्थः ? रात्रौ रक्षितं न स्थापयन्ति, किं
 विशिष्टाः साधवः ? ज्ञातपुत्रवचोरताः, ज्ञातपुत्रः श्रीवर्धमानस्वामी, तस्य वचने निस्सङ्गताप्रतिपादनतत्परं रता आसक्ताः, केषां
 सन्निधिं न कुर्वन्ति तान्याह-विडं गोमूत्रादिपक्कम्, उद्भेद्यं सासुद्रादि, विडं प्रासुकमुद्भेद्यमग्रासुकमित्येवं द्विप्रकारं लवणं, तथा तैलं,
 सर्पिश्च घृतं, फाणितं द्रवगुडः, एतच्च लवणाद्यप्येवं द्विप्रकारमन्यच्च रात्रौ न रक्षन्तीत्यर्थः. १८. अथ सन्निधिदोषमाह-लोहेति-

विडसुम्भेइमं लोणं तिच्छं सर्पिं च फाणिअं । न ते संनिहिमिच्छंति नायपुत्तवओरया १८.

लोहस्सेसणुफाले मन्ने अन्नयरासविं । जे सिआ सन्निहिं कामे गिही पव्वइए न से १९.

जं पि वत्थं व पायं वा कंबलं पायपुंछणं । तं पि संजमलज्जटा धारन्ति परिहरंति अ २०.

लोभस्य चारित्रविघ्नकारिणश्चतुर्थकषायस्यैषोऽनुस्पर्श एवोऽनुभावो यदुत सन्निधीकर्णमिति, यतश्चैवमतो मन्ये मन्यन्ते
 प्राकृतशैल्या एकवचनम्, एवं तीर्थकरणधरा आहुः अन्यतरां स्तोकामपि यः स्यात्, यः कदाचित्सन्निधिं कामयते भवेते
 कामी, अतः स भावतो गृही गृहस्थः, नासौ प्रव्रजितः, कस्मात् ? दुर्गतिनिमित्तानुष्ठानप्रवृत्तेः, सन्निधीयते नरकादिज्वात्मा-
 नेनेति सन्निधिरिति शब्दार्थात्, प्रव्रजितस्य च दुर्गतिगमनभावादिति. १९. अत्राह-यद्येवं वस्त्रादि धारयतां साधूनां कथं न

सन्निधिरित्याह-जपीति-साधवो यथप्यागमोक्तं वस्त्र वा चोत्पदादि वा १, पात्र घालोष्वादि २ कम्बलं वर्षाकल्प्यादि ३, पादपोन्दनं रजोहरण ४ धारयन्ति पुष्टालम्बनविधानेन, परिहरन्ति च मूर्छारहिताः, तदपि किमर्थं ! सयमल-
 म्बार्थं संयमार्थं पात्रादि, तदपतिरेकेण पुरुषमात्रेण गृहमाजने सति संयमपालनाभावात्, लज्यार्थं वस्त्रं, तद्व्यतिरेकेणाङ्गनादौ
 विशिष्टभूतपरिणयादिरहितस्य निर्लज्यताया उत्पत्तेः, अथवा सयम एव संयमलम्बा, तदर्थं सर्वमेव वस्त्रादि धारयन्तीत्यादि
 २० नेति-यतश्चैवं ततो महर्षिणा शार्यभवेन गणधरेण सूत्र इत्युक्तं, इतीति किं ? ज्ञातपुत्रेण ज्ञातं प्रधान क्षात्रिय सिद्धार्थं,
 न सो परिगृहो बुचो नायपुत्रेण तादृशा । सुच्छा परिगृहो बुचो इअ बुच महसिणा २१
 सव्यथुवर्हिणा बुद्धा सरस्वणपरिगृहे । अवि अप्पणो वि वेहमि नायरन्ति समाइय २२

तस्य पुत्रेण वंशमानस्वामिना नासौ निर्ममत्वेन वस्त्रधारणाविलक्षण परिग्रह उक्तोऽर्थतः, कस्मात् ? बन्धेरेतुत्वाभावात्, कि-
 म्भूतेन ज्ञातपुत्रेण ? तादृशा नाथा, स्वपरम्परासमयेन, अपि तु क परिग्रहो महावीरेणार्थतः प्रोक्त इत्याह मूर्छां परिग्रह उक्तं,
 असत्त्वपि वस्त्रादिषु लीत्यं कृतं ! बन्धेरेतुत्वात् शिष्यः प्राह-ननु ब्रह्मवीनाममाकेऽपि यवि मूर्च्छां तदा वस्त्राविसमाये सति
 कर्म न मूर्छां ! वच्यते, साधूनां सम्यग्बोधेन मूर्च्छाया बीजसूतस्याधोपस्योपधातात्, २१, सन्वेति-बुद्धा यथाक्वद् ज्ञाततत्त्वा-
 सापयः संरक्षणपरिग्रहे संरक्षणाय कृष्णा जीविकायानां परिग्रहे सत्यपि नाचरन्ति ममत्वमित्युक्तियोगना, केन ? सर्वभोपधिना,

तस्य पुत्रेण वंशमानस्वामिना नासौ निर्ममत्वेन वस्त्रधारणाविलक्षण परिग्रह उक्तोऽर्थतः, कस्मात् ? बन्धेरेतुत्वाभावात्, कि-
 म्भूतेन ज्ञातपुत्रेण ? तादृशा नाथा, स्वपरम्परासमयेन, अपि तु क परिग्रहो महावीरेणार्थतः प्रोक्त इत्याह मूर्छां परिग्रह उक्तं,
 असत्त्वपि वस्त्रादिषु लीत्यं कृतं ! बन्धेरेतुत्वात् शिष्यः प्राह-ननु ब्रह्मवीनाममाकेऽपि यवि मूर्च्छां तदा वस्त्राविसमाये सति
 कर्म न मूर्छां ! वच्यते, साधूनां सम्यग्बोधेन मूर्च्छाया बीजसूतस्याधोपस्योपधातात्, २१, सन्वेति-बुद्धा यथाक्वद् ज्ञाततत्त्वा-
 सापयः संरक्षणपरिग्रहे संरक्षणाय कृष्णा जीविकायानां परिग्रहे सत्यपि नाचरन्ति ममत्वमित्युक्तियोगना, केन ? सर्वभोपधिना,

सर्वत्र योग्ये क्षेत्रे काले चोपधिनागमोक्तेन वस्त्रादिना, कुतः ? ते परिग्रहे वस्त्रादिरूपे ममत्वं न कुर्वन्तीत्याह—यतस्ते भगवन्त आत्मनोऽपि देह आत्मनो धर्मकार्येऽपि ममत्वमात्मीयाभिमानं विशिष्टप्रतिबन्धसङ्गतिं न कुर्वन्ति वस्तुनस्तत्त्वस्य ज्ञानात्, किंभू-
नेन वस्त्रादिना ? तिष्ठतु दूरे तावदन्यत्सर्वं, देहवत्परिग्रहेऽपि न ममत्वमात्मीयाभिमानं विशिष्टप्रतिबन्धसङ्गतिं न कुर्वन्ति-
२२. उक्तः पञ्चमः स्थानविधिः, अधुना षष्ठस्थानविधिमाह—अहो इति—अहो इत्याश्चर्यं, तपःकर्म तपोऽनुष्ठानं सर्वतीर्थकै-
र्वर्णितं देशितं, किंविशिष्टं तपःकर्म ? नित्यमपायस्याभावेन गुणवृद्धिसंभवादप्रतिपाल्येव, किंविशिष्टं तप इत्याह—या च वृत्ति-

अहो निच्चं तवो कम्मं सव्वबुद्धेहिं वद्विअं । जाय लज्जासमा वित्ती एगभत्तं च भोअणं २३.
संति मे सुहुमा पाणा तसा अडुव थावरा । जाइं राओ अपासंतो कहमेसणिअं चरे २४.

वर्त्तनं देहपालना, किम्भूता वृत्तिः ? लज्जासमा लज्जा संयमस्तेन समा सदृशी तुल्या, संयमाविरोधिनीत्यर्थः । च पुनरेकं भक्तं भोजनमेकभक्तं द्रव्यतो भावतश्च यस्मिन् भोजने तत्तथा, तत्र द्रव्यत एकं एकसङ्ख्यानुगतं, भावत एकं कर्मबन्धस्याभावेना-
द्वितीयं, तद्विवस एव रागादिरहितस्य, अन्यथा भावत एकत्वस्याभावादिति. २३. अथ रात्रिभोजने प्राणानामतिपातसम्भवेन कर्मबन्धेन सह सद्वितीयतां दर्शयति—संतीति—इमे एते प्रत्यक्षमुपलभ्यमानस्वरूपाः प्राणिनः सन्ति जीवा वर्तन्ते, किंविशिष्टाः प्राणिनः ? सूक्ष्माः श्लक्ष्णाः, के ते ? त्रसा द्वीन्द्रियादयः, अथवा स्थावराः पृथिव्यादयः, यान् प्राणिनो रात्रौ चक्षुषा

अपश्यन् साधु कथमपणीय चरिष्यति भोक्ष्यते ? असम्भवं एषणीयस्य राशौ, कथं ? सत्वानो पातात् २४
 एवं रात्रिमोजने दोषं कथयिष्यात् प्रहृणगतं दोषमाह—उदमिति—एतान्युदकाद्रादीनि दिवा पापभीरुधक्षुपा पश्यन् विवर्जयेत्, पर
 राश्री तु तत्र कथं चरति सयमस्यानुपराधेन ? असम्भवं एव शुद्धचरणस्य, कानि तान्युदकाद्रादीनीत्याह उदकाद्र्द पूर्ववत्, एक-
 प्रहणेन तज्जातीयानां सस्त्रिगधादीनां ग्रहणं, तथा वीजसंसक्तं वीजेन संसक्तं मिश्रं तदोपनादिकमिति शेषः, अथवा वीजानि
 प्रयत्नस्तान्येष, संसक्तं चारनालाशपरेण मिश्रं, तथा प्राणिनः संपातिमभृतयो मर्षा पृथिव्यां निपतिता संभवन्ति तत उद-

उदउच्छ वीजससत्त पाणा निवडिया मर्हि । दिवा ताइ विवज्जिजा राजो तत्थ कह चरे २५

एव च दोस वडूण नायपुत्तेण मासिअ । सब्वाहारं न मुजति निग्गया राइमोअण २६

दुबविकाय न हिंसति मणसा वयसा कायसा । त्तिविहूण करणजोएण सजया सुसमाहिआ २७

कार्वादीनि रात्रायनाल्लेकनेन वर्जयितुमशक्यत्वेन विशेषतः साधोभरणामावः २५ अयेनमधिकार पूर्णं कुर्वन्नाह—एवमिति—
 निग्रन्त्या साधवः सर्वाहारं षडुर्विचमप्यशनादिकमाभिस्य रात्रिमोजनं न दुञ्जते, किं कृत्वा ? एत पूर्वोक्तं प्राणिहेसारूपं
 चसब्दावन्व्यमात्मधिराधनादिलक्षणं दोषं षडुपा हृदा, किंभूत दोषं ? ज्ञातपुत्रेण श्रीमहावीरदेवेन भगवता भाषितं कथितं
 २६ एवं अतपदकं कथितं, अप कायपदकं कथ्यते, तत्र पूर्व पृथिवीकायमाभित्याह—पुडवीति—संपत्ता साधवः पृथिवीकायं

न हिंसन्त्यालेखनादिप्रकारेण, केन ? मनसा वाचा कायेन, उपलक्षणमेतदित्याह-त्रिविधेन करणयोगेन मनःप्रभृतिभिः करणकारणानुमोदनारूपेण, किंभूताः संयताः ? सुसमाहिता उद्युक्ताः. २७. अत्रैव हिंसादोषमाह-पुठेति-साधुः पृथिवीकायमालेखनादिना प्रकारेण हिंसन् तु निश्चयेन हिंसत्येव. कानित्याह-प्राणान् द्वीन्द्रियादीन्, किंविधान् ? अनेकप्रकारान् त्रसान् चशब्दात्स्थावरान्पकायादीन्, किंभूतान् प्राणान् ? तदाश्रितान् पृथिवीसमाश्रितान्, पुनः किंभूतान् प्राणान् ? चाक्षुषान्

पुढविकायं विहिंसंतो हिंसई उ तयस्सिए । तसे अ विविहे पाणे चक्खुसे अ अचक्खुसे २८.

तम्हा एअं विआणिता दोसं दुग्गइवड्डुणं । पुढविकायसमारंभं जावजीवाइं वज्जाए २९.

आउकायं न हिंसंति मणसा तयसा कायसा । तिविहेण करणजोएण संजया सुसमाहिआ ३०.

आउकायं विहिंसंतो हिंसई उ तयस्सिए । तसे अ विविहे पाणे चक्खुसे अ अचक्खुसे ३१.

चक्षुर्ग्राहान् कांश्चित्, पुनः किंभूतान् प्राणान् ? अचाक्षुषान् चक्षुरिन्द्रियेणाग्राहान्. २८. यस्मादेवं ततः किं साधुना कर्तव्यमित्याह-तम्हेति-यस्मादेवं तस्मात्पृथिवीकायसमारंभमालेखनादिना यावज्जीवं साधुर्वर्जयेत्, किं कृत्वा ? एतं पूर्वोक्तं दोषं विज्ञाय पृथिव्याश्रितजीवहिंसालक्षणं दूषणं ज्ञात्वा, किंभूतं दोषं ? दुर्गतिवर्धनं संसारवर्धनम्. २९. सप्तमस्थानविधिरुक्तः, अथाष्टमस्थानविधिः कथ्यते-आउकायमिति-इदं गाथात्रयं पृथिवीकायगाथात्रयं यथा पूर्वं व्याख्यातं तथा व्याख्येयं,

नवरं तत्र पृथिवीनाम्ना, अथाष्कायनाम्ना ३० ३१ ३२ साम्प्रत नवमस्थानविधिं कथयति-आयेति-साधव-
जाततेजसमभिकार्य मन-प्रभृतिभिरपि ज्वलयितुमुत्पादयितु वृद्धिं प्रापयितुं नेच्छन्ति, किंभूत जाततेजसं ? पापक-
पाप एव पापकस्त, कथं ? प्रभृतजीवसंहारकारकत्वात्, पुनः किंभूतं जाततेजसं ? तीक्ष्णं छेदकरणस्वरूपमन्यतरं
शस्त्रमेकधारादिशस्त्ररूपं न, किन्तु सर्वतो धारशस्त्रम्, अत एव सर्वतोऽपि दुराभयं सर्वतोधारस्त्रेनानाभयणीय

तम्हा एअ विआणित्ता वोस दुगगइवडुण । आउकायसमारम जावजीवाइ वज्जए ३२

जायतेअ न इच्छति पावग जलिइत्तए । तिवस्वमन्नयरं सत्य सवओ वि दुरासय ३३

पार्इणं पडिण वा वि उट्टु अणुविसामवि । अहे दाहिणओ वा वि वहे उतरओ वि अ ३४

भूआणमेससाधाओ हववाहो न ससओ । त पर्इषपयावट्टो सजया किंचि नारभे ३५

मित्यथ ३३ एतदेव स्पष्ट कुर्यन्नाह-पाइणमिति-अभिरिति शेष । प्राच्या पूर्वस्या विशि, तथा प्रतीच्या
पश्चिमाया दिशि, कूर्ध्वम्, 'अणुविसामवि' सप्तम्यर्थं पटी, अथ इत्यथोदिशि, पुनर्दक्षिणतश्चापि, दास्य वस्तु वहति
भस्मसात्करोति, सर्वाणु दिक्षु विविधु च जीवसंहार करोतीत्यर्थः ३४ यत एवं तत किं कर्तव्यमित्याह-
भूआणमिति-भृतानो त्याग्रस्त्रसानामेव इभ्यवाहो वह्निगृण्यतो न संशय, एषमेव तदाघात एवेति भाव, तत कारणात्सय

तास्तं वह्नि प्रदीपार्थं प्रकाशकरणाय प्रतापनार्थं च शीतनाशाय किञ्चित्सद्बुधदृष्टनादिनापि नारभन्ते साधुधर्मनाशनभीत्या. ३५.
यस्मादेवं ततः किं कर्तव्यमित्याह-तक्षेति-पूर्ववदुक्किलापनिका अर्थश्च कार्यः, नवरमत्रिकायनाम ग्राह्यम्. ३६. इति नव-
मस्थानविधिः कथितः, अथ दशमस्थानविधिः कथ्यते-अणिलस्सेति-बुद्धास्तीर्थकरा अनिलस्य वायुकायस्य समारम्भम् व्यज-
नादिभिः करणं तादृशमत्रिकायसमारम्भसदृशं मन्यन्ते जानन्ति, तथैवं वायुकायसमारम्भं सावद्यबहुलं पापभूयिष्ठमिति

तम्हा एअं विआणित्ता दोसं दुग्गइवड्डुणं । तेउकायसमारंभं जावजीवाइं वज्जए ३६.
आणिलस्य समारंभं बुद्धा मन्नंति तारिसं । सावज्जबहुलं चेअं नेअं ताइहिं सेविअं ३७.
तालिअंटेन पत्तेण साहाविहुअणेण वा । न ते वीइउमिच्छंति वेअविऊण वा परं ३८.
जं पि वत्थं व पायं वा कंबलं पायपुंछणं । न ते वायमुईरन्ति जयं परिहरन्ति अ ३९.

कृत्वा सर्वकालमेव न एनं तादृग्भिर्जीवरक्षाकारकैः साधुभिः सेवितमाचरितमिति मन्यन्ते बुद्धा एव. ३७. एतदेव स्पष्टीकुर्व-
न्नाह-तालिअमिति-ते साधवस्तालवृन्तेन पत्रेण शाखाविधूननेन वा कृत्वात्मनात्मानं वीजितुं नेच्छन्ति, नापि तालवृन्तादिभिः
३८. अथोपकरणाद्या विराधना भवति तां परिहरन्नाह-जंपीति-यदपि वस्त्रं वा पात्रं वा कम्बलं वा पादप्रोच्छनं वा, एतेषां पूर्व-

न्यास्यानार्थानो यद्दमापररणं, तेनापि धर्मापकरणेन त साधवो न यातसुदीरयन्ति, कया ? अयतनया प्रतिक्रियाया, किन्तु यत् पांगहन्ति पीरभोगपरिहारेण धारणपरिहारेण च ३९, यत एषाय सुसाधुवर्जितोऽनिल्समारम्भ, तत किं कार्य-

तम्हा एय विआणिता दोस दुग्गइवड्डुण । वाउकायसमारंम जावजीवाइ वज्जए ४०

वणस्सई न हिंसति मणसा वयसा कायसा । त्तिविहेण करणजोएणं संजया सुसमाहिआ ४१

नणस्सई विहिंसतो हिंसई अ तयस्सिए । तसे अ विविहे पाणे चक्खुसे अ अचक्खुसे ४२

तम्हा एअ विआणिता दोस दुग्गइवड्डुण । वणस्सइसमारंम जावजीवाइ वज्जए ४३

तमकाय न हिंसति मणसा तयसा कायसा । त्तिविहेण करणजोएण सजया सुसमाहिआ ४४

तममाय त्तिहिंसतो हिंसई उ तयस्सिए । तसे अ विविहे पाणे चक्खुसे अ अचक्खुसे ४५

मियाह-तम्हति-एवगत, नरं पायुकायनाम प्राहम् ४० एवमुक्तो दशमस्थानविधिः, अर्यैकावशान्थानविधि कथ्यते—
पगम्भइमिति-एतद्वाथाययव्याभ्यानमपि पूर्वधत्त ब्रैय, नवरं धनस्सतिनाम प्राहम् ४१ ४२ ४३ अथ द्वावशस्थान
विधिरुच्यते-तसेति-एतद्वाथावयस्यापि न्याभ्यान पूर्वधत्त कार्य, नवर त्गनाम प्राहम् ४४ ४५ ४६ इत्युक्तो द्वावश

स्थानविधिः, तत्प्रतिपादनेन कायषट्कं कथितं, कायषट्ककथनेन साधूनां मूलगुणा उक्ताः, अधुना मूलगुणानां वृत्तिभूता ये उत्तरगुणास्तेषां प्रतिपादनावसरः—जाइमिति—ते चोत्तरगुणा अकल्पादयः षट्, तत्राकल्पो द्विविधः—शिष्यकस्थापनाकल्पोऽकल्पस्थापनाकल्पश्च, तत्र येन नवीनशिष्येण पिण्डनिर्मुक्त्यादि पठितं नास्ति स आहारदोषात्र जानाति, तेनानीत आहारपिण्डो ग्रहीतुं साधूनामकल्पः, स शिष्यकस्थापनाकल्पः, अकल्पस्थापनाकल्पं तु सूत्रकार आह—यानि चत्वार्यभोज्यानि संयमस्य

तम्हा एअं विआणित्ता दोसं दुग्गइवड्डुणं । तसकायसमारंभं जावजीवाइं वज्जए ४६.

जाइं चत्तारि भुज्जाइं इसिणा हारमाइणि । ताइं तु विवज्जंतो संजमं अणुपालए ४७.

पिण्डं सिज्जं च वत्थं च चउत्थं पायमेव थ । अकप्पिअं न इच्छिज्जा पडिगाहिज्ज कप्पिअं ४८.

जे निआगं ममायंति कीअमुदेसिआहडं । वहं ते समणुजाणंति इअ उत्तं महेसिणा ४९.

नाशकारित्वेन साधूनामकल्पनीयान्याहारादीनि आहारशय्यावस्त्रपात्ररूपाणि, तानि तु साधुर्विवर्जयेत्, संयमं सप्तदशप्रकारमनुपालयेत्, अकल्पनीयस्याहारादिचतुष्टयस्यात्यागे संयमस्याभावो भवेत्. ४७. अथैतदेव स्पष्टं कुर्वन्नाह—पिण्डमिति—साधुः पिण्डं शय्यां च वस्त्रं चतुर्थं पात्रमेव च, एतच्चतुष्टयं प्रकटार्थम् अकल्पिकं नेच्छेत्, कल्पिकं तु यथोचितं प्रतिगृह्णीयादिति विधिः. ४८ अथाकल्पिके दोषं कथयति—जे इति ये केचन द्रव्यलिङ्गिनो नियागं नित्यमामन्त्रितपिण्डं ममायंति प्रतिगृह्णन्ति, पुनः

व्रतमौषधिकमाहृतं च गृह्णन्ति, ते कथं स्यादराविजोषघातमनुजानन्ति, दातुं प्रद्युत्तेजुमोवनेन, केनेवं कथितमित्याह--
 इत्युक्ते महर्षिणा महासुनिना भीषधंमानस्वामिना ४९ यस्मादेवं तस्मार्त्तिकं कर्तव्यमित्याह--तन्मेदिति--तस्मात्कारणाभिर्ग्रन्थ्या
 सायथाऽऽसनादिकं चतुर्विधमपि सदोषं व्रीतम्, औषेसिकम्, आहृतं च वर्गयन्ति किंमृता निर्ग्रन्थ्याः ? स्थितात्मानं, स्थितो
 निधमन्त्वनामा धर्मं यथा ते स्थितात्मानं संयमैकजीविन इत्यर्थं, उक्तोऽकल्पः, अकल्पकथनाच्च त्रयोदश स्थानविधिर

तन्महा असणपाणाई कीअमुब्रेसिआहह । वज्जयति ठिअप्पाणो निग्गथा धम्मस्जीविणो ५०
 क्लेसेसु कसपायसु कुण्डमोपसु वा पुणो । भुजतो असणपाणाइ आचारा परिमस्सइ ५१
 सीओवगसमारमे मचघोअणच्छुणे । जाइ छ्वनति भूआइ विट्ठो तत्य असजमो ५२

पृक्त ५० इदानीं चतुदशस्थानविधिमहाह-क्लसेस्विति-साधुएवाएत्साधुसम्बन्धिनं परिअरयति, भ्रष्टाचारो भवति, किं
 कुयन साधु ? अराननानादिकमन्यदोषएहितमपि भुञ्जान, केसु भाजनेषु भुञ्जान इत्याह-कस्येषु कटोरिकादिषु, पुन
 कास्यपात्रीषु तिलकादिषु, कुण्डमोपेषु इस्तिन पावाकोरेषु मृन्मयादिषु भुञ्जान ५१ कथं तेषु भुञ्जानो भ्रष्टाचारो भवे-
 दित्याह-सीमा इति-गृहिभाजनं कास्यादिकं, तत्र भोजने भोजनकर्तुं साधो केवलिना सोऽसंयमो इष्ट, स क ? यामि तत्र
 मृतान्यप्यापायीनि छिद्यन्ते हिस्यन्ते, क ? शीतोदकसमारम्भे संवेतनेनोदकेन भाजनस्य धावनारम्भे वाहनारम्भे, कथं ?

कांस्यादिभाजनेषु श्रमणा भोक्ष्यन्ते, अथवा श्रमणैरेषु भुक्तमिति हेतोर्भाजनक्षालनं कुर्वन्ति गृहस्थाः, पुनः कुत्र ? मात्रकधावने-
 उज्जने, कुण्डमोदकादिषु भाजनेषु क्षालनजलत्यागेऽसंयमो भवेत्. ५२. पच्छेति-पुनः किञ्च निर्यन्त्याः साधव एतदर्थं पश्चात्कर्मपुरः
 कर्मपरिहारार्थं गृहिभाजने कांस्यादिके न भुञ्जते, कथं ? यतः पश्चात्कर्म पुरःकर्म च धर्मवतां साधूनां न कल्पते, पश्चात्कर्मपुरः
 कर्मभावस्तु उक्तवदियेके. अन्ये त्वेवं ध्याख्यानयन्ति-भुञ्जन्तु तावत्साधवो वयं तु पश्चाद्भोक्ष्याम इति पश्चात्कर्म, तस्माद्दि-

पच्छाकम्मं पुरेकम्मं सिआ तत्थ न कप्पइ । एअमट्ठं न भुंजांति निरगंथा गिहिभायणे ५३.

आसंदीपलिअंकेसु मंचमासालएसु वा । अणायारिअमज्जाणं आसइत्तु सइत्तु वा ५४.

नासंदीपलिअंकेसु न निसिजा न पीढए । निरगंथा पडिलेहाए बुद्धवुत्तमहिडगा ५५.

परीतं तु पुरःकर्म इति. ५३. गृहिभाजनदोष उक्तः, तस्याभिधानाच्चतुर्दशस्थानविधिरप्युक्तः, साम्प्रतं पञ्चदशस्थानगत
 विधिमाह-आसन्दीति-आसन्दी पर्यङ्कः मञ्चश्च, एते तयोऽपि प्रसिद्धाः, आशालकस्तु सर्वाङ्गसमन्वित आसनविशेषः,
 एतेष्वसितुमुपवेष्टुं स्वप्नुं वा निद्रां कर्तुं वा आर्याणां साधूनामनाचरितं, कथं ? सुषिरदोषात्. ५४. अत्रैव स्थानेऽपवादमार्गमाह-
 वासमिति-निर्यन्त्याः साधवो नासन्दीपर्यङ्कयोः न निषद्यायामेकादिकल्परूपायां, न पीठके वेत्रमयादौ, चक्षुरादिना अपत्यु-

१ भुञ्जतामिति साधुः । २ भोक्ष्यामह इति युक्तम् ।

पठ्य निपीवनादि न कृष्यन्तीति वाक्यश्लेषः। किञ्चूता निर्गन्धा? दुद्धोक्ताधिष्ठातार', दुद्धेन तीर्यकरेण यत्कथितमुष्ठान तद्य तत्प
 रा, एह चाप्रत्युपेक्षितव्यासन्धीपयङ्गुनिषष्ठादिपीठेषु निपीदनस्य निषेधाद्धर्मकथादी राजकुलादौ प्रत्युपेक्षितेषु निपीवनादि
 कुर्वन्मर्येषु, अन्यथा अप्रत्युपेक्षितेषु विशेषणस्यामिह न स्यात् ५५ अत्रैष दोषमाह-गम्भीरेति-एते आसन्धीपयद्भकम
 आदय गम्भीरविजया, गम्भीरोऽप्रकशो विजय आभयो येषां ते गम्भीरविजया अप्रकशाभया प्राणिनां भवन्ति, तेन
 प्राणिन एतेषु बुभुक्ष्यन्तेषु भवन्ति, पीबन्ते च तेषामुपवेशनादिना, तेनैतदर्थं साधुभिरासन्धादयो धिवर्जितास्यका ५६

गम्भीरविजया एष पाणा वृष्पडिलेहगा । आसवी पलिअको अ एअमड विवज्जिआ ५६

गोअरगपविट्टुस्स निसिज्जा जस्स कप्पइ । इमेरिसमणायार आवज्जइ अबोहिअ ५७

विचची धमचेरस्स पाणाण च धहे वडो । वणीमगपडिग्घाओ पड्डिकोदो अगारिण ५८

दत्त पर्यङ्गस्थानविधिः, तस्य कथनेन पञ्चदशस्थानमुच्यते-गोअरेति-गोअराप्रप्रविष्टस्य भिक्षार्थ
 प्रविष्टस्य साधुनिषया कल्पते, एह एष निपीवनं समाचरति यः साधुरिति भावः स साधुः स्वस्वेवमीदृशं वक्ष्यमाणलक्षणमना
 धारमापयते प्राप्नोति किञ्चूतमनाचारम्? अथोधिकम्, अथोधिर्मिथ्यात्य तदेव फलं यस्य स तम् ५७ तमेधानाचारमाह-धि-
 वतीति-गृहस्थगृहे निषयाकरण एतज्जाचार इति सम्भायनया ब्रह्मचर्यस्य धिपतिर्नाशो भवति, कुत आत्मासङ्गहनदोषात् प्रा-

णिनां च वधे वधो भवति । तथासम्बन्धादाधाकर्मादिकरणेन तथा वनीपकप्रतिघातो भवेत् । तदाक्षेपेणादित्साभिधानादिना च पुनरगारिणः प्रतिक्रोधो भवेत् । तत्स्वजनानां निषधायस्तस्याश्च तथाक्षेपदर्शनेन ५८. अगुतीति—तथा पुनः किं भवेत् ? साधो-
स्तथा निषधाकरणेन ब्रह्मचर्यस्यागुप्तिर्भवेत्, पुनरुत्फुल्लगल्लोचनाया अनुभूतगुणायाः स्त्रियाः सकाशाच्छङ्का भवति, ततः कुशीलवर्धनं स्थानमुक्तेन प्रकारेणासंयमवृद्धिकारकं दूरतः परिवर्जयेत्परित्यजेत्साधुः ५९. अथ सूत्रेणापवादमाह—तिन्हति—त्रया-
णामग्रे वक्ष्यमाणानां मध्येन्यतरस्यैकस्य यस्य गोचरप्रविष्टस्य गृहस्थगृहनिषधा कल्पते, औचित्येन तस्य निषधायाः सेवने न

अगुत्ती बंभचेरस्स इत्थीओ वा वि संकणं । कुसीलवड्डुणं ठाणं दूरओ पंरिवज्जाए ५९.

तिन्हमन्नयरागस्स निसिज्जा जस्स कप्पई । जराए अभिभूअस्स वाहिअस्स तवस्सिणो ६०.

वाहिओ वा अरोगी वा सिणाणं जो उ पत्थाए । बुद्धंतो होइ आयारो जढो हवइ संजसो ६१.

दोष इति वाक्यशेषः, कथं पुनः कल्पत इत्याह—जरयाभिभूतस्यात्यन्तं वृद्धस्य, तथा व्याधितस्य रोगवतोऽत्यन्तमसमर्थस्य, तथा तपस्विनो विकृष्टक्षपकस्य, प्राय एते भिक्षाटनं न कार्यन्ते, परमात्मलब्धिकाद्यास्तु भिक्षाटनं कुर्वन्ति, तद्विषयं चैतत् सूत्रं, तत एतेषां प्रायो दोषा न सम्भवन्ति, परिहरन्ति च वनीपकप्रतिघातादीनि, ६०. उक्तो निषद्यास्थानविधिः, तस्य कथनाच्च षोड-
शस्थानमप्युक्तम्, अथ सप्तदशस्थानमाह—वाहीति—यस्तु साधुः ज्ञानमूढगप्रक्षालनं प्रार्थयते सेवते, तेन साधुनाचारो बाह्यतपो-

रूपो प्लुक्कालो भवति, कथम् ? अद्यानपरीपहस्यासहनात्, पुनः संयमः प्राणिरसणादिकः जठः परित्यक्तो भवति, कस्मात् । अष्कायादिविराधनात्, किंमूतः सायुः ? व्याधितो वा व्याधिप्रस्तो वा, पुनररोगी वा रोगरहितो वा, केनापि खानं न कर्तव्यमित्यर्थः ॥ ६१ ॥ प्रासुकस्यानेन कथं संयमपरित्याग इत्याह—सतीति—सन्त्येते प्रत्यक्षमुपलम्ब्यमाना सूक्ष्माः खस्याः प्राणिनो दीन्द्रियादयः, कासु ? घसासु सुषिरसृमिषु च, पुनर्निष्ठासु तथाविधमूमिराजीषु, के ? यान् सूक्ष्मप्राणान् खानं कुर्वन् खान-

सतिमे सुष्ठुमा पाणा घसासु मिलगासु अ । जे अ भिक्खू सिणायतो विअडेणुप्पिलावए ६२
तन्हा ते न सिणायति सीएण उसिणेण वा । जावजीव वय घोर असिणाणमहिट्ठगा ६३
सिणाण अदुवा कक्क लुच्च पउमगाणि अ । गायस्सुठ्ठवट्ठणट्ठाए नायरन्ति कय्याइ वि ६४

जलोद्गमनक्रियया विकृतेन प्रासुकेन जलेनोच्छ्वापयति, तथा च सति प्राणिविराधना भवेत्, ततश्च संयमपरित्यागः ६२
अथ निगमपत्राह—तन्मेति—यस्मादेवं दोषा उक्तास्तस्मात्ते साधवो न खानं कुर्वन्ति, केन कृत्वा ? शीतोदकेन वा उष्णोदकेन वा, प्रासुकामासुकेन वेत्यर्थः, यतस्ते साधवो यावन्जीवमाजन्म घोरम् दुरुचरसखानमाभित्य प्रथमधिष्ठातारः, अस्मैव प्रथम्य कर्तारः ६३ सिणाणमिति—खानं एवोक्तम्, अथवा कर्त्तकं घन्दनादि, कोषं गन्धद्रव्यं, पत्रकानि च कुइत्तमकेसरणि, अस्त-

बुद्धादन्यदप्येवंविधं गात्रस्योद्धर्तनार्थमुद्धर्तननिमित्तं कदाचिदपि यावज्जीवमेव साधवो नाचरन्ति ६४. उक्तः स्नानविधिः, तस्य कथनेन सप्तदशस्थानमप्युक्तं, सांप्रतमष्टादशं स्थानमुच्यते शोभावर्जननाम-नगिणेत्येति-शोभायां दोषो नास्ति, यतोऽलङ्कृत-श्चापि धर्ममाचरोदित्यादि वचनादिति पराभिप्रायमाशङ्क्याह-एवंविधस्य साधोर्विभूषया शोभया किं कार्यं ? न किञ्चिदित्यर्थः, किं भूतस्य साधोः ! नमस्य वापि कुचैलवतोऽप्युपचारनमस्य, निरुपचरितनमस्य वा जिनकल्पिकस्येति सामान्यविषयमेव सूत्रं, तथा मुण्डस्य द्रव्यतो भावतश्च, पुनर्दीर्घरोमनखवतः, कक्षादिषु दीर्घनखवतो जिनकल्पिकस्य, इतरस्य तु प्रमाणं

नगिणस्स वा त्रि मुंडस्स दीहरोमनहंसिणो । मेहुणाओ उवसंतस्य किं विभूसोइ कारिअं ६५.

विभूसोवत्तिअं भिक्खू कम्मं बंधइ चिक्कणं । संसारसायरे घोरे जेणं पडइ दुरुत्तरे ६६.

विभूसोवत्तिअं चेअं बुद्धा मन्नांति तारिसं । सावज्जं बहुलं चेअं नेयं ताईहिं सेविअं ६७.

युक्ता एव नखा भवन्ति, पुनर्मथुनादुपशान्तस्योपरतस्येति. ६५. इत्थं प्रयोजनस्याभावं कथयित्वापायमाह-विभूसेति-साधुस्तत्कर्म बध्नाति, किभूतं कर्म ? विभूषाप्रत्ययं विभूषानिमित्तं, पुनः किभूतं कर्म ? चिक्कणं दारुणं, तत्किं ? येन कर्मणा साधुः संसारसागरे भवसमुद्रे पतति, किभूते संसारे ? घोरे रौद्रे, पुनः किभूते संसारे ? दुरुत्तारेऽकुशलानुबन्ध-तोऽत्यन्तदीर्घं. ६६. एवं बाह्यविभूषायामपायमुक्त्वा सङ्कल्पविभूषायामपायमाह-विभूसेति-बुद्धास्तीर्थकरा एवंविधं चेतस्ता-

दर्शं मन्यन्ते, रौद्र कर्मण्यहदुभूतं विभूषाक्रियासंहर्षं जानन्ति, किंमूलं चेतः ? विभूषाप्रत्यय विभूषानिमित्तं, कोऽयं, एवं घ यदि मम विभूषा सम्पद्यत इति तत्प्रवृत्तमित्यर्थः, साधवबहुलं चेतवार्तव्यानेनानुगतं चेतो नेत्यम्भूतं घाटुभिर्गत्भारामैरार्यं साधुभिः सवितमाचरितं, कुशलचिषत्याचेषां साधूनाम् १७ इह सोभावर्जनास्यानविधिः, तस्याभिधानेन चाष्टावशपदम् प्युक्तम्, अष्टावशपदकथनेन चोत्तरगुणा इत्का, साम्तमुक्तफल्दस्तेनोपसहारमार-स्वर्धतीति-य पर्षधिषाः साधव आत्मानं जीवं तेन विषययोगेनानुपसान्तं शमयोजनेन क्षपयन्ति, किंमृता साधव ? अमोहदक्षिण, अमोहं ये पश्यन्तीत्यर्थः, त एव

स्ववति अप्पाणममोहदसिणो तवे रया संजमअज्ववे गुणे । धुणति पावाइ पुरेकहाइ नवाइ पावाइ
न ते क्वति ६८. सञ्जोवसता असमा अर्किचणा सचिज्जविज्जाणुगया जससिणो । उउप्यसञ्जे विमलेव
चदिसा सिद्धि विमाणाइ उर्वति ताइणो चि वेसि ६९ धम्मत्यक्कमज्जसयण छट्ठ

विशेष्यन्ते, पुन किंभूता साधव ? तपस्यनश्लनादिदृश्ये रता आसक्ता, किंभूते तपसीत्याह-सयमार्जवगुणे सयमार्जवे गुणौ यस्य तपसस्तस्मिन् संयमक्रजुभाषणुग्रधान इत्यर्थः, त एवमृताः साधव पापानि धुन्वन्ति कम्पयन्ति; किंभूतानि पापानि ? 'पुरेकहाइ' पुराहृतानि जन्मान्तरेपूषाभितानि, पुनस्ते साधवो नवानि पापानि न कुर्वन्ति, तथाप्रमत्तत्वारिविति ६८. किं-सञ्जोवेति-ताइणोचि घातार', स्वस्य परस्य चापेक्षया साधवः सिद्धिं मुक्तिं प्रयच्छन्ति, तथा केऽपि साधवः शेष-

कर्माणो विमानानि सौधर्मावतंसकादीन्युपयान्ति सामीप्येन गच्छन्ति, किंविशिष्टाः साधवः ? सदोपशान्ताः सर्वकालमेव क्रोधरहिताः, पुनः किं साधवः ? अममाः सर्वत्र ममत्वशून्याः, पुनः किं साधवः ? अकिञ्चना हिरण्यादिद्रव्येण मिथ्यात्वादिभावेन च किञ्चनेन मुक्ताः, पुनः किं साधवः ? स्वात्मीया विद्या स्वविद्या परलोकोपकारिणी केवलश्रुतरूपा, स्वविद्या चासौ विद्या च स्वविद्यविद्या, तथा स्वविद्यविद्यया अनुगता युक्ताः, न पुनः परविद्यया इहलोकोपकारिण्या, पुनः किं साधवः ? यशस्विनः, शुद्धेन परलोकसम्बन्धिना यशसा सहिताः, किं साधवः ? ऋतौ प्रसन्ने परिणते शरत्का-

अथ वाक्यशुद्ध्याख्यं सप्तममध्ययनं प्रारभ्यते ।

चउन्हं खलु भासाणं परिसंखाय पन्नवं । दुन्हं तु विणयं सिक्खे दो न भासिज्ज सव्वसो ? .

लादौ विमल इव चन्द्रमाः, चन्द्रमा इव विमला इत्येवंकल्पास्ते भावमलरहिता इत्यर्थः, त्रयीमीति पूर्ववत्. ६९ इति दशवैकालिकसूत्रे धर्मार्थकामाख्ये षष्ठेऽध्ययने श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिता शब्दार्थवृत्तिः समाप्ता. ६. चउन्हमिति—व्याख्यातं धर्मार्थकामकथानामकं षष्ठमध्ययनम्, अथ वाक्यशुद्धिनामकं सप्तममध्ययनं व्याख्यायते, अस्याध्ययनस्य पूर्वाध्ययनेनायं सम्बन्धः—पूर्वाध्ययन एवमुक्तं, गोचरीप्रविष्टस्य साधोः केनापि पृष्टं, त्वं स्वकीयमाचारं कथय ? तदा तेन स्वाचारं जानतापि महाजनसमक्षं विस्तरतस्तत्रैव न वक्तव्य आचारः, किन्तूपाश्रये गुरवः कथयिष्यन्तीति वक्तव्यम्, इह सप्तमेऽध्ययने

तु तपाभयगतेमापि तेन गुरुणा षचनदोषगुणाभिन्नेन निरषयषचनेन कथयितव्यमित्येतदुच्यते—उक्तं च—‘सावक्षणधर्माणं
 ष्यणाणं जा न याणइ विसेस । वोलुपि तस्स न खमं किमइ पुण देसण काठं ? ’ इत्यनेन सम्बन्धेनायातमिदमभ्यपन
 तव सूत्र, प्रकायान् बुद्धिमान् साधुर्दाम्यां सत्यासत्थामृपाभ्यां भाषान्यो विनयं शुद्धप्रयोगं शिक्षेत जानीयात्, गुरुष्वधारणे,
 दाभ्यामेवाभ्यां, तत्र विनय इति कोऽर्थः ? विनीयतेज्जेन कर्म इति विनयस्तं विनयं, पुनर्दं असत्यासत्यामृये न भाषेत सर्वश-
 र्त्तं प्रकारे ? किं कृत्या ? चतसृणां भाषाणी सत्यादीनां परिसंस्पाय सर्वैः प्रकारैर्ज्ञात्वा, किं ? स्वरूपमिति शेषः सल्लु-
 शब्दाञ्जधारणाध, भाषाचतुष्टयमेवास्ति, नान्या भाषा वर्तते ? विनयमेवाह—जेति-प्रकायान् बुद्धिमान् साधुस्तां भाषो न
 जा अ सच्चा अत्रचठ्ठवा सच्चामोसा अ जा मुत्ता । जा अ बुद्धेहिं नाइन्ना न त भासिज्ज पन्नत्र २

असच्चमोस सच्च च अणवज्जमकक्कत्तं । समुप्पेहमसदिट्ठ गिर भासिज्ज पन्नत्रं ३

भाषेत, न इर्यभूतो वाचमुदाहरेत्, तो कामित्याह—या च सत्या भाषा सा यदार्थतत्त्वमद्वयीकृत्यावक्तव्या सावयत्वेनानुच्चार
 णीया, यथा अमुव स्थिता पद्धति कौशिल्यामतापसभापावत्, ‘तत्सत्यमपि न ब्रूयात्परपीडाकरं वच । तत्सत्यस्य प्रसा-
 देन वाशिको नरकं गतः ? ’ या च सत्यामृपा साप्यवक्तव्या न पक्कम्पा, यथा दश वारका जाता, मृपा च भाषा संधैव
 न पक्कम्पा, या च भाषा बुद्धेस्तीर्यकीरणधरेण नाचीर्णा, असत्यामृपा आमन्त्रण्यप्यापन्याविल्क्षणा अविधिपूर्वकं खरादिना
 प्रकारेण तामपि न भाषेत, इति गार्थार्थः ? यथाहता च भाषा न वाच्यता सोक्ता, अप यथाभूता वाच्यता तामाह—असच्चैति

प्रज्ञावान् बुद्धिमान्, कः ? साधुः, एवमसत्यामृषामुक्तलक्षणां गिरं भाषां भाषित, ब्रूयात्, किंभूतां गिरम् ? सत्याम् इयं च भाषा सावद्यापि कर्कशापि भवत्यत आह, किंभूतां गिरम् ? अनवद्याम्, अवद्यं पापं तेन रहितां पुनः किंभूतां गिरम् ? अकर्कशां कठोरवचनरहितां, किं कृत्वा भाषित ? समुत्प्रेक्ष्य स्वस्य परस्य चोपकारकारिणीति बुद्ध्या पर्यालोच्य, पुनः किंभूतां गिरम् ? असन्दिग्धां स्पष्टां तत्कालं प्रतिपात्तिहेतुम् ३. साम्प्रतं सत्यामृषाभाषाप्रतिषेधार्थमाह—एअमिति—धीरो बुद्धिमान् साधुरेतं चार्थं पूर्वं प्रतिषिद्धं सावद्यकर्कशवचनविषयं चैतज्जातीयमेतत्सदृशं प्राकृतवाद्यस्तु नामयति शाश्वतम्,

एअं च अहमन्नं वा जं तु नामेइ सासथं । स भासं सच्चमोसं च तं पि धीरो विवज्जएं ४.
वितहं पि तहासुत्तिं जं गिरं भासए नरो । तम्हा सो पुट्ठो पावेणं किं पुणं जो मुसं वए ५.

अत्र य एवं कश्चिदर्थो नामयति, कोऽर्थः ? अननुगुणं करोति, कोऽर्थः ? मोक्षमनुकूलं न करोति, स शाश्वतं मोक्षमाश्रित्य पूर्वोक्तभाषाभाषकत्वेनाधिकृतो भाषां सत्यामृषामपि पूर्वोक्ताम्, अपिशब्दात्सत्यापि या तथाभूता, तामपि भाषां विवर्जयेत्. ४. साम्प्रतं मृषाभाषायाः संरक्षणार्थमाह—वितहमिति—यो नरो वितथमसत्यं तथामूर्त्यपि कथञ्चित्तस्वरूपं वस्तु पुरुषनेपथ्यस्थितवनिताद्यप्यङ्गीकृत्य यां गिरं भाषते, यथेयं स्त्री आगच्छति गायति वेत्यादिरूपाम्, असावपि नरस्तस्माद्भाषणादेवंभूताद्भाषणात् पूर्वमेव भाषणाभिसन्धिकाले पापेन कर्मणा स्पृष्टो बद्धः किं पुनर्यो मृषा प्राणघातकारिणी वाचं वदेत्, स

यत्कतिशयन पापरुमणा षडपत इत्यर्थं ५. पुन क्रीदशीं भाषा साधुर्न ववेदित्याह—तन्मेति-यस्माद्विपय तथासूत्यर्थि यस्त्व
 द्वीकृत्य भाषमाणो षडपते पापकर्मणा, तस्मादर्थं गमिष्याम एव श्व इतोऽयत्र, षड्भाम एष श्वस्तत्तदीपधनिमित्तममुकं वा,
 नाऽस्माकं वसत्यादि कार्यं भविष्यत्येव, अहं चेदं लोचादि करिष्यामि नियमेन, एष वा साधुरस्माक विभ्रामणादिक करिष्य
 त्यय ६, तर्हि किं कतथ्यमित्याह—एयमिति—धीर पण्डित साधुरेषमाया या भाषा, आविशब्दाद्युस्तकं ते दास्याम्येवे
 स्यादिग्रहणम्, पप्यत्काल भविष्यत्कालविषया बहुविधत्वाद्बहुतादीनां शक्तिता किमिदमित्यमेव भविष्यत्युतान्यथेत्यनिभि-

तन्हा गच्छामो वमत्वामो असुग वा णे मत्रिस्सइ । अह वा ण करिस्सामि एत्तो वाण करिस्सइ ६
 एत्तमाइ उ जा मासा एत्तकालमि सकिअ । सपयाइअमहे वा त पि धीरो त्रिवज्जाए ७

अइअमि अ कालम्मि पच्चुप्पणमणागए । जमह तु न जाणिजा एत्तमेअ ति नो त्रए ८

तगोचरा, तथा साम्प्रतातीतायोरपि या शक्तिता, साम्प्रताय स्त्रीपुरुषयोरनिश्चये सत्येप पुरुष इति अतीतार्थोऽप्येवमेव
 ब्रह्मिन्दतत्कथायानिश्चये तदा गौरस्माभिर्दृष्ट इति याप्येवंभूता भाषा शक्तिता, तामपि विचर्जयेत्, तथाभाषनिश्चयाभायेन
 व्यभिचारतो मृषात्वस्योपपत्तविघ्नतो गमनादी गृहस्थमध्ये लघुषादिप्रसङ्गात्सर्वमेव सावसरं वक्तव्यमिति रहस्यम् ७
 अइअमिति—पुन किंम साधुर्लति च काले, तथा प्रच्युत्पन्ने षर्तमानेजागते च काले यमर्थं तु न जानीयात्सम्यगेव

मयमिति, तमर्थमङ्गीकृत्यैवमेतदिति न वेदेन ब्रूयात्, अयमज्ञातस्यार्थस्य भाषणे निषेध उक्तः ८. अइअंमीति-साधुरतीति काले च प्रत्युत्पन्नेजागते यत्रार्थे शङ्का सन्देहो भवेत्तं शङ्कितमर्थमाश्रित्यैवमेतदिति निश्चयं न वेदेत्, अयमपि निषेधः शङ्कितस्य भाषणे प्रतिषेधरूपः ९. तर्हि कीदृशं वचनं वेदेदित्याह-अइअंमीति-साधुरतीति च काले, प्रत्युत्पन्ने वर्तमानकाले, अनागते च काले यदर्थजातं निःशङ्कितं शङ्कारहितं. निस्सन्देहं भवेत्, तुशब्दाद्यन्निष्पापं च भवेत्, नदेवमेतदिति-

अइअंसि अ कालंसि पच्युत्पणसणागए । जस्थ संका भवे तं तु एवमेअं ति नो वए ९.

अइअंसि अ कालंसि पच्युत्पणसणागए । निस्संकिअं भवे जं तु एवमेअं तु निद्विसे १०.

तहेव फरुसा भासा गुरुभूओवधाइणी । सच्चा वि सा न वत्तव्वा जओ पावस्स आगमो ११.

तहेव काणं काणत्ति पंडगं पंडगत्ति वा । वाहिअं वा वि रोगित्ति तेणं चोरत्ति नो वए १२.

निर्दिशेत्, अन्ये त्वाचार्या इत्थं वदन्ति, स्तोकं स्तोकमिति परिमितया वाचा निर्दिशेत्. १०. पुनः कीदृशी भाषां न वेदेदित्याह-तहेति-तथैव साधुना परुषा कठोरा भाषा भावस्नेहरहिता न वक्तव्या, पुनर्या किंभूता भाषा ? गुरुभूतोपधातिनी बहुप्राणघातकारिणी भवति, सा सर्वथा सत्यापि बाह्यार्थतया भावमंगीकृत्य यथा कश्चित्क्विकुलपुत्रत्वेन प्रतीतस्तं प्रत्ययं दासइति न वेदेत्, यतो यस्या भाषायाः सकशात्पापस्यागमो भवेत्, पुनः कीदृशी भाषां न वेदेदित्याह-तहेवेति-साधुस्त-

धेव कारणं भित्ताक्षं पुरुष प्रत्ययं काण इति नो षदेत्, तथा षण्ढक प्रत्ययं षण्ढको नपुंसक इति नो षदेत्, तथा व्याधिमन्तं प्रत्ययं रोगीति नो षदेत्, तथा स्तेन चीर प्रत्ययं चीर इति नो षदेत् कुत ? अप्रीतिलज्जानाशस्थिरोगबुद्धिविराधनाविदोषा अनुक्मेष भवन्ति ? ? ? तत किं कर्तव्यमित्याह—एणेति—प्रज्ञावान् बुद्धिमान् साधुस्तमर्थं न भाषेत, किंमूतं साधु ? ? बुद्धिमान् आचारभाषदोषश्च, आचारभाषस्य दोषान् जानातीत्याचारभाषदोषश्च, तमर्थं कं ? येनैतेनान्येन वा वृत्तेन कथिते नार्थेन केनचिद्व्यकारेण परोऽन्ये पीढावान् भवति ? ? पुन साधु कीदृशी भाषा न भाषेत इत्याह—तद्देधेति बुद्धिमान्

एषणक्षणेण अद्वेण परो जेणुवहम्मइ । आचारभाषवोत्सधू न त मासिज्ज पन्नव ? ?

तद्देध होले गोलिचि साणे वा वसुलिचि अ । दुम्मए बुहए वा वि नेव मासिज्ज पन्नव ? ?

अज्जिए पज्जिए वा वि अम्मो माउसिअत्ति अ । यिउस्सिए भायणिज्जाचि धूप णत्तुणिअ च्चि अ ? ?

साधुस्तमर्थं वा भाषा न भाषेत, तां कामित्याह—होल ? गोल ? इति, वा ? वसुल ? इति, वा ? इति, वमक ? इति, दुर्भंग इति, इह होलादिशब्दास्तत्तत्तरेषु प्रसिद्धनिन्दुरताविवाचका अप्रीत्युत्पादकाम्, अतस्तेषां प्रतिषेधं प्रोक्तं ? ? इति स्त्रीपुरुषयोः सामान्येन भाषणनिषेधं कुत, अथ स्त्रियमामित्याह—अज्जिए इति । साधुरेतानि षड्वनानि न षदेत्, तानि कानि तवाह—हे आर्थिके, हे मार्थिके, वा हे अंध, हे मातृप्यस, हे पितृप्यस, हे भाग्निनेयि, हे दुहित, हे नस्मि मृतानि षड्वनानि च्चिया आमन्वये

वर्तन्ते, तत्रैषां शब्दानामर्थस्त्वेवं-तत्र मातुः पितुर्यां माता सा आर्थिका, तस्या अपि माता अन्या सा प्रार्थिका, अन्येषां पदार्थः सुगम एव. १६. हल इति-पुनः किञ्च साधुः स्त्रियं प्रति नैवं होलादिशब्दैरालपेत्. कथम्? एवमालपनं कुर्वतः. साधोः स्वगर्हात्प्रद्वेषवचनलाघवादयो दोषा भवन्ति, के ते होलादिशब्दा इत्याह-पूर्वं ये उक्ताः, पुनः हले हले इत्येवमन्त्रे इति, तथा भट्टे स्वामिनि, गोमिनि, होले, गोल्ले, वसुले, इति, एतान्यपि नानादेशापेक्षया स्त्रीणामामन्त्रणवचनानि गौरवकुत्सादि-गर्भाणि वर्तन्ते. १६. अथैवं पूर्वोक्तप्रकारेणालपनं न कुर्यात्तर्हि कथं कुर्यादित्याह--नामेति-साधुर्नामधेयेन नाम्नैव

हले हलिति अन्निति भट्टे सासिणि गोमिअ । होले गोल्ले वसुलिति इत्थिअं नेवमालवे १६.

नामधिज्जेण णं बूआ इत्थीगुत्तेण वा पुणो । जहारिहमभिगिज्झं आलविज्ज लविज्ज वा १७.

अज्जए पज्जए वा वि बप्पो चुह्छ पिउ त्ति अ । माउला भाइणिज्ज त्ति पुत्ते णत्तुणिअ त्ति अ १८.

क्वचित्कारणे एतां स्त्रियं ब्रूयाद्यथा हे देवदत्ते इति, अथ नाम्नोऽस्मरणे गोत्रेण वा ब्रूयात् स्त्रियं, यथा हे काश्यपगोत्रे इति, परं यथायोग्यं यथार्हमभिगृह्य वयोदेशैश्चर्याद्यपेक्षया गुणदोषानालोच्य तदालपेत् लपेद्वा, इषत्सकृद्वा लपनमालपनं, लपनं वारंवारम्, अतोऽन्यथा, तत्र च या बृद्धा मध्यदेशे ईश्वरा धर्मप्रिया अन्यथोच्यते धर्मशीला इत्यादिना, अन्यथा च यथा न लोकोपघात इति. १७. उक्तः स्त्रियमधिकृत्यालपननिर्बंधो विधिश्च, साम्प्रतं पुरुषमधिकृत्याह--अज्जए इति । साधुरिति न

पन् इतीति रि ? आयङ् प्रायश्चापि, चप्पुल्लपितेति च, तथा मातुल भागिनेयेति, पुव नत्ता इति च, इह भाषार्थं
 गिर्यामिद द्रष्टव्यं, नगर तुल्यत्वं पितृव्याप्रमिधायेते १८ हेभविति—किञ्च हे अत्र ! हे भट्ट ! हे स्वामिन् ! हे होला हे गोला
 इ, यगुन्ति मातु पुम्प नैवमाल्पेन्ति १९, यदि नैवमाल्पेत्तर्हि कथमाल्पेदित्याह—नामेति । व्याख्या पृषवत्, नवर पुरुषा
 भित्तापनाभयानता ताया २० इत्त पुरुषमप्याभिर्याल्पनप्रतिषेधो विधिश्च, अथ (अमुना) पञ्चेन्द्रियतिर्यक्सम्यन्धिन

हभो हलिति अस्त्रिति भटे सामिअ गोमिअ । होल गोल वसुलि ति पुरिस नेवमालवे ? १

नामधिनेण ज नूआ पुरिसगुनेण वा पुणो । जहारिहमभिगिज्झ आलविज्ज लविज्ज वा २०

पन्निदिआण पाणाण ण्स इत्थी अय पुम । जाव ण न विजाणिजा ताव जाइ ति आल्ले २१

तहेव माणुस पसु पम्बिख वा वि सरिसर । धूले पमेइले वज्जे पायमिति अ नो वए २२

यानरिप्पिमाह—पञ्चिदिति । पञ्चेन्द्रियाणां प्राणिनां गयादीनां क्वचिद् दूरेदेशे स्थितानामेषां स्त्रीगौरस्य पुमान् बलीर्षव, याव
 दन्तुष्पाण न पिगानीयात्तायमाण प्रभादी प्रयान्ते समुपेक्षे सति जातिं निमित्तमाभित्याल्लेपेत्, अस्माद्गोरपजातात्क्रियद्
 दूरणययमादि, अन्यथा लिङ्गस्यल्पसम्भयान्मृपायादस्योल्पति स्यात्, चाल्गोपालदीनामपि विपरिणाम इत्येषमादयो दोषा
 भवन्ति २१ तदर्थति—किञ्च माधुन्तैर्यवोक्तपर्यं मनुष्यमायादिकं पशुमजादिकं पक्षिणं वापि ईसादिकं सृष्टियमजगरादिकं

प्रतीति न वदेत्, इतीति किम् ? अयं स्थूलोऽत्यन्तमांसलो मनुष्यादिः, तथायं प्रमेदुरः प्रकर्षेण मेदःसम्पन्नः. तथायं वध्यो मारणीयः. अयं पाक्यः पाकप्रायोग्यः, केचिद्बदन्ति—पाक्यः कालप्राप्त इत्येवं वचनं न वदेत्, कथम् ? अप्रीतिव्यापत्याशङ्कादिदोषप्रसङ्गात्. २२ कारणे तूत्पन्न एवं वदेदित्याह—परीति । साधुः स्थूलं मनुष्यादिकं प्रतीति वदेत्, इतीति किम् ? अयं परिवृद्धो बलोपेतः, अयमुपचितः, अयं सञ्जातः, अयं प्रीणितः अयं महाकाय इति ब्रूयादालोपेत्. २३ पुनः कीदृशीं भाषां न

परिवृद्धति णं ब्रूआ ब्रूआ उवचिअत्ति अ । संजाएँ पीणिए वा वि महाकायत्ति आलवे २३.
 तहेव गाओ दुज्जाओ दम्सा गोरहगत्ति अ । वाहिमी रहजोगित्ति नेवं मासिज्ज पन्नवं २४.
 जुवं गवित्ति णं ब्रूआ धेणुं रसदयत्ति अ । रहस्से महल्लए वा वि वए संवहणित्ति अ २५.

वदेदित्याह—तहेवेति—प्रज्ञावान् साधुर्नैवं भाषां भाषेत, एवं किमित्याह—एता गावो दोह्या दोहार्हाः, आसां गवां दोहनसमयो वर्तत इत्यर्थः, एते गोरथका कल्होडका दम्याः, तथैते वाह्याः सामान्येन ये केचित्तानाश्रित्य रथयोग्याः, कुतो न भाषेत ? उच्यते—अधिकरणलाघवादिदोषा भवन्ति, २४ प्रयोजने तु क्वचिदेवं भाषेत इत्याह—जुवमिति । साधुर्युवा गौरिति दम्यो गौर्युवा इति ब्रूयात्, धेनुं गां रसदा इति ब्रूयात्, रसदा गौरिति, तथा ह्रस्वं महल्लकं वापि गोरथकं ह्रस्वं वाह्यं महल्लकं वदेत्,

संघटनमिति च रययोग्यं सर्वहन दुर्य षदेत् २६. पुन' कीदृशी भाषा साधुर्न षदेदित्याह—तदेवेति । प्रज्ञावान् साधुरेवं भाषा न भाषेत, किं कृत्वा ? तथैव पर्ववदुपानं जलकीडास्थानं गत्वा, तथा पर्वतान् प्रतीतान्, तथा वनानि च, तत्र युक्तान् महतो महाप्रमाणानुमेक्ष्य दृष्ट्वा २१ एव किं न भाषेतेत्याह—अलमिति । एते युक्ताः प्रासादस्तम्भानां, तथा परिघागंला नावां तत्र नगररारे परिष, गोपान्गदिष्वर्गला, नीस्तु प्रसिद्धा, आसामलमेने वृक्षा, तयोदकजोषीनां, उदकजोष्योरघट्टन तद्देव गतुमुज्जाणा पञ्चयाणिं वणाणि अ । स्वस्वा महच्छ पेक्षाय नेव भासिज्ज पन्नव २६ ।

अल पासायस्वमाण तोरणाणि गिह्वाणि अ । फलिहृगगलंजावाण अल उवगवोणिण २७ ।
 पीवप् चंगेरे अ नगले मइयं सिआ । जतलही व नाम्नी वा गहिआं व अल सिआ २८
 आसण सयण जाण हुज्जा वा किञ्चुवस्तर्प । भूओवघाइणिं भास नेव भासिज्ज पन्नव २९

रथारिका, एतेषां प्रासादस्तम्भादीनामंते वृक्षा योग्या इति साधुर्न षदेत् २७ पुनएह—पीठए इति । पीठकापाद्यमेते वृक्षाः, अत्र पीठयादिरान्देषु सर्वत्र चतुर्भ्येवं प्रयमास्ति, परम्यस्तु चतुर्भ्येव कार्यं, तथा ष षड्भ्येरं काष्ठपान्त्री, तस्मै अलं, तथा—
 छात्रलं हलं तस्मै, तथा मरिकाप, मरिक्कुसुमीगाच्छादनं, तथा य प्रयष्टि षा, तथा नाभयेषा, नाभिः शकटएयाङ्गं, गण्डि-
 कार्यं वा, गण्डिका सुषर्णकार्यधिकरणस्यापनी, एते वृक्षा अलं समयी एव भाषां साधुर्न भाषेत २८ पुनएह आसणमिति ।

प्रज्ञावान् साधुरेवंविधां भूतोपघातिनीं प्राणिसंहारकारिणीं भाषां न भाषेत, एवं कामित्याह—एतेषु वृक्षेष्वासनमासन्दकादि,
 शयनं पर्यङ्कादि, यानं युग्यादि, भवेद्वा किञ्चिदुपाश्रये वसती, अन्यद्वा द्वारपात्रादि, दोषाश्चात्र तद्वनस्वामी व्यन्तरादिर्वा
 कुप्येत्, सलक्षणो वा वृक्ष इति गृह्णीयात्, अनियमितभाषिणो लाघवं चेत्यादयः २९. अत्रैव विधिमाह—तर्हेवेति—वस्तुतः
 पूर्ववदेव, नवरं महतो वृक्षान वीक्ष्यं प्रज्ञावान् साधुरेवं भाषेत. ३०. एवं किमित्याह—जाइमन्ता इति—साधुरिति वदेत्,
 इतीति किम् ? एते वृक्षा जातिमन्त उत्तमजातीया अशोकादयोऽनेकप्रकारा वा उपलभ्यमानस्वरूपाः, पुनः दीर्घां नालिकेरी-

तर्हेव गंतुमुज्जाणं पठ्वयाणि बणाणि अ । रुखा महल्ल पेहाए एवं भासिज्ज पन्नवं ३०.

जाइमंता इमे रुखा दीहवट्टी महालयी । पयाथसाला वडिमा वए दरिसणित्ति अ ३१.

तहा फलाइं पक्काइं पाथखज्जाइं नो वए । वेलोइथाइं टालाइं वेहिमाइत्ति नो वए ३२.

प्रभृत्यः, पुनर्नृत्ता नन्दिवृक्षादयः, पुनर्महालया वटादयः, पुनरेते प्रजातशाखा उत्पन्नडाला विदपितः प्रशाखावन्तः, पुनरेते
 दर्शनीया इति वदेत्, एवमपि कदा वदेत् ? प्रयोजने विश्रमणतदासन्नमार्गकथनादाबुत्पन्ने सति, अन्यदा नेति. ३१. पुनः
 किं न वदेदित्याह—तर्हेति—साधुरिति नो वदेत्, इतीति किं ? तथा फलान्यान्नादीनि पाकप्राप्तानि जातानि, तथा पाक-

ध्यायानि षट्साध्यनि गतां प्रसेपकोद्ग्राह्यपलाछादिना विषाध्य भक्षणयोग्यानीति, तथा वेलोचितानि पाषाणिक्रमतो ग्रहण
 फालोचितानि, अतः परं फालं न विपहन्त इत्यर्थः, तथा टालान्यषट्साध्यनि कोमलानीति, तथा वैधिरानीति ऐवीसस्प्यद्वन्द्वेन
 द्विधीमावकरणयोग्यानि^१ वेति नो भवेत्, दोषा पुनरर्षिते-उर्ष्वं च नाश एवामीयां न शोभनानि वा प्रकरान्तरभागनिस्प्यवधार्य
 गृह्यप्रवृत्त्यापिकरणादय इति ३२ प्रयोजने पुनर्मर्गिवर्शनादवेष वदेदित्याह—असमर्था एते आत्रा अति
 भारेण नष्वा न शम्भुवन्ति फलानि धारयितुमित्यर्थः^२, आद्यग्रहणं प्रधानवृक्षाणामुपलक्षणम्, एतेन प्रकार्यं उक्तं, तथा बहूनि

असपडा^३ इमे अथा बहुनिव्वडिमा फलो । बहूज बहु समूआ भूअरूव स्ति वा पुणो ३३
 तद्देवोसहिओ पत्तवो नीलिआओ छवीई अ । लाइमो भज्जिमाउत्ति पिहुलव्वत्ति^४ ज्जे वाय ३४

निर्धारितानि षट्साध्यनि फलानि येषु ते तथा, अनेन पाषाणघाथ उक्तं षट्देहसूता, बहूनि सभूतानि रूपाणि पाषा
 णिक्रमतो ग्रहणकालोचितानि फलानि येषु ते तथाविधा, अनेन वेलोचितार्यं उक्तं, तथा सूतरूपा इति वा पुनर्वदेत्, भूतानि
 रूपाण्यषट्साध्यनि कोमलफलरूपाणि येषु ते तथा, अनेन टालाघर्ष उपलक्षित इति^१ ३३ पुनएह—तद्देहि—तयैव तेनैव
 प्रकारेणीपथय शान्त्यादिदृश्याः एका इति नो भवेत्, तथा नीलाश्लेष इति वल्लचवल्लकाविफरदृश्याणां^२, तथा लवणवत्यो
 लवणयोग्या, भर्जनवत्य इति भर्जनयोग्या, तथा पृथुकमस्या इति नो भवेत्, पृथुकमक्षणयोग्यो इति नो भवेदिति पदं सर्वत्र

संबद्धयते, पृथुका अर्धपक्षशाल्यादिषु क्रियन्ते, अभिधानदोषाः पूर्ववत्. ३४. प्रयोजने पुनर्भार्गदर्शनादावेवमालपोदित्याह-
रूढा इति-साधुरेवमालपेत्, एवं किमित्याह-रूढाः प्रादुर्भूताः, बहुसंभूता निष्पन्नाः, स्थिरा निष्पन्नाः. उत्सृता इति वा
उपधातेभ्यो निर्गता इति वा, तथा गर्भिता अनिर्गतशीर्षकाः, प्रसूता निर्गतशीर्षकाः, संसाराः सञ्जाततन्दुलादिसारा इत्येव-
मालपेत्, पक्वाद्यर्थयोजना स्वधिया कार्या. ३५. वाग्विधिमतिषेधाधिकारेऽनुवर्तमान इदमपरमाह-तद्देवेति-साधुः सङ्घडि
ज्ञात्वा, एषा पित्रादिनिमित्तं करणीया एवेति नो वदेत्, मिथ्यात्वस्योपबृंहणादोपात्, ननु सङ्घडोति कः शब्दार्थः ? उच्यते

रूढा बहुसंभूता थिरा ओसर्वा वि अ । गभिआओ पसूआओ संसाराउत्ति आलवे ३५.

तद्देव संखडिं नच्चा किञ्चं कज्जति नो वए । तेणगं वा वि वज्झत्ति सुत्तित्थित्ति अ आवगा ३६.
संखडिं संखडिं बूआ पणिअट्टत्ति तेणगं । बहुसमाणि तित्थाणि आवगाणं विआगरे ३७.

संखण्डयन्ते प्राणिनामायुषि यस्यां प्रकरणक्रियायां सा सङ्घडो, तथा स्तेनकं चौरं ज्ञात्वायं वध्य इति नो वदेत्, तदनुमतेस्ते-
ननिश्चयादिदोषप्रसङ्गात्, तथापग नद्यः सुतीर्थाः, चशब्दाद् दुस्तीर्णा एता इति केनापि पृष्टः सन्नो वदेत्, अधिकरणवि-
धातादिदोषप्रसङ्गात्. ३६. प्रयोजन उत्पन्ने सति पुनः साधुरेवं वदेदित्याह-सङ्घडिमिति-साधुः सङ्घडिमिति ब्रूयात् साधु-
कथनादौ सङ्कीर्णा सङ्घडोत्येवमादि, पणितार्थ इति तथा स्तेनकं वदेच्छैक्षकादिकर्मविपाकदर्शनादौ, पणितेनार्थोऽस्येति पणि-

तार्क्यं, प्राणचूलप्रयोजनं इत्यर्थं, तथा बहु समानि तीर्थान्यापगानो नदीनामिति व्यावृणीयात्, साध्वाविषिपय इति ३७
 वाग्बिप्रतिषेधाधिकार एवेदमाह-तदेति-साधुरिति नो षवेत्, इतीति किं ? नद्य' पूर्णा भृता', क्य ? प्रबृसप्रषणनिर्वर्चना
 विदोपात्, तथा कायतरणीया' शरीरतरणयोग्या इत्येवं नो षवेत्, साधुवचनेन नो विघ्न इति प्रवर्तनादिप्रसङ्गात्, तथा नीमि-
 द्रौणीभिस्तरणीयास्तरणयोग्या इत्येवं नो षदेत्, अन्यथाविघ्नशङ्क्या तत्प्रवर्तनात्, तथा प्राणिपेया इति नो षवेत्, अन्यया प्रर्वना-
 दिवोपाविति ३८ प्रयोजने साधुमार्गकथनादोवेवं भाषेतेत्याह-बद्धिति-प्रज्ञावान् साधुरेवं भाषेत वक्ष्यमाण, परं न तु तदागत

तहा नइउ पुञ्जाउं कायतिज्बच्चिनो वप । नावाहिं तारिमाउत्ति पाणिपिज्ज चि नो वप ३८

बहुवाहर्दा अगाहा बहुसल्लिच्छुप्पिल्लेवर्गा । बहुवित्थद्धोवगाआर्वि एव भासिज्ज पन्नव ३९

तद्देव सावज्ज जोग परस्सहा अ निह्दिअ । कीरमाण ति वा नच्चा सावज्ज न लवे सुणी ४०

पृष्टोऽन जानामीति श्रूयात्, कथं प्रत्यक्षमृपाधादित्वेन तत्प्रद्वेषादिवोपप्रसङ्गात्, एवं किमित्याह-चबुधा भृताः प्रायशो भृता इत्यर्थं,
 तथा अगाहा इति बहुगाथा' प्रायो गम्भीरा', बहुसल्लिच्छेत्पीलोदका' प्रतिस्त्रोतोवाहितापरसरिते' इत्यर्थः, तथा बहुधा विस्ती
 र्णोदकाश्च स्वतीरुष्वावनमत्तजलाश्वेति' ३९ वाग्बिप्रतिषेधाधिकार एवेदमाह-तदेवेति-तथैव मुनि' साधु' सावद्य योगं
 सपाप व्यापारमपिक्कणसमादिविषयं परस्यार्याय परनिमित्तं निष्ठित निपत्तं न ह्याट' तथा क्रियमाणं, वाशब्द्वद्बुविष्य

कालभाविनं वा ज्ञात्वा सावधं नालपेत्सपापं न ब्रूयात्. ४०. तत्र निष्ठितं नैवं वदे (ब्रूया) दित्याह-सुकडिति-मुनिः साधु-
रिति सावधं सपापमिति वक्ष्यमाणप्रकारेण वर्जयेत्, इतीति किं ? तदाह-सुकृतमिति सुष्ठु कृतं सभादिः सुपक्कंति सुष्ठु पक्कं
सहस्रपाकादिः, सुच्छिन्नमिति सुष्ठु छिन्नं वनादिः, सुहडिति सुष्ठु हृतं क्षुद्रस्य वित्तं, मडिति सुष्ठु मृतः प्रत्यनीक इति, अत्रापि
सुशब्दोऽनुवर्तते, सुनिहिअति सुष्ठु निष्ठितं वित्ताभिमानी वित्तं, सुलडिति सुष्ठु सुन्दरी कन्येत्येवं सावधमालपनं वर्जयेन्मुनिः,
सुकडिति सुपक्कित्ति सुच्छिन्ने सुहडे मडे । सुनिहिए सुलडिति सावज्जं
वज्जए सुणी ४१. पयत्तपक्कत्ति व पक्कमालवे पयत्तच्छिन्नत्ति व छिन्नमालवे ।
पयत्तलडिति व कम्महेउअं पहारगाढत्ति व गाढमालवे ४२.

अनुमत्यादिदोषप्रसङ्गात्, निरवधं निष्पापं तु वदेत्, इदमेव पद्यमर्थान्तरेण व्याख्यानयति-सुकडिति सुष्ठु कृतं वैयावृत्यम-
नेन, सुपक्कत्ति सुपक्कं ब्रह्मचर्यं साधोः, सुच्छिन्नमिति सुष्ठु छिन्नं स्नेहबन्धनमनेन, सुहृतमिति सुष्ठु हृतं शिष्यकोपकरणमुपसर्गं,
सुमृतमिति सुष्ठु मृतः पण्डितमरणेन साधुरिति, अत्र सुशब्दोऽनुवर्तते, सुनिष्ठितं कर्म अप्रमत्तसंयतस्य, सुलडिति सुन्दरा
साधुक्रिया इत्येवमादिरिति. ४१. उक्तानुक्तविधिमाह-पयत्तोति-साधुग्लानप्रयोजने प्रयत्नपक्कमिति वा प्रयत्नपक्कमेतत्, पक्कं

१ गौरादित्वाङ्गीपि सुन्दरीति साधीयान् पाठः । २ सुन्दरीति पूर्ववत् ।

महत्त्वात्तदि परमाल्पेत् तथा प्रयत्नच्छिन्नमिति वा प्रयत्नच्छिन्नमेतद्भनादि, साधुनिषेदनादोषवमाल्पेत्, तथा पयत्तल्लिङ्गिति
 वा प्रयत्नमुन्दरा कन्या दीक्षिता सती सम्यक्पालनीयेति, फलहेतुकमिति सर्वमेव कृतादिकर्मनिमित्तमाल्पेदिति योग, गाढ-
 प्रदारमिति वा कथन गाढमाल्पेत् गाढप्रहारं दूयात्कच्चिग्नयोजने^{१०}, एव हि तदप्रीत्यादयो दोषा परिहृता भवन्तीति ४२
 कश्चिद्व्ययहारो प्रान्ते पृथोऽपृथो वा नैव षेदेवित्याह—सव्युकसमिति—साधुरेवं षस्यमाणं नो षेदेत्, एव किमित्याह—एतन्म
 त्य इद स्यात्पृष्टं स्वभायेन सुन्दरमित्यर्थः^२, परर्ष वा उच्यते वा महापर्वं व्रीतमित्यर्थः^३, अतुलं नास्तीहगन्यत्रापि कश्चित्,
 स सुकृतं परगर्षं वा अउलं नत्थि एरिसं । अविच्छिन्नमत्रत्वं^४ अत्रिअत्तं^५ चैव नो षण् ४३

स सर्वमेव ब्रह्मस्वामि सव्यमेअति नो षण् । अणुवीई सव्व सव्वत्थ एव मासिज्ज पन्नवं ४४
 'अविच्छिअति' असंसृजत मुल्भमीहशमन्यत्रापि, अवक्तव्यमित्यनन्तगुणमेतदेवे^६ अपिअत्तं वा अप्रीतिकर चैतत्^५ इत्येव नो
 षेदेत् माणु, अधिग्रणान्तरायादिदोषप्रसङ्गादिति ४३ सव्यमिति पुन किञ्च सर्वमेतद्ब्रह्मस्वामीति केनचित्कस्यचिस्सन्दिष्टे
 सर्वमेतत्त्वया यक्तव्यमिति सर्वमेतद्ब्रह्मस्वामीति साधुनां षेदेत्, सवस्य तथा स्वरव्यञ्जनाद्युपेतस्य यक्तुमशक्यत्वात्, तथा सर्वमे
 तदिति नो षेदेत्, वस्यचित्सन्नेहं प्रयच्छन् सर्वमेतदित्येयं यक्तव्यमिति नो षेदेत्, सर्वस्य तथास्वरव्यञ्जनाद्युपेतस्य यक्तुम

१ गेणिररकनीणि तु ररुणि णऽः ।

शक्यत्वात्, असम्भवाभिधाने मृषावादादयो यतश्च दोषा भवन्ति, एवमतोऽनुचिन्त्यालोच्य सर्वं वाच्यं, सर्वेषु कार्येषु, यथासम्भवाद्यभिधानादिना मृषावादो न भवत्येवम् ४४. सुक्तीअमिति-किञ्च साधुरेवं न व्यागृणीयात्, एवमिति किं ? यदाह-'सुक्तीअमिति' केनचित्किञ्चित्क्रीतं दर्शितं सत्सुक्रीतमिति योगः, तथा 'सुविक्तीअमिति' किञ्चित्केनचिद्विक्रीतं दृष्ट्वा पृष्टः. सन् सुविक्रीतमिति न व्यागृणीयात्, तथा केनचित्क्रीते पृष्टेऽक्रयं क्रयाहमेव वा न भवतीति न व्यागृणीयात्, तथैवमेव क्रयमेव वा क्रयाहमिति तथेदं गुडादि गृहाण ? आगामिनि काले महार्धं भविष्यतीति, तथेदं मुञ्च

सुक्तीअं वा सुविक्तीअं अकिञ्जं किञ्जमेव वा । इमं गिणह इमं मुञ्च पणीअं नो विआगरे ४५.
 अप्पग्घे वा महग्घे वा कए वा विक्कएवि वा । पणिअहे समुप्पन्ने अणवज्जं विआगरे ४६.
 तेहवासंजयं धीरो आस एहि करेहि वा । सयं चिह्व वयाहिंति नेवं भासिज्ज पन्नवं ४७.

वृत्तादि ? आगामिनि काले समर्धं भविष्यतीति, पणितं पण्यं क्रयाणकं, नैवं व्यागृणीयात्, अप्रीत्यधिकरणादिदोषप्रसङ्गादिति. ४५. अत्रैव विधिमाह-अप्पग्घ इति-अल्पार्धे वा महार्धे वा, कस्मिन्नित्याह-क्रये वा विक्रये वापि, पणितार्थं वा पण्यवस्तुनि समुत्पन्ने केनचित्पृष्टः सन् साधुरनवद्यमपापं व्यागृणीयात्. यथा नाधिकारस्तपस्विनां व्यापारस्याभवादिति. ४६. तथैवेति-पुनः किञ्च प्रज्ञावान् बुद्धिमान् धीरः पण्डितो, यतिरसंयतं गृहस्थं प्रतीति न भाषेत,

प्रतीति वि । एभिर्दद्याम्यापयिषा, एभिर्दं सद्ययादि तुरुं, तथा निद्रया त्वं शेष्य, तथा षमत् तिष्ठाष्वस्थानन,
 तथा न्य प्रत ग्राममिति २० चत्वर इति-पुन विद्य लोकं प्राणिलोकं प्राणिसदृश्यात् एते षडन टपलभ्यमानस्वरूपा आजो
 गरादया मासमाधरयो गमाभित्य साधय उच्यन्ते सामान्येन, परमसाधुं साधुं नाल्पेत्, मृपायादप्रसङ्गात्, अति तु साधुं
 प्रनि गाभ्रमान्पत्, न तु तमपि नाल्पेत्, टपर्वृहणा मशंसा गुणानी तस्या अकरणेतिचाग्दीप स्यात् ४८ पिविशिष्टं

ग्रह्ये इमे असाहृ लोण मुच्यति साहुणो । न लने असाहु साहु चि साहु साहुत्ति आलर्वे ४८

नाणदमणसपत् सजमे अ तने रय । एत् गुणसमाउन सजय साहुमालने ४९

देनाण मणुआण च तिरिआण च बुगगहे । अमुगाण जओ होउ मा वा होउ त्ति नो ञप ५०

साधुं साधुमाल्योदस्याह-नाणति-पवयिधं संपतं साधुमाल्पत्, किंभूत सपतं ? ज्ञानदशनसम्पन्न, ज्ञानदशनान्भ्यां सम्पूर्ण
 समृद्धं, पुन विभूतं संपतं ? संपमे सप्तदशभेदे ३ पुनन्तपसि दादशभेदे रत यथाशक्ति तत्परम्, एवं पृथाक्त्युणसमायुक्त न
 तु दप्येन्द्रगारिणम् ४९. देयाणमिति-किञ्च साधुरिति नो येदत्, इतीति किं ? अमुकानो देवानो जयो भवतु वा मा
 भगिति नो येदत्, कथम् ? अपिपरणतत्स्याम्यादिदेपप्रमद्गात्, क सति ? देवानो देयापुराणां मनुजानी च नेरेन्द्रादीनी,

तिरश्चां च महिषादीनां विग्रहे सङ्ग्रामे सति. ५०. वाओ इति. - पुनः किञ्च घर्मादिनाभिभूतो यतिरेवं नो वदेत्, अधि-
करणादिदोषप्रसङ्गात्, वातादिषु सत्सु सत्वपीडाप्राप्तेः, तद्ब्रचनतस्तथाभवेनेऽप्यार्तध्यानभावादित्येवं नो वदेत्, तर्कि ? वातो
मलयमारुतादिः, वृष्टं वा वर्षणं, शीतोष्णं प्रतीतं, क्षेमं राजविड्भ्रवरश्नूनं, पुनश्चातं सुभिक्षं, शिवमिति वा उपसर्गरहितं
कदा तु भवेयुरेतानि वातादीनि, मा वा भवेयुरिति. ५१. किं नो वदेदित्याह-तहेवेति-साधुस्तथैव मेघं वा नभो वाकाशं

वाओ वृष्टं च सीउन्हं खेमं धायं सिवांति वा । कया णु हुज्ज एआणि मा वा
होउ त्ति नो वए ५१. तहेव मेहं व नहं व साणवं न देवदेव त्ति गिरं
वइज्जा । समुच्छिए उन्नए वा पओए वइज्ज वा वुह्ठ बलाहय त्ति ५२.

मानव वाश्रित्य नो देवदेव इति गिरं वदेत्, मेघमुन्नतं दृष्टोन्नतो देव इति नो वदेत्, एवं नभ आकाशं मानवं राजानं दृष्ट्वा
देव इति नो वदेत्, कथं ? मिथ्यालाघवादिप्रसङ्गात्, कथं तर्हि वदेदित्याह-मेघमुन्नतं वीक्ष्य संमूर्च्छित उन्नतो वा

पयोद इति षेदेत्, अपथा ष्टो षलाहक इति षेदेत्, ५२ पुनराकाशमाभित्याह—अतल्लिखस्वेति—साधुरिह नभोन्तरिहसमिति
ह्रयात्, गुह्यानुचरितमिति वा, सुरसेवितमित्यर्थः, एष किल भेषोऽपि तदुभयस्यद्वेष्य एष, तथा ऋद्धिमन्त सम्मदा सहित
नरं वृद्धा, किमित्याह—ऋद्धिमन्तमिति ऋद्धिमानपमित्येषमालपेत्, कथं व्यथहारतो मृपावादिपरिशारयम् ५१ तद्वेति—
पुनः किंच मानवः पुमान् सार्थसम्प्लेवं गिरं न षेदेत् कस्मात् ? प्रभूतकर्महेतुत्वात्, एष कामित्याह—तथैष पूर्वोक्तप्रकारेण

अतल्लिखस्यति ण वृआ गुह्याणुचरिअत्ति अ । रिद्धिमत् नर विस्स रिद्धिमत् ति आलवे ५३

तदेव सावज्जणुमोअणी गिरा ओहारिणी जा य परोवघाइणी १

से क्केह लोह मय हास माणवो न हासमाणो वि गिर वइज्जा ५४

सुवक्खुद्धि समुपेहिआ मुणी गिरं च दुट्ट परिवज्जाय सया ।

सिअ अबुट्ठे अणुवीइ भासय सयाणवज्जे लइई पससर्ण ५५

सुदु इतो आम इति सावधानुभेदिनी गीर्षाणी माया, तां नो षेदेत्, तथेत्यभेत्त्यसंशयकारिण्यवधारिणी माया, तामपि
नो षेदेत्, पुनया च परोपपातिनी, यया मासं न दोषाय, से इति तामेवमूतामपि नो षेदेत्, कस्मान्मानव एषभूतां सयापो
माया षवतीत्याह—क्केधादा लोमादा भयादा, टपल्लक्षणत्वात्प्रमायादेश्वा ५४ अय षचनशब्दिफलमाह—सुवक्केति—मुनिवुंष्टा

गिरं परिवर्जयेत्, किं कृत्वा ? स्ववाक्यशुद्धिं स्वकीयवाक्यशुद्धिं सद्वाक्यशुद्धिं शोभनां वाक्यशुद्धिं वा संप्रेक्ष्य सम्यग्दृष्ट्वा
सदा सर्वदा, तर्हि कीदृशीं वदेदित्याह-मितं स्वरतः परिणामतश्चादुष्टं देशकालोपपन्नादि विचिन्त्य पर्यालोच्य भाषमाणः
सतां साधूनां मध्ये प्रशंसनं प्रशंसां प्राप्नोतीत्यर्थः. ५५. यतश्चैवं ततः साधुः किं कुर्यादित्याह-भासाईति-साधुरेवंविधः
सन् हितानुलोमं हितं परिणाममुन्दरमनुलोमं मनोहारि वचनं वदेत्, किं कृत्वा ? भाषायाः पूर्वकथिताया दोषान् गुणांश्च

भासाइ दोसे अ गुणे अ जाणिआ तीसे अ दुहे परिवज्जाए सया । छसु संजए सामणिए
सया जए वइज्ज बुद्धे हिअमाणुलोमिअं ५६. परिवक्खभासी सुसमाहिइदिए चउक्खसायावगए
अणिस्सिए । स निच्छुणे ^{कादिथे} धुन्नमलं ^{पुण्यकं रत्ते} पुरेकडं आराहए लोगमिणं तहा परं ति बेमिं ५७.

सुवक्खसुद्धी अज्झयणं सम्मत्तं ७.

ज्ञात्वा, किंविशिष्टः साधुः ? तस्या दुष्टाया भाषायाः परिवर्जकः, पुनः किंविशिष्टः साधुः ? छसु संजए, षट्सु जीवनिकायेषु
संयतः, पुनः किंविशिष्टः साधुः ? श्रामण्ये श्रमणभावे चारित्रपरिणामभेदे सदा सर्वकालमुद्युक्तः, पुनः किंविशिष्टः साधुः ?
बुद्धः ज्ञाततत्त्वः. ५६. अथोपसंहरन्नाह-परिवक्खभासीति-स एवंविधः साधुरेनं मनुष्यलोकं वाक्संयतत्वेनाराधयति प्रगुणी-

करोति, किं कृत्वा ! धूलमल पापमलं पुराकृतं जन्मान्तरे कृत निर्धूय प्रसंशेभ्य, तथा परलोककारापयति निवाणलीकं ययासम्भवमन्तरं पारम्पर्येण वा किंविशिष्टं साधु ! परीक्ष्यमापी आलोच्यमापी, पुन किंविशिष्टं साधु ! सुसमाहितन्द्रिय सुप्रणिहितेन्द्रिय इत्यर्थः पुन किंमृतं साधु ! अपगतचतुष्कपायं क्रोधादिकपायनिरोधकर्ता इति भावः पुन किंमृतं साधु ! अनिभितो द्रव्यभावनिभारहितं प्रतिबन्धविप्रमुक्तं, ब्रवीमीति पूर्ववत् ९७ इति भीसमयशुन्दरोपाध्याय विपश्चितायां दशवैकाङ्किकशब्दार्थवृत्तौ वाक्यशुद्धपच्ययनं समाप्तम् भीरस्तु ७ आपारेति-स्यास्यातं वाक्यशुद्धपच्ययनं

अथाचारप्राणिधिनामापच्ययनं प्रारम्भते ।

आधारप्पणिहिं लङ्कु जहा कायव्व भिक्खुणा । त मे उवाहरिस्सामि आणुपुवि सुणेह मे ?

नाम सप्तममच्ययनम् अथाचारप्राणिधिनामकमष्टममच्ययनं प्रारम्भते, अस्य धायमभिसम्बन्ध-इतं पूर्वाच्ययने साधुना वचन-गुणदोषान् जानता निव्यापं षड्बर्नं षड्बुध्यमित्युक्तं, इह तु निव्याप वचनमाचारे स्थितस्य भवतीत्याचारे यत्न कार्यं इत्येत बुध्यत इति अनेन सम्बन्धेनायातमिदमच्ययनं व्याख्यायते, तथाहि-भीमहावीरदेव स्वकीयशिष्यान् गौतमादीनिवमाह-तमाधारप्राणिधिं मे भवद्भ्रष्ट उवाहरिष्यामि कययिष्याम्यानुषुर्व्यां परिपाज्जा यूयं शृणुत मे मम कययत इति शेषः, तं कं ?

यमाचारप्रणिधिं लब्ध्वा प्राप्य भिक्षुणा साधुना यथा येन प्रकारेण विहितानुष्ठानं कर्तव्यम् ? अथ तं प्रकारमाह—पुढवीति महर्षिणा श्रौवर्धमानेन गौतमेन वा इत्येवमुक्तं, एवं किमित्याह—एते जीवाः, एते क इत्याह—पृथिव्युदकान्निवायवः, पुनस्तृ-
णवृक्षाः सर्बीजाः, एते पञ्चकेन्द्रियाः पूर्ववत्, तसाश्च प्राणिनो द्वीन्द्रियादयः, एते सर्वेऽपि जीवा ज्ञेयाः २. यतश्चैते जीवा-
स्ततः किं कर्तव्यमित्याह—तेसिमिति—भिक्षुणैतेषां पृथिव्यादिजीवानाम्क्षणयोगेनाहिसाव्यापारेण नित्यं भवितव्यं वर्तितव्यं

पुढविद्भ्रुगणिसारुअ तणरुखस्स बीयगा । तस्सा अ पाणा जीवत्ति इइ वुत्तं महेस्सिणा २.

तेसिं अत्थणजोएण निच्चं होअव्वयं सिआ । मणसा कायवक्केणं एवं हवइ संजए ३.

पुढविं भित्तिं सिलं लेलुं नेव भिंदे न संलिहे । तिविहेण करणजोएण संजए सुसमाहिए ४.

स्यात्, केन ? मनसा कायेन वाक्येन, एभिः कारणैरित्यर्थः, एवं वर्तमानोऽहिसकः सन् संयतः सम्भवति नान्यः ३. एवं सामान्येन षड्जीवनिकायस्याहिसायां संयतत्वं कथयित्वा तद्गतविधि विधानतो विशेषेणाह—पुढविमिति—संयतः साधुः पृथिवी-
शुद्धां भित्तिं तदीं शिलां पाषाणरूपां लेष्टुमिदालखण्डं नैव भिद्यान्न सँलिखेत्, तत्र भेदनं द्वैधीभावाद्द्वयापादनं, सँलेखनमी-
षल्लेखनं, त्रिविधेन विकरणयोगेन करोति मनसा वचसा कायेन किंभूतः संयतः ? सुसमाहितः समाधिमान् शुद्ध इत्यर्थः ४.

मुन्देति-पुनः किञ्च संयत्-शुद्धश्रुतियां शब्देण या नोपहता तस्यां श्रुतियां न निषीदेत्, तथा पुनरासने पीठकादी न निषी-
 देत्, निषीदनप्रवृत्त्यात्स्यानल्पवर्तपरिग्रहः किंभूत आसने ! सरजस्कं श्रुतिवीरजोषशुद्धित वा, तर्हि कथं कुर्यात् ! अत्र
 तनां श्रुतिवीं ज्ञात्वा रजोदरणेन प्रमृज्य निषीदेत्, किं कृत्वा ? अथग्रहं पश्चिन्वा, कोऽप्यः ! यस्य गृहस्थादेः सम्बन्धिनी
 श्रुतिवी वर्तते, तं गृहस्थमनुश्राप्यादेसं ह्यत्येत्पर्यं ५ इति श्रुतिवीकायविधिरुक्तं अयाफ्कायविधिमाह-सीओदंगमिति-
 सपत् साधु शीतोदकं श्रुतिवीतदुद्रवं सच्चिदोदकं सचिचपानीयं न संवेत तथा शिलाषोष्ठं हिमानि च न संवेत, अत्र शिला

शुद्धपुढवीं न निषीए सतरस्वमि अ आसने । पमज्जितु निसीइज्वा-जाइत्ता जस्स उगगह ५.
 सीओदग न सेविज्जा सिलाशुठ हिमाणि अ । उसिणोवग तत्तफासुअ पडिगाहिज्जः संजए ६
 उवउत्तमप्पणो काय नेव पुळे न सल्लिहे । समुप्पेहे तहामूअ नो, णं सबट्टएः सुणी ७

प्रारणेन करकाः परिगृह्यन्ते, वृष्टं वर्षयं, हिमं प्रसिद्धं, प्राय उत्तरायणे भवति आह-यथेष तर्हि कथं साधुर्वर्तेत इत्याह-उष्णो,
 दकं कथितोदकं तप्तप्रासुकं तप्त सत्प्रासुकं त्रिकण्डोरसं नोष्णोदकमात्रं प्रतिगृह्णीयाद्दृश्यपर्यन्तं, एतच्च सौवीरादीनामुपलक्षणम्-
 ६ ददउत्तमिति-पुनरुत्तिनदीमुवीणो मिसायां प्रविष्टो वा शृष्टिरुत उदकार्यमुदकविन्दुष्व्याप्तमात्मनः कार्यं शरीरं सद्भिग्धं
 वा नेव पुञ्जयेत्, यत्रनृणाविभिर्न सल्लिसेत्, पाणिना हस्तेनापि, किं कृत्वा ? समुत्प्रेष्य निरीक्ष्य, तपामृतमुदकादीविरूप

कार्यं नैनं संघट्टयेत्, मनागपि न संस्पृशेत्. ७. उक्तोऽष्कायविधिः, अथ तेजःकायविधिमाह—इङ्गालमिति—मुनिरग्निं प्रत्येवं न कुर्यात्, एवं किमित्याह—अङ्गारं ज्वालारहितम्, अग्निमयःपिण्डातानुगं, तथाचिः प्रदीपादेच्छिन्नज्वाला, तथा अलातमुल्मुकं वा सज्योतिः साग्निकमित्यर्थः, किमित्याह—नोत्सिश्चैत्र घट्टयेत्, ततोत्सिश्चनसुत्सेचनं प्रदीपादेर्घट्टनं मिथश्चालनं, तथा नैनमग्निं निर्वापयेदभावमापादयेत् ८. इति तेजस्काय उक्तः, अथ वायुकायविधिमाह—तालीति—मुनिरात्मनः कार्यं न वीजयेद्ब्राह्मं वापि

इंगालं अगणिं अचिंच अलायं वा स जोइअं । न उंजिज्जा न घट्टिज्जा नो णं निठ्वावए सुणी ८.

तालिअटेण पत्तेण साहाए विहुणेण वा । न वीइज्ज अप्पणो कायं बाहिरं वावि पुग्गलं ९.

तणरुक्खं न छिन्दिज्जा फलं मूलं च कस्सई । आसगं विविहं बीअं मगसा वि ण पत्थए १०.

गहणेषु न चिट्ठिज्जा बीएसु हरिएसु वा । उदगंसि तथा निच्चं उत्तिंगपणगेषु वा ११.

पुद्गलमुष्णोदकादिं, केन न वीजयेदित्याह—तालवृन्तेन व्यजनविशेषेण, तथा पत्रेण पद्मिनीपत्रादिना तथा शाखया वृक्षडालरूपया विधूपनेन व्यजनेन वा. ९. इति वायुकायविधिः प्रतिपादितः, अथ वनस्पतिकायविधिमाह—तणेति—साधुस्तृणवृक्षं न छिन्द्यात्, तत्र तृणानि दर्भादीनि, वृक्षाः कदम्बादयः, तथा वृक्षादेः कस्य चित् फलं मूलकं वा न छिन्द्यात् तथा आमकं शस्त्रेण यन्नोपहतम्, एवंविधं विविधमनेकप्रकारं बीजं साधुर्मनसापि न प्रार्थयेत्, कथं पुनर्भक्षयेत् ? १०. पुनः किं न कुर्यादित्याह—गहणेस्विति—

साधुर्गर्हनेषु घनेषु निष्ठुञ्जेषु न तिष्ठेत्, सकृद्यद्दनादिदोषप्रसङ्गात्, तथा शीजेषु प्रसारितशाल्यादिषु वा, तथा हरितेषु (वा) दूर्वा-
 विषु न तिष्ठेत्, उदके तथा नित्यं तत्रावकम्बनन्तवनस्सतिविशेषः, यथोक्त- 'उदके अवप' इत्यादि, उदकमेवत्यन्ये, -तत्र
 नियमतो घनस्सतिमाषात्, तथा वत्तिङ्गपनकयोर्वा न तिष्ठेत् तत्रोत्तिङ्ग सर्पच्छयादि, पनक उल्लिखनस्सतिरिति ? ? उक्तो
 घनस्सतिकोयविधिः । अथ घसविधिमाह-तस इति-साधुञ्जसात् प्राणिनो दीन्त्रियाम्नादीन्न हिंस्यात्, कथमित्याह-वाचा घञ्चनेन,

तसे पाणे न हिंसिञ्जा वाया अबुव कम्मुणा । उत्रओ सव्वभूएसु पासेज्ज विविह जग ? २

अट सुहुमाइ पेहाई (ए) जाइ जाणिज्जे सजए । वयाहिगारी भूएसु आस चिह सएहि वा ? ३

अथ वा कर्मणा कायेन, मनसोऽपि प्रहणं कार्यं, तस्य तयोस्तर्गतत्वात् पुनः साधुरूपतः सन्, केषु ? सर्वभूतेषु दूरीकृतदण्ड-
 सन् पश्येद्विधिं जगत्कर्मपरतन्त्रं नरकादिगतिरूपं निर्ववायेति सूत्रार्थः । २ उक्तं स्पूलविधिः, सूस्मविधिमाह-
 अद्वेति-सयत साधुरष्टी सूस्माग्यमे वक्ष्यमाणानि प्रेष्य निरीक्ष्योपयोगत आसीत् तिष्ठेच्छयीत धेति योगः, किंभूतानि सूस्मा
 णीत्याह-यानि शाल्या सयतो नपरिज्ञया प्रत्यास्थानपरिज्ञया च भूतेषु दयाधिकारी भवति, अन्यथा दयाधिकायव न

स्यात्, तानि प्रेक्ष्य तद्रहित एवासनादि कुर्यात्, अन्यथा तेषां सातिचारतेति. १३. कानि पुनस्तान्यष्टावित्याह-कयराइ-
मिति-कतराणि तान्यष्टौ सूक्ष्माणि ? यानि दयाधिकारित्वस्याभावभयात्पृच्छेत्संयतः, अनेन दयाधिकारिण एवंविधेषु प्रय-
त्नविधिमाह-स ह्यवश्यं तदुपकारकाण्यपकारकाणि च पृच्छति तत्रैव भावप्रतिबन्धादिति, अमूनि च तान्यनन्तरवक्ष्यमाणान्-
न्याचक्षीत विचक्षण इत्यनेनाप्येतदेवाह-मर्यादावर्तिना तज्ज्ञेन तत्प्ररूपणा कार्या, एवं हि श्रोतुस्तदुपादेयबुद्धिर्भवति, अन्यथा
तु विपर्यय इति. १४. सिणहेमिति-स्नेहसूक्ष्ममवश्यायहिममिहिकाकरहरतनुरूपं, पुष्पाणि तानि तद्वर्णानि सूक्ष्माणीति

कयराइ अट्ट सुहुमाइ जाइं पुच्छिज्ज संजए । इमाइं ताइं मेहावी आइविखज्ज विअखवणो १४.
सिणेहं पुप्फसुहुमं च पाणुत्तिंगं तेहेव य । पणगं बीअहरिअं च अंडसुहुमं च अट्टमं १५.

न लक्ष्यन्ते, 'पाणीति' प्राणिसूक्ष्मअनुद्धरिः कुन्धुः, स हि चलन् विभाव्यते, न स्थितः, सूक्ष्मत्वात्, उत्तिङ्गसूक्ष्मं कीटिका-
नगरं, तत्र कीटिका अन्ये च सूक्ष्मसत्त्वा भवन्ति, तथा पनकमिति पनकसूक्ष्मं प्रायः प्रावृट्काले भूमिकाष्ठादिषु पञ्चवर्णस्त-
द्व्यलीनः पनक इति, तथा बीजसूक्ष्मं शाल्यादिबीजस्य मुखमूले कणिका, या लोकेषु तुषमुखमित्युच्यते, हरितं चेति
हरितसूक्ष्मं च, तथात्यन्तमभिनवमुद्भिन्नं पृथिवीसमानवर्णमेवाण्डसूक्ष्मं चाष्टममिति. एतच्च मक्षिकाकीटिकागृहकोकिलाब्राह्मणी-

पृथक्सादीनामण्डमिति १५ पुनः मूत्र—एषमिति—साधुनित्य सर्वकाल यतेत मनावचनकार्येन कृत्वा जीवानो संरक्षणं प्रति, किं कृत्वा ? एव पूर्वोक्तप्रकारेणितान्यष्टी मूत्रमपि ज्ञात्वा, केन ? सवभाषेन सूत्रादेशेन शकित्वरूपेण, किंभूतं सयतं ? सयमवात्, पुन किंभूतं साधुः ? अप्रमत्त प्रमादनिव्रापदितः, पु० किंभूतं साधुः ? सर्वान्द्रियसमाहितः सवपाभिन्त्रियाणां त्रिपयेषु रागद्वेषावगच्छन् १६ पुनः साधु किं कुर्यादित्याह—शुभमिति—शुभं च नित्यं च यो यस्य काल उक्तोऽजागतः

एयमेवाणि जायित्वां सववभाषेणं संजणं । अप्पमत्तो जणं निच्च सच्चिविअसमाहिण १६

धुव च पढिलेहिजा जोगसापायकयल । सिज्जमुच्चारमूर्मिं च सयार अबुवासण १७

उच्चार, पासवण खेल सिंघाणजच्छिअ । फासुअ पढिलेहिचा परिट्ठाविज्ज सजण १८

परिभागे च तस्मिन् प्रत्युपेक्षत, केन ! सिद्धान्तविधिना, क सति ? योगे सति सामर्थ्यं सति, किं प्रत्युपेक्षत इत्याह—पात्रकम्बल, पात्रप्रहणादलावुदारुमयादिपरिग्रहः, कम्बलप्रहणावूर्णासूत्रमयपरिग्रहः, तथा शय्यां वसतिं द्विकालं त्रिकालमुच्चारसुबं चानापातवदादि स्थण्डिलं, तथासनमपवादेन गृहीतं पीठफलककावि साधु सर्व यतनया प्रत्युपेक्षेतित्यर्थः १७ पुनः साधु किं कुर्यादित्याह—उच्चारेति—संयतं साधुरेतानि परिष्ठायपेदुत्सुजेत्, किं कृत्वा ? प्रासुकं, स्थण्डिलमिति शेषः, प्रत्युपेक्ष्य

एतानि कानीत्याह—उच्चारं प्रस्रवणं श्लेष्म सिहाणजल्लं च, एतानि सर्वाणि प्रसिद्धानि. १८. इत्युपाश्रयस्थानविधिरुक्तः—
 अथ गोचरप्रवेशनभाश्रित्याह—पावीति—साधुर्यतं यतनया गवाक्षादि विलोकेनेन विना उचितदेशे तिष्ठेत्, किं कृत्वा ? परस्य
 गृहस्थस्यागारं गृहं पानार्थं भोजनस्य वा ग्लानादेरौषधार्थं वा प्रविश्य, पुनः साधुर्मितं यतनया भाषितागमनप्रयोजनादि,
 परं न च रूपेषु दातृकान्तादिषु मनः कुर्यात्, एवंभूतान्येतानीति न मनो निवेशयेत्, रूपग्रहणेन रसादयोपि ग्राह्याः. १९.
 अथ गोचरादिगत एव साधुः केन चित्तयाविधं पृष्टः किं ब्रूयादित्याह, अथवा साधुरुपदेशस्याधिकारे सामान्येनैवमाह—

यविसित्तु परागारं पाणह्वा भोअणस्स वा । जयं चिट्ठे सिअं भास्से न य रूवेसु मणं करे १९.

बहुं सुणेइ कन्नेहिं बहुं अच्छीहिं पिच्छइ । न य दिट्ठं सुअं सव्वं भिक्खू अवखाउसरिहइ २०.
 सुअं वा जइ वा दिट्ठं न लविज्जोवधाइअं । न य केण उवाएणं गिहिज्जोणं समायेरे २१.

बहुमिति—बह्वनेकप्रकारं शोभनमशोभनं च साधुः शृणोति कर्णाभ्यां शब्दसमूहमिति शेषः, तथा बह्वनेकप्रकारमेव शोभनम-
 शोभनं चाक्षिभ्यां पश्यति, रूपसमूहमिति शेषः, परं न च दृष्टं श्रुतं सर्वं स्वस्य परस्योभयस्य चाहितमपि तव पत्नी रुदती-
 त्येवमादिकं भिक्षुराख्यातुं कथयितुं नाहति चारित्रस्य वातात्, अहति च स्वपरोभयहितं दृष्टस्ते शिष्यो राजानमुपशामयन्,
 एतादृशं तु वचनं कथयेत्. २०. पुनरेतदेव स्पष्टयन्नाह—सोधुः श्रुतं वान्यतो यदि वा दृष्टं वा स्वयमेव वा

एतादृशं वचनं नालंपेन्न भांपेत कीदृशो वचनमीपवातिकमुपवातेन निमृस तत्कुरु वा औपवातिकं यथा त्वं श्रीर इत्यादि,
 अताऽन्यद्वेषेदपीति गम्यते, तथा न च केनचिदुपायेन सूक्ष्मयापि भद्रया गृहियोग गृहसम्बन्धं तद्दालग्रहणादिरूपं गृहिव्या
 पारं प्रारम्भक्य समाचरेत्कुर्यान्न चेति २१ निद्वानमिति—पुन किञ्च साधुनिष्ठानादौर्लभमस्याय च न निर्दिशेत् किन्मा-
 भित्य ! निष्ठानं सर्षगुणं सहितं रसनिर्युद्धमेतद्विपरीतं कदशनमेतदाभित्यार्षं भद्रक द्वितीयं पापकमिति वा, किम्भूतं साधु
 पृष्टं क्त्वापि कीदृग्लब्धमिति पृष्टो न निर्दिशेत्, अथ साधु लब्धमसाधु वा कथं शोभनमिदमशोभनं वेदं नगरम

निद्वानं रसनिज्जूढं मद्गण पावगतिं वा । पुढो वा वि अपुढो वा लामालाम न निद्विसे २२
 न य भोअणमि गिद्धो चरे उच्छ अयपिरो । अफासुअ न भुजिज्जा कीअमुधेसिआहड २३
 सनिहिं च न कुब्बिज्जा अणुमायपि सजए । सुहाजीवी असयद्धे हविज्ज जगनिस्सिए २४

२२, पुन किञ्च—नेति—साधुभोजने गृहं सन् प्रधानवस्तुप्राप्तिनिमित्तं धनसमुद्धानां गृहे मुखमङ्गलिकया न
 चरेत्, अपि तु उच्छ भावतो ज्ञाताज्ञातमजत्पनशीलं सन् धर्मशाममावक्यकं सन् चरेत्, तवाप्यप्राप्तुकं सच्चि-
 सन्निभादिकं क्यच्चिद् गृहीतमपि न भुञ्जीत, अथवा कीर्तमौदेशिकमाहृत प्राप्तुकमपि न मुञ्जीत २३ पुन किञ्च—
 सन्निहितमिति—संयतं साधु सन्नधिं च प्राङ्निरूपितस्वरूपं न कुर्यादणुमायमपि स्तोत्रमात्रमपि, किम्भूतं संयतं ? मुवा-

जीवी, अर्थः पूर्ववत्. पुनः किम्भूतः संयतः ? असम्बद्धो गृहस्थैर्नलिनीपत्रोदकवत्, एवंभूतः सन् भवेज्जगन्निश्रितश्चराचरसंरक्षणप्रतिबद्धः. २४. लूहवित्तीति-किम्भूतः साधुः ? आसुरत्वं च क्रोधभावं न गच्छेत्, किं कृत्वा ? जिनशासनं श्रुत्वा, क्वचित्स्वपक्षादौ क्रोधविपाकप्रतिपादकं वीतरागवचनमाकर्ण्य, किम्भूतः साधुः ? रूक्षवृत्तिः, रूक्षैर्वल्लचणकादिभिर्घृत्तिरस्येति रूक्षवृत्तिः, पुनः किम्भूतः साधुः ? सुसन्तुष्टः, येन केन सन्तोषगामी, पुनः किम्भूतः साधुः ? अल्पेच्छः, न्यूनोदरतया आहारपरित्यागी सुभरः स्यादल्पेच्छत्वात्, एवं दुर्भिक्षादाविति फलं प्रत्येकं वा स्यादिति क्रियायोगः, रूक्षवृत्तिः स्यादिति. २५.

लूहवित्ती सुसंतुष्टे अपिच्छे सुहरे सिआ । आसुरत्तं न गच्छिज्जा सुच्चा णं जिणसासणं २५.
कन्नसुखवेहिं सदेहिं पेसं नाभिनिवेसए । दारुणं कक्कसं फासं काएण अहिआसए २६.

खुहं पिवास दुस्सिज्जं सीउन्हं अरइं भयं । अहिआसे अवाहिओ देहदुक्खं महाफलं २७.

कन्नेति-पुनः किञ्च साधुः शब्देषु वेणुवीणासम्बन्धिषु न प्रेमाभिनिवेशयेत्, न तेषु रागं कुर्यादित्यर्थः, किम्भूतेषु शब्देषु ? कर्णयोः सौख्यहेतुषु, पुनः किं कुर्यात्साधुः ? स्पर्शं प्राप्तं सन्तं कायेनातिसहेत, न तत्र द्वेषं कुर्यात्, किम्भूतं स्पर्शं ? दारुणं रौद्रमनिष्ठमित्यर्थः, पुनः किम्भूतं स्पर्शं ? कर्कशं कठिनम्, अनेनाद्यन्तयोर्द्वयो रागद्वेषयोर्निवारणेन सर्वेन्द्रियविषयेषु रागद्वेषप्रतिषेधो वक्तव्यः. २६. खुहमिति-किञ्च संसारे तत्सर्वमधिसहेत, तत्किमित्याह-क्षुधं बुभुक्षां, पिपासां तृषं, दुःशय्यां विषमभू-

म्यादिरूपां, शीताणं प्रसिद्धम्, अरतिं मोहनीयकर्माद्रथा, भय व्याघ्रादिसमुद्रय, किंभूतं साधु ? अव्यथितोऽदीनमना सन्
 देहदुःख महाफणं सञ्चिन्त्यति शप, तथा च शरीरे सत्येतद् दुःख शरीरं वा सम्यगतिसममानं च मोक्षफलमभवेदमिति २७
 अत्यमिति-पुनः किञ्च साधुपहाराल्मक सर्वमाहारजातं समस्तमेव सति मनसापि न मार्ययत्, किमद्ग पुनर्वाचा कर्मणा
 घेति, एव सतीति किम् ! आवित्ये मूर्यऽस्तगतेऽस्तपर्वतं प्राप्तेऽदर्शनीभूते वा पुरस्ताच्चानुद्गते मत्पूपस्यनुदित इत्यर्थः २८
 दिवालभ्यमानऽप्याहारे किमित्याह-अतिमिति-साधुपतिन्तिषो भवेत्, अतिन्तिषो नाम अलामेप्रपि न यत्किञ्चनभापी, तथा

अथ गयमि आइञ्चे पुरच्छा अ अणुगण्यं । आहारमाइय सञ्च मणसा वि ण पच्छए २८

अतिन्तिषो अचवले अप्पभासी मिआसणे । हविज्ज उअरे दते थोव लद्धु न खिसए २९
 न थाहिर परिभवे अत्ताण न समुक्कसे । सुअलाभे न मज्जिजा जच्चो तवस्सिवुद्धिये ३०

साधुरचपलो भवेत्, सवत्र स्थिर इत्यर्थः, तथात्पमापी भवेत्कारणे परिभितवक्ता, तथा मिताशनो भवेत्, मितभोजी स्यात्,
 तथा उदरे दान्तः, येन वा तेन वा दृत्तिशीलः, तथा स्तोकं लब्ध्वा न खिसयेय दातारं वा न हीलयेत् २९ मदवर्जितार्य-
 माह-नेति-न शास्त्रमात्मनोऽन्य परिभवेत्, सामान्येनेत्यम्भूतोऽहमिति तथा भुतशाम्भ्या भूतेन भुतज्ञानेन लाभेनाहारा-
 दिप्राप्त्या न मायेत, पण्डितोऽहं एधिमानहमिति तथा जाल्या तापस्येन बुद्ध्या वा न मायेत, ज्यपाहं जातिसम्पन्नः, अहं

तपस्वी, अहं बुद्धिमानीत्येवम्, उपलक्षणं चैतत्कुलबलरूपाणां, यथा कुलसम्पन्नोऽहं, बलसम्पन्नोऽहं रूपासम्पन्नोऽहमित्येवं न
 माद्येतेत्यर्थः ३०. अथ ओघत अभोगानभोगसेवितमर्थमाह स इति—साधुर्जानन्नजानन् वा अभोगतोऽनाभोगतश्चेत्यर्थः
 आत्मानं क्षिप्रं भवतो निवृत्त्यालोचनाविना प्रकारेण संवरेत्, किं कृत्वा ? अर्थात्मिकं पदं कथञ्चिद्रागद्वेषाभ्यां मूलोत्तरगुण-
 विराधनामिति भावः, परं न पुनर्द्वितीयं तत्समाचरेदनुबन्धदोषात् ३१. पुनरेतदेवाह—अणायारमिति—साधुरनाचारं सपापयोगं

से जाणामजाणं वा कट्टट्ट आहस्मिअं पयं । संवरे खिप्पसप्पाणं बीअं तं न समाथरे ३१.

अणायारं परक्कम्मं नेव गूहे न निन्हवे । सुइं सया वियडभावे असंसत्ते जिइंदिए ३२.

अमोहवयणं कुज्जां आयरिअस्सं महप्पणो । तं परिगिज्झ वायाए कम्मसुणा उववायए ३३.

पराक्रम्यासेव्य गुरुसमीप आलोचयन्न निगूहेन्न निहुवीतेति, तत्र निगूहनं किञ्चित्कथनं, निहवः सर्वथापलापः, किम्भूतः
 साधुः ? शुचिः, न कलुषमतिः, सदा विकटभावः, प्रकटभावः १, पु० साधुः असंसक्तः अप्रतिबद्धः कत्रापि किम्भूतः पुनः
 साधुः ? जितेन्द्रियोऽप्रमादः सन्. ३२. पुनराह—अमोहमिति—साधुराचार्याणां वचनमिदं कुर्वित्यादिरूपमभोधं सफलं कुर्यात्,
 एवमित्यङ्गीकारेण, किम्भूतानामाचार्याणां ? महात्मनां श्रुतादिभिर्गुणैस्तद्वचनं परिगृह्य वाचा एवमित्यङ्गीकारेण कर्मणा

टपपादयेत्क्रियया सम्पादयेत् ३३ पुनराह—अधुषमिति—साधुभगिभ्य कर्मबन्धस्य हेतुभ्यो निवर्तेत, किं कृत्वा ? जीवित-
 मधुषमनित्यं मरणासन्नं ज्ञात्वा, पुन किं कृत्वा ? सिद्धिमार्गं सम्यग्दर्शनचारिष्वलक्षणं विज्ञाय, तथा अमधुषमप्यायु परिमित-
 सबत्सरश्रुतादिमानेन विज्ञायात्मनो निवर्तेत भोगेभ्य इत्यर्थः ३४ उपदेशाधिकारे प्रकान्त इवमेव समर्थयन्नाह—चलमिति—
 साधुगुत्मानं नियोजयेत्, किं कृत्वा ? षष्ठं मानसं स्याम शरीरं प्रहृष्य विचाय, पुन भद्रामारोग्यमात्मनः पुन क्षेत्र काल

अधुष जीविअं नञ्चा सिद्धिमग्ग विआणिआ । विणिअट्टिज्ज भोगेसु आउ परिमिअप्पणो ३४

षष्ठं ध्यास च पेहाए सद्धामारुग्गमप्पणो । खित्तं काल च विज्ञाय तहप्पाणं निजुजए ३५

जरा जाव न पीढेई वाही जाव न षडूई । जर्विआ च हायति ताव धम्म समायरे ३६

कोह माण च मायं च लोम च पाववण्ण । वमे चत्तारि वेसे उ इच्छतो हिअमप्पणो ३७

च विज्ञाय ३५ किं ज्ञात्वात्मानं नियोजयेदित्याह—साधुस्तावन्तं कालं धर्म चारिष्वधर्म समाचरेत्, तावत् कियत् काल-
 मित्याह—यावच्चरा षयोहानिरूपा न पीडयति, पुनर्याषट्पद्याधि- क्रियासामर्थ्यसद्गुर्न षयति, पुनर्याषट्पद्याणि क्रियासामर्थ्य-
 स्योपकारीणि भोग्यादीनि न शीयन्ते, ताषत्, अत्रान्तरे प्रस्ताव इति कृत्वा धर्म समाचरेत् ३६ अथ धर्मस्योपायमाह—
 कोहमिति—साधु- श्लोचं मान मायां लोमं च पापवर्धनं पापस्य हेतवः, यतश्चैवं तत एतोऽधुरो दोषान् श्लोधादीन् धमेस्य-

जेत्, किं कुर्वन् ? आत्मनो हितमिच्छन्, एतद्धमने हि सर्वसम्पदिति. ३७. अवमने त्विह लोक एव कष्टमाह—कोह इति—क्रोधः प्रीति प्रणाशयति, क्रोधान्धस्य वचनतः प्रीतिर्विच्छेददर्शनात्, मानो विनयनाशनः, गर्वेण विनयकरणस्यादर्शनात्, माया मित्राणि नाशयति, कौटिल्यवतो मित्रत्यागदर्शनात्, लोभः सर्वविनाशनः, परमार्थतस्त्रयाणामपि प्रीत्यादीनां नाशदर्शनात्. ३८. यत् एवं ततः किं कर्तव्यमित्याह—उवसमेनेति—साधुः क्रोधमुपशमेन क्षान्तिरूपेण हन्यात्, कथम् ? उदयनिरोधोदय-

कोहो पीडं पणासेई माणो विणयनासणो । माथा मित्ताणि नासेइ लोभो सव्वविणासणो ३८. उव
समेण हणे कोहं माणं मइवथा जिणे । मायमज्जवभावेण लोभं संतोसओ जिणे ३९. कोहो अ माणो अ

अणिग्गहीअ साथा अ लोभो अ पवड्डुमाणा। चत्तारि एए कसिणा कसाथा सिंचति मूलाइं पुणप्भवस्य ४०.
प्राप्तांफलीकरणेन, एवं मानं मार्दवेनानुत्सिक्ततया जयेत्, उदयनिरोधादिनैव, मायां च ऋजुभावेनाशठतया जयेदुदयनिरो-
धादिनैव, एवं लोभं सन्तोषतो निस्पृहत्वेन जयेत्, तदुदयनिरोधोदयप्राप्ताफलीकरणेनेति. ३९. क्रोधादीनामेव परलोकैकं कष्ट-
माह—कोह इति—एते कषायाश्चत्वारोऽपि पुनर्भवस्य पुनर्जन्मवृक्षस्य मूलानि तथाविधकर्मरूपाणि सिञ्चन्ति, अशुभभाव-
जलेनेति शेषः, किम्भूताः कषायाः ? कृत्वाः सम्पूर्णाः कृष्णा वा क्लिष्टाः, के कषायाः ? क्रोधश्च, मानश्च, एतौ द्वावनि-

गृहीती उच्छृङ्खली, माया व लोभश्च, एतौ द्वौ विषयमानौ वृद्धिं गच्छन्तीं सन्ती ४० यत्तन्निवमतं कपायनिप्रहार्यमिदं
 कुर्यादित्याह—रायणिस्थिति—साधू रत्नाधिकेषु चिद्दीक्षितादिषु विनयमन्युत्यानाविरूपं प्रयुञ्जीत, पुनर्धृयशीलतामष्टा-
 दशशीलाः सहस्रपालनरूपां सततं निरन्तरं यथाशक्ति न ह्यपयेत्, पुन' कूर्म इव कच्छपवदालीनप्रलीनगुप्त', अङ्गा पुषा
 द्भानि च सम्यक्संयम्येत्यर्थः पराक्रमेण प्रवर्तते तपःसंयमे तपःप्रधाने संयम इति ४१ निषमिति—पुन किञ्च साधुनिर्वा
 च न चतु मन्वत न प्रकामशापी स्यात्, पुन' स साधु' प्रहासमतीवहासरूपं विवर्जयेत्, पुन' परस्परं कथास्तु राहस्यिकीषु

रायणिपत्सु विणय पठजे ध्रुवसीलय सयय न ह्यवइज्जो । कुम्भुञ्च अक्षीणपलीणगुत्तो परक्कमिज्जा तव
 सज्जममि ४? निइ च न बहु मनिज्जा सप्पहास विवज्जपे । मिहो कर्हाहिं न रेमे सज्जायमि रओ
 सथा ४२. जोग च समणयम्ममि जुजे अनलत्तो ध्रुव । जुत्तो अ समणधम्ममि अट्ट लहइ अणुत्तर ४३

न रेमेत, तर्हि किं कुर्यादित्याह—स्वाध्याये वाचनादी रत' तत्पर' स्यात् सदा ४२ जोगमिति—एषं योगं च त्रिविध मनो-
 वाक्कायव्यापारं भ्रमणधर्मे शान्तिप्रमुखरक्षणे युञ्जीत, किंभूत' साधु' ? अनलत्स उत्साहवान्, ध्रुव कालादीनामीचित्येन
 नित्यं सम्पूर्णं, सर्वत्र प्रधानोपसजनभावेन वा अनुप्रेक्षाकाले मनोयोगम्, अध्ययनकाले वाग्योगं प्रत्युपेक्षणाकाले काययोग-
 मिति फलमाह—युक्त एषं व्यापृतः, शुभ्र ? भ्रमणधर्मे वशविधे लभते अर्थं प्राप्नोत्यनुत्तरं भावार्थं ज्ञानादिरूपमिति ४३

पुनरंतदेवाह-इहेति-इह लोके परत्र लोके च हिनं, कथम् ? इह लोकेकुशलप्रवृत्तिदुःखनिरोधेन, परलोकं च कुशलानुबन्धत उभयलोकहितमित्यर्थः, येनार्थेन ज्ञानादिना करणभूतेन साधुः सुगतिं पारम्पर्येण सिद्धिमित्यर्थः, गच्छति, अथोपदेशाधिकार उक्तव्यतिकरसाधनस्योपायमाह-बहुश्रुतमागमवृद्धं साधुः पर्युपासीत सैवेत, तं सेवमानश्च साधुः पृच्छेदर्थविनिश्चय-मपायरक्षकं कल्याणावहं वा अर्थावितथभावमिति. ४४. हत्यमिति-पुनः किञ्च सुनिर्गुरोः सकाशे समीपे निषीदेत्. ?

इहलोगपारत्तहिअं जेणं गच्छइ सुगइं । बहुस्सुअं पज्जुवासिज्जा पुच्छिज्जत्थविणिच्छयं ४४.

हत्थं पायं च कायं च पणिहाय जिइदिए । अल्लीणगुत्तो निसिए सगासे गुरुणो सुणी ४५.

न पक्खओ न पुरउ नेव किच्चाण पिट्ठओ । न थ ऊरुं समासिज्ज चिट्ठिज्जा गुरुणंतिए ४६.

अपुच्छिओ न भासिज्जा भासमाणस्स अंतरा । पिट्ठिमंसं न खाइज्जा साथासोसं विवज्जाए ४७.

कीदृशस्सन् आलीनगुप्तईषल्लीन उपयुक्त इत्यर्थः । किं कृत्वा निषीदेत् ? हस्तं च पादं च कायं च प्रणिधाय संयम्य, पुनः किं कृत्वा ? जितेन्द्रियो निभृतो भूत्वा. ४५. नेति-पुनः किं कार्यं ? साधुः कृत्यानामाचार्याणां न पक्षतः पार्श्वतो निषीदेत्, एवं न पुरतोऽग्रतः, नापि पृष्ठतो मार्गतः, यथासङ्ख्यमविनयवन्दमानान्तरायादर्शनादिदोषाः प्रभवन्ति, पुनस्तत्र ऊरुं समाश्रित्य ऊरोरुपर्यूरुं कृत्वा न तिष्ठेत्, गुरोरन्तिकेऽविनयादिदोषप्रसङ्गात्. ४६. इत्युक्तः कायप्रणिधिः, अथ वाक्यप्रणिधिमाह-अपुच्छि

आ इति-साधुरूपं सत्प्रकारणं न भाषेत, पुनर्भाषमाणस्यान्तरापि न भाषेत न चेदमित्यं तद्व्यभिचयं तथा पृष्ठिमांसं परो
 धादापरितनरूपं न गदात्तं भाषेत, पुनर्भाषमाणं मायाप्रधानं मृपावाद् धियजयेदिति ४७ अप्यतिअमिति-पुनर् किञ्च साधु
 त्तिर्भूता भाषा न भाषेत इत्यं कीदृशी? प्राकृतरीत्या येनेति यथा भाषयाप्रीतिरप्रीतिमानं भवेत्, तथा आशु क्षीयं कुर्व्येदा
 रागपरार्यं दशपुत्रं, मयध मयास्यस्यस्यासु तामाहशी भाषा न भाषेत, पुनरहितगामिनीमुभयलोकविख्याता न भाषेत ४८ भाषण
 स्यात्पामाद्-दिमिति-आमन्त्रं मन्त्रेण साधुरीदृशी भाषा निसृजेद् दृयात्, इदृशी कीदृशीमित्याह-इष्टां दृष्टार्यविपर्या, पुन
 अप्यतिअ जेण सिसा आसु कुप्पिज्जं वा परो । सब्वसो त न भासिज्जा भास अहिअगामिणिं ४८

दिट्ट मिसं असदिद्धं पडिपुन्नं विअं जिअ । अयपिरमणुब्बिज्जं मास निसिर अत्तव ४९.

आचारपद्मत्तिथर विट्टिनायमहिज्जग । नायविअबल्लिअ नच्चा नं त उव्वहसे सुणी ५०

मितो म्यरूपमपाननाया स्तोत्रा, पुनरसन्दिग्धा शङ्करहितं, पुनर् प्रतिपूर्णा स्वर्णदिभि, व्यक्ता प्रकटा, पुनर्जिता परिचिता,
 पुनरनपनशीलं, न इधीन नीलपविलसा, पुनरुदिमा, नादगागरिणीमिवभूता भाषा साधुंशुयात् ४९ अय प्रस्तुतस्योपवेश-
 स्याधिघोरंण इदमाद्-आपोरति-मुनिस्तमाचारादिथर नोपहमेत, किम्भूत तम्! आचागप्रज्ञप्तिथरम्, आचारथर क्लीङ्गिन्नादी
 नि-तानानि, प्रणतिपाम्नायेन सविशेषानि, इत्येवभूत, पुनर् विभूतं ? दृष्टिवादमर्थयानं प्रकृतिप्रत्ययलोपागमयर्णविकारादि-

विज्ञं, किं कृत्वा नोपहसेत् ? तं तादृशं वाग्विस्खलितं ज्ञात्वा विविधमनेकप्रकारैर्लिङ्गभेदादिभिः स्वलितं विज्ञाय नोपहसेत्, किन्त्वेवं जानाति वदति च, अहो खल्वाचारादिधरस्य वचन एवं कौशलम्, इह च दृष्टिवादमर्थयानमित्युक्तम्, अत इदं गम्यते नाधीतदृष्टिवादं, तस्य ज्ञानाप्रमादातिशयतः स्वलनासम्भवात्, यथेवंभूतस्यापि स्वलितं सम्भवति, न चैवमुपहसेदित्युपदेशः, ततोऽन्यस्य सुतरां सम्भवति न चासौ हसितव्य इति. ५०. नक्खत्तमिति-पुनः किंच साधुर्गृहिणा पृष्टः सन्नेतानि गृहिणामसंयतानां नाचक्षीत न ब्रूयात्, एतानि कानीत्याह-नक्षत्रमश्विन्यादि, स्वप्नं शुभाशुभफलमनु-

नक्खत्तं सुमिणं जोगं निमित्तं संतंभेसजं । गिहिणो तं न आइवखे भूआहिगरणं पयं ५१.

अन्नदं पगडं लयणं भइज्ज सयणासणं । उच्चारभूमिसंपन्नं इत्थी पसुविवाज्जिअं ५२.

भूतादि, योगं वशीकरणादि, निमित्तमतीतादि, मन्त्रं वृश्चिकमन्त्रादि, भेषजमत्तिसारादीनां रोगाणामौषधम्, एतत् पटकं किविशिष्टमित्याह-भूताधिकरणं पदं, भूतान्येकेन्द्रियादीनि सङ्गृह्णानादिनाधिक्रियन्ते व्यापाद्यन्ते ऽस्मिन्निति. ततश्च तदमीतिपरिहारार्थमिदं ब्रूयात्, यतस्तपस्विनामत्र नक्षत्रादौ नाधिकारः. ५१. अन्नदमिति-पुनः किञ्च साधुरेवं लयनं स्थानं वसतिरूपं भजेत् सेवेत, किम्भूतं लयनम् ? अन्यार्थं प्रकृतं, न साधुनिमित्तं कृतं, तथा शयनासनमप्यन्यार्थ-प्रकृतं संस्तारकपीठकादि सेवेत, पुनः किम्भूतं लयनम् ? उच्चारभूमिसंपन्नमुच्चारप्रसवणादिभूम्या संयुक्तं, कथम् ?

उच्यते इति स्पष्टे धारणामुच्चारादिनिर्गमने दोषा भवन्ति, पुनः किन्तु लयनं ? स्त्रीपशुष्विष्वर्जितमेकग्रहणेन तत्रा-
 तीयानां ग्रहणमिति न्यायात्, स्त्रीपशुपण्डकष्विष्वर्जितं, स्त्रीप्रमुखाण्येकानादिरिति मित्यर्थः ५२ तदित्यन्तु लयनं सेवमानस्य
 मायोर्धर्मकथाधिपिमाह—विधितेति—साधुर्ययेष्विधा शय्या वसतिभवेत्तदा नारीणां स्त्रीणां कर्मा न कथयेत्, कथं ? शङ्का
 दिदापमसद्भात् योग्यतां विज्ञाय पुरुषाणां कथयेत्, नारीणां त्वविविक्त्यायां वसती कथयेदपि, किन्तु शय्या वसति ? वि-
 विक्ता तन्व्यसाधुभिर्धर्मिता यत्रान्ये सायवो न सन्ति, चशब्दात्तयाविधमुजङ्गप्रत्ययेकपुरुषसयुक्ता भवेत्, तथापि न नारीणां

विविक्ता अभवेत् सिजा नारीणां न लवे क्व । गिहिसयव न कुज्जा कुज्जा साहृहिं सथव ५३

जहा कुक्कुडपोअस्त निष् कुल्लओ भय । एव सु वभयारिस्स इत्थीविग्गहओ भय ५४

चित्तभित्तिं न निष्माय नारिं वा सुअलक्किअ । भक्खर पिच दट्टण विट्ठि पडिसमाहरे ५५

कथा कथयेत्, तथा पुनः साधुश्रुतिसंस्तवं न कुर्यात्, ब्रह्मादिदोषसम्भवात्, साधुभिस्तु समं संस्तवं परिष्वयं काले कल्याणमि-
 प्रयोगेन इराएपत्तवृद्धिमाव कुर्यादिति ५३ कथञ्चिद् श्रुतिसंस्तवभावेऽपि स्त्रीसंस्तवो नैव कर्तव्य इत्यत्र कारणमाह—
 जहेति—पथा कुक्कुटपोतस्य कुक्कुटवारस्य नित्य सर्वकाल कुल्लतो मार्गाराम्यं, एषं ब्रह्मचारिणं साधो स्त्रीविग्रहात्,
 स्त्रीशरीराद्रयं, विग्रहग्रहणं मृतशरीरादपि भयस्यापनायम् ५४ यतमेवं तत किं कार्यमित्याह—चित्तभित्तिमिति—एष्वधि

धामपि नारीं साधुर्न निध्यायेन्न पश्येत्, किम्भूतां नारीं ? चित्रगतां पुनः किम्भूतां नारीं ? स्वलङ्कृतामलङ्कारैः शोभिताम्, उपलक्षणत्वादनलङ्कृतामपि न निरीक्षेत, कथञ्चिद्दर्शनयोगेऽपि भास्करमिव सूर्यमिव दृष्ट्वा दृष्टिं प्रतिसमाहरेन्नवित्तयेदिति. ५५. हत्येति—किं बहुना ? ब्रह्मचारी साधुरीदृशोमपि नारीं विवर्जयेत्, किमङ्ग पुनस्तरुणीं नारीं सुतरामेव विवर्जयेत्, किंवि- शिष्टां नारीम् ? हस्तपादपरिच्छिन्ना, यस्या हस्तौ पादौ छिन्नौ वर्तते, पुनः किम्भूतां नारीम् ? कर्णनासाविकृतां, कर्णौ नासा

हृत्थपात्रपलिच्छिन्नं कन्ननासविगण्णियं । अवि वाससयं नारिं बंभयारी विवज्जाए ५६.
विभूसा इत्थिसंगगो पणीअं रसभोअणम् । नरस्सत्तगवेसिस्स विसं तालउडं जहा ५७.

अंगपञ्चंगसंठाणं चारुल्लविअपेहिअं । इत्थीणं तं न निज्जाए कामरागविवड्डुणं ५८.
च विकृता यस्यास्तां, पुनः किम्भूतां नारीम् ? वर्षशक्तिकाम्, एतादृशीं वृद्धामपि वर्जयेत्, कः कानिव ? महाधनो यथा चौरान् वर्जयेत् ५६. विभूसेति—अपिच नरस्यात्मगवेषिण एतत्सर्वं विभूषादि तालपुटविषं, यथा तालमात्रव्यापत्तिकरावि- षकल्पं, तत्किमित्याह—विभूषा वस्त्रादिराढा शोभा, स्त्रीसंसर्गो येन केनचित्प्रकारेण स्त्रीसम्बन्धः, प्रणीतरसभोजनं गलत्स्नेहरसभक्षणम्. ५७. अंगेति—पुनः किञ्च साधुः स्त्रीणामेतानि न निध्यायेन्न निरीक्षेत न पश्येत्, कुत इत्याह—

कामरागविवर्धनमिति, एतन्निरिश्यमाणं मोहदोषान्मैथुनाभिलाषं वर्धयति, अत एवास्य प्राक्खीणा निरीक्षणप्रतिषे-
धाद्गतार्थतायामपि प्राधान्यस्थापनार्थं भेदेनोपन्यासः कृतः, एतानि कानीत्याह—अङ्गानि शिरःप्रभृतीनि, प्रत्यङ्गानि नयनादीनि,
एतेषां सस्यानं विन्यासविशेषं, तथा चारु शोभनं लपितं जल्पितं प्रेक्षितं निरीक्षितं स्त्रीणां सम्बन्धि सर्वम् ५८ विस
एत्थिति—पुनः किञ्च साधुविषयेषु शब्दादिषु प्रेम रागं नाभिनियस्येन्न कुर्यात्, किम्भूतेषु विषयेषु ? मनोबोधिन्द्रियाणाम
नुकूलेषु, अमनोत्रेषु च द्वेषं न कुर्यात्, किं कृत्वा ? तेषां पुद्गलानां तु शब्दाच्छब्दाविषयसम्बन्धिनामनित्यतया परिणाम विज्ञाय
विसपसु मणुक्षेसु प्रेम नाभिनियेसप । अणिच्चं तेसिं विज्ञाय परिणाम पुग्गलाण य ५९

पोग्गलाणं परीणामं तेसिं नच्चा जहा तहा । विणीअतिण्हो विहरे सीईभूपण अप्पणा ६०

जाइ सद्दाइ निवस्सतो परिआयट्ठाणसुत्तम । तमेव अनुपालिजा गुणे आयरिअसंसप ६१

निनवचनानुसारेण कथं ? विज्ञायते हि मनोज्ञा अपि क्षणावमनोक्षतया परिणमन्ति, अमनोज्ञा अपि क्षणान्मनोक्षतया परिणमन्ति,
ततस्तत्तयोरुपरि रागद्वेषकरणं निर्यकमिति ५९ एतदपि स्पष्टयन्नाह—योग्गलाणमिति—शीतीभूतेन क्रोधादीनां स्यागाव
शान्तेनात्मना विहरेत्, किं कृत्वा ? तेषां पूर्वोक्तानां पुद्गलानां परिणामं यया मनोज्ञामनोक्षतया भवन्ति, तथा ज्ञात्वा,
किम्भूत मायुः ? विनीतनृष्यो गताभिलाषः शब्दादिषु ६० जाईति—पुनः किञ्च साधुस्तामेव भद्वामप्रतिपातितया

प्रवर्धमानां गुणेषु मूलगुणादिलक्षणेषु पालयेत्, किम्भूतेषु गुणेषु ? आचार्यसम्मतेषु तीर्थकरादिमतेषु, तां कां ? यया श्रद्धया प्रधानगुणस्वीकाररूपया निष्क्रान्तोऽविरतिकर्दमाद्दीक्षास्थानमुत्तमं प्रधानं प्राप्तः. ६१. अथाचारप्रणिधिफलमाह—तवमिति—साधुरेवंविधः सन् शूर इव विक्रान्तसुभट इव, अलमत्यर्थमात्मनः संरक्षणाय, अलं च परेषां निवारणाय भवति, किम्भूतः साधुः ? तपश्चदमनशनादि द्वादशभेदरूपं सर्वसाधुप्रसिद्धं संयमयोगं च पृथिव्यादिविषयसंयमव्यापारं च स्वाध्याययोगश्च

तवं चिमं संजमजोगयं च सज्ज्ञाथजोगं च सयां अहिट्टिए ।

सुरे व सेणाइ समत्तमाउहे अलमप्पणो होइ अलं परेसिं ६२.

सज्ज्ञाथसज्ज्ञाणरथस्स ताइणो अयावभावस्स तवे रथस्स ।

विसुज्झई जं सि मलं पुरे कडं समीरिअं रूपमलं व जोइणां ६३.

वाचनादिव्यापारं च सदा सर्वकालमधिष्ठाता तपःप्रभृतीनां कर्ता इत्यर्थः, किम्भूतः शूरः ? सेनया चतुरङ्गवलरूपया इन्द्रियकषायादिसेनया विरुद्धः सन् समाप्तायुधः सम्पूर्णतपःप्रभृतिखट्वायुधः. ६२. एतदेव स्पष्टयन्नाह—सज्ज्ञायेति—अस्य साधोर्यन्मलं कर्ममलं तद्विशुद्धयते अपैति दूरे यातीत्यर्थः, किम्भूतं मलं ? पुराकृतं. जन्मान्तरेषु उपात्तमुपाजितं, केन किंवात् ? यथा रूप्यमलं, किम्भूतं रूप्यमलं ? समीरितं प्रेरितं, केन ? ज्योतिषायिना, किम्भूतस्य साधोः ? स्वाध्यायस्य

दधानरतस्य, स्वाध्याय एष सुदधानं स्वाध्यायसदधानं, तत्र रतस्यासक्तस्य, पुन किम्भूतस्य साधो ? नाहुः, स्वस्य परस्योभययो च रसनशीलस्य, पुन किम्भूतस्य साधो ! अपापभावस्य, लब्ध्यादीनां या अपेक्षा तथा रहिततया शुद्ध चित्तस्य, पुन किम्भूतस्य साधो ? तपस्यनसनादी बाधशक्ति रतस्य, पूर्वविधस्य शुद्धस्य साधो पार्य द्वे यातीति परमार्थ ६३ ततश्च साधु कीदृशो भवेदित्याह—स तादृशः पूर्वोक्तगुणयुक्तः साधुर्विराजते, क इव ? चन्द्रमा इव, क सति ? कृत्वाभ्रपुटापगमे समस्तानामभ्रपुटानामपगमे नाशे सति, अयं भाष —यथा शरत्काले चन्द्रमा शोभते

से तारिसे दुःस्वसहं जिह्विय सुएण जुत्ते अममे अकिचणे ।

विरायई ! कम्मघणमि अवगाए कसियप्मपुढावगमे चदिमिच्चि धेमि ६४

आयारपणिही गाम अज्झयण समत्त ८,

तथा साधुरप्यगतकर्मणः समासादितकेवललोको विराजते इत्यर्थः किम्भूतः साधु ? दुःस्वसह परीपहपीडासह, पुन किम्भूत साधु ? जितेन्द्रियः पराजितभोत्तादिपञ्चेन्द्रियविषयः, पुन किम्भूत साधु ? भुक्तज्ञानेन युक्तो विद्याधानित्यय, पुन किम्भूत साधु ? जमम सर्वत्र ममतारहित, पुन किम्भूत साधु ? अकिञ्चन किञ्चनरहित, त्रवीमीति पूर्ववत्, ६४ इति भादसंस्कृतिके सूत्रे भोसमयमुन्दरोपाध्यायधिरचिताया दीपिकायामष्टमाध्ययनं सम्पूर्णं भीरसु

थंभेति—अथ विनयसमाध्याख्यं नवममध्ययनं व्याख्यायते, तस्य नवमाध्ययनस्य चत्वार उद्देशाः, तत्र प्रथमोद्देशकमाह, इह चायं सम्बन्धः—पूर्वाध्ययने निष्पापं वचनमाचारे प्रणिहितस्य सम्यक्स्थितस्य भवतीति तत्र यत्नवता भाव्यम्, इत्येतदुक्तम्, इह त्वाचारप्रणिहितो यथायोग्यविनयसम्पन्न एव भवति, इत्येतदुच्यते, तथाहि—शिष्यो गुरोः सकाश आचार्यादिः समीपे विनयमासेवनारूपं शिक्षारूपं च न शिक्षते, नोपादत्ते, न गृह्णातीत्यर्थः, कस्मात् ? स्तम्भाद्वा, कथमहं जात्यादिमान् जात्यादिहीनस्य गुरोः समीपे शिक्षे ! तथा क्रोधात्कथञ्चिदसत्यकरणप्रेरितो रोषाद्वा, तथा मायातः शूलं मे बाधत इत्यादि-

अथ विनयसमाध्याख्यं नवममध्ययनं प्रारभ्यते ।

थंभा व कोहा व मय्यप्पमाथा गुरुस्सगासे विणयं न सिक्खे ।

सो चेव उ तस्स अभूइभावो फलं व कीअस्स वहाय होइ ? .

कपटेन, तथा प्रमादात्प्रक्रान्तमुचितमजानन् निद्रादीनां व्यासङ्गेन, स्तम्भादीनां क्रमेणोपन्यासश्च इत्यमेवामीषां विनयस्य विघ्नतामाश्रित्य ख्यापनार्थः, तदेवं स्तम्भादिभ्यो गुरोः समीपे विनयं न शिक्षते, अन्ये त्वाचार्या एवं पठन्ति—गुरोः समीपे विनये न तिष्ठति, विनये न वर्तते, विनयं नासेवत इत्यर्थः, इह स एव स्तम्भादिर्विनयशिक्षाविघ्नहेतुस्तस्य जडमतेरभूतिभाव इति, अभूतेर्भावोऽभूतिभावः, असम्पद्भाव इत्यर्थः, किमित्याह—वधाय भवति, गुणलक्षणभावप्राणविनाशाय भवतिः दृष्टान्त-

माह—फल्यमिव कीचकस्य कीचको वंशस्तस्य फलं यथा वषाय भवति, तस्मिन् सति तदिनाशनात्, तद्वदिति । ज्ञ इति—
 किञ्च ये वापि केवल्यम्यसावधोऽगम्भीरा भवन्ति, ते द्रव्यसाधवो गुरुणामाचार्याणामाज्ञातानां लघुतापावनरूपां तत्स्यापनाया
 अधदुमानेन कुर्वन्ति, एकस्य, गुरोराज्ञातानायां सर्वेषां गुरुणामाज्ञाताना इति हेतोर्गुरुणाभिति षडुवचनं, मन्द इति ज्ञात्वा,
 सत्यज्ञाषिक्क इति ज्ञात्वा, तथा पुनः कारणान्तरस्यापितमाप्तवयसं गुरुं प्रत्ययं ढहरोऽप्राप्तवयाः स्वत्ययं, तथायं गुरुरल्ल-

ज आवि मंदिचि गुरु वइचा ढहरे इमे अप्पसुअचि नच्चा ।

ईळति मित्य पडिवञ्जमाणा करन्ति आसायण ते गुरूण २

पगईइ मदा वि भवति पगे ढहरा वि अ जे सुअवुद्धोषवेआ ।

आथारमतो गुणसुट्टिमप्या जे हीळिआ सिद्धिरिव भासं कुञ्जा ३

श्रुतोऽजभीतसिद्धान्त इति ज्ञात्वा ईळ्यन्ति, किं कुर्वन्तो ईळयन्ति ! भिम्यात्वं प्रतिपद्यमाना, गुरुर्न हीळनीय इति
 तत्त्वमन्यया जानन्तः, अतो गुरोर्हीळना न कार्या इत्याह २ पगई इति—ये साधवस्ते गुरुन् प्रत्येवं जानन्ति, प्ररूपयन्ति
 परं न तु ईळयन्ति, एवं किमित्याह—एके केचन वयोषुदाः प्रकृत्या स्वभावेन कर्मवैचिभ्यान्मन्दा अपि सवुद्धिरहिता अपि

भवन्ति, तथान्ये केचन डहरा अप्यपरिणता अपि वयसा अमन्दा भवन्तीति वाक्यशेषः, किंविशिष्टा इत्याह—ये श्रुतबुद्ध्या उपेताः सहिताः, तथा सत्प्रज्ञावन्तः, श्रुतेन बुद्धिभावेन वा भाविनो वृत्तिमाश्रित्याल्पश्रुता अपि सर्वथा आचारवन्तो ज्ञानाद्याचारसहिताः पुनः किंविशिष्टाः ? गुणसुस्थितात्मानः, गुणेषु सुष्ठु भावसारं स्थित आत्मा येषां ते तथाविधा न हीलनीयाः, ये हीलिताः खिसिताः शिखीव अग्निरिव इन्धनसमूहं भस्मसात्कुर्युः, ज्ञानादिगुणसमूहमपनयेयुरितिः ३. अथ

जे आवि नागं महरंति नच्चा आसायए से आहिआय होइ ।

एवायरिअपि हुं हीलयंतो निअच्छई जाइपहं खु मंदो ४.

आसीविसो वा वि परं सुरुटो किं जीवनासाउ परं नु कुज्जा ।

आयरिअपाया पुण अण्पसन्ना अबोहिआसायण नत्थि सुक्खो ५.

विशेषेण डहरस्य हीलने दोषमाह—ज इति—यश्चापि कश्चिदज्ञो नागं सर्पं डहर इति बाल इति ज्ञात्वा आशातयति क्षुद्रकाष्ठादिना कदर्थयति, स नागः कदर्थ्यमानः से तस्य कदर्थनाकारकस्याहिताय भवति, भक्षणेन प्राणनाशनात्, एष दृष्टान्तः, अथोपनयः—एवमाचार्यमपि कारणतोऽपरिणतमेव स्थापितं हीलयन्निर्गच्छति जातिपन्थानं द्वीन्द्रियादिजातिमार्गं मन्दोऽज्ञः संसारे परिभ्रमति. ४, अत्र दृष्टान्तस्य दार्ष्टान्तिकस्य च महदन्तरमित्येतदेवाह—आसीविस इति—आशीविषश्चापि सर्पोऽपि

परं मृग्यं मनः शुद्धं मनः, किं जीयितनाशान्मृत्योः परं नु कुर्यात् ! न किञ्चिदपीत्यर्थः, आचार्यपादाः पुनरर्थसत्त्वाद्दीर्घान्-
 यानुप्रदायामृत्याः, किं कुर्वन्तीत्याह—अथोपे निमित्तसहेतुत्वेन मिथ्यात्वसहते कुर्वन्ति, कथं ? तदाशातनया मिथ्यात्वचन्यात्, कोऽपि
 पतधैर्यमता गुरोरशातनया नास्ति मोक्षः, अधोपिसन्तानवन्धेनानन्तसर्गिकत्वादिति ६. पुनराह—जो इति—य कोऽपि
 पारम्भापे गन्ति सन्तमपक्रामेदृष्टम्य तिष्ठति, आशीर्षिणं वापि भुञ्जमं वापि कोपयेदोप ग्राहयेत्, यो वा विप स्वादति

जो पावग जलिअमवक्रमिज्जा आसीविस वा वि हु कोवइज्जा ।

जो घा विस खायइ जीविअही एत्तोवमासायणया गुरूण ६

सिआ हु से पावय नो डहिज्जा असीविसो वा कुचिओ न भक्से ।

सिआ विस हालहल न मारे न आ वि मुक्खो गरुहीलणाय ७

परितार्थी नीगिनुग्राम, एया उपमापायस्य कष्टस्य प्राप्तौ प्रत्येतदुपमानमाशातनया गुरूणां सम्बन्धिन्या कृतया, तदत्कष्ट
 भवतीति ६ तत्र विशेषमाह—सिञ्जेति—स्यात्कदाचिन्मन्त्रादिप्रतिषन्धावत्सो पावकोऽपि न ददति न भस्मसात्कुर्यात्, आशी
 र्षियो वा भुञ्जो वा युजिषो न भक्षयेत् स्वादयेत्, तथा कदाचिन्मन्त्रादिप्रतिषन्धादेव विषं शालाहलमतिरीक्षं न
 मारयेत् प्राणान् त्याजयेत्, एषमेतत्कदाचिद्भवति परं नापि मोक्षो गुरुहीरुनया गुरोरशातनया भवतीति ७

ज इति-पुनः किञ्च यः पर्वतं शिरसा मस्तकेन भेत्तुमिच्छेत्, सुप्तं वा सिंहं गिरिगुहायां प्रतिबोधयेत्, यो वा ददाति शक्ते-
 रत्रे प्रहरणविशेषात्रे प्रहारं हस्तेन, एषा उपमा आशातनया गुरूपाम् ८. अत्र विशेषमाह—सियेति—स्यात्कदाचित्कश्चिद्वासु-
 देवादिः प्रभावातिशयाच्छिरसा मस्तकेन गिरिमपि पर्वतमपि भिन्द्यात्, स्यात्कदाचिन्मन्त्रादिसामर्थ्यात्सिंहः; कुपितो न

जो पठवयं शिरसा भित्तुमिच्छे सुप्तं व सीहं पडिबोहइजा ।

जो वा दए सत्तिअगे पहारं एसोवमासायणया गुरूपणं ८.

सिया हु सीसेण गिरिं पि भिंदे सिया हु सीहो कुविओ न भअखे ।

सिया नं भिंदिज्ज व सत्तिअगं न आ वि सुअखो गुरुहीलणाए ९.

आयरिअपाया पुण अप्पसन्ना अबोहिआसायणं नत्थि सुअखो ।

तम्हा अणाबाहसुहाभिकंखी गुरुप्पसायाभिमुहो रसिजा १०.

भक्षयेत्, स्यात्कदाचिद्वैवतानुग्रहादिना शक्त्यग्रं प्रहारे दत्तेऽपि न भिन्द्यात्, एवमेतत्कदाचिद्भवति, परं न चापि मोक्षो गुरु-
 हीलनया गुगेराशातनया भवतीति. ९. एवं पावकाशातना अल्पा, गुर्वाशातना महतीत्यतिशयप्रदर्शनार्थमाह—आयरिण्ति-

आचार्यपादा पुनरप्रसन्ना इत्यादिपदद्वयव्याख्या पूर्णवत्, यस्मादेवं तस्मादनायाधमुखाभिकाङ्क्षी मोक्षसुखाभिलाषी, साधुर्गुरु प्रसादाभिमुख आचार्यादीनां प्रसाद उच्यते सन् रमेत १० केन प्रकारेण रमेतेत्याह—अहेति—आहिताग्निं कृतावसथादि प्रांसणो येन प्रकारेण ज्वलन्मग्निं नमस्यति, किन्भूत ज्वलन ! नानाश्रुतिमन्त्रपदाभिषिक्तं, तत्राश्रुतयो द्युतभक्षेपादिरूपा, मन्त्रपदानि 'अग्ने स्वाहा' इत्येषमादीनि तैरश्रुतिमन्त्रपदैरभिषिक्त दीक्षालङ्कृतमित्यर्थः, एवमग्निमिवाचार्यं धिनीत साधु-

जहाद्विअग्नीजलण नमंसे नाणाहुईमतपयाभिसिच ।

एवार्यरिअ उवधिदुइज्जाँ अणतनाणोवगओ वि सतो ११

जस्ससिए धम्मपयाइ सिक्खे तस्सतिए वेणइयं पउजे ।

सक्कारए सिरसा पजलीओ कायग्गिरा भो मणसा अ निच्च १२

हेपतिष्ठेदिनयेन सवेत, किन्भूत साधु ! अनन्तज्ञानोपगतोऽपि, अनन्त स्वपरपर्यायोपेक्षया वस्तु ज्ञापते येन तदनन्त तेनोपगतः, सहितोऽपि सन्, किमिह पुनरस्य इति ११ एतदेव पुनः स्पष्टयति—जस्समिति—साधुर्यस्याधार्यदि समीपे धर्मपदानि

१ उगारेपुणेतिपाठ्यविहितोऽग्नेमनेमन्त्रमूढस्वपवानुङ्करणत्वाच्चेति प्येकम् ।

धर्मफलानि सिद्धान्तपदानि शिक्षेतादद्यात्, तस्याचायादिरन्तिके समीपे विनयं प्रयुञ्जति, विनय एव वैनयिकं, तत्कुर्यादिति भावः, कथं विनयं कुर्यादित्याह—गुरुं सत्कारयेत्, केन ? अभ्युत्थानादिना पूर्वोक्तेन युक्तः, पुनः शिरसा मस्तकेन प्राञ्जलिः सन्, तथा कायेन शरीरेण, तथा गिरा वाचा, 'मस्तकेन वन्द' इत्यादिरूपया, भो इति शिष्यस्यामन्त्रणे, मनसा भावप्रतिबन्धरूपेण, नित्यं सदैव सत्कारयेत्, न तु सूत्रग्रहणकाल एव, कुशलानुबन्धच्छेदनप्रसङ्गात्, १३

लज्जा^३ दया^३ संजसम्भवेरं^४ कल्याणभागिस्स^५ विसोहिठाणं^६ ।

जे मे गुरु सययमणुसासयति तेहिं गुरु सययं पूअयामि^७ १३.

जहा निसंते तवणाच्चिमाली पभासई केवलभारहं तु ।

एवायरिओ सुअसीलबुद्धिए विरायई सुरमज्जे व इंदो १४.

एवं च मनसि कुर्यात्—लज्जा दया संयमो ब्रह्मचर्यं च, एतच्चतुष्टयं कल्याणभागिनो मोक्षाभिलाषिणो जीवस्य विपक्षव्यावृत्त्या कुशलपक्षप्रवर्तकत्वेन च विशेषिस्थानं कर्ममलापनयनस्थानं वर्तते, तत्र लज्जा अपवादभयरूपा, दया अनुकम्पा, संयमः पृथिव्यादिविषयः, ब्रह्मचर्यं विशुद्धतपोऽनुष्ठानम्, एतत्कर्तव्येनैतज्जातं, ये गुरवो मां सततं निरन्तरमनुशासयन्ति कल्याणयोग्यतां नयन्ति, तानहमेतादृशान् गुरुन् सततं पूजयामि, न तेभ्योऽन्यः पूजायोग्य इति. १३. अतः कारणादेते

पूज्या इत्याह—अवेति—अचिर्माली स्यां निशान्ते रात्रेन्ते दिवस इत्यर्थः, केवलं संपूर्णं भारतं भारतक्षेत्रं, दुशाब्दादल्पस्य, क्रमेण प्रभासयति उद्योतयति, किं कुर्यन् अचिर्माली ? तपन्, एवमाचार्यो जीवादिमाषान् प्रकाशयति, किम्भूत आचार्यः ? भूतसालबुद्धिः भूतेनागमेन शीलेन परब्रह्मविरमणेन, बुद्ध्या च स्वाभाविक्या युक्तं सन्, एवं च वर्तमान आचार्य माधुभिः परिप्लुता विराजते, क इव ! पुरमण्ये सामानिकादिदेषमण्ये गत इन्द्र इव ! १४ पुनराह—अवेति—यथा षण्डः स

जहाँ सती को मुइजोग जु तो नक्ख चतारागणपरिवुडण्णा ।
 खे सोहई विमले अम्ममुक्के एव गणी सोहइ भिक्खुमज्जे १५
 महागरा आयरिआ महेसी समाहिजोगे सुअसीलुद्धिप ।
 सपाविउकामे अणुत्तराइ आराहप तोसइ धम्मकामी १६

आकाशे शोभते, किम्भूत ? कीमुधीयोगयुक्तः, कार्तिकपीर्णमास्यामुदितः, पुनः किम्भूतध्वन्त्र ? नक्षत्रतारागणपरिवृतात्मा, तस्त्रिस्ताराणां गणैर्दुन्दैर्युक्त इति भावः, किम्भूते स्वे ! अत्रमुक्ते, पुनः किम्भूते स्वे ! विमले, निर्मले, अभ्युक्तमाकाशमत्यन्त-निर्मलं भवतीति ह्यापनार्थम्, तदेव चन्द्र इव गणी आचार्यः शोभते भिद्रुमण्ये अतोऽयं गुरुर्महस्वास्पृश्य इति १५. महागरेति—पुनः किम्भूतध्वन्त्रे निर्गमार्थः, न तु ह्यनफलापेक्षयापि, साधुस्तानाचार्यान् सम्प्राप्तुकामोऽनुत्तराणि ज्ञानादीन्याराधयेद्विनयक-

रणेन, नेकवारमंभ, किन्तु तोषयेद्वारंवारं विनयकरणेन सन्तोषं ग्राहयेत्, तान् कानाचार्यान् ? ये महाकराः, ज्ञानादिभावरत्ना-
नामाकराः, पुनः किम्भूता आचार्याः ? महेषिणो मोक्षेषिणः, कथं महेषिणः इत्याह—समाधियोगश्रुतशीलबुद्धिभिः, समाधि-
योगद्वयानविशेषैः श्रुतेन द्वादशाङ्गाभिधानेन शीलेन परद्रोहविरतिरूपेण बुद्ध्या च औत्पत्तिक्यादिरूपया, अन्य आचार्या
इत्थं व्याख्यानयन्ति—समाधियोगश्रुतशीलबुद्धीनामाकरा इति. १६. पुनराह—सुञ्चेति—मेधावी पण्डितः साधुः सदाचा-

सुञ्चा ण मेहावि सुभासिआइ सुसूसए आयरिअप्पमत्तो ।

आराहइत्ता ण गुणे अणेगे से पावई सिद्धिमणुत्तरं ति वेमि १७.

विणयसमाहीए पढमो उदेसो संमत्तो १.

र्यान् शुश्रूषयेत्. किं कृत्वा ? सुभाषितानि गुर्वाराधनफलाभिधायकानि श्रुत्वा, किंविशिष्टो मेधावी ? अप्रमत्तो निद्रादिप्रमा-
दरहितः, य एवं गुरुशुश्रूषापरः स गुणाननेकान् ज्ञानादिरूपानाराध्य सिद्धिमनुत्तरां मुक्तिमनन्तरं सुकुलादिपरम्परया वा-
प्राप्नोति. त्रवीमीति पूर्ववत्. १७. इति श्रीदशैकालिके शब्दार्थवृत्तौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां नवमाध्ययने
प्रथमोद्देशकः समाप्तः. १. श्रीरस्तु.

मूलाओ इति-अय नयमाध्ययने विनयाधिकार एष द्वितीयोद्देशकः प्रारम्भ्यते, एवं प्रथमोद्देशके विनयसमाधि-
रूढ, द्वितीयोऽपि विनयाधिकारखानुष्यते, तत्र सूत्र-द्वयस्य मूलादादिप्रबन्धात्स्वल्घप्रभवः, सुबोत्पादः, तत
सन्धात्प्रधाच्छास्त्रास्तस्य भुजाकस्याः समुपयान्त्यात्मानं प्राप्नुवन्ति, तत्पद्यन्त इत्यर्थः, तथा शास्त्राम्य उक्तस्वरूपाम्य-
प्रशास्त्रास्त्रासामंशभूता विरोहन्ति जायन्ते, तथा ताम्योऽपि प्रशास्त्राम्यः पञ्चाणि पर्णानि विरोहन्ति, ततस्तदन्तरं से

अय द्वितीय उद्देश प्रारम्भ्यते ।

मूलाओ खघपमवो दुमस्त खंधाउ पच्छा समुर्विति साहा । साहृप्पसाहा विरुहति पत्ता तवोसि पुष्कं
च फल रसो अ ? एव धम्मस्स विणओ मूल परमो अ से मुक्खो । जेण कित्ति सुअ सिग्घ नीसिस चा-
भिगच्छइ २. जे अ च्छे सिए थ्छे दुब्बाई नियढी सढे । बुज्झइ से अविणीअप्पा कट्ठ सोअगरयं जहा ३

तस्य दुमस्य पुष्प च फलं च रसश्च ? एवं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिकयोजनामाह—एषमिति—एवं धर्मस्य परमकल्पवृक्ष-
स्य विनयो मूलमादिप्रबन्धरूपं परम इत्यत्रो रसः से तस्य फलरसवन्मोक्षः, सन्धादिक्ल्पानि तु देवलोकेऽङ्गमनसुल्लागमा-
शानि, अतो विनय फलंभ्यः, येन विनयेन कृत्वा साधुः कीर्तिं सर्वत्र शुभप्रवादरूपामधिगच्छति प्राप्नोति, पुनः सुतमङ्गम-
विष्टादि, श्राव्यं दर्शसास्त्रदीप्तं निशेधं सम्पूर्णं च प्राप्नोति २ अयाविनयदोषमाह—अ इति—साधुरेतेभ्यो-

विनयं न करोति, स संसारस्रोतसा उद्यते, किंत्व ? काष्ठमिव, किम्भूतं काष्ठं ? स्रोतोगतं, नद्यादिवहनीपतितं, किम्भूतः साधुः ? चण्डो रोषणः, पुनः किम्भूतः साधुः ? मृगोज्ञो हितमप्युक्तो रुष्यति, पुनः स्तब्धः जात्यादिमदोन्मत्तः, पुनर्दुर्वादी अप्रियवक्ता, पुनर्निकृतिमान् मायासहितः, पुनः शठः संयमयोगेष्वादररहितः, पुनरविनीतात्मा सकलकल्याणकारणेन विनयेन रहितः. ३. विणयंभीति—पुनः किञ्च यो नरो विनयमुक्तलक्षणं प्रत्युपायैकान्तमृदुभणनादिलक्षणेनापि सम्बन्धेन चोदित उक्तः सन् कुप्यति, रुष्यति, स किं करोतीत्याह—स दिव्याममानुषीं श्रियं लक्ष्मीमागच्छन्तीमात्मनो भवन्तीं विणयंमि जो उवाएणं चोइओ कुप्पई नरो । दिव्वं सो सिरिमिज्जन्ति दंडेण पडिसेहए ४.

तहेव अविणीअप्पा उववज्झा हया गया । दीसंति दुहमेहंता आभिओगसुवट्टिआ ५.

दण्डेन काष्ठमयेन प्रतिषेधयति निवारयति, अयं परमार्थः—विनयः सम्पदां निमित्तं, तत्र स्वलितं यदि कश्चिन्नोदयति स गुणः तत्रापि रोषकरणे वस्तुतः सम्पदां निषेधः ४. अविनयदोषस्योपदर्शनार्थमेवाह—तहेवेति—तथैव तेऽविनीतात्मानो विनयरहिता अनात्मज्ञा उपवाह्यानां राजादिवल्लभानामेते कर्मकरा इत्यौपवाह्या हया अश्वा गजा हस्तिन उपलक्षणत्वान्महिषादयैश्चेते, किमित्याह—दृश्यन्त उपलभ्यन्त एव मन्दुरादावविनयदोषेणोभयलोकवर्तिना यवसादिवोढारः, दुःखं सङ्कुशलक्षणमेधमाना अने-

कार्यसाधनमस्तु अभियोग्यं कर्मकरभाषमुपस्थिताः ५ एतेष्वेष विनयगुणमाह-तद्देविति-तयैर्वीते सुविनीतात्मानो विनयवन्त
 आत्मा अपवासा एजावीना हया गजा इति पूर्वेष्व, एते किमित्याह-हरयन्त उपलभ्यन्त सुखमाहावकक्षणमेयमाना अनु-
 भवन्त ऋद्धि प्राप्ता इति विशिष्टरूपणाल्पभोजनाविमावत प्राप्तद्वयो महाशयसो विख्यातसहृषाः ६ अथैतदेष विनयावि-
 नयफलं मनुष्यान्चिकित्साह-तद्देविति-तयैष तिर्यञ्च इवाविनीतात्मनः पूर्वेष्व, लोकैस्मिन् मनुष्यलोकैक, नरनार्य इति प्रकटार्थ,
 हरयन्ते बुद्धमथमाना पूर्वेष्व, छाता कशाघातप्रणाशितशरीरं विकलेन्द्रिया अपनीतनासिकावीन्द्रिया पारवारिकावय इति
 तद्देव सुविणीतप्या उववज्ज्ञो हया गया । वीसति सुहमेहता इड्डि पत्ता महायसा ६
 तद्देव अविणीतप्या लोगंसि नरनारिओ । वीसति बुहमेहन्ता छायां ते विगलिदिआ ७
 दढसत्थपरिजुम्मा असम्भवयणेहिं अ । कलुणो विवन्नच्छन्दां सुप्पिवात्सपरिगगयो ८

सुभार्य ७ दृष्टि-एषविधा साधव इह लोके पूर्वमथिनयेन गृहीतानां कर्मणामनुभावेनैवभूता परलोके तु कुशलस्याप्रयत्ने सु-
 ततए विजायन्ते, कीदृशाः ? दण्डा वेत्तदण्डादयः, सखाणि खड्गावीनि, ते परिजीर्णा, परि समन्ततो दुर्बलभावमापादिता,
 तथा पुनः कीदृशाः ? असम्भववर्नैध स्रक्कुर्यादिमिः परिजीर्णा, पुनः कीदृशाः ? करुणा करुणाहेतुत्वात्, पुनः कीदृशाः ?
 व्यापन्नच्छन्दसः परायतया गतस्वाभिप्राया, पुनः किम्भूताः ? बुधा बुभुक्षा, पियासा नृया, ताम्प्या परिगता व्यासा,

अन्नादिनिरोधन्तौकदानाभ्याम्. ८. अथ विनयफलमाह—तर्हेवेति—अस्मिन् लोके नरनार्यस्तथैव विनीततिर्यश्च इव सुविनीतात्मानो दृश्यन्ते, कीदृश्यो नरनार्यः ? सुखमेधमानाः ऋद्धि प्राप्ताः, पुनः कीदृश्यः ? महायशस इति पूर्ववत्, नवरं स्वाराधितगुरुजना उभयलोकसाफल्यकारिण एत इति. ९. एतदेव विनयाविनयफलमाह देवानधिकृत्य—तर्हेवेति—तथैव यथा नरनार्योऽविनीतात्मानस्तथैव जन्मान्तरे अकृतविनया देवा वैमानिका ज्योतिष्का यक्षाश्च व्यन्तराश्च गुह्यका भवनवासिनस्त एते

तर्हेव सुविणीअप्या लोगंसिनरनारीओ । दीसंति सुहमेहंता इड्डिं पत्ता महायसा ९.

तर्हेव अविणीअप्या देवा जक्खा अ गुज्झगा । दीसंति (सुहमेहन्ता आभिओगसुवड्डिआ १०.

तर्हेव सुविणीअप्या देवा जक्खा अ गुज्झगा । दीसंति सुहमेहंता इड्डिं पत्ता महायसा ११.

दृश्यन्ते, केन ? आगमभावचक्षुषा, किं कुर्वाणाः-? दुःखमेधमानाः, परेषामाज्ञया परेषाम् ऋद्ध्यादिदर्शनेन च, कीदृशाः सन्तः ? आभियोग्यमुपस्थिताः, अभियोग आज्ञादानलक्षणः, सोऽस्यास्तीत्यभियोगी, तस्य भाव आभियोग्यं कर्मकरभावमुपस्थिताः प्राप्ताः. १०. अथ विनयफलमाह—तर्हेवेति—तथैवैते देवादयः सुविनीतात्मानो जन्मान्तरकृतविनयाः, निरतिचारधर्मारोधका इत्यर्थः, दृश्यन्ते सुखमेधमाना महाकल्याणादिषु ऋद्धिं प्राप्ता इति देवाधिपादिप्राप्तसमृद्धयो महायशसो विख्यातसद्गुणा

इति, एष नारकान् विनो व्यवहारतो येषु स्यानेषु सुखदुःखसम्भवस्तेषु विनयस्याविनयस्य च फलं कथितम् ११ अप्य विशेषतो लोकोत्तरं विनयफलमाह—ज इति—ये सुशिष्या आचार्याणामुपाध्यायानां च शुभ्रुपावचनकरा एजाप्रधान यद्वचन तस्य करणे तत्परा भवन्ति, तेषां पुण्यवर्ता शिक्षा ग्रहणासेवनारूपा भावार्थरूपाः प्रवर्धन्ते वृद्धिं यान्ति, दृष्टान्तमाह जलसिक्ता यया पा द्या वृक्षा १२ एवं मनस्वानीय साधुभिर्विनय' कार्य इत्याह—अप्यणद्वेति—ये ग्रहिणोऽप्रसंयता इहलोकस्य कारणमिहलोकनि-

जे आयरियउधज्जायाण सुसूससावयणंकरे । तेसिं सिक्खा पवङ्कन्ति जुलसित्ता इव पायवा १२
 अप्पणढा^१ परढा वा सिप्पा णेउणिआणि अ । गिहिणो उवभोगढा^२ इहलोगस्स कारणा(कारण) १३
 जेण धर्भं वह^३ घोरं परिआव च वारुण । सिक्खसमाणा निअच्छन्ति जुत्ता ते ललिइविआ १४

मिषमिति^१, दपमोगार्थमज्ञपानाविमोगार्थं, शिखन्त इति शेष किमर्थम्? आत्मार्थमात्मनिमित्तम्, अनेन ममाजीविका भविष्य तीत्येव^२ परार्थं वा परनिमित्तं वा पुत्रमहमेतदुग्राहयिष्यामीत्येव शिक्षानि कुम्भकारक्रियादीनि, नेपुण्यानि च लेम्बादिकलालक्ष ज्ञानि^३ ११ जेनेति—येन शिक्षाविना शिक्ष्यमाणेन बन्धु निगडादिभिर्धर्मं, घोरं रोद्र परितापं च वारुणमेतज्जनितं निर्भर्त्सनादिष्वचनं शिक्षमाणा गुरोः सकाशाद्विपश्यन्ति प्राप्नुवन्ति, युक्ता इति नियुक्ता शिक्षादिग्रहणे ते ललितेन्द्रिया क्री-

लागभर्तुरा राजपुत्रादयः. १४. तेवीति-तेऽपि पुरुषाः शिक्षमाणस्तमित्वरमपि गुरुं बन्धादिकारकमपि पूजयन्ति सामान्यतो मधुरवचनाभिनन्दनेन, किमर्थं तस्य शिल्पस्य कारणात्, तन्निमित्तमिति भावः। पुनस्तं गुरुं ते सत्कारयन्ति वस्त्रादिना, पुनस्तं गुरुं नमस्यन्ति अञ्जलिग्रहणादिना, किम्भूतास्ते ? तुष्टा इति, अमुत इदमवाप्यत इति तुष्टाः, पुनः किम्भूतास्ते? निर्देशवर्तिन आज्ञाकारिणः इति. १५. किमिति-यदि तावदेतेऽपि तं गुरुं पूजयन्ति, तदा यः साधुर्मोक्षवाच्छकस्तेन तु गुरवो विशेषतः

ते वि तं गुरु पूअंति तस्स सिग्पस्स कारणा । सक्कारन्ति नमंसंति तुष्टा निहंसवत्तिणो १५.
किं पुणं जे सुअग्गाही अणंतहिअकामए । आथरिआ जं वए भिक्खू तम्हा तं नाइवत्तए १६.
नीअं सिज्जं गइं ठाणं नीअं च आसणाणि अ । नीअं च पाए वंदिज्जा नीअं कुज्जा अ अंजलिं १७.

पूजनीया इत्याह, किं पुनः ? यः साधुः श्रुतग्राही परमपुरुषप्रणीतस्यागमस्य ग्रहणेऽभिलाषी. पुनर्योऽनन्तहितकामुकः, मोक्षं यः कामयत इत्यभिप्रायः, तेन तु गुरवः सुतरां पूजनीया इति. यतश्चैवमत आचार्या यत्किमपि वदन्ति तथा तथा नेक-प्रकारम्, भिक्षुः साधुस्तस्मात्तदाचार्यवचनं नातिवर्तयेद्युक्तत्वात्सर्वमेव सम्पादयेदिति. १६. अथ विनयस्योपायमाह-नीअ-मिति-साधुर्योः सकाशाच्छल्यां संस्तारकलक्षणां नीचां कुर्यादित्युक्तिः, एवं साधुराचार्यगतेः सकाशात्स्वकीयां गतिं नीचां

कुर्यात्, तस्य गुरोः पृष्ठतो नातिदूरेण नातिशीघ्रं पायादित्यर्थः, एवं स्थान यत्र स्थान आचाय आस्ते तस्मात्स्थानानात्मीचं, नीचतरे
 स्थाने स्नातम्यमिति भावः । पुनर्नीचानि लघुतराणि कदाचित्कारणजात आसनानि पाठकादीनि, तस्मिन्नुपविष्टे तदनुज्ञात
 सन् सवेत नान्यथा, तथा नीचं च सम्यगवनतमस्तकः समाचार्यस्य पादौ धन्वते नाशङ्कया, तथा कचिव्यमादौ नीचं नम्रकाय
 कुर्याच्च सम्पादयेद्याञ्जलिः न स्थाणुवस्तथ एवेति १७ एवं कायविनयं कथयित्वा घचनविनयमाह—सम्येद्वेति—सांशुर्गं
 प्रति मिथ्यापुष्कतपुरःसरमभिवन्धेय एवेत्, न पुनरिति, न चाहमेधं मूय करिष्यामीति एव किमित्याह—हे गुरो मम

संघट्टइत्तौ कापूण तहा उवादिणामवि । स्वमेह अवराहं मे वइज्ज न पुणुत्ति अ १८
 बुग्गओ वा पओपूण चोइओ वइई रह । एव बुयुद्धिं किञ्चाण बुत्तो बुत्तो पकुळ्वई १९

मन्दभाग्यस्यापराधं दोषं क्षमस्व सहस्य ? किं कृत्वा ? कायेन वेदन कथञ्चित्तथाविधे प्रवेश उपविष्ट गुरुं सख्यदृष्ट्य
 स्पृष्ट्वा पुनरुपाधिनापि कल्यादिनापि कथञ्चित्सख्यदृष्ट्यः १८ एवं सर्वं बुद्धिमान् स्वयमेव करोति, तदन्यस्तु
 कथमित्याह—बुग्गेति—बुर्गीरव गच्छिस्वलीषर्वषव्यतोवेनारवण्डस्त्रणेन चोदितः प्रेरितो विद्वः सन् वदति कापि
 नयति रपम्, एवं बुर्गीरिष बुर्गदि सिष्यः कृत्यानामाचार्यादीनां कृत्यानि वा तदभिरुचितकार्याणि दत्तः दत्तः पुनः

पुनरभिहित इत्यर्थः, प्रकरोति निष्पादयति प्रयुङ्क्ते चेति. १९. आलवन्त इति-पुनराचार्यः शिष्यं प्रत्येकवारं वक्ति, अथवा पुनः पुनर्वक्ति, तदा स शिष्य आत्मन आसने स्थित एव वचनं श्रुत्वा नोत्तरं ददाति, किं करोति ? आत्मन आसनं मुक्त्वा स शिष्यो विनयेन द्वौ हस्तौ सम्मील्योत्तरं ददाति, कथम्भूतः सः ? धीरो बुद्धिमान्. एवं च कृतान्यप्यभूनि न शोभनानीत्यत आह—कालमिति-साधुस्तत्तत्पितृहरादिरूपमशनादि गुरोः सम्प्रतिपादयेदुपानयेत्, केन केन ? तेन तेनोपायेन गृहस्थानामा-

❀ आलवन्ते लवन्ते वा न निसिजाइ पडिस्सुणे । मुत्तूण आसणं धीरो सुस्सुसाए पडिस्सुणे २०.
कालं छन्दोवधारं च पडिलेहिता ण हेउहिं । तेण तेण उवाएणं तं तं संपडिवायए २१. वा।

विवत्ती अविणीअस्स संपत्ती विणिअस्स थ । जस्से थ दुहओ नाथं सिक्खं से अभिगच्छइ २२.

वर्जनादिना, किं कृत्वा ? कालं शरदादिलक्षणं, छन्दस्तस्येच्छारूपमुपचारमारामनाप्रकारम्, चशब्दद्विशादिकम्, एतत्प्रत्यु-
पेक्ष्य ज्ञात्वा, कैः ? हेतुभिर्यथानुरूपैः कारणैः, तथा काले शरदादौ पितृहरादि भोजनं, शय्या प्रवातनिवातादिरूपा, इच्छा-
नुलोमं वा यद्यस्य हितं रोचते चाराधनाप्रकारोऽनुलोमभाषणग्रन्थाभ्यासवैयावृत्त्यकरणोदिः, देशेऽनूपदेशादीनामुचितं निर्धिवं-

* इय क्षेपकगाथा बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्यते, पर दीपिकासवलितमूलपुस्तक उपलब्धा. १ प्रार्चनिपुस्तकद्वयेऽस्या गाथाया व्याख्यान विशान्तिमः

नादिभिर्देवुभिः श्रेय्यायाधिक्यं विज्ञाय तदुचितं सम्यादेयेविति २० २१ विवसीति-पुनः प्रादायिनीतस्य श्लिष्यस्य ज्ञानाविद्यु-
 ज्ञाना विपत्तिर्भवति, विनीतस्य च श्लिष्यस्य ज्ञानाविद्युजानां सम्पात्तिर्भवति, यस्यैतदज्ञानादिप्राप्त्यप्राप्तिरूप ज्ञानायधियञ्छति
 प्राप्नोति, मापत उपादेयं ज्ञानादीति २२ अपेतत्वेव इवयत्नविनीतस्य फलप्राप्तौ-जैदति-एवविधस्य साधोयैकौ नास्ति, कथं ?
 सम्यग्दृष्टेयारिपयत इत्यपिभ्यससन्नेकसस्याभावात्, एवंविधस्य कस्य ? यथापि खण्डः प्रवजितोहसि रोषणः, पुनर्यौ मतिक्रुद्धिगा

जै आचि षष्ठे' मद्रदृष्टिगारचे'पिसुणे नरे साहसंहीणपेसणे ।

अविद्वधमे विणप् अकोविद्य् असविभागी न हु तस्त सुखौ, २३

निदेसधिची पुण जे गुरूण सुअत्यधम्मा विणयसि कोविआ ।

तरितु ते ओधमिण बुरुधरं खवित्तु कम्मं गइमुत्तम गयं त्ति वेसि २४

विणयसमाहिअज्झयणे धीओ उवेसो सम्मतो २

एव इति, ऋद्धिगौरवमति, ऋद्धिगौरवोयिनिविष्टं पुनर्यं पिशुनः शृष्टिमोसस्यदक, नरो नरस्यञ्जनको न भावनर, पुनर्यं
 साहसिकोऽकल्पकरणपरः, पुनर्यो हीनशुर्वप्राकरः, पुनर्योऽशृष्टधर्मा, सम्यग्गनुपलभ्यद्वुतादिधर्मा, पुनर्यिनयेऽकोविदो विलय-
 विषयेऽपणिद्वत्, पुनर्योऽसविभागी, यत्र इवापि छात्रे न सविभागान् य इत्येवतस्तस्य न मोक्षः २३ अप विनयफलस्य
 नात्रा उपशंहरावाह-निरेसेति-एवंविधस्यै साधव उपमा गतिं सिद्धिं गता, किं कृत्वा ? कर्म निपरसेधं' समस्तं मनोपप्रा-

हिनामकं क्षपयित्वा, पुनः किं कृत्वा ? एनमुदाधिं प्रत्यक्षोपलभ्यमानं संसारसमुद्रं दुरुत्तारं तीर्त्वा, चरमभवं केवलित्वं प्राप्येति भावः. त्रवीमीति पूर्ववत्. २४. इति श्रीदशवैकालिके शब्दार्थवृत्तौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां विनयसमाध्याख्यनवमाध्ययने द्वितीयोद्देशः समाप्तः. २. आयरीति—अथ तृतीय आरभ्यते, इह च विनीतः पूज्यो भवेदिति साधुराचार्यं सूत्रार्थप्रदं, तत्स्थानीयं चान्यं ज्येष्ठार्यं रत्नाधिकं वा प्रतिजागृयात्, तत्तत्कार्यसंपादनेनोपचरेत्, कः कांमिव ? आहिताग्निब्राह्मणोऽग्निमिव, किं कुर्वाणः साधुः आहिताग्निब्राह्मणश्च ? शुश्रूषमाणः, सम्यक्सेवमानः प्रतिजागरमाणश्च, उपाय-

अथ तृतीय उद्देशः प्रारभ्यते ।

आयरिअ अग्निमिवाहिअग्नी सुस्सूसमाणो पडिजागरिज्जा ।

आलोइअं इंगिअमेव नच्चा जो छंदमाराहई स पुज्जो १.

माह—पुनर्यः साधुराचार्यादीनामवलोकितं वीक्षितमिदमितमेव चान्यथावृत्तिलक्षणं ज्ञात्वा छन्दोऽभिप्रायमाचार्यादीनां विज्ञायाराधयति, कथमाराधयेदित्याह—शीते पतति सति प्रावरणावलोकने तस्यानयनेन, तथेद्विते च निष्ठीवनादिलक्षणे जाते सति शुण्ठ्यादीनामानयनेनैवं कुर्यात्, स इत्थम्भूतः साधुः पूज्यः पूजार्हः कल्याणभागिति. १. पुनः प्रक्रान्त एवाधिकार आह—

१ बहुषु पुस्तकेषु कामिवेति स्त्रीलिङ्गविशिष्टः पाठो दृष्टिदोषनिबन्धनो गङ्गुरिकाप्रवाहन्यायेन मन्तव्योऽन्यथाऽऽचार्यशश्रूषमाणयोःको वा स्त्रीलिङ्गसम्बन्धः ।

आधारति-य साधुराचारार्थं ज्ञानादीनामाचाराणां निमित्तं विनयं प्रधाकं प्रयुङ्क्त करोति, किं कुर्वीणुः ! शुभयमाणं भोक्तु
 मिच्छन्, विनयं गुरुर्वक्ष्यत्येवं, ततस्तेन गुरुणोक्तं सति वाक्यमाचार्यादिकथितं परिग्रह्य, ततो यथोपदिष्टं, यथा गुरुणोक्तं
 तथाभिभाइसन् मायारहितं भद्रया कर्तुमिच्छन् सन् विनयं करोति, परं ततोऽन्यथाकरणेन गुरुं नाशातयति न हीलयति, स

आधारस्मट्टा विणयं पउजे सुस्तूसमाणो परिगिञ्ज वक्क ।

जहोवइट्ट^२ अभिक्खमाणो गुरुं च नासायई स पुज्जो २

रायणिणसु विणयं पउजे ढहरा वि असुअ परिआयजिह्वा ।

नीअत्तणे षट्ठइ सच्चवाई उवावय वक्ककरे स पुज्जो ३

पृज्यं २ उपणीति-पुनं क्विच च साट्टं रत्नाधिकेषु भावरत्नज्ञानादिभिरधिकेषु विनयं प्रधोमत्तं प्रयुङ्क्ते करोति, तथा
 ढहरा अपि च य वयसा सुतेन च ज्येष्ठा, पुनर्यं पर्यायज्येष्ठाभिरप्रममिता, तयु च यो विनयं प्रयुङ्क्ते, एवं यो नीचत्वे
 गुणाधिरान प्रति नीचभावे वर्तते, पुनर्याप्रपि सत्यवापधिरुच्चवक्ता, तथाषपातवान् पन्दुनाशीलो निकटवर्ती वा, पुनर्यो वाक्यकर्तो

गुरोर्निर्देशकरणशलिः, स पूज्यः. ३. अन्नायेति-पुनः किञ्च साधुरज्ञातोच्छं परिचयस्याकरणेनाज्ञातः सन् भावोच्छं गृहस्थोद्धरितादि चरत्यटित्वानतिं भुङ्क्ते, न तु ज्ञातस्तद्बहुमतमिति, एतदपि विशुद्धमुद्रमादिदोषरहितं, न तद्विपरीतम्, एतदपि यापनार्थं संयमभारो-
द्वाहिदेहपालनाय, अन्यथा समुदानं चोचितभिक्षालब्धं च नित्यं सर्वकालं, न तूच्छमप्येकत्रैव बहु लब्धं कादाचित्कं वा, एषम्भूतमपि विभागतोऽलब्ध्वाऽनासाद्य न परिदेवयेन्न खेदं यायात्, यथाहं मन्दभाग्यः अथवा नायं देशः शोभन इति, विभागतश्च लब्ध्वा

अन्नायउच्छं चरई विसुद्ध जवणट्टया समुआणं च निच्चं ।
अलद्धुअं नो परिदेवइज्जा लद्धुं न विकत्थई स पुज्जो ४.
संथारसिज्जासणभत्तपाणे अपिच्छथा अइलाभे वि संते ।
जो एवमप्याणभितोसइज्जा संतोसपाहन्नए स पुज्जो ५.

प्राप्योचितं न विकत्थते न श्लाघां करोति, यथाहं महापुण्यवान्, अथवायं देशः शोभनः, यो यतिरेवं पूर्वोक्तं कुर्यात्स पूज्यः. ४.
संथारेति—किञ्च यस्य साधोः संस्तारके शय्यायामासने भक्ते पाने चाल्पेच्छता अमूर्च्छया कृत्वा परिभोगादधिकस्य परि-
हारो वा भवेत्, क्व सति ? सति संस्तारकादीनां गृहस्थेभ्यः सकाशादतिलाभे सत्यपि, यः साधुरेवमात्मानमभितोषयति,
येन वा तेन वात्मानं यापयति, किम्भूतो यतिः ? सन्तोषप्राधान्यरतः, सन्तोष एव प्रधानभावे रत आसक्तः, स साधः पूज्यः. ५.

अपन्त्रियसमाधिदारेण साधोः पूज्यतामाह—संस्कृति-नरेण कष्टका इदं मे भविष्यतीत्याशया सोढुं शक्या, किम्बूता वञ्चना ! अपोमया लोहमया, किम्बूतेन नरेण ? तत्साहचर्या, अर्यायमवता, तथा च कुर्वन्ति केचिच्छोहमयकण्टकास्तरणशपनमप्यथाच्छया, परं न तु यचनकष्टका सोढुं शक्या, ततो निरीर सन् कर्णसरान् वाक्यकान् संहेत स पूज्य ६ पुनरतदा गृह्यति—मुहूर्तेति—लोहमया कष्टका मुहूर्तदुःखा मुहूर्तमल्पकाल याधत् दुःखदा भवन्ति, वेधकाल एव प्रायो

सकल संहेत आसाइ कटया अओमया उच्छह्या नरेण ।

अणासप जो उ सहिज्ज कटप वईमप कलसरे स पुज्जो ६

मुहुचवुम्खा उ हवति कटया अओमया ते वि तओ सुउद्धरा ।

वायावुरुत्ताणि दुरुद्धराणि त्रेराणुग्धीणि महब्भयाणि ७

इ-गदानात्, तत्रपि कष्टका वायात्सुद्धरा, मुर्वनेवोद्वियन्ते, प्रणपरिकर्म ष क्रियते पर वचनेन यानि दुरुक्तानि तानि दुरुद्धराणि भवन्ति, दुर्गनेवोद्वियन्त, मनोरूपलक्षणेपनात्, किम्बूतानि वचनदुरुक्तानि ? वैराजुग्धीनि, तथा भयणभेदेषादिना इदं गेह परलोके च वैराजयननराणि, पुन किम्बूतानि ? अत एव महामयानि कुगतिपातभयदेशुभूतानि ७

समावयन्तीति-पुनः किञ्च वचनाभिधाताः खरादिवचनप्रहाराः कर्णगताः सन्तः प्रायो दौर्मनस्यं दुष्टमनोभावं प्राणिनां जनयन्ति, अनादिभवाभ्यासात्, किं कुर्वन्तो वचनाभिधाताः ? समापतन्त एकीभवेनाभिमुखं पतन्तः, अथ च यो यतिस्तान् सहते, न तु तैर्विकारमुपदर्शयेत्, किं कृत्वा सहते ? धर्म इति कृत्वा सामायिकपरिणामं समापन्नः सन्, न त्वशक्त्यादिना,

समावयन्ता वयणाभिधाया कन्नंगया दुम्मणिअं जणंति ।

धम्मस्सुत्ति किञ्चा परमग्गसूरे जिइंदिए जो सहई स पुज्जो ८.

अवन्नवायं च परम्मसुहस्स पच्चवखओ पडिणीअं च भासं ।

ओहारणिं अप्पिअकारणिं च भासं न भासिज्ज सया स पुज्जो ९.

किम्भूतो यतिः ? परमाग्रशूरः प्रधानशूरः, पुनर्जितेन्द्रियः, स पूज्य इति. ८. पुनराह—अवन्तीति—योऽवर्णवादमश्लाघावादं पराङ्मुखस्य पृष्ठतः प्रत्यक्षतश्च नो भाषेत सदा कदाचिदपि नैवं ब्रूयात्, तथा प्रत्यनीकामपकारिणीं त्वं चौर इत्यादिरूपां, तथावधारिणीमशोभन एवायमित्यादिरूपां, पुनरप्रीतिकारिणीं च श्रोतुर्मुतनिवेदनादिरूपां च भाषां वाचं न भाषेत, स यतिः

प्रत्यः १. अलोलुपं इति-तथा च साधुरालोक्ष्य आहारादिष्वदृश्यः, पुनरुल्लेख इन्द्रजातान्दिकुङ्ककरहितः, पुनरमायी कीटि-
 त्यदृश्यः, पुनरपिशुनी न छेदनमेव न कर्ता, पुनरदीनघृतिराधारवीजामभायेऽपि सुचञ्चुतिः, पुनर्या नो माषयेदकुसलभावतया,
 परं यपामुक्त्वापुतो मपताहं वर्धनीय, पुनर्यो न भावितात्मा स्वयमन्यपुरत स्वगुणवर्णनापर, पुनरकीतुकम् सदा नदनसर्त-

अलोलुप अकुङ्कय अमाहं अपिसुणे आवि अदीणविची ।

नो भावय नो विअ भाविअप्या अकोउहृहे अ सया स पुज्जो १०

गुणेहिं साहू अगुणेहिं साहू गिण्वादि साहू गुण सुचसाहू ।

विआणिआ अप्पगमप्पण जो रागवोसेहिं समो स पुज्जो ११

स्याविष्णु, स एव १० गुणेहिमिति-किञ्च साधुगुणैः पूर्वोक्तियुष्मिन्पाविभिर्मुक्तो मयति, तथा असाधुगुणेः पूर्वोक्तगुण
 विपरीतेर्भवति, एवं सति च गुणान् साधुगुणान् मयाप स्वम्, असाधुगुणान् मुञ्चेति बोधन उपवेश, एवमधिकृत्य विज्ञाप
 यति विविधं ज्ञापयत्यात्मानमात्मनः, पुनर्यो रागवेषयो समो न रागवान्न देषवान्, एवविधो य साधु स एव्यः ११

तहैवेति-किञ्च साधुरेतान्न हीलयति, कानित्याह-तथैव पूर्ववत्, डहरं वा महल्लकं वा, वाशब्दान्मध्यमं वा, स्त्रियं, पुमांसम्, उपलक्षणत्वान्नपुंसकं वा, प्रव्रजितं वा गृहिणं वा, वाशब्दारादन्यतीर्थिकं वा न हीलयति, नापि खिसयति, तत्र सूयया असूयया वा एकवारं दुष्टाभिधानं हीलनं, तदेव वारंवारं खिसनं, हीलनाखिसनयोश्च निमित्तभूतं स्ताम्भं च भानं च क्रोधं रोपं त्यजति, स पूज्यः. १२. ज इति-किञ्च ये मानिता अभ्युत्थानादिसल्कारः सततं निरन्तरं, शिष्यान् मानयन्ति श्रुतस्योपदेशं

तदेव डहरं च महल्लगं वा इत्थी पुमं पव्वइअं गिहिं वा ।

नो हीलए नो वि अ खिसइज्जा थंभं च कोहं च चंए स पुज्जो १२.

जे माणिआ सययं माणयंति जत्तेण कन्नं व निवेसयंति ।

ते साणए साणरिहे तवस्सी जिइदिए सच्चरए स पुज्जो १३.

प्राति चोदनादिभिः, तथा यत्नेन कन्यामिव निवेशयन्ति, यथा मातापितरौ कन्यां गुणैर्वयसा च सर्वासु ऋद्धिषु योग्ये. भर्तारि स्थापयतः, एवमाचार्या अपि शिष्यं सूत्रार्थयोर्वेदिनं दृष्ट्वा महति आचार्यपदे स्थापयन्ति, ततस्तानेवंभूतान् गुरुन्. यो मानयत्यभ्युत्थानादिना, किम्भूतान् गुरुन् ? मानयोग्यान् मानार्हान्, स पूज्यः, किम्भूतः शिष्यः ? तपस्वी, पुनः किम्भूतः

नितेन्द्रियः, पुनः किम्भूतः ! सत्यरतः, इदं किप्यस्य प्राधान्यस्यापनार्थं विशेषणद्वयम् १३ पुनराह—तेसिमिति—यो
 मेधाधी पण्डित एवंविधः सन् धरति, किं कृत्वा ? गुरुणा ? तेनो पूर्वोक्तगुणधर्ता सुभाषितानि सुत्वा, किम्भूतानां गुरुणा ?
 गुणसागरणां गुणानां समुद्राणां, किम्भूतो मुनिः ? पश्चरतः एवमहाव्रतपाष्ठेने तत्परः, पुनः किम्भूतो मुनिः ? त्रिगुणः, मनो
 गुणवचनमुत्तिस्रयशुसिहरितः, पुनः किम्भूतो मुनिः ? चतुष्कपायापगतः, क्रीधमानमायालोभास्यकपापचतुष्टयवर्जितः, स

तेसिं गुरुण गुणसायराण सुञ्चा ण मेहावि सुभासिआइ ।

चरे सुणी पचरण तिगुचो षडक्कसायावगए स पुञ्जो १४

गुरुमिह सयय पडिअरिअ सुणी जिणमयनिउणे अमिगमकुसले ।

धुणिअ रयसल पुरेक्कड भासुरमडल गइ वइ चि वेमि १५

विणयसमाहीप तइओ उरेसो सस्सत्तो ३

धय १४ अथ प्रस्तुताफलस्य नाम्ना स्वसंस्मरणम्—गुरुमिति—एवंविधो मुनिर्गतिं सिद्धिरूपां व्रमति गच्छति, किं कृत्वा
 गुरुमाचार्यादिकृपमिह मनुष्याल्लोके सुततं निरन्तरं विधिनाराध्य, किम्भूतो मुनिः ? जिनमत्तनिपुण आगमे प्रवीणः, पुनः किं
 भूतो मुनिः ? अमिगमकुसलः, कोपमारूर्णकप्रतिपत्तिदशः, किं कृत्वा सिद्धिं याति ? रजोमलं पुराकृतं विधूय, अष्टप्रकारं

कर्म क्षपयित्वेत्यर्थः, किम्भूतां गतिं ? भासुरां ज्ञानतेजोमयीं, पुनः किम्भूतां गतिम्, अतुलाम्, अस्याः सदृश्यन्या गतिर्नास्ति, ब्रवीमीति पूर्ववत्. १९. इति श्रीदशैकालिके समयसुन्दरविरचितोयां शब्दार्थवृत्तौ नवमाध्ययने तृतीय उद्देशकः समाप्तः. ३ सुअभिति-चतुर्थो व्याख्यायते, तत्र सामान्येन य उक्तो विनयस्तस्य विशेषणोपदर्शनार्थमिदं प्राह-श्रुतं मया हे आयुष्मन् ! तेन भगवता एवमाख्यातमिति, एतद्यथा षड्जीवनिकायां प्रोक्तं तथैव द्रष्टव्यम्, इह क्षेत्रे प्रवचने वा, खलुशब्दो वा

अथ चतुर्थ उद्देशः प्रारभ्यते.

सुअं मे आउसं तेणं भगवया एवमवस्वायं, इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्टाणा पन्नत्ता, कथरे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्टाणा पन्नत्ता? इमे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्टाणा पन्नत्ता, तं जहा-विणयसमाही; सुअसमाही, तवसमाही, आचारसमाही.

विणए सुए अ तवे आथारे निच्च पंडिआ. १. अभिरामयंति अप्पाणं जे भवंति जिइदिआ ?.

विशेषणार्थः, न केवलमिह, अन्यत्राप्यन्यतीर्थकरप्रवचने स्थविरैरणधरेर्भगवद्भिः परमैश्वर्यादियुक्तैश्चत्वारिः विनयसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि विनयसमाधिभेदरूपाणि प्ररूपितानि, भगवतः समीपे श्रुत्वा ग्रन्थतो रचितानीत्यर्थः, कतराणि खलु तानीत्यादिप्रश्नः, अमूनि खलु तानीत्युत्तरदानं, तद्यथेत्युदाहरणे, विनयसमाधिः, श्रुतसमाधिः, तपस्समाधिः, आचारसमा-

धिष, तत्र समाधानं समाधिः, विनये समाधिर्विनयसमाधिः, एवं संपेक्ष्यपि द्रष्टव्यम् । उक्तमेष श्लोकेन सकृदुद्धातिः—विष्णु इति—'विष्णु इत्यादि दृग्भ्रम' अस्य व्याख्या—विनये यथोक्तश्रणे, श्रुतेऽङ्गावौ, तपसि वाद्याम्यन्तररूपे, आचारं च मूलोत्तरगुणरूपे नित्य सर्वकाले पण्डिता सम्यक्परमार्थवेदिनाः, किञ्चकुर्वन्तीत्याह—अभिरामयन्त्यामिसुख्येन किनयादिषु युञ्जत आत्मानं जीर्णं, किमिति, अस्योपादेयत्वात्, क एव कुर्वन्तीत्याह—ये भवन्ति जितेन्द्रिया जितचक्षुराविभाषकाश्च एव परमार्थः । अयं विनयसमाधिं कथयितुं वाञ्छन्नाह—चतुर्विधं स्रष्टु विनयसमाधिर्भवति, तपयेत्युवाहारणो

चतुर्विधा स्रष्टु विणयसमाही, त जहा-अणुसासिज्जन्तो सुस्तूसह, सम्मपण्डिवञ्जइ, वयमाराहइ,

न य भवइ अत्तसपगगहिय, चउत्थ पय भवइ, भवइ अ इत्थ सिल्लोगो .

पेहेइ विआणुसासण सुस्तूसई त च पुणो अहिठिए । न य माणमएण मज्झई विणयसमाहिआययटिए, र

पन्पासार्थः, अदुःशास्यमानस्तत्र तत्र चोपमानं शुभ्रूते, तत्रगुणासनमर्दितया भोगुमिच्छति, इच्छामगृसितं सम्यक्सम्भ-
 तिपद्यते, सम्यगधिपरीतमनुशासनं पपाविपयमपकुद्वचते, स ईवं विभिष्टप्रवृत्तेषु वेदुमाराधयति, वेद्यतेऽनेनेति वेद-
 श्रुतज्ञानं, तद्यथोक्तानुष्ठानतत्परतया सफलीकरोति, अत एव विगुद्वप्रवृत्तेर्न च भवत्यात्मसम्भ्रगृहीतः ; कर्त्तव्यं सम्भ्रगृहीतं
 सम्यक्प्रकर्षेण गृहीतो येनाहं विनीतं पुसाशुरित्यथमादिनाः, तपानलमोत्कर्षप्रधानत्वविनयानेर्न ईयग्भृतो भवतीत्यभिप्रायः,

चतुर्थं पदं भवति, तदेव सूत्रक्रमप्रामाण्यादुत्तरोत्तरगुणापेक्षया चतुर्थमिति, भवति चात्र श्लोकः, अत्रेति विनयसमाधौ, श्लोकश्छन्दोविशेषः. स चायं- 'पेहेइ इत्यादि' साधुर्हितानुशासनं प्रार्थयत इच्छति, पुनराचार्यादिभ्य इहलोकपरलो-
कयोरुपकारिणसुपदेशं शुश्रूषति, धातूनामनेकार्थत्वाद्यथाविषयमवबुद्धयते, तच्चावबुद्धः सन् पुनरधितिष्ठति यथावत्करोति, न
च कुर्वन्नपि मानमदेन गर्वमदेन माद्यति मदं याति, विनयसमाधौ विनयसमाधिविषये, किंभूतः साधुः ? आयतार्थिको

चउव्विहा खलु सुअसमाही भवइ, तं जहा-सुअं मे भविस्सइ ति अज्झाइअव्वं भवइ, एगरगच्चित्तो
भविस्सामिति अज्झाइअव्वयं भवइ, अप्पाणं ठावइस्सामिति अज्झाइअव्वयं भवइ, ठिओ परं
ठावइस्सामिति अज्झाइअव्वयं भवइ, चउत्थं पथं भवइ, भवइ अ इत्थ सिलोगो ।

मोक्षार्थिति. २. उक्तो विनयसमाधिः, अथ द्वितीयं श्रुतसमाधिमाह-तत्र 'चउव्विहा इत्यादि सूत्रं' चतुर्विधः खलु श्रुतस-
माधिर्भवति. तद्यथा—श्रुतं मे आचारादिद्वादशाङ्गं भविष्यतीत्यनया बुद्ध्यध्येतव्यं भवति, न गौरवाद्यालम्बनेन, तथाध्ययनं
कुर्वन्नकाग्रचित्तो भविष्यामि, न विप्लुतचित्त इत्यध्येतव्यं भवति, अनेन चालम्बनेन. तथाध्ययनं कुर्वन् ज्ञातधर्मतत्त्वोऽ-
हमात्मानं बुद्धधर्मे स्थापयिष्यामि, तथाध्ययनफलात्स्थितः स्वयं धर्मे परं विनयेयं स्थापयिष्यामीत्यनेन चालम्बनेन, चतुर्थं पदं

भवति, भवति चान्न श्लोक इति पूर्ववत् स चार्थं श्लोकं-नापमिति-आप्यनतत्परस्य ज्ञान भवति, एकाग्रचित्तस्य तत्परतया एकाग्रस्वप्नस्य भवति, स्थित इति विषकाद्धर्मं स्थितो भवति, स्थापयति च परमिति स्वयं धर्मं स्थितत्वादन्यमपि स्थापयति, भूतानि च नानाप्रकारपृथीत्य रतं सक्तो भवति भूतसमाधाविति सूत्रार्थः ३ उक्तः भूतसमाधिः, अथ तपः समाधिमाह-चउचिरेति-चतुर्विधं स्वलु तपः समाधिर्मवति, नेहल्लोकार्थमिहल्लोकनिमित्तं ह्यव्यवैर्वाञ्छया तपोऽनश्ना-

नाणसेगगचित्तो अ ठिओ अ ठावई पर । सुआणि अ अहिज्जित्ता रओ सुअसमाहिण्ण ३

चउच्चिहा स्वलु तवसमाही भवइ, त जहा-नो इहल्लोगइयाण्ण तवमहिट्ठिज्जा, नो परल्लोगइयाण्ण तवमहिट्ठिज्जा, नो किच्चिन्नसइसिल्लोगइयाण्ण तवमहिट्ठिज्जा, नन्नत्थ निज्जरइयाण्ण तवमहिट्ठिज्जा, चउत्थ पथ भवइ, भवइ अ इत्थ सिल्लोगो ।

विरूप साधुरधितिष्ठेत्कुर्यात्, धर्मिलषत्, तथा न परल्लोकार्थं जन्मान्तरभोगनिमित्तं तपोऽधितिष्ठेद्ब्रह्मवत्तवत्, एवं न कीर्ति वर्णशब्दस्त्रापार्यमिति तत्र सर्वदिग्भ्यापी साधुषावः कीर्तिः, एकदिग्भ्यापी वर्णः, अर्द्धदिग्भ्यापी शब्दः, स्वस्थान एव साधुषावः श्लोकं श्लाघा वा, नेतन्निमित्तं तपोऽधितिष्ठेत्, अकामं सन् यथा कर्मनिर्जरेव फलं भवति तथाधितिष्ठेदिति, चतुर्थं पदं

भवति चान्न श्लोक इति पूर्ववत्. स चायं-विविध इति-विविधगुणतपोरतो हि नित्यमनशनाद्यपेक्षयानेकगुणं यत्तपस्तद्रत-
एव सदा भवति निराशो निष्प्रत्याश इहलोकादिषु, निर्जरार्थिकः कर्मनिर्जरार्थी, स एवम्भूतस्तपसा विशुद्धेन धुनोत्यपनयति
साधुः पुराणपापं चिरन्तनं कर्म, नवं च न बध्नात्येवं युक्तः सदा तपःसमाधाविति. ४. उक्तस्तपःसमाधिः, अथाचारसमा-

विविहगुणतवोरए निच्चं भवइ निरासए निजरट्टिए । तवसा धुणइ पुराणपावगं जुत्तो सया तवससमाहिए ४
चउठ्विहा खलु आचारसमाही भवइ, तं जहा—नो इहलोगट्टयाए आचारमहिट्टिजा नो परलो-
गट्टयाए आचारमहिट्टिजा, नो कित्तिवन्नसइसिलोगट्टियाए आचारमट्टिजा नन्नत्थ आरहंतेहिं
हेऊहिं आचारमहिट्टिजा, चउत्थं पयं भवइ, भवइ अ इत्थ सिलोगो ।

जिणवयणरए अत्तित्तिणे पडिपुन्नायइ माययट्टिए । आचारससमाहिसंबुडे भवइ अ दंते भावसंधए ५.

धिमाह—चउठ्विहेति—चतुर्विधः खल्वाचारसमाधिर्भवति, तद्यथा—नेहलोकार्थमाचारमधितिष्ठेत्, न परलोकार्थमाचारमधि-
तिष्ठेत्, न कीर्त्तिवर्णशब्दश्लोकनिमित्तमाचारमधितिष्ठेत्, नान्यत्वाहैतरहत्सम्बन्धिभिर्हेतुभिराचारं मूलगुणोत्तरगुणमयमधि-
तिष्ठेन्निरिहः सन् यथा मोक्ष एव भवति, भवति चतुर्थं पदं, भवति चान्न श्लोक इति पूर्ववत्. । स चायं-जिणवयण इत्यादि-

जिनचरत आगमे सक्त, अतिन्तिनो नैकवारं किञ्चिदुक्तं सन्नसूयया भूयो भूयो घक्ता, प्रतिपूर्णं सुखादिना, आयत-
 मायतार्थिक, अस्यन्तं मोक्षार्थी, आचारसमाधिस्रष्ट इत्याचारे य' समाधिस्तेन स्थगिताभवद्वारं स भवति, पुन-
 किन्धृत ? दान्त इन्द्रिनोइन्द्रियदमाभ्यां, भावो मोक्षस्तत्सन्धक, भावो मोक्षस्तत्सन्धक आत्मनो मोक्षासन्नकारीति ५. सर्वसमा
 धिफलमाह-अभिगमे इति-असौ साधुरात्मन एव न त्वन्यस्य पदं स्थानं क्षेमं शिवं करोति, किं कृत्वा ? चतुर' समार्थनि

अभिगम चउरो समाहिओ सुधिसुद्धो सुसमाहिअप्पओ।

विउलहिअ सुवावह पुणो कुब्बइ अ सोपयत्वेममप्पणो ६

जाइमरणाओ मुच्चइ इत्थय च चएइ सब्वसो ।

सिद्धे वा हवइसासए देवे वा अप्परए महड्डिए त्ति वेमि ७

चउत्थो उवेसो संमत्तो ८ विणयसमाही णामज्झयण संमत्त ९

भिगम्य सम्यग्निष्ठाप, किन्धृत साधु ? सुविशुद्धो मनोवाक्कायेन, पुन सुसमाहितात्मा सप्तदशविधे संयमे, स एवभूत, किन्धृत
 पद ? विपुलहितसुखायहं विपुलं विस्तीर्णं हितं तदात्व आयतौत्रपथ्यं सुखमावहति प्रापयति यत्तथा ६ एतदेव स्पष्टयति-
 नाशति असौ साधुर्नातिमरणात्साराण्मुच्यते, पुन साधुरित्यस्य त्यजति, कोऽयं ? इदंप्रकारमापन्नमित्यम् इत्थं स्थितमि-

त्यस्यं नारकादिव्यपदेशवीजं वर्णसस्थानादि सर्वशः सर्वैः प्रकारैरपुनर्ग्रहणतया, एवं सिद्धो वा कर्मक्षयात्सिद्धो भवति, कीदृशः सिद्धः ? शाश्वतोऽपुनरागामी सावशेषकर्मा देवो वा भवति, किम्भूतो देवः ? अल्परतः कण्डूपरिगतकण्डूयनकल्परतरहितः, महर्द्धि कोऽनुत्तरैवमानिकादिः, त्रवीमीति पूर्ववत्. ७. इति चतुर्थ उद्देशकः ४. इति श्रीदशवैकालिकशब्दार्थवृत्तौ श्रीसमय-मुन्दरोपाध्यायविरचितायां विनयसमाध्यध्ययनं सम्पूर्णम् ९. श्रीरस्तु.

अथ दशमं सभिक्ष्वध्ययनं प्रारभ्यते ।

निक्खम्म माणाइ अ बुद्धवयणे निच्चं चित्तसमाहिओ हविज्जा ।

इत्थीण वसं न आवि गच्छे वंतं नो पडिआयइ जे स भिक्खू ?.

निक्खम्ममेति-अर्थं सभिक्षुनामकमध्ययनमारभ्यते, अस्य चायमभिसम्बन्धः-इह पूर्वाध्ययन आचारप्रणिहितो यथोचित-विनयसम्पन्नो भवतीत्येतदुक्तम्, इह त्वेतेष्वेव नवस्वध्ययनेषु व्यवस्थितः स सम्यग्भिक्षुरित्युच्यते, इत्यनेन सम्बन्धेनायात-मिदमध्ययनं व्याख्यायते, तच्चेदं-स भिक्षुर्भवेत्, स कः ? यो निष्क्रम्य द्रव्यभावगृहात्प्रज्यां गृहीत्वेत्यर्थः, कया ? आज्ञया, तीर्थंकरगणधराणासुपदेशेन, बुद्धवचने तीर्थंकरगणधरवचने नित्यं सर्वकालं चित्तेन समाहितोऽतिप्रसन्नो भवेत्, प्रवचन

एष अभिपुक्त इति गर्भं , अथ प्यतिरेकतः समाधानोपायमाह—पुनः स्त्रीणां सर्वासत्कार्यनिबन्धनभूतानां घर्षां तत्परतन्त्र-
 तारूपं न चापि गच्छेत्, तद्वशातो वि नियमतो घान्तं प्रत्यापिबति, अतो बुद्धवचने चित्तसमाधानतः सर्षया स्त्रीवशल्यागात्,
 अनन्योपायेनान्योपायासम्भवाद्धान्तं परित्यक्त यदिपयजम्बालं न प्रत्यापिषति न मनागप्याभोगतोऽज्ञाभोगतश्च तत्सेवते ?
 पुत्रयिमिति—तथा साधुः पृथ्वीं संचेतनादिरूपां न स्ननति स्वयं, न च स्नानयति परैः, एकग्रहणे तच्चातीयानामपि प्रहृणा
 गन्तमन्यं न समदुगानातीत्येष सर्वत्र वेदितभ्यम् तथा यः साधुः सचिचं पानीर्यं स्वयं न पिषति, न च पाययति परान्,

पुत्रविं न स्नने न स्वणावपू सीओदग न पिपू न पीआवपू ।

अगणि सत्य जहा सुनिसिअ त न जले न जलावपू जे स भिक्खू २

तपापि पइजीषनिकायथातकः फिषत् ? यथा मुनिशितमुग्ध्वालितं शब्दं जीषघातक भवेत्, ततस्तममिं यः स्वयं न म्वाल-
 यति, परैः न्वालयति, स इत्थम्भूतो भिक्षुभवेत्, ननु पइजीषनिकायादिव्यव्ययनेषु पूर्वैकिषु सर्वत्रायमेवार्थः कथितः, किमर्थं
 पुनरपि सभिक्षुनामाच्यपनेऽपि स एषार्यं प्ररूप्यते ? पुनरकिदोऽपप्रसह्मो जायते अघोत्तरमाह—पइजीषनिकायपालनापर

एव भिक्षुरुच्यते, नान्य इति ज्ञापनार्थं, ततो न दोषः २. अनिलेणेति—तथा योऽनिलेन वायुना वायुहेतुना चेलकर्णादि-
नात्मादि न स्वयं बीजयति, नापि परैर्वीजयति, तथा हरितानि बालतृणादीनि यः स्वयं न छिनत्ति, न च परैश्छेदयति
तथा यो बीजानि हरितफलरूपाणि व्रीह्यादीनि सदा सर्वकालं विवर्जयेत्सङ्ग्रहनादिक्रियया, तथा यः सचित्तं नाहारयति
कदाचिदपि सबले कारणेऽपि, स भिक्षुः ३. अथौद्देशिकादिपरिहारेण त्रसस्थावरपरिहारमाह—वहणमिति—यस्मात्कृतौ-

अनिलेण न वीए न वीथावए हरियाणि न छिंदे न छिंदावए ।

बीआणि सया विवज्जयंतो सच्चित्तं नाहारए जे स भिक्खू ३.

वहणं तसथावराण होइ पुढवीतणकट्टुनिस्सिआणं ।

तम्हा उद्देसिअं न भुंजे नो वि पए न पयावए जे स भिक्खू ४.

देशिकादौ त्रसस्थावराणां, त्रसानां द्वीन्द्रियादीनां, स्थावराणां च पृथिव्यादीनां जीवानां वधनं हननं भवति, किञ्चिशिष्टानां
त्रसस्थावराणां ? पृथिवीतृणकाष्ठनिःसृतानां, तथा समारम्भात्, यस्मादेवं तस्मात्कारणादौद्देशिकं कृतादि, अन्यच्च सावधं
यो न भुङ्क्ते, न केवलमेतत्किन्तु यः स्वयं न पचति, नाप्यन्यैः पाचयति, नाप्यन्यं पाचयन्तः समनुजानाति, स भिक्षुः ४.

रोषइति—य' साधु' पठपि पृथिव्याविजीषनिकायानात्मसमान् मन्यते, किं कृत्वा ! ज्ञातपुद्गवचनं रोचयित्वा, ज्ञातपुत्रो महावीरवेषस्तस्य वचन विधिग्रहणासेवनाभ्यां प्रियं कृत्वा, पुनर्य' पञ्चापि महाप्रतानि सृश्रति सेषते, पुनर्य' पञ्चाभयसद्रुतो भवेत्, स मिष्ट' ५ चत्तारीति—किञ्च य' साधुभ्युर' क्रोधादीन् कषायान् सदा सर्वकालं धमति त्यजति, पुनर्यो ब्रुवयोगी

रोइअ नायपुत्तवयणे अत्तसमे मन्निज्ज छय्यि काय ।

पच य फासे महव्वयाइ पंचासवसवरे जे स भिक्खू ५

चत्तारि वसे तया कत्ताए धुवजोगी इविज्ज बुद्धवयणे ।

अहणे निजायरूवरयए गिहिजोगे परिवज्जए जे स भिक्खू ६

सम्मधिट्ठी सया अमूठे अत्थि हु नाणे तये सज्जमे अ ।

तवत्ता धुणइ पुराणपावग मणवयकायसुसवुठे जे स भिक्खू ७

भवति, वचितनित्ययोगवान् स्यात्, केन ? बुद्धवचनेन तीर्थकरवचनेन कर्षभृतेन, तृतीयार्थे सप्तम्यध, किम्भूत' साधु ? अधनधनुष्यवाविरहित', पुन' किम्भूतः साधु ? निर्जातरूपरजत', निर्गतस्वर्णरूप्य इति भाव', पुनर्यो गृहियोगे मूर्च्छया गृहस्यसम्बन्ध परिर्वर्जयति, सर्वं प्रकारे परिस्पजति य' स मिष्ट' ६ पुनराह—समविधीति—य' साधु' सम्यग्दृष्टि-

भाविस्म्यदर्शनी, पुनः सदो मूढः सदाविप्लुतः सन्नेवं मन्यते, अस्त्येव ज्ञानं हेयोपादेयविषयमतीन्द्रियेष्वपि, तथा तपश्चास्त्येव बाह्याभ्यन्तरकर्ममलापनयने पानीयसदृशं. तथा संयमश्च नवकर्मानुपादानरूपः. इत्थं च दृढभावो यस्तपसा धुनोति पुराणं पापं भावसारया प्रवृत्त्या, पुनर्यो मनोवचनकायेषु संबृतः, कोऽर्थः ? तिस्रभिर्गुप्तिभिर्गुप्तः, स भिक्षुः. ७, तर्हेति—किञ्च तथैव पूर्व-साधुवत्, अशनं पानकं च पूर्वोक्तस्वरूपं, तथा विविधमनेकप्रकारं खाद्यं स्वाद्यं च पूर्वोक्तस्वरूपमेव, लब्ध्वा प्राप्य, किमित्याह—

तर्हेव असणं पाणगं वा विविहं खाइमसाइमं लभित्ता ।

होही अट्टो सुए परे वा तं न निहे न निहावए जे स भिक्खू ८.

तर्हेव असणं पाणगं वा विविहं खाइमसाइमं लभित्ता ।

छंदिअ साहस्मिआण भुंजे भुच्चा सज्झायए जे स भिक्खू ९.

भविष्यत्यर्थः प्रयोजनमेनेति श्वः परश्वो वेति तदशनादि न निधत्ते न स्थापयति स्वयं, तथा न निधापयति न स्थापयत्यन्यैः तथा स्थापयन्तमन्यं नानुजानाति यः सर्वथा सन्निधिपरित्यागवान् स भिक्षुः. ८. तर्हेवेति—किञ्च तथैव यः साधुरशनं पानं च त्रिविधं खाद्यं स्वाद्यश्च लब्ध्वेत्यादि व्याख्या पूर्ववत्. लब्ध्वा किमित्याह—छन्दित्वा निमन्थ्य समानधार्मिकान्, भुङ्क्ते स्वा-

तन्मुत्पत्त्यादासन्त्यसिद्धेः, भुक्त्वा च स्वाध्यायपरतथ भवेत्, त्रशब्दाच्छेषातुष्टानपरस्य स्यात्, स भिक्षु ९ अपि भिक्षुलक्षणा
 पिचार एवाह—नेति—य सार्धैर्वैप्रसिद्धीं कलस्मृतिवद्धां कथां न कथयति, पुनर्यं सद्वादक्यादिव्यपि न कुप्यति परस्य, अपि
 तु यो निभृतन्दिपोऽद्भुतेन्द्रियो भवेत्, पुनर्यं प्रशान्तो रागादिरहित एवास्ते, तथा संयमे पूर्वकालस्वरूपे ध्रुव सर्वकालं योगेन
 पांयथाह्मनकर्मलक्षणेन युक्तं प्रतिभेदमीचित्येन प्रवृत्तं, तथा य उपशान्तोऽनाकुलं कायचापलादिरहितः, पुनर्यांऽविच्छिन्नो

न य युगहिअं कहं कहिज्वा न य कुप्ये निहुइविषे पसते ।

संजसधुवजोगजुचे उवसते उवहेडंए जे स भिक्खू १०

जो सहइ हु गामकंठए अकोसपहारतज्जणाओ अ ।

भयमेरवसइसप्यहासे समसुहइदुक्खसहे अ जे स भिक्खू ११

न कचिदुचित्तेऽनादरधानं, न क्रोधादीनां विषेपक इत्यन्ये, इत्यमृतं स भिक्षुः १० ज इति—किञ्च यः साधुः सम्यग्ग्रामक-
 ष्टवान् सइत, मामा इन्द्रियाणि, तेषां दुःसहेतवः कण्टकास्तान्, स्वरूपत एवाह—आक्रोशान् महारास्तर्जनीश्रुति, तत्र आक्रोशा
 जकारादिभिः, महारां कशादिभिः, तजना असूयादिभिः, तथा भैरवभया अत्यन्तरीव्रभयजनका शब्दा समहासा यस्मिन्

स्थान इति गम्यते, तथा तस्मिन्, वेतालादिकृतात्तनादादृहास इत्यर्थः, अत्रोपसर्गेषु सत्सु समसुखदुःखसहश्च योऽर्चलितसम-
 ताभावः स भिक्षुः. ११. एतदेव स्पष्टयति--पडिमिति--यः साधुः श्मशाने प्रतिमां मासादिरूपां प्रतिपद्य विधिनाङ्गी-
 कृत्य न विभेति, न भयं प्राप्नोति, किं कृत्वा? भैरवभयानि दृष्ट्वा, रौद्रभयहेतूनुपलभ्य वेतालादिशब्दादीनि, किम्भूतः साधुः?
 विविधगुणतपोरतश्च, नित्यं मूलोत्तरगुणेष्वनशनादितपसि च सक्तः सर्वकालं न शरीरमभिकाङ्क्षते, निस्पृहतया वात्तमानिकं

पडिमं पडिवज्जिआ मसाणे नो भीयए भयभेरवाइं दिअस्स ।

विविहगुणतवोरए अ निच्चं न सरिरं चाभिकंखए जे स भिक्खू १२.

असइं वोसट्टचत्तदेहे अकुट्ठे व हए लूसिए वा ।

पुढविसमे सुणी हविज्जा अनिआणे अकोउहह्छे जे स भिक्खू १३.

भावि च, य इत्थम्भूतः स भिक्षुः १२. पुनराह--असइमिति--यो मुनिः पृथिवीसमो भवेत्, पृथिवीवत्सर्वसहः स्यात्, न पुना
 रागादिना पीडयते, किम्भूतो मुनिः? असकृद्धुत्सृष्ट्यक्तदेहः, असकृत्सर्वदा व्युत्सृष्टो भावप्रतिबन्धाभावेन त्यक्तो वि-
 भूषाया अकरणेन देहः शरीरं येन स तथाविधः, पुनराकृष्टो वा जकारादिना, हतो वा दण्डादिना, लूषितो वा खड्गादिना,

भक्षितो वा शृगालादिना किम्भूतो मुनिः ! अनियानो भाषिफलस्य वाञ्छारहितः पुनरकुतूहलश्च नदादिषु य एषम्भूतः स भिक्षुः ११ भिक्षुस्वरूपाभिधानाधिकार एषाह—अभिसूयति—यो मुनिः कथेन शरीरेण न मनोवधनाभ्यामेव सिद्धान्तनीत्या परीपहानभिसूय पराजित्यात्मानं जातिपयात्संसारमार्गात्समुद्धरत्युच्चारयति, किं कृत्वा ? जातिमरणं संसारमूलं विविधत्वा, किम्भूतं जातिमरणं ? महाभयं महामयकारण, किम्भूतो मुनिः ? तपसि रतः, तपकरणतत्पर, किम्भूते तपसि ? भ्रामण्ये

अभिमूअ कापण परीसहाइ समुद्धरे जाइपहाउ अप्पय ।

विइतु जाईमरणं महब्भय तवे एए सामणिए जे स भिक्खू १४

इत्थसजए पायसजए वायसजए संजईदिए ।

अज्झप्परए सुसमाहिअप्पा सुत्तस्य च विआणइ जे स भिक्खू १५

भ्रमणानो सम्बन्धिति शुद्धे, स भिक्षुः १६ पुनराह—इत्येति—यः सार्धैस्तसंयतः पादसंयतः इति कारणं विना कूर्मवल्लीन आस्ते, कारणे च सम्यगगच्छति, तथा यो वाक्संयतोऽकुसलवचननिरोधात्, कुशलवचनस्य बोधीरणेन, किम्भूतः साधुः ! संयतेन्द्रियो निवृत्तविषयप्रसरः पुनः किम्भूतः साधुः ? अध्यात्मरतः प्रशान्ताभ्यानासक्तः, पुनः किम्भूतः साधुः ?

सुसमाहितात्मा, ध्यानापादकगुणेषु सुतरां स्थापितात्मा, पुनर्यः सूत्रार्थं यथावस्थितं विधिग्रहणशुद्धं विजानाति, एवम्भूतः स भिक्षुः. १५. पुनराह—उवहिम्मीति—यः साधुरज्ञातोञ्छं चरति, भावशुद्धं स्तोकं स्तोकमित्यर्थः, स भिक्षुः. किम्भूतः साधुः ? उपधौ वस्त्रादिलक्षणेऽमूर्च्छितस्तद्विषयमोहत्यागेन, पुनः किम्भूतः साधुः ? अगृह्यः प्रतिबन्धाभावेन पुलकः, पुल समुच्चये, पुलतीति पुलकः, चारित्रगृह्यत्वात्समुच्छ्रितः, पुनः किम्भूतः साधुः ? निष्पुलाकः, संयमस्यासारतोत्पादका ये दोषास्तै

उवहिंसि अमुच्छिष्टे अगिद्धे अन्नायउंछं पुलानिष्पुलाए ।

कयविक्रयसंनिहिओ विरए सव्वसंगावगए अ जे स भिक्खू १६.

अलोलभिक्खू न रसेसु गिज्जे उंछं चरे जीविअनाभिकंखी ।

इडिं च सक्कारणपूअणं च चए ठिअप्पा अणिहे जे स भिक्खू १७.

रहितः, पुनः किम्भूतः साधुः ? क्रयविक्रयसन्निधिभ्यो विरतः, द्रव्यभावभेदभिन्नक्रयविक्रयपर्युषितस्थापनेभ्यो निवृत्तः, पुनः किम्भूतः साधुः ? सर्वद्रव्यभावसङ्गरहितः १६. अलोलिति—पुनः किञ्च यो भिक्षुरुञ्छं चरति, भावोञ्छं सेवत इति पूर्ववत्, नवरं तत्रोपधिमाश्रित्योक्तम्, इह त्वाहारमाश्रित्येति न पुनरुक्तिदोषः, तथा यो जीवितमसंयमजीवितं नाभिकाङ्क्षते न वाञ्छति,

य ऋद्धिं चामयौपय्यादिरूपा, तथा सस्कार वस्त्रादिभिः, तथा पूजनै च स्तवादिना त्यजति, नैतदयमिष पतते, स्थितात्मा
 ज्ञानादिषु, पुनः किम्भूतो भिक्षुः ? अनिमो मायारहितः, पुनः किम्भूतो भिक्षुः ? अलोलोप्राप्तमार्थनातत्परो न, पुनर्यौ रसेषु
 न गृहो न प्रतिषदः, स भिक्षुर्मवति, नेति—तथा यः परं, स्वपक्षशिष्येभ्यो व्यतिरिक्तमयं कुशील इति न वदति, तद्वदने
 चाप्रीतिवोप वत्सघते स्वपक्षशिष्ये तु सिंसाप्रहणशुद्धया वदत्यपि, पुनर्येनान्यं कश्चित्कुर्व्यति, न तयो ब्रवीति वोपसम्राधेऽपि,

न पर वइज्वासि अय कुसीले जेण च कुप्पिज्ज न त वइज्जा ।

जाणिअ पत्तेअ पुज्जपावं अत्ताण न समुक्कत्ते जे स भिक्खु १८

न जाइमत्ते न य रुवमत्ते न लाममत्ते न सुपण मत्ते ।

मयाणि सत्त्वाणि विवज्जइत्ता धम्मज्झाणए जे स भिक्खु १९.

किमित्याह—ज्ञात्वा प्रत्येक पुण्यपापं नान्यसम्बन्धन्यस्य भवति, अभिदाहर्षेदनाथत्वं एवं सत्स्वपि गुणेष्व्वात्मान यो न
 समुत्कर्षति, न स्वगुणैर्गर्वमायाति स भिक्षु १८ अथ मक्कमतिपेधार्यमाह—नगार्हति—य साधुर्जातिमत्तो न भवति, यथाहं
 ब्राह्मणः, पुनर्यौ रूपमत्तो न भवति यथाहं रूपवानादेयः पुनर्यौ काममत्तो न भवति यथाहं कामवान्, पुनर्यौ न भुतमत्तो

भवति यथाहं पण्डितः, अनेन कुलमदादिपरिग्रहः, तदेवाह-मदान् सर्वान् कुलादिविषयान् विवर्ज्य परित्यज्य धर्मध्यानरतो भवेत्स भिक्षुः. १९. पवेअये इति-यो महासुनिरार्यपदं शुद्धधर्मपदं परोपकाराय प्रवेदयति कथयति, पुनर्यो धर्मे स्थितः परमपि श्रोतारं धर्मे स्थापयति, पुनर्यो निष्कम्य गृह्णात्रिःसृत्य कुशीललिङ्गमारम्भादिना कुशीलचेष्टितं वर्जयति, पुनर्यो हास्य-

पवेअए अज्जपयं महासुणी धम्मं ठिओ ठावयई परं पि ।
 निक्खम्म वज्जिज्ज कुसीललिङ्गं न आवि हासं कुहए जे सु भिक्खू २०.
 तं देहवासं असुइं असासयं सथा चए निच्चहिअट्ठिअप्पा ।
 छिंदित्तु जाईमरणस्स बंधणं उवेइ भिक्खू आपुणागमं गइं ति बेमि २१.

सभिक्खुअज्झयणं दसम सम्मत्तं १०.

कुहको न भवति, हास्यकारिकुहकयुक्तो न स्यात्, स भिक्षुः. २०. अथ भिक्षुभावस्य फलमाह-तमिति-भिक्षुरेवंविधो गतिं सिद्धिगतिमुपैति, गच्छति किम्भूतां गतिम्? अपुनरागमां पुनर्जन्मादिरहितां, किं कृत्वा? जातिजरामरणस्य बन्धनं छित्त्वा,

पुनर्भिद्युर्दह्यासं सदा त्यजति ममतात्यागेनैतं प्रत्यक्षेणोपलभ्यमानं, किन्मूलं देहवासम् ? अशुचिं, शुक्रशोणितमयत्वाच्च, पुनर्-
किन्मूलं देहवासम् ? असासृतं प्रतिक्षणं क्षीयमाणत्वाच्च, किन्मूलो भिद्यु ? नित्यहिते मोक्षसाधने सम्यग्दर्शनादौ स्थितात्मा
अत्यन्तं शुस्थित, इति प्रवीमीति पूर्ववत् २१ इति भीवक्षवैकालिकशब्दाद्यर्थयुक्तौ सभिद्युनामर्कं वक्षसमध्ययनं समाप्तम् १०
भीरसु इरेति—प्यास्यातं सभिद्युनामर्कं वक्षसमध्ययनम्, अयं घृडास्यमारभ्यते, अस्य चायमभिसम्बन्धः—पूर्वोध्ययने भिद्युगुणा

अर्थे प्रथमं चूलिका प्रारभ्यते

इह खलु भो पव्वइएण उप्पन्नदुक्खेणं सज्जे अरइसमावससिच्चेण ओहाणुण्णेहिणा अणोहाइएण
चेव हयरस्सिगयकुसपोयपहंगामूआइ इमाइं अट्टारस ठाणाइ सस्सं सपड्डिलेहिअव्वाइ भवति

उक्ताः, स च भिद्युरेवंभूतोऽपि कदाचिद्वर्त्मवशात्कर्मवलाच्च सीदित्तस्य भिक्षोः स्थिरीकरणं कर्तव्यं, तदर्थं चृद्धांद्रयं कथ्यते—
इह खलु भो प्रमज्जितेन साधुना, इह खलु प्रवचने निमयेन भो इति आमन्त्रणे, अमूनि वक्ष्यमाणान्यष्टादश स्थानानि सम्य
कप्रकारेण सम्मत्युपेक्षितव्यानि सुद्धालोचनीयानि भवन्तीत्युक्तिः, किन्मूलान्यष्टादशस्थानानि ? हयरस्सिगजास्सुपपोतपताका
भूतानि, अथस्सिगजास्सुक्खोहित्यसितपटवुत्थानि, अयं परमार्थः—यथा हयादीनामुन्मार्गप्रस्थापे वाञ्छतां रसम्यादयो निय

१ अथ चूलिके, इति पाठान्तरम् ।

मनहेतवस्तथैतान्यपि संयमादुन्मार्गप्रवृत्तिं वाञ्छन्ति भव्यजीवानामपि नियमनहेतवः, यतश्चैवमतः सम्यक्प्रत्युपेक्षितव्यानि भवन्ति-
किम्भूतेन साधुना ? उत्पन्नदुःखेन, सञ्जातशीतादिशरीरस्त्रीनिषद्यादिमानसदुःखेन, पुनः किम्भूतेन ? संयमे पूर्ववर्णितस्वरू-
पेऽरतिसमापन्नचित्तेनोद्वेगगताभिप्रायेण संयमान्निर्विण्णभावेनेत्यर्थः, पुनः किम्भूतेन ? अवधानोत्प्रेक्षिणा, अवधानमपसरणं संय-
मादुत्प्राबल्येन प्रेक्षितुं शीलं यस्य स तेनावधानोत्प्रेक्षिणोत्प्राजितुकामेनेत्यर्थः, पुनः किम्भूतेन ? अनवधावितेनैव, अनुत्प्राजि-
तेनैव. तमिति-तत्र प्रथमं स्थानकमाह-तद्यथेत्युदाहरणे, हं भो दुःखमायां दुष्प्रजीविन इति, हं भो शिष्यामन्त्रणे, दुःखमा-
यामधमकालरूपायां कालदोषादेव दुःखेन कृच्छ्रेण प्रकर्षणोदारभोगापेक्षया जीवितुं शीला दुष्प्रजीविनः, प्राणिन इति गम्यते,

तं जहा-हं भो दुस्समाइं दुष्पजीवी ? लहुसगा इत्तरिआ गिहिणं कामभोगा २. भुज्जो अ सायबहुला-

नरेन्द्रादीनामप्यनेकदुःखप्रयोगदर्शनात्, उदारभोगरहितेन विटम्बनाप्रायेण कुगतिहेतुना किं गृहाश्रमेणेति सम्प्रत्युपेक्षितव्यमिति
प्रथमं स्थानम्. १. अथ द्वितीयस्थानमाह-तथा लवव इत्तरा गृहिणां कामभोगाः, दुःखमायामिति वर्तते, सन्तोऽपि लववा-
स्तुच्छाः प्रकृत्यैव तुषसृष्टिवदसारा इत्तरा अल्पकमला गृहिणां गृहस्थानां कामभोगा मदनकामप्रधानाः शब्दादयो विषया विपा
ककटवश्च न देवानामिव विपरीताः, अतः किं गृहाश्रमेणेति सम्प्रत्युपेक्षितव्यमिति द्वितीयं स्थानम्. अथ तृतीयस्थानमाह-तथा
भूयश्च शातबहुला मनुष्याः, भुक्तेष्वपि कामभोगेषु पुनरपि सुखाभिलाषिण एव मनुष्याः, अतः किं कामभोगैः सम्प्रत्युपेक्षितव्य-

यिति वृत्तये स्थानम् ३ अथ चतुष्टयस्थानमाह—तेषु न चिरकालोपस्थायि भविष्यति, इदं चानुभूयमानं मम भ्राम्यमनुपालयतो दुःखं शारीरमानस कर्मफलं परीपहजितं चिरकालमुपस्थातुं शीलं न भविष्यति, भ्राम्यपाङ्क्तनेन परीपहनिराश्रयात्कर्मनिर्णयनात्संयमराज्यस्य प्राप्तिः, इतरथा महानस्कावी विपर्ययः, अतः किं गृहाभमेणेति सम्मत्युपेक्षितव्यमिति चतुर्थं स्थानम् अथ पञ्चमस्थानमाह—‘ओमजणपुरस्कार इति’ न्यूनजनप्रजा, प्रव्रजितो हि धर्मप्रभाषावाजामात्या

मणुस्सा ३ इमे अ मे दुक्त्वे न चिरकालोवद्वाइ मविस्सइ ४

ओमजणपुरस्कारे ५ वतस्स य पढिआयण ६

द्विधिरन्मुत्यानासनाञ्जस्त्रिप्रहादिभिः पूज्यते, द्रव्यमजितेन तु न्यूनजनस्यापि स्वव्यसनगुणयोऽन्मुत्यानादि कार्यम्, अधार्मिपराजविषये वा वेष्टिप्रापात्कुम्भकर्मणो नियमत एषैष चेतदमपर्यफलम्, अतः किं गृहाभमेणेति सम्मत्युपेक्षितव्यमिति पञ्चमं स्थानम् एषं सर्वेषु योजनीयम् ५ अथ षष्ठं स्थानमाह—‘घान्तल्य प्रत्यापानं शुकोऽभिस्रतपरिभोग इत्यर्थः, अयं च भगुणालादिदुःखप्राणिभिराश्रितः सतां निन्द्य’, पुनर्व्याधिदुःखजनकः, घान्ताद्य भोगाः प्रव्रज्याङ्गीकरणेन, एतद्व्यस्थापानमेव

भूतमेवं चिन्तनीयमिति षष्ठं स्थानम्. ६. अथ सप्तमस्थानमाह—तथाधागातवासोपसम्पत्, अधोगतिर्नरकगतिस्तिर्यग्गतिर्वा, तस्यां वसनमधोगतिवासः, एतन्निमित्तभूतं कर्म गृह्यते, तस्योपसम्पत्, सामीप्येनाङ्गीकरणं यदेतदुत्पन्नजनमेवं चिन्तनीयमिति सप्तमं स्थानम्. ७. अथाष्टमं स्थानमाह—भो इत्यामन्त्रणे, गृहिणां गृहस्थानां धर्मः परमनिर्वृतिजनको दुर्लभ एव, किं कुर्वतां गृहिणां ? गृहपाशमध्ये वसताम्, अत्र गृहशब्देन पाशकल्पाः पुत्रकलत्रादयो गृह्यन्ते, तन्मध्ये वसतामनादिभवाभ्यासादकारणं स्नेहबन्धनमेतच्चिन्तनीयमित्यष्टमं स्थानम्. ८. अथ नवमस्थानमाह—तथा आतङ्कः सद्योधाती विष्टुचिकादिरोगः,

अहरगइवासोवसंपथा ७. दुल्लहे खलु भो गिहीणं धस्मे गिहिवासमञ्ज्ञे वसंताणं ८.

आयंके से वहाय होइ १० सोवक्केसे गिहवासे, निरुवक्केसे परिआए ११.

से इति तस्य गृहिणो धर्मबन्धुरहितस्य वधाय विनाशाय भवति, तथाविधवधश्चानेकवधहेतुरेवं चिन्तनीयमिति नवमं स्थानम्. ९. अथ दशमं स्थानमाह—तथा संकल्प इष्टानिष्टविप्रयोगप्राप्तयो मनःसम्बन्ध्यातङ्कः स तस्य गृहिणस्तथाचेष्टायोगान्मिथ्याविकल्पाभ्यासेन प्रग्रहादिप्राप्तेर्वधाय भवत्येतच्चिन्तनीयमिति दशमं स्थानम्. १०. अर्थकादर्शं स्थानमाह—गृहवासो गृहाश्रमः सोपक्केशः, सह उपक्केशेन वर्तते यः स सोपक्केशः, उपक्केशाः कृषिपाशुपाल्यवाणिज्याद्यनुष्ठानगताः पण्डित-

जनगर्हिता शिताप्यभमादयो घृतलवणश्चिन्तादयधेत्येवं चिन्तनीयमित्येकादशं स्नानम् ११ अथ द्वादश स्नानमाह-
 पयाप पभिरैयापंक्रंसी रहित, दीक्षापर्यायोञ्ज्जारंसी चिन्तापरिषर्जित स्नायनीयो विदुषामिति चिन्तनीयमिति द्वादशं
 स्नानम् १२ अथ त्रयोदश स्नानमाह-तया बन्धो गृहवास, सर्वा तद्देत्यनुष्ठानात्कोसकारकीदृषवित्येष चिन्तनीयमिति
 त्रयोदशं स्नानम् १३ अथ चतुर्दशं स्नानमाह-तथा पर्यायो मोक्षो निरन्तर कर्मनिगढानामपगमनेन मुक्कषवित्येष

धरे गिहवासे, मुक्खे परिआए १२ सावज्जे गिहवासे, अणवज्जे परिआए १३ बहुसाह्वारणा गिहीण
 कामभोगा १४ पत्तेअ पुन्नयाव १५ अणिच्छे खलु भो मणुस्खाण जीविए कुसगजजलधिंदुचचले १६
 धहु च खलु भो पाथ कम्म पगढ १७ पावाण च खलु भो कब्बाण कम्माणं पुड्विं वुच्चिन्नाण दुप्पडिकंताण

चिन्तनीयमिति चतुर्दश स्नानम् १४ अथ पञ्चदशं स्नानमाह-अत एव गृहवास सावध स्यात् प्राणतिपातमृपावा
 दादीनी पद्यानामाभषाणां सेवनादिति चिन्तनीयमिति पञ्चदश स्नानम् १५ अथ षोडशं स्नानमाह-पर्याय एवमनवधोऽ-
 पापोद्दिंसादिपाल्नात्मकत्वादेतच्चिन्तनीयमिति षोडशं स्नानम् १६ अथ सप्तदश स्नानमाह-चतुसाधारणा गृहिणां
 कामभोगा इति, गृहिणां गृहस्थानां कामभोगा साधारणाभोरगमकुलादिसामान्याः, पृथयेदेतच्चिन्तनीयमिति सप्तदशं

स्थानम्. १७. अथाष्टादशं स्थानमाह—तथा प्रत्येकं पुण्यपापमिति. मातापितृकलत्रादिनिमित्तमप्यनुष्ठितं पुण्यपापं प्रत्येकं पृथक्पृथगेनानुष्ठितं तस्य कर्तुरेव तदिति भावार्थः, एवमष्टादशं स्थानम्. १८. 'भवइ अ इत्थ सिलोगो' भवति चान्न श्लोकः, अत्रेत्यष्टादशस्थानानां सम्बन्धे, उक्तानुक्तसङ्ग्रहपर इत्यर्थः, श्लोक इति च जातिपरो निर्देशस्ततश्च श्लोकजातिरने-
कभेदा भवतीति प्रभूतश्लोकोपन्यासेऽपि न विरोधः. जयेति—यदा चैवमष्टादशसु स्थानेषु व्यावर्तनकारणेषु सस्त्वपि यो

वेइत्ता सुखलो नत्थि अवेइत्ता तव सा वा झोसइत्ता १८. अट्टारसमं पयं भवइ, भवइ अ इत्थ सिलोगो ।

जया य चयई धम्मं अणज्जो भोगकारणा । से तत्थ सुच्छिण्णं बाले आयइं नावलुज्झइ १.

जया ओहाविओ होइ इंदो वा षडिओ छमं । सव्वधम्मपरिब्भट्ठो स पच्छा परितप्पई २.

बालोऽज्ञो धर्मं चारित्रलक्षणं जहाति त्यजति, स आयतिमागाभिकालं नावलुङ्घयते, सम्यग्भावगच्छति, किम्भूतो बालः ? अनार्य इव, अनार्यो म्लेच्छचेष्टितः, किमर्थं धर्मं त्यजतीत्याह—भोगकारणाय शब्दादिभोगनिमित्तं, किम्भूतो बालः ? तत्र मूर्च्छितः, तेषु भोगेषु मूर्च्छितो गृह्यः. १. एतदेव दर्शयति—जयेति—यदा चावधावितोऽपसृतो भवति यः, कोऽर्थः संयमसुख-
विभूतेः सकाशादुत्पन्नजित इत्यर्थः, तदा इन्द्रो वा देवराज इव क्षमां पतितः, स्वविमानविभवभ्रंशेन भूमौ पतित इति भावः-

किम्भूतो प ? सयधर्मपरिभ्रष्ट, सवधर्मस्य शान्त्यादिभ्य आसेधितेभ्योऽपि पावव्यातिशानननुपाळनात्, लौकिकेभ्यो वा, गीरयादिभ्य परिषष्ट सवतश्च्युता, पतितो भूत्वा पधान्मनामोहस्यान्ते स परितप्यते, किमिदं मया कार्यं कृतमित्यनुतापं करति ? जयेति-यदा च प सयमवान् सन् नेत्रादीनी वन्यो भवति, स पथादुन्निष्कान्त सयमरहित सवयन्यो भवति, पथात्स परितप्यते च, किंत् ? स्यान्श्च्युता सती इन्ववर्जो देवतेष, परितापार्थं पूर्ववत् ? जयेति-यदा च

जया अ वदिमो होइ पच्छा होइ अवदिमो । देवया व चुआ ठाणा स पच्छा परितप्पइ ३

जया अ पूइमो होइ पच्छा होइ अपूइमो । राया व रज्जपम्भो स पच्छा परितप्पइ ४

जया अ साणिमो होइ पच्छा होइ असाणिमो । सिहिव्व कब्बडे वुडो स पच्छा परितप्पइ ५

पूज्यो भवति लोकानो वल्लपाधादिभि, कृत ! साधुधर्ममाहात्म्यात्, स दव्यप्रजित सत्तपूज्यो भवति लोकानामेव, क इव ? राज्ञ्य (प्र) भ्रष्टो महतो भोगादियुक्तो राजेवापूज्यो भवति, पुन पथात्सपरितप्यते च पूर्ववत् ? जयेति-यदा च मान्यो भयत्यभ्युत्थानाङ्गाफलादिना माननीय स्याच्छील्लादिप्रमाधेन, पथाच्छील्लादिपरित्यागेनामान्य स्यात्, किंत् ? भ्रष्टियत् भेष्टीय, यथा भेष्टो कर्चटे सितो महाशुद्धसन्निवेशे सितोभ्रान्यो भवति, पुन पथात्परितप्यते, तदच्छील्लादिपरि-

त्याग्यपि. ५. जयेति-यदा च स्थविरो भवति मुक्तसंयमो वयसः परिणामेन, एतद्विशेषप्रदर्शनायाह-किम्भूतः स्थविरः ? ।
समतिक्रान्तयौवन एकान्तस्थविरभावः, तदा भोगानां विपाककटुकत्वात्परितप्यते, क इव ? मत्स्य इव, यथा मत्स्यो बडिशं
गिलित्वाभिगृह्य तथाविथकर्मलोहकण्टकविद्धः सन् पश्चात्परितप्यत इति, एतदपि पूर्वेण समानम्. ६. एतदेव स्पष्टयति-
जयेति-यदा च कुकुटुम्बस्य कुत्सितकुटुम्बस्य कुतस्त्रिभिः कुत्सितचिन्ताभिरात्मनः सन्तापकारिणीभिर्विहन्यते विषयभोगान्

जया अ थेरओ होइ समइकंतजुवणो । सच्छुव्व गलित्ता स पच्छा परितप्पइ ६.

जया अ कुकुटुंबस्स कुतत्तीहिं विहस्मइ । हत्थीव बंधणे बद्धो स पच्छा परितप्पइ ७.

पुत्तदारपरीकिन्नो मोहसंताणसंतओ । पंकोसन्नो जहा नागो स पच्छा परितप्पइ ८.

अज्ज आहं गणी हुंतो भाविअग्घा बहुस्सुओ । जइ हं रंमंतो परिआए सामन्ने जिणदेसिए ९.

प्रति विधातं नीयते, तदा स मुक्तसंयमः सन् परितप्यते पश्चात्, क इव ? यथा हस्ती कुकुटुम्बबन्धनबद्धः परितप्यते. ७.
पुनराह-पुत्तेति-मुक्तसंयमः पश्चात्परितप्यते, हा हा किं मयेदमसमञ्जसमनुष्ठितं, किम्भूतः ? पुत्रदारपरिकीर्णः, विषयसे-
वनापुत्रकलत्रादिभिः सर्वतो विक्षिप्तः पुनः किम्भूतः ? मोहसन्तानसन्ततो दर्शनमोहनीयादिकर्मप्रवाहेण सन्ततः, क इव
परितप्यते ? यथा नागो हस्ती पङ्कावसन्नः कर्दममग्नः सन् परितप्यते. ८. कश्चित्सचेतनो नर एवं च परितप्यत इत्याह—

अमेति-अहमप ताषवस्मिन् दिवसे गणी स्यामाचार्यो भवेय, यदि पर्याये प्रव्रज्यारूपेऽरमिष्य रतिमकरिष्यम्, किंविशिष्टे पर्याये ? भ्रामण्ये भ्रमणसम्बन्धिनि, पुन किम्भूते ? गिनदेसिते तीर्थकरप्ररूपिते, न शाक्यादिकूपे, किम्भूतोऽहं ? माधि तात्मा, प्रशस्तयोगभाषनाभिर्मावित आत्मा यस्य स, पुन किम्भूत ? षड्भुतः, तभयलोकहितवद्भागमयुक्त इति ९ अब धानोत्वेक्षिण स्पिरिकरणार्यमाह-देवति-महर्षिणा मुसाहृता पर्याये संयमे रतानामासक्तानां, पर्यायो देवलोकसमान ,

देवलोगसमाणो अ परिआओ महेसिण । रयाण अरयाण च महानयरसारिसो १०

अमरोवम जाणिअ सुक्खमुत्तम रयाण परिआइ तहारयाण ।

निरओवम जाणिअ बुक्खमुत्तम रमिज तम्हा परिआइ पड्डिय १ ?

अयमर्थ-पया देवलोके देवा नाटकादिव्यापृता सन्तोऽदीनमनसस्तिष्ठन्ति, तथा मुसायवोऽपि ततोऽधिकभाषत प्रत्युपेक्ष णादिक्रियाभ्यापृता अदीनमनसस्तिष्ठन्ति, कथम् ? तपावेयविशेषत्वात्प्रत्युपेक्षणादे, तथा पर्यायेऽस्तानाञ्च भाषत सामा चार्यामसत्त्वानां, षड्भुतव्यापृताभिः कथम् ? तपावेयविशेषत्वात्प्रत्युपेक्षणादे, तथा मुसायवोऽपि ततोऽधिकभाषत प्रत्युपेक्ष तत्कारणत्वान्मानसदुःखातिरेकात्, तथा विदम्बनामेति १० एतच्चोपसंहारेणैव निगमयन्नाह-अमरेति-पण्डित

शास्त्रज्ञः पर्याय उक्तरूपे संयमे रमेत सक्तिं कुर्यात्, किं कृत्वा ? अमरोपमं देवसदृशं सौख्यं प्रशमसौख्यं प्रशस्तं ज्ञात्वा विज्ञाय, केषामित्याह—पर्यायि रतानां दीक्षायां सक्तानां, सम्यक्प्रत्युपेक्षणादिक्रियाद्यङ्गे, पुनः किं कृत्वा ? पर्याय एवारतानां नरकोपमं नरकतुल्यमुत्तमं प्रधानं दुःखं च ज्ञात्वा. ११. अथ चारित्र्यभ्रष्टस्येहलोकसम्बन्धिदोषमाह—
धम्ममेति—कुशीलास्तत्सङ्गोचिता लोका एनमुन्निष्क्रान्तं हीलयन्ति पतितस्त्वमिति पङ्क्तितोऽपसारणादिना कदर्थयन्ति, किम्भू-

धम्माउ भट्टं सिरिओ बुवेयं जन्नगिग विज्झाअमिवप्पतेअं ।

हीलंति णं दुब्बिहहिअं कुसीला दाढुड्ढिअं घोरविसं व नागं १२.

इहेवधम्मो अयसो अकित्ती दुन्नामधिज्जं च पिहुज्जणंसि ।

चुअस्स धम्माउ अहम्मसेविणो संभिन्नच्चित्तस्स य हिड्डओ गइ १३.

तमेन ? धर्मात्साधुधर्माद्भ्रष्टं च्युतं, पुनः किम्भूतमेनं ? श्रिया अपेतं लक्ष्या वर्जितं, कमिव हीलयन्ति ? यज्ञात्रिमग्निष्टोमा-
दानलं, विध्यातमिव यागग्रान्ते, अल्पतेजसम्, अल्पशब्दस्याभाववाचित्वात्, तेजःशून्यं भस्मसदृशमित्यर्थः, किम्भूतमेनं ?
दुर्विहितम्, उन्निष्क्रमणादेव दुष्टालुष्टायिनं, पुनः कमिव हीलयन्ति ? उद्धतदंष्ट्रमुखातदाढं घोरविषमिव रौद्रविषमिव नागं
सर्पम्. १२. एवमस्य भ्रष्टशीलस्य सामान्यत इहलोकसम्बन्धिनं दोषं कथयित्वेहलोकपरलोकसम्बन्धिनं दोषमाह—इहेवति—

धमाच्छ्रुतस्य धर्मावृत्त्यव्रजितस्यैतानि भवन्ति, कानोत्याह-इह संक पृषधर्मा भवति अयम-मर्म इति, पुनरयसोऽपराक्रमेण कृतं न्यूनस्य भवति तथाऽशीतिरदानपुष्पफलप्रदादरूपा तथा बुनामधेयं च कुत्सितनामधेयं भवति, फेस्यार-पूयगजने सामान्यलोकेऽपि आन्ता विशिष्टलोके, किंविशिष्टस्य ? धमाच्छ्रुतस्य अर्थमसेधिनः फलयादीनां निमित्त पदजीवनिकायम्योपमदकारिणः पुनः किंविशिष्टस्य ! सम्भिन्नवृषस्य स्वणित्चरित्रस्य छिष्टकर्मवन्धावहस्ताद्गतिनैरकेषूपपातो भवति ११

मुजित्तु भोगाइ पसञ्ज्सेअस्ता तहाविह कदट्ट असंजमं बहु ।

गइ च गच्छे अणिहिज्जिअं बुरह बोही अ से नो सुलहा पुणो पुणो १४

अथास्येषोऽव्रजितस्य विशेषतः कष्टमाह-भुञ्जिस्विति-स त्वव्रमित एषधियो गति गच्छति, किं कृत्वा ? भोगान् मुक्त्वा, केन ! प्रसङ्गचेतसा धर्मनिरपेक्षतया प्रकटन चित्तेन, पुनः किं कृत्वा ! तथाविधमज्ञानीचित्फलं बहुमसन्तोपाध्यभूतमसयमं कृत्याधारम्बरूप कृत्वा किम्भूतो गतिम् ! अनभिष्यतामनिष्टा, पुनर्बुःर्वा प्रकृत्येषामुन्दरा, दुःस्वजननी पुनरस्योऽव्रजितस्य षोधिर्मितयमप्राप्तिर्न सुलभा भवत्, पुनःपुनः प्रभूतेष्वपि जन्मसु दुलमा एव स्यात् कप ! प्रवचनविराथकृत्वात् १४

यस्मादेवं तस्मादुत्पन्नदुःखोऽप्येतदनुचिन्त्य नोत्प्रव्रजेदित्याह—इमस्सेति—एतच्चिन्तनेन साधुना नोत्प्रव्रजितव्यम्, एतत्किमित्याह—अस्य तावदित्यात्मनिदेशे, आत्मनो नारकस्य जन्तोर्नारकप्राप्तस्य पल्योपमं सागरोपमं च क्षीयते, यथा कर्मप्रत्ययं पूर्णं भवति. किमङ्ग पुनर्ममेदं संयमारतिनिष्पन्नं मनोदुःखं तथाविधप्रबलक्लेशवृत्तिरहितमेतत्क्षीयत एव, किम्भूतस्यास्य जन्तोः ? दुःखोपनीतस्य सामीप्येन प्राप्तदुःखक्लेशवृत्तेरकान्तक्लेशचेष्टितस्य. १५. विशेषेणैतदेवाह—नेति—मे मम

इमस्स ता नेरइअस्स जंतुणो दुहोवणीअस्स किलेसवत्तिणो ।

पलिओवमं छिज्जइ सागरोवमं किमंग पुण मज्झ इमं मणोदुहं १५.

न मे चिरं दुक्खमिणं भविस्सइ असासया भोगपिवास जंतुणो ।

न चे सरीरेण इमेणविस्सई अविस्सई जीविअपज्जवेण मे १६.

चिरं प्रभूतकालमिदं दुःखं संयमविषयेऽरतिलक्षणं न भविष्यति, किमितीत्याह—प्रायो यौवनकालावस्थायिनी भागापेपासा विषयतृष्णा जन्तोः प्राणिनोऽशाश्वती, अशाश्वतीत्व एव कारणान्तरमाह—न चेच्छरीरेणानेन विषयतृष्णा अपयास्यति, यदि शरीरेणानेन कारणभूतेन वृद्धस्यापि सतो विषयेच्छा नापयास्यति, तथापि किमाकुलत्वं ? यतोऽपयास्यति जीवितस्या-

पगमेन मरणेनेत्येवं निश्चितं स्यात् ११ अयास्येव साधो फलमाह—जस्सेति—इन्द्रियाणि चक्षुरादीनि तं पृषाक्त तादृशं धर्मं निश्चितं साधु संयमस्यानात् प्रचालयन्ति न प्रकल्पयन्ति, दृष्टान्तमाह—कं कमिष ? ययोत्पातवाता सुदर्शनं गिरि मंरुपर्येत न कल्पयन्ति तं साधु कं ? यस्य साधारैवमुक्तप्रकारेणामेव निश्चिता दृढ स फचिदिम उत्यन्ने देहं त्यजेत, पर न तु शासन न पुनर्धर्माक्षाम १७ अयोपसंहारमाह—इत्येवेति—शुद्धिमात्रं सम्यग्बुद्ध्या सहितो मानव कायेन वाचा

जस्सेवमप्या उ हविज्ज निच्छिओ चइज्ज देह न हु धम्मससासण ।

त तारिसं नो पइलति इदिआ उर्विति वाया व सुदसण गिरिं १७

इत्थेव सपस्सिम बुद्धिम नरो आय उवायं विविह विआणिआ ।

कापण वाया अदु माणसेण तिगुत्तियुत्तो जिणवयणम्महिट्ठिज्जासि त्ति नेमि ३८

रइवका पढमा चूला सम्मत्ता ॥ १ ॥

षचनेनाप मनसा त्रिभिरपि कारणैर्यथाप्रयुक्तीस्त्रिगुमिभिर्गुणैः सन् गिनवचनं तीर्थकरस्योपदेशमधिष्ठित, यथाशक्ति तर्बुक्तक-
क्रियापालने तत्परो भूयात्, भावायसिद्धौ तत्त्वतो युक्तिसिद्धेः, किं कृत्वा ? इत्येवमप्ययने कथित दुष्यजोषित्वादि सम्प्रदया
दित आरम्य यथाषद दृष्ट्वा, पुनः किं कृत्वा ? आय-सम्यग्ज्ञानादौर्लभिसुपायं च ज्ञानान्निमाधनप्रकारं विविधमेनेकप्रकारं

ज्ञात्वा, ब्रवीमीति पूर्ववत्. १८. इति श्रीदशैवेकालिकशब्दार्थशृत्तौ श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचितायां प्रथमचूलिका समाप्ता. १. श्रीरस्तु. चूलिअमिति—व्याख्याता प्रथमचूलिका. अथ द्वितीयाऽऽरभ्यते—पूर्वचूलिकायां सीदतः साधोः स्थिरीकरणमुक्तम्, इह त्ववसरप्राप्ता विविक्ता चर्या उच्यत इत्ययं सम्बन्धः, अहं चूलिकां प्रबध्यामि, तुशब्दविशेषितां भाव-चूडां प्रकर्षणावसरप्राप्ताभिधानलक्षणेन कथयिष्यामि, किम्भूतां चूलिकां ? श्रुतं श्रुतज्ञानं, चूडा हि श्रुतज्ञानं वर्तते, कारणे कार्यस्योपचारात्, एतच्च केवलिना भाषितम्, अनन्तर एव केवलिना प्ररूपितमिति विशेषणं सफलं, यत एवं वृद्धवादः

अथ द्वितीया चूलिका.

चूलिअं तु पवक्खामि सुअं केवलिभासिअं । जं सुणित्तु सुप्पणाणं धम्मं उपपज्जए मई ? .

श्रूयते, कयाचिदार्ययाऽऽसहिङ्गुः कूरगङ्गुकप्रायः साधुश्चानुर्मासकादावुपवासं कारितः, स तदारानयनया मृतः, मृते च तस्मिन् साध्व्या ज्ञातम्, अहमृषिधातिका जाता, तत उद्विग्ना सती तीर्थकरं पृच्छामीति जातबुद्धिस्तत्तस्या गुणवर्जितया देवतया साध्वी सीमन्धरस्वामिसमीपे मुक्ता, तथा च भगवानालोचिनामाश्रित्य पृष्टः, भगवानाह—त्वं तु न दुष्टचित्ता ततोऽधातिका, ततो भगवता चूलार्द्रयं तस्यै दत्तं, देवतया च ततः स्वस्थानमानीता साध्वी, अत इदमेव

वियोज्यते, तत्र भुक्त्वाकर्म्मं संपुण्यानां कुसुमानुवन्धिपुण्ययुक्तानां प्राणिनामचिन्त्यधिवन्तामणिष्वप्ये' धर्मं चारिभ्रम्ये' मतिरुत्पद्यते भावत' भद्रा जायते, अनेन चारिद्य चारिधर्षाजं चोपगायत इति एतदुक्तं भवति ? एतद्धि प्रतिज्ञामूधम्, एव चारिपयन धर्षागुणा अभिधेयास्तस्य प्रवृत्ती मूलपादभूतमिदमाह—अम्बिति—एषधिधेन साधुनात्मा जीव' प्रतिस्त्रोत एव दुरपाकरणीयमप्यपाकृत्य विपयादिसंयमच्छस्याभिमुखमेव दातव्य' प्रवर्तितस्य, न कुद्वचरितान्युवाहरणीकृत्यासन्मा र्गप्रवण चतांप्रि कर्तव्यम्, अपि त्यागर्मकप्रवर्णेनैव भवितव्य, किंभूतेन साधुना ? भवितुकामेन संसारसमुद्रपरिहारेण

अणुसोअपट्टिअधहुजणमि पडिसोअलद्धलक्षणेण । पडिसोअमेव अप्पा दायव्वो होउकामेण २

अणुसोअसुहो लोओ पडिसोओ आसवो सुविद्धिआण । अणुसोओ ससारो पडिसोओ तस्स उत्तारो ३

मुक्तया भवितुकामेन, पुन किंभूतन साधुना ! प्रतिस्त्रोतोल्लक्षणेण व्रथ्यतस्तस्यामेव नया कयचिरेषतासात्रिग्यात्मती पस्त्रोत'मात्रलक्षणेण, माषतसु विपयादिषपरित्यात्कयश्चित्वातसंयमलक्षणेण, क सति ? चहुजने तयाविधादन्यासात्प्रभूतलो- केद्रुत्तात' प्रस्थिते सति नदीपरप्रवाहपतितकाष्ठवत्, विपयकुमार्गद्रथ्यप्रियानुकूल्येन प्रवृत्ते सति तथाप्रस्थानेनोदधिगाभिनि- सति २ अधिकृतमेष स्पष्टयन्नाह—अणुसोअपति—अनुस्त्रोत' सुत्तो लोक उदकनिम्नाभिसर्पणवत्, कय ? यतो लोक प्रवृथ्या-

नुकूलविषयादिसुखो गुरुकर्मत्वात्, अर्थं प्रतिब्रूत एतस्माद्विपरीतः आश्रव इन्द्रियजयादिरूपः परमार्थपेशलः कायवाङ्मनो-
 व्यापारः आश्रमो वा व्रतग्रहणादिरूपः, सुविहितानां साधूनां, अयोभयफलमाह—अनुब्रूतः संसारः शब्दादिविषयानुकूल्यं
 संसार एव, कारणे कार्योपचारात्, यथा विषं मृत्युः, दधिचत्रपुसी प्रत्यक्षो ज्वरः, प्रतिब्रूत उक्तलक्षणः, तस्येति पञ्चम्यर्थे षष्ठी,
 सुपां सुपां भवन्तीति वचनात्, तस्मात्संसारादुत्तारः, उत्तरणमुत्तारः, हेतौ फलोपचारात्, यथायुर्धृतं, तन्दुलान् वर्षति पर्जन्यः ३.

तम्हा आचारपरक्रमेणं संवरसमाहिबहुलेणं ।

चरिआ गुणा अ नियमा अ हुंति साहूण दट्टव्वा ४.

तम्हेति—यस्मादेतदेवं पूर्वोक्तं तस्मात्साधुनैवविधेनाप्रतिपाताय विशुद्धये च साधूनां चर्या भिक्षुभावसाधना बाह्याऽनियत-
 वासादिरूपा, गुणाश्च मूलगुणोत्तरगुणा नियमाश्चोत्तरगुणादीनामेव पिण्डविशुद्ध्यादीनां स्वकालासेवननियोगा द्रष्टव्या भवन्ति,
 एते चर्यादयः साधूनां द्रष्टव्या भवन्ति, सम्यग्ज्ञानासेवनप्ररूपणारूपेण, किम्भूतेन साधुना ? आचारपरक्रमेण, आचारे
 ज्ञानादौ पराक्रमः प्रवृत्तिर्बलं यस्य स तेन, पुनः किम्भूतेन साधुना ? संवरसमाधिबहुलेन, संवर इन्द्रियादिविषये समाधिरना-

कुलत्वं षड्गुणं प्रभूतं यस्य स संवरसमाधिवद्गुल्लेन ४ अयं ऋष्यामाह—अनिपुअ इति—ऋषीणामिषम्भूता, विहारचया
 विहरणस्यतिर्विहारमर्यादा प्रशस्ता भवति व्याक्षेपस्याभावात्, आत्मापालनेन भावधारिष्यपालनाच्च पवित्रा, एवम्भूता ऋष्य
 मित्याह—अनियतवासो मासफल्यादिना, अनिकेतवासो वा अगह टपानादौ वास, तथा समुदानचर्याज्जेकञ्च याचितभिष्ठा-

अनिपुअ वासो समुआण चरिआ अन्नायउल्ल पयारिक्कया अ ।

अण्पोवही कलह्वविषज्जणा अ विहारचरिआ इसिण पसच्छा ५

आइसअओ माणविषज्जणा अ ओसम्मविट्ठाहट्टभत्तपाणे ।

ससहकप्पेण चरिज्ज भिक्खु तज्जायससट्ट जई जइज्जा ६

चरण, तथाभ्रांते उच्छ विगुद्धोपकरणप्रहणविपर्ययं, परिक्रिया य विजनेका तसविता चार्योपधित्वमनुत्थणमुक्तस्तोकोपधित्ते
 धित्व, कलह्वविषर्गना च, तदासिजनभण्डनविषर्जनं भयङ्कर्यादिनापि वर्जनमित्यर्थ, विहारचया ऋषीणां प्रशस्ता इत्यु
 क्तम् ५ अयं तद्विशेषस्योपदर्शनायाह—आइधेति—आर्कीणवमानविषजनां च विहारचर्यां ऋषीणां प्रशस्तैतं, आर्कीणञ्चा

वर्मानविवर्जना च विहारचर्या ऋषीणां प्रशस्ता, तत्राकीर्ण राजकुलसङ्खड्यादि, अवमानं स्वपक्षपरपक्षप्रामृत्यजं लोकैर्वाच-
हुमानादि, अस्य विवर्जनम्, आकीर्णं हस्तपादादिदूषणदोषो भवेत्, अवमानंलाभाकर्मदिदोषो भवेत्, तथोत्सन्नदृष्टाहृतं
प्राय उपलब्धमुपनीतम्, उत्सन्नशब्दः प्रायोवृत्तौ वर्तते, यथा देवा ओसन्नं सायं वेयणं वेयति, किमेतदित्याह—भक्तपानमा-
दनारनालादि, इदं चोत्सन्नदृष्टाहृतं यत्रोपयोगः शुद्ध्यति, त्रिगृहान्तरादारत इत्यर्थः, एवम्भूतमुत्सन्नदृष्टाहृतं भक्तपानमृषीणां

अमज्जसंसासि अमच्छरीआ । अभिक्खणं निव्विगइं गया अ ।

अभिक्खणं काउसगकारी सज्झायजोगे पयओ हविजा ७.

प्रशस्तमिति योगः. तथा भिक्षुः साधुः संसृष्टरूपेण हस्तमात्रकादिसंसृष्टविधिना चरेदित्युपदेशः, अन्यथा पुरःकर्मादिदोषः
स्यात्, संसृष्टमेव विशिनष्टि, तज्जातसंसृष्ट इति, आमगोरसादिसमानजातीयसंसृष्टे मात्रकादौ यतिर्येतत् यत्नं कुर्यात्, अत-
ज्जातसंसृष्टे सम्मार्जनादिदोषः स्यादित्यनेनाष्टमङ्गसूचनं, तद्यथा—‘संसृष्टे हत्ये संसृष्टे मत्ते सावसेसे दब्बे.’ अत्र प्रथमो मङ्गः
श्रेयान्, शेषाः स्वयं चिन्त्याः. ६. उपदेशाधिकार एवेदमाह—अमज्जेति—साधुरमद्यमासाशी भवेदित्युक्तिः, कोऽर्थः ? अमद्य-

पागमांसाशी च स्यात्, एते च मद्यमांसे लोकागमप्रसिद्धे एव, ततश्च पर्येकत्र कथयन्ति-आरनालादिव्यपि सन्धानदोषादो-
 वनाद्यपि प्राण्यङ्गत्वात्प्राण्यङ्गमिति, तदसव अमीषां मांसमद्यत्वस्यायोगात्, लोकशास्त्रयोरप्रसिद्धत्वात्, सन्धानप्राण्यङ्गत्वतुल्य-
 स्वत्वात् न त्वसाध्यतिप्रसङ्गात्, द्रव्यत्वन्नीत्वतुल्यतया मूत्रपानमातृगमनादिप्रसङ्गादित्यल प्रसङ्गेन, अक्षरगमनिकामाद्यप्र-
 क्रमात् पुन साधुरमत्सरी च स्यात्, न परस्म्यदादेषी स्यात्, तथाभीष्टं वारंवारं पुष्टकारणस्याभावे निर्विकृतिकथ

ण पडिन्नत्रिजा सयणासणाइ सिज्ज निसिज्ज तह भत्तपाण ।

गामे कुले वा नगरे व वेसे ममत्तमात्रं न कर्हिपि कुजा ८

निर्गतयित्तिपरिभोगश्च भवेत्, अनेन परिभोगोचितविकृतीनामप्यकारणे प्रतिषेधमाह, तथाभीष्टं वारंवार गमना-
 गमनादिषु विकृतिपरिभोगे बल्यन्ते, किमित्याह-कार्योत्सर्गकारी भवेत्, ईर्यापयप्रतिक्लमणमकृत्वा न किञ्चिदन्यत्कुर्यात्, तद-
 शुद्धतापत्तेरिति भावः तथा स्वाध्याययोग वाधनादीनामुपचाख्यापारं आचामाच्छादी प्रयतोऽतिशयेन यत्नवान् भवेत्, तथैव
 तस्य सफलत्वान्, विषयेय नृन्मावृद्दिदोषप्रसङ्गादिति ७ नेति-किञ्च साधुर्मांसादिकल्पसमाप्तावन्यत्र गच्छन् सन्निति

गृहस्थं न प्रतिज्ञापयेन्न प्रतिज्ञां कारयेत्, इतीति किं ? पुनरागतस्य ममैतानि दातव्यानि, एतानि कानीत्याह—शयनं संस्तारकादि, आसनं पीठकादि, शय्या वसतिः, निषद्या स्वाध्यायादिभूमिः, तथा तेन प्रकारेण तत्कालेऽवस्थाया औचित्येन भक्तं खण्डखाद्यादि, पानं च द्राक्षादि न प्रतिज्ञापयेन्ममत्वदोषात्, अथ सर्वत्र ममतादोषपरिहारमाह—ग्रामे शालिग्रामादौ, कुले वा श्रावककुले, नगरेऽयोध्यादौ, देशे च मध्यदेशादौ ममेदमिति ममत्वभावं स्नेहमोहं न क्वचिदुपकरणादिष्वपि कुर्यात्, कुतो

गिहिणो वेआवडिअं न कुज्जा अभिवायणवंदणपूअणं वा ।

असंकलिङ्गेहिं समं वसिज्जा मुणी चरित्तस्सजओ न हाणी ९.

न स्नेहं कुर्यात् ! स्नेहमूलत्वाद्बुखादीनामिति. ८. पुनरुपदेशाधिकार एवमाह—गिहिण इति—मुनिर्गृहिणो गृहस्थस्य वैयावृत्यं गृहिभावस्योपकाराय तत्कर्मस्वात्मनो व्यापृतभावं न कुर्यात्, स्वपरोभयाश्रेयःसमायोजनदोषात्, अभिवादनं वाचा नमस्काररूपं, वंदनं कायप्रणामलक्षणं, पूजनं वा वस्त्रादिभिः समभ्यर्चनं गृहिणो न कुर्यादुक्तदोषप्रसङ्गादेव, तथैतद्वेषपरिहारार्थं एवमसङ्क्लिष्टैर्गृहिवैयात्रत्यादिकारणसङ्केशरहितैः भावुभिः समं वसेन्मुनिः, यतो येभ्यः साधुभ्यः संकाशाच्चारित्रस्य-मूलगु-

णादिलक्षणस्य हानिर्न म्यात्, ९ अत्रासद्भ्रष्टिः समं यसेदित्युक्तं, पुनर्विधिविशेषमाह—नेति-साधु कालदोषाद्यदि कस्य
 विधिपुणं संयमानुष्ठानशुशल सहायं परस्वाकसाधन द्वितीयं न लभेत्, किम्भूत सहाय ? गुणाधिकं वा ज्ञानाविगुणैरधिकं वा
 गुणैः समं वा, वाश-दाद्रगुणहीनमपि जात्यकाञ्चनरूपं विनीतं वा, तदा किं क्रुयादित्याह—तदैकोऽपि संहननावियुक्तः पापानि
 पापधारणान्यसदनुष्ठानानि विगनयन्, विधिघमनेकं प्रयारे सूत्रोक्तं परिहरन् सन् विहरेषुचितविहारेण, किं कुर्वन् ? कामे

ण या लभेजा निउण सहाय गुणाहिअ वा गुणओ सम वा ।

इक्षेत्रि पात्राइ विचजयतो विहरिज्व कामेसु असज्जमाणो । १०

त्रिरुडाकामादिघमनमान सद्गम-उन्नेकोऽपि विहरेत्, परं न तु पापस्यादिपापमिद्वसद्गं कुर्यात्सस्य दुष्टत्वात्, तथान्यैर
 पुन—“पर विहर्तुं सह परश्रगभषच्छिद्यत्मानमभिवा रिषुभिः सहोपितुम् । अधर्मयुक्तैश्च परैरपण्डितैः पापमित्रैः सह वर्तितुं
 नम १ उदय हन्पुत्रुणा हि रापिता भृतासयश्छिद्यमवेक्ष्य चारय । असत्यश्रुतेन जनेन सङ्गतः परत्र वैवेह विहन्यते
 नन २ तथा—पररायपिरुडानि श्रुवाणं दूरतस्यजेत् । आत्मानं योगतिसन्वसे सोऽन्यस्मै स्यात्कर्यं हितं ३ तथा—

ब्रह्महत्या सुरापानं स्तेयं गुर्वङ्गनागमः। महान्ति पातकान्याहुरंभिश्च सह सङ्गतम् ४. इत्यलं प्रसङ्गेन. १०. अथ सूत्रार्थावसरः—
संवत्सरमिति—साधोः संवत्सरं वर्षासु चातुर्मासिकं ज्येष्ठावग्रहं विहारकालमाह—द्वितीयं नैकत्र क्षेत्रे वसेदपिशब्दान्मासमपि
परं प्रमाणमृतुबद्धकाले द्वितीयं, तत्र क्षेत्रे न वसेत्, यत्रैको वर्षाकल्पः कृतस्तत्रोत्कृष्टतो द्वितीयो वर्षाकल्पो न कार्यः, एवं
मासकल्पोऽपि द्वितीय एकक्षेत्रे उत्सर्गतो न कार्य ऋतुबद्धे काले, कुतः ? गृहस्थादिसङ्गदोषात्, द्वितीयं तृतीयं वा वर्षे मासे

संवच्छरं वावि परं पमाणं वीअं च वासं न तहिं वसिज्जा ।

सुत्तस्स मग्गेण चरिज्ज भिक्खू सुत्तस्स अत्थो जह आणवेइ ११.

वा परिहृत्य तत्र क्षेत्रे वसेदपि, कि बहुना ? सर्वत्रैव सूत्रमार्गेण चरेद्विधुरागमादेशे वर्तेतेति भावः. तथापि न ओषत एव
यथाश्रुतग्राही स्यात्, अपि तु सूत्रस्यार्थः पूर्वापराविरोधितन्त्रयुक्तिवदितः पारमार्थिकोत्सर्गापवादगर्भो यथाज्ञापयति नियुङ्क्ते
तथा वर्तेत नान्यथा, यथेहापवादतो नित्यवासेऽपि वसतावेव प्रतिमासादि साधूनां संस्तारगोचरादि परिवर्तत नान्यथा
छुद्रापवादायोगादित्येवं वन्दनप्रतिक्रमणादिष्वपि तदर्थं प्रत्युपेक्षेणानुष्ठानेन वर्तेत, न तु तथाविधलोकैहायातं परित्यजेत्,

आशातनाप्रसङ्गात् ११ एवं विशुद्धविविक्तस्वर्यायताऽसीदनगुणोपायमाह—ज इति—य साधुर्भवेत्स पूर्वरात्रापररात्रकाले रात्री प्रथमचरमहरयोरित्यर्थः, सम्प्रेक्षते सूत्रोपयोगनीत्यात्मानं कर्मभृतमाल्मनैव करणभूतेन प्रेक्षते, कथं प्रेक्षत इत्याह—किं म कृतमिति, छान्दसिकस्वात्ततीयाय पृष्ठी, किं मया कृतं शक्तेरनुरूपं तपश्भरणादियोगस्य, किञ्च मम कृत्यशेषं कर्तव्याच्छुपे

जो पुञ्जरत्ताश्चरत्तकाले सपिक्स्वई अप्यगमप्पणेण ।

किं मे कइ किञ्चमकिञ्चसेस किं सकणिज्ज न समायरामि १२.

किं मे परो पासइ किञ्च अप्पा किं ब्राह्म खलिअ न विवज्जयामि ।

इध्वेव सम्म अणुपासमाणो अणागय नो पडिअध कुञ्जा १३

मुञ्चित, पुनः किञ्च शक्यं षयोऽयस्यानुरूपं वैयाच्यस्याद्यहं न समाचरामीति, तस्याकरणे हि तत्कालनाश इति १२ किमिति तथा किं मम स्वल्पितं परं न्यपक्षपरपक्षलभणं पश्यति ? किं वात्मा क्वचिन्मनाक्स्वेग प्राप्तः ? किं बाहमोघत एष स्वल्पितं न विरजपाभीत्येष सम्पगनुराग्यन्नर्त्तनं प्रकारेण स्वल्पितं ज्ञात्वागमासेन विधिना भूयः पश्यन्नगतं न प्रतिबन्धं कुर्यात्साधुः,

य आगामिकालविषयं नासंयमप्रतिबन्धं करोतीति. १३. कथमित्याह—जत्थेवेति—साधुर्यत्रैव क्वचित्संयमस्थानावसरे धर्मो-
पधिप्रत्युपेक्षणादौ दुष्प्रयुक्तं दुर्व्यवस्थितमात्मानमिति गम्यते, पश्येत्पश्यत्युक्तवत्परमात्मदर्शनद्वारेण, केनेत्याह—कायेन,
वाचा, अथ मानसेन. मन एव मानसं, करणत्रयेणेत्यर्थः, तत्रैव तस्मिन्नेव संयमस्थाने धीरो बुद्धिमान् प्रतिसंहरेत्प्रतिसंहरति,

जत्थेव पासे कइ दुप्पउत्तं काएण वाया अहु माणसेणं ।

तत्थेव धीरो पडिसाहरिज्जा आइन्नओ खिप्पमिव क्खलीणं १४.

जस्सेरिसा जोग जिइदिअस्स धिईमओ सप्पुरिसस्स निच्चं ।

तमाहु लोए पडिबुद्धजीवी सो जीअई संजमजीविएणं १५.

यः स्वात्मानं सम्यग्विधि प्रतिपद्यत इत्यर्थः, अत्र दृष्टान्तमाह—यथा जवादिभिर्गुणैराकीर्णो व्याप्तो जात्योऽश्च इति गम्यते,
असाधारणविशेषणात्, तच्चेदं—क्षिप्रमिव खलिनं शीघ्रं, कविकमिव, यथा जात्योऽश्चो नियमितगमननिमित्तं शीघ्रं खलिनं
प्रतिपद्यत एवं यो दुष्प्रयोगत्यागेन खलिनकल्पं सम्यग्विधि, एतावतांशेन दृष्टान्तः. १४. यः पूर्वरात्रेत्याद्यधिकारोपसंहारा-

याह-जस्सशति-विट्ठासत्तं साधुमेवभूत छोकं प्राणिसघाते नित्य सर्वकाल सामायिकप्रतिपत्तेरारभ्यामरणं प्रतिबुद्धजीविनमाहु
 क्ययन्ति कोऽयं ? प्रतिबुद्धजीविनं प्रमादरहितजीवितस्त्रीलं, स एवंगुणयुक्तं सन् जीवति सयमजीवितेन कुशलाभिसाधि-
 भावात्सर्वथा संयमप्रधानजीवितेन, त साधुं क ! यस्य साधोरीदृशा स्वहितालोचनप्रयुचिरूपा योगा मनोवाक्कायव्यापारा

अप्या खलु, सब (पुर) रक्खिअव्वो सठ्ठिविपहिं सुससाहिएहिं ।

आरक्खिओ जाइपहं उवेई सुरक्खिओ सव्वदुहाण सुच्चइ चि बेमि ? ६

त्रिवित्तचरिआ चूला सम्मत्ता २

इह दसवेआलिअं सुत्त सम्मत्तं शुभम्

भवन्ति, किम्भूतस्य साधो ! भित्तन्द्रियस्य वशीकृतस्पर्शनावीन्द्रियसमूहस्य, पुन किम्भूतस्य यस्य ? धृतिमत सयमे धयस
 हितस्य, पुन किम्भूतस्य यस्य ? सत्पुरुषस्य प्रमादजयान्महापुरुषस्य १५ अथ शास्त्रमुपसंहरन्तुपवेशसर्वस्वमाह-अप्येति
 एवंविधेन साधुनात्मा, सत्पुरुषा विशेषणार्थं, शक्ती सत्या परेऽपि सेततं सवकालं रक्षितव्यं पालनीयं, परलोकसम्बन्धि

कंष्टम्भः, कथमित्युपासनाह-यतः किम्भूतेन साधुना ? सर्वेन्द्रियैः स्पर्शनादिभिः सुसमाहितेन निवृत्तविषयव्यापारेण, अरक्षण-
 रक्षणयोः फलमाह—अरक्षितः सन्नात्मा पन्थानं जन्ममार्गं संसारमुपैति सामीप्येन गच्छति, अथ सुरक्षितः पुनरात्मा यथागमम-
 प्रमादेन सुष्ठु रक्षितः सन् सर्वदुःखेभ्यः शरीरमानसेभ्यो विमुच्यते, विविधमनेकैः प्रकारैरपुनर्ग्रहणपरमस्वास्थ्यापादनलक्षणै-
 र्मुच्यते विमुच्यन्ते, ब्रवीमीति पूर्ववत्, १६.

॥ इति चूलिकाद्वयं व्याख्यातम् ॥ श्रीरस्तु ॥

अथ प्रशस्तिमाह—हरिभद्रकृता टीका वर्तते विषमा परम् । मया तु शीघ्रबोधाय शिष्यार्थं सुगमा कृता. १. चंद्रकुले
 श्रीखरतर-गच्छे जिनचन्द्रसूरिनामानः । जाता युगप्रधानास्तच्छिष्यः सकलचन्द्रगणिः. २. तच्छिष्यसमयसुन्दर-गणिना
 च स्तम्भतीर्थपुरे चक्रे । दशवैकालिकटीका शशिनिधिशृङ्गारमितवर्षे. ३. अर्थस्यानवबोधेन मतिमान्द्यान्मतिभ्रमात् । जिनाज्ञा-
 विपरीतं यत्तन्मिथ्यादुष्कृतं मम. ४. ममोपरि कृपां कृत्वा शोधयन्तु बुधा इमाम् । परोपकरणे यस्मात्तत्परा उत्तमा नराः. ५.
 टीकाकरणतः पुण्यं यन्मयोपार्जितं भवेत् । तेनाहमिदमिच्छामि बोधिरत्र परत्र मे. ६. शब्दार्थवृत्तिटीकायाः श्लोकमान-
 भिदं स्मृतम् । सहस्रतयमग्रे च पुनः सार्धचतुःशतम्. ७. इति श्रीदशवैकालिकशब्दार्थवृत्तिप्रशस्तिः सम्पूर्णा. ।

अयं दीपिकोपसंहारः—अत्र भीवसवैकमलिकारकशायंभषसुरस्तुत्रमनकमुनेंश्च सम्बन्धसूत्रकं द्रुमपुष्पिकाद्यपनोनिर्गु-
 क्तिगाथादिकं यथा—सेखमवं गणहरं जिषपटिम्रदंसणेण पबिबुदम् । मणगपिअर दसका—लिअस्स निञ्जुहगं वैवे ॥
 मणगं पबुच्चं सेखं—अयेण निज्जुहिआ दसअयणणा । वेआलिआइ ठविआ तम्हा दसकालिअ नाम २ तच्छेपसंवधसूत्रकं
 वृत्तिकादयनिर्गुक्तिगाथादिकमिदं—छाँह मोसेहि अहीअं अअयणमीण तु अअयणमीणं । लम्मासा परिआओ अह कालाओ
 समाहीए ३ आणवणंमुपाय काही सिखंभषा तहिं येरा । असमइस्स य पुच्छा कइणा य विचालेणा संवे ४ एतद्वाथाचतु
 ष्कार्यं भीहरिभद्रसुरिखिरचिततृतेखसेय' अथात्र किञ्चित्कथानकमुच्यते—यदा शय्यभवाचाय' प्रव्रतितस्तदा तस्य गृहिणी,
 गर्धिष्यासीत् जातम् तस्या' पुत्र'क्रमेण, नामास्य कृत मनक इति, यदा च सोऽष्टवार्षिको जातस्तदा स मातरं पृच्छति, क मम
 पिता ? सा भवति तथ पिता प्रव्रजित' तत' स पितृमकाशे गंतुमना लब्धवृत्तान्तमभ्यासी गत', आचायण संग्रामूर्तिं गतेन
 स इष्ट', तेन च वन्वित आचार्य', वभयोम मिय' प्रेक्षमाणयो—स्नेहो जात', आचार्य' पृच्छति कस्तव पिता ? स भवति स
 व्यंभय इति, तत' सुरिणा भणितं किमर्यमघातोऽसि ? तेनोक्तं प्रव्रजिष्यामि, यदि यूपं जानीय तदा कथयत कास्तिं मम
 चित्तेति, सुरिणोक्तं स मम मिभजेकसुरिरीसूत्र तत प्रव्रज त्वं मत्पार्थ ! प्रतिपन्न एव तेन, तत' स प्रयाजितस्तत्रैव सुरिणा,

आगतस्तेन सहोपाश्रये, उपयोगं दत्तवानाचार्यः कियदायुरस्येति, ज्ञातं चातः परं षण्मासा आयुरस्येति, उत्पन्ना च बुद्धि-
 राचार्यस्य, अस्य स्त्रोकायुषः किं कर्तव्यमिति, विमर्शं च-“चउदसपुंवी कम्हिवि कारणे समुष्पन्ने निज्जूहइ अपच्छिमो
 पुण चउदसपुंवी अबस्समेव निज्जूहइ, मम वि इमं कारणं समुष्पन्नं, तओ अहमवि निज्जूहामि, ताहे आढतो निज्जूहिउं
 जाव थोवावसेसे दिअसे इमे दसब्झयणा निज्जूढा.” उद्धृतानि विकालवेलायां पाश्चात्यचतुर्थटिकारूपायां स्थापितान्येकत्र कू-
 तानीति, ततः षड्भिर्मासैरधीतमध्ययनमिदं दशवैकालिकाख्यः श्रुतस्कन्धो मनकेन, ततः समाधिना स कालं गतः, तस्मिन्
 स्वर्गते आराधितमनेनेति शय्यंभवा आनन्दाश्रुपातमकार्षुः, ततस्तत्प्रथानशिष्येण यशोभेद्रेण कारणे पृष्टं प्रोक्तं भगवता संसा-
 रस्वरूपम् ततो यशोभेद्रादयो गुरुवद्गुरुषुन्ने वर्तितव्यमिति न्यायमार्गः. स चास्माभिर्नाचरित इति पश्चात्तापं चक्रुः. अथ श-
 व्यंभवेनाल्पायुषमेनमवेत्य मयेदं शास्त्रमुद्धृतं. किमत्र युक्तमिति सङ्घाय निवेदिते विचारणा कृता. यदुत कालदोषात्प्रभूत्रसत्त्वा-
 नामिदमेवोपकारकमतास्तिष्ठत्वेतदिति नोपसंहृतं प्रवचनगुरुणेति इति श्रीसमयमुन्दरोपाध्यायविरचितश्रीदशवैकालिकशब्दार्थ-
 वृत्त्युपसंहारः संपूर्णः, ॥ श्रीरस्तु ॥

इति श्रीदशवैकालिकसूत्रं सटीकं समाप्तम्.

भूमिचारस्वभातनाभिसघ स्वपरना भेयसाटे स्नेमराज श्रील्लादासना भविष्टेभर छापस्तानामो छापी प्रसिद्ध
क्या छ ॥ समासांय प्रथा गुरुभोमवृहत्स्वरतरगच्छीय श्रीमद् श्रीजिनयश सरिमसादात् ॥

इति त्रीणि सप्तम्यासमन

त्रौदशैकैकालिक समाप्तम् ॥

